

แนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ

ขวัญชาติ ดาสา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (นิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ)

คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

2565

แนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ

ขวัญชาติ ดาสา

คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.อุษา บิ๊กกิ้นส์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (นิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ)

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.กำจร หลุยยะพงศ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อุษา บิ๊กกิ้นส์)

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์	แนวทางการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ
ชื่อผู้เขียน	นายขวัญชาติ ดาสา
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (นิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการสื่อสาร)
ปีการศึกษา	2565

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน บทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน และแนวทางการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) สันทนากลุ่ม (Focus Group) จากเวทีเสวนา การประชุมระดมความคิดเห็น การถอดบทเรียนจากประสบการณ์จริงของผู้วิจัยในฐานะผู้ก่อตั้งและผู้บริหารสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ และการถอดบทเรียนจากประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติงานและมีส่วนร่วมในกิจกรรม จากผู้ให้ข้อมูลหลัก 6 กลุ่ม ประกอบไปด้วย 1.ผู้บริหารสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน 2.ผู้ผลิตรายการเด็กและเยาวชน 3.นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน 4.องค์กรสื่อ 5.กลุ่มธุรกิจ และ 6.กลุ่มเด็กและเยาวชน

ผลการศึกษาพบว่าการบริหารสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน จำนวน 2 สถานี ได้แก่ สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ และสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz ทั้ง 2 สถานี มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน แต่ก็ต้องยุติการออกอากาศ เนื่องจากไม่มีงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เหลือเพียงการผลิตรายการวิทยุเด็ก ตามประกาศของคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ในส่วนบทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน พบว่ายังไม่มียุทธศาสตร์ที่เป็นเจ้าภาพที่ชัดเจน ส่วนแนวทางการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ พบว่าผู้บริหารสถานีและผู้ผลิตรายการมีการปรับตัวเพื่อให้ทันต่อสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ

จากผลการศึกษาได้ข้อเสนอแนะว่าสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนควรมีเจ้าภาพหลักในการบริหารจัดการ รัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมให้มีสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนเป็นวาระแห่งชาติ และจัดสรรงบประมาณในการบริหารสถานียุอย่างต่อเนื่อง ในรูปแบบกองทุนสื่อเพื่อเด็ก โดยนารายได้จาก การเก็บภาษีจากอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็ก

ABSTRACT

Title of Thesis	Guidelines of Kids Radio Station Development in Media Convergence
Author	Mr. Khuanchart Dasa
Degree	Master of Arts (Communication Arts and Innovation)
Year	2022

The purpose of this research were to study the administration of kids radio station, roles of media organization about the development of kids radio station, and guidelines for the development of kids radio station in the media convergence era. This study was a qualitative research using documentary research, in-depth interviews from key informants, focus group from forum and brainstorming session, and lesson study from the researcher's real experience as the founder and executive of an online youth radio station together with the experience of practitioners and participants in activities. The key informants included the executives of kids radio station, the producers of kids radio program, the mass communication academics, media organizations, business sectors, and children and youth.

The results found that the administration of two kids radio station, Online Youth Radio Station and Radio Thailand Station FM 105 MHz, played an important role in promoting the development of kids radio station. However, both stations had to stop broadcasting because there was no supporting budget. Only the production of children's radio programs remains due to the promulgation of the National Broadcasting and Telecommunications Commission (NBTC). In terms of the role of media organizations in the development of Kids radio station, it was found that there was no host organization. As for the development guidelines for kids radio station in the era of media convergence, it was found that station executives and program producers have adjusted to keep up with new media in the era of media consolidation.

The results suggested that kids radio station should have a main host

organizations, the government should have policies that promote Kids Radio Station as a national agenda, and continually allocate budgets for station management in the form of a media fund for children by bringing income from taxation from children's products or services industries.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเพราะได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่ายที่ให้ข้อมูล พร้อมให้คำปรึกษา ความคิดเห็น และแรงบันดาลใจในการทำงาน จึงทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์

ผู้เขียนขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อุษา บั๊กกินส์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่คอยให้คำปรึกษา คำแนะนำที่เป็นประโยชน์เพื่อให้เกิดการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีประโยชน์สูงสุดต่อวงการวิทยุเด็ก พร้อมทั้งท่านยังเป็นกำลังใจให้ผู้เขียนมาโดยตลอด และขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร.อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว และรองศาสตราจารย์ ดร.กำจร หลุยยะพงศ์ ที่ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาในครั้งนี้ รวมถึงร่วมพิจารณา ตรวจสอบวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นเพื่อสามารถนำไปต่อยอดขับเคลื่อนงานวิทยุเด็กและเยาวชนของประเทศต่อไปในอนาคต

ขอขอบคุณผู้ให้เกียรติทุกท่าน ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารสถานวิทยุ ผู้บริหารองค์กรสื่อ นักวิชาการ นักธุรกิจที่สละเวลาให้ข้อมูลเชิงลึกที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในครั้งนี้

ขอขอบคุณผู้ผลิตรายการวิทยุเด็กทุกท่าน โดยเฉพาะ ป้าพรรณ (ฉายาจอมแบ่งปัน) คุณพรรณ ชัยนาม ผู้ผลิตรายการวิทยุเด็กที่เป็นแรงบันดาลใจในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบคุณน้อง ๆ เด็กและเยาวชน ตัวแทนจากสภาเด็กและเยาวชน และน้อง ๆ “กลุ่มต้นกล้าแผ่นดิน” ทุกคน ที่ได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างพื้นที่สื่อเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นอีกหนึ่งแรงบันดาลใจให้ผู้เขียนทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบคุณ ครอบครัว ผู้ที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จ ผู้ให้การสนับสนุนอย่างเป็นทางการด้วยดีเสมอมา และสุดท้ายขอขอบคุณตัวเอง พี่ตั๋ย ขวัญชาติ ดาสา ที่สามารถก้าวข้ามปัญหาและความท้าทาย จนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขวัญชาติ ดาสา
กุมภาพันธ์ 2566

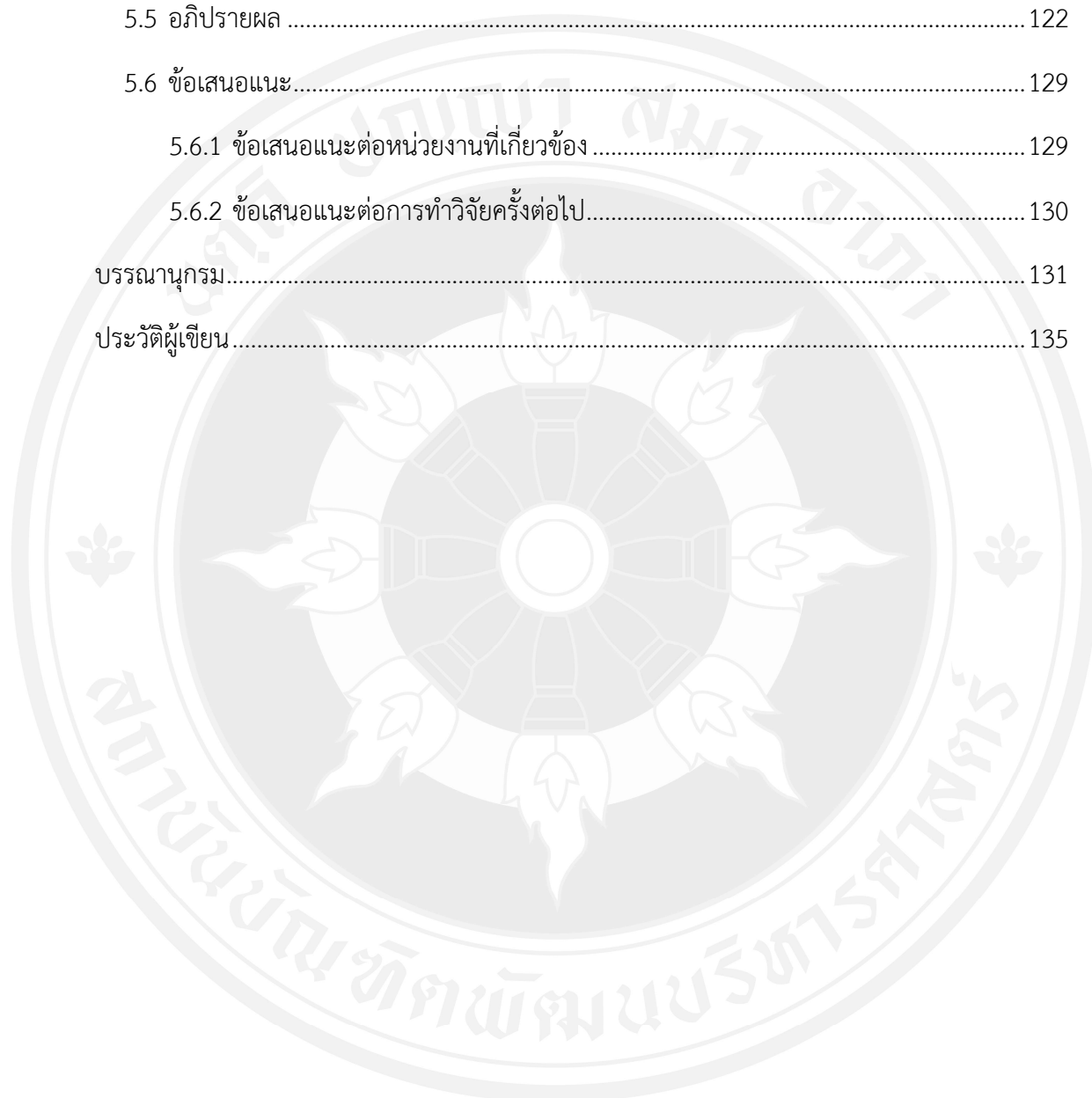
สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ค
ABSTRACT	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฅ
สารบัญตาราง	ฐ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามนำวิจัย.....	10
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	10
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
1.5 ขอบเขตของการศึกษา	11
1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	12
1.7 นิยามศัพท์.....	13
บทที่ 2 แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	15
2.1 แนวคิดเด็กและเยาวชน.....	15
2.2 แนวคิดการบริหารจัดการสถานีวิทย์.....	18
2.3 แนวคิดกระบวนการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน.....	24
2.3.1 ความสำคัญของการผลิตรายการ	26
2.3.2 ลักษณะเฉพาะของวิทยุกระจายเสียง.....	26
2.3.3 กระบวนการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง	28

2.3.4 รูปแบบรายการวิทยุกระจายเสียง	29
2.4 แนวคิดการหลอมรวมสื่อ (Media Convergence).....	30
2.4.1 การหลอมรวมสื่อ	30
2.4.2 สื่อใหม่ (New Media).....	32
2.4.3 ทฤษฎีเทคโนโลยีเป็นตัวกำหนด.....	33
2.5 แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา.....	35
2.5.1 การสื่อสารเพื่อการพัฒนา.....	35
2.6 แนวคิดการสื่อสารเพื่อการสร้างการมีส่วนร่วม	37
2.7 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	40
2.7.1 ผลงานวิจัยเกี่ยวกับรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน	40
2.7.2 ผลงานวิจัยเกี่ยวข้องกับการปรับตัวของสถานีวิทยุในยุคหลอมรวมสื่อ.....	41
2.7.3 ผลงานวิจัยเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม	42
บทที่ 3 ระเบียบและวิธีการวิจัย	44
3.1 ระเบียบวิจัย	44
3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	46
3.2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data).....	46
3.2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data).....	49
3.3 การนำเสนอข้อมูลและเขียนรายงานการศึกษา	49
3.3.1 ส่วนของผลการวิจัย	50
3.3.2 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	50
บทที่ 4 ผลการศึกษา.....	51
4.1 ผลการศึกษาการบริหารจัดการสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน.....	53
4.1.1 การบริหารจัดการสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ “สื่อสร้างสรรค์ของเยาวชนไทย”	53

4.1.2 การบริหารจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz “คลื่นสีขาว เพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว”	74
4.2 บทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน	85
4.2.1 ด้านการพัฒนาพื้นที่สื่อสำหรับเด็กและเยาวชน	86
4.2.2 ด้านนโยบายส่งเสริมให้เกิดสถานีวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน	91
4.2.3 ด้านพัฒนาศักยภาพผู้ผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน	92
4.3 แนวทางการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ	94
4.3.1 การผลักดันให้วิทยุเด็กและเยาวชนเป็นวาระแห่งชาติ	95
4.3.2 สนับสนุนการจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงสำหรับเด็กและเยาวชนแห่งชาติ	96
4.3.3 จัดตั้งกองทุนในการบริหารสถานีสำหรับเด็กและเยาวชน	97
4.3.4 การปรับตัวของสถานีเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ	99
4.4 ข้อเสนอแนะจากกลุ่มผู้ผลิตสื่อเด็ก นักวิชาการ สื่อมวลชน	101
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	107
5.1 สรุปผลการศึกษา	108
5.1.1 การบริหารจัดการสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ “สื่อสร้างสรรค์ของเยาวชนไทย”	108
5.1.2 การบริหารจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว FM 105 MHz กรมประชาสัมพันธ์”	110
5.2 บทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน	112
5.2.1 ด้านการพัฒนาพื้นที่สื่อสำหรับเด็กและเยาวชน	112
5.2.2 ด้านนโยบายส่งเสริมให้เกิดสถานีวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน	113
5.2.3 ด้านพัฒนาศักยภาพผู้ผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน	114
5.3 แนวทางการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ	115
5.3.1 การผลักดันให้วิทยุเด็กและเยาวชนเป็นวาระแห่งชาติ	115
5.3.2 สนับสนุนการจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงสำหรับเด็กและเยาวชนแห่งชาติ	116

5.3.3 จัดตั้งกองทุนในการบริหารสถานี่สำหรับเด็กและเยาวชน	117
5.3.4 การปรับตัวของสถานี่เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ.....	118
5.4 ข้อเสนอแนะจากกลุ่มผู้ผลิตสื่อเด็ก นักวิชาการ สื่อมวลชน	118
5.5 อภิปรายผล	122
5.6 ข้อเสนอแนะ.....	129
5.6.1 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	129
5.6.2 ข้อเสนอแนะต่อการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	130
บรรณานุกรม.....	131
ประวัติผู้เขียน	135

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	12
ภาพที่ 2.1 แสดงตัวอย่างโครงสร้างองค์การสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย	19
ภาพที่ 2.2 แบบจำลองแสดงปัจจัยที่เกี่ยวข้องขององค์การสื่อสารมวลชน	22
ภาพที่ 4.1 ห้องจัดรายการสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์	56
ภาพที่ 4.2 หน้าเว็บไซต์ สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์.....	57
ภาพที่ 4.3 โครงสร้างสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์.....	58
ภาพที่ 4.4 ผังรายการสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์และต้นกล้าเรดิโอ.....	59
ภาพที่ 4.5 กิจกรรมจัดรายการนอกสถานที่ ในงานมหกรรมเยาวชนแห่งชาติ ประจำปี 2552	60
ภาพที่ 4.6 กิจกรรมการจัดรายการนอกสถานที่ของสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์	62
ภาพที่ 4.7 กิจกรรมการอบรมการผลิตรายการเด็กและเยาวชน โครงการ DJ KIDS @careline เครือข่ายปันสุข	65
ภาพที่ 4.8 กิจกรรมเปิดตัวเพลงของพ่อ 2 ปี 2553	68
ภาพที่ 4.9 กิจกรรมการเปิดตัวละครวิทยุเยาวชนสร้างสรรค์สังคม “เรื่องบ้านเดียวกัน”	69
ภาพที่ 4.10 การบันทึกเสียงละครวิทยุเยาวชนสร้างสรรค์สังคม	69
ภาพที่ 4.11 ห้องจัดรายการวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 92.5 MHz รายการสุขสร้างสรรค์.....	70
ภาพที่ 4.12 กิจกรรมการจัดรายการวิทยุแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์.....	71
ภาพที่ 4.13 เปิดตัวโครงการผลิตรายการวิทยุเด็กและเยาวชนสร้างสรรค์สังคม DCY Radio Network วันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2563.....	72
ภาพที่ 4.14 โปสเตอร์ โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการนักข่าวเยาวชนต้นกล้านิwski	73

ภาพที่ 4.15 โครงสร้างสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz	
“คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว”	75
ภาพที่ 4.16 กิจกรรมขบวนการคนตัวD	76
ภาพที่ 4.17 ห้องจัดรายการวิทยุ คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว FM 105 MHz.....	80
ภาพที่ 4.18 กิจกรรมขบวนการคนตัวดี ตอนช่วยชีวิตคนจมน้ำ	82
ภาพที่ 4.19 กิจกรรมขบวนการคนตัวดี ตอน 3 อัม 3 วัด ลัดเลาะเกาะเกร็ด	82
ภาพที่ 4.20 การจัดรายการวิทยุรายการรถไฟขบวนเพลง ปูน ปูน	83
ภาพที่ 4.21 ช่วงเวลาสำหรับรายการที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์สังคมหรือรายการสำหรับเด็กและ เยาวชน	88
ภาพที่ 4.22 การจัดประเภทของรายการ	89
ภาพที่ 4.23 เนื้อหาต้องห้ามออกอากาศตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551.....	90
ภาพที่ 4.24 แบบจำลองสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ	104

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 3.1 รูปแบบการศึกษา	45
ตารางที่ 3.2 แนวคำถามสัมภาษณ์	48
ตารางที่ 4.1 ตารางเปรียบเทียบการบริหารจัดการสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนระหว่างสถานีวิทย์ เยาวชนออนไลน์ และสถานีวิทย์กระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz	85

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาและปรับตัวของวงการสื่อสารมวลชนเป็นอย่างมากเกิดนวัตกรรมใหม่ในวงการสื่อสารมวลชน ตั้งแต่สื่ออินเทอร์เน็ตได้เข้ามาก่อให้เกิดสื่อใหม่ (New media) ที่จะมาแทนที่สื่อเก่าสื่อดั้งเดิม สื่อสังคมออนไลน์ (โซเชียลมีเดีย) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคสื่อ ส่งผลกระทบในวงกว้างของอุตสาหกรรมสื่อที่ต้องปรับตัวเปลี่ยนแปลง จนเกิดการหลอมรวมสื่อ (Convergence Media) อย่างไม่มีใครคาดคิดว่าจะเกิดเหตุการณ์แบบนี้ในปัจจุบัน สื่อที่เห็นชัดที่สุดคือ สื่อสิ่งพิมพ์ หลายสำนักปรับตัวแทบไม่ทัน จนล้มหายตายจากไปจากวงการสื่อสิ่งพิมพ์ ปิดตัวตามกัน ไม่ว่าจะเป็น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร หลายฉบับกลายเป็นตำนาน แต่ก็มีหลายสำนักพิมพ์เกิดการปรับตัวไปอยู่บนโลกออนไลน์ โดยยังคงนำเสนอข้อมูลข่าวสาร รูปแบบ เนื้อหาเหมือนเดิม เพียงแค่เพิ่มช่องทางใหม่ ในสื่อออนไลน์คู่ขนานไปพร้อมกัน ไม่เพียงแค่อ่านสิ่งพิมพ์ ได้รับผลกระทบ สื่อวิทยุกระจายเสียงและสื่อโทรทัศน์ก็ไม่ต่างกัน เกิดสถานีวิทยุและสถานีโทรทัศน์ออนไลน์ที่สามารถดูย้อนหลังได้ ผู้ชมสามารถรับชมที่ไหนก็ได้เวลาไหนก็ได้ผ่านคอมพิวเตอร์ หรือสมาร์ทโฟน

ยุคหลอมรวมสื่อ (Convergence Media) ยุคที่สามารถสื่อสารกันได้หลายช่องทาง เป็นการหลอมรวมเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน ก่อให้เกิดรูปแบบการสื่อสารรูปแบบใหม่ที่สามารถสื่อสารกันได้หลากหลายช่องทางไปพร้อมกัน ซึ่งในอดีตสื่อสารมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ แต่ละสื่อก็แยกประเภทกันชัดเจน สื่อสิ่งพิมพ์นำเสนอผ่านสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุนำเสนอผ่านเสียง สื่อโทรทัศน์นำเสนอทั้งภาพและเสียง แต่ยุคหลอมรวมสื่อถือเป็นการปฏิวัติวงการสื่อ ที่สามารถหลอมรวมสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เข้ามาด้วยกัน เป็นนวัตกรรมใหม่ที่สามารถนำเสนอผ่านสื่อระบบออนไลน์ได้พร้อมกัน จึงเกิดการสิ้นสุดสื่อเก่า สื่อเก่าต้องมีการปรับตัวอย่างครั้งใหญ่ในรอบทศวรรษ สื่อที่ไม่ปรับตัวก็ต้องปิดตัวไป

วงการวิทยุและโทรทัศน์ก็ต้องปรับตัวครั้งใหญ่ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล เกิดการยุติการออกอากาศโทรทัศน์ในระบบแอนะล็อก ปรับเปลี่ยนเป็นโทรทัศน์ในระบบดิจิทัลแทน และสามารถชม

ผ่านทางออนไลน์ ผ่านแอปพลิเคชัน โซเชียลมีเดีย ได้หลากหลายช่องทางพร้อมกัน พร้อมชมย้อนหลังได้

สื่อวิทยุกระจายเสียง เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่เช่นกัน เกิดวิทยุออนไลน์มากมายทั่วประเทศ ใครก็สามารถผลิตได้ ไม่มีกฎกติกาการควบคุม เพียงแค่มีอุปกรณ์และช่องสัญญาณวิทยุออนไลน์ ก็สามารถสร้างช่องเป็นเจ้าของสถานีได้ วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อเสียงที่ผู้ฟังต้องใช้จินตนาการในการคิดภาพตาม เพราะวิทยุไม่มีภาพ มีแต่เสียงในการออกอากาศ แต่ปัจจุบันวิทยุบางสถานีบางรายการเริ่มส่งภาพผ่านการถ่ายทอดสดทาง เฟซบุ๊ก (Facebook) หรือ ยูทูบ (Youtube) และผ่านเว็บไซต์ให้เห็นหน้าผู้จัดรายการวิทยุไปพร้อมกับการออกอากาศทางความถี่วิทยุ

สื่อวิทยุเป็นอีกหนึ่งสื่อที่ต้องยอมยกธงขาว จากสื่อที่นำเสนอข่าวสารเร็วที่สุดกลายเป็นอดีตไป ส่วนปัจจุบันสื่อที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารรวดเร็วที่สุดคือ สื่อออนไลน์ ผู้ประกอบการสื่อจำเป็นต้องพัฒนาและปรับตัว เปลี่ยนแปลงปรับโฉมใหม่ ให้ทันต่อความต้องการของผู้บริโภคในยุคหลอมรวมสื่อ ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่า สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ได้มีบทบาทต่อชีวิตประจำวันของคนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทในด้านการสื่อสาร ส่งผลให้จำนวนผู้ใช้สื่อใหม่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว รวมทั้งการเป็นสื่อใหม่ที่ผู้ใช้มีเสรีภาพ ใครก็สามารถผลิตสื่อได้ แต่อีกมุมหนึ่งถ้านำไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม ก่อให้เกิดความเสียหายกระทบกระเทือนต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของรัฐ รวมทั้งความสงบสุขและศีลธรรมอันดีของประชาชน ถ้าไม่มีการควบคุม การนำเสนอเนื้อหา ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้วงการสื่อต้องปรับตัว คงหนีไม่พ้นเรื่องของการมุ่งสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขัน สร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง และสร้างมูลค่าเพิ่มในแง่ธุรกิจ แต่ถ้ามองจากอีกฝั่งหนึ่งด้วยมุมมองของผู้บริโภคแล้ว การหลอมรวมสื่อได้สร้างความสะดวกสบายในการใช้ชีวิตมากขึ้น ผู้บริโภคต่างมีความต้องการและมีความเข้าใจในการบริโภคข่าวสารมากขึ้น อยู่ที่ผู้ประกอบการสื่อที่จะพัฒนาและปรับตัวเข้าสู่ยุคหลอมรวมสื่อให้เข้าถึงผู้บริโภคได้อย่างไร ซึ่งเป็นโจทย์ใหญ่ (ธาม เชื้อสถาปนศิริ, 2560)

วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศมาอย่างยาวนาน มีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของคนในสังคม วิทยุกระจายเสียงเกิดขึ้นในประเทศไทยครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2470 ในช่วงเวลานั้นเป็นการทดลองออกอากาศ และเริ่มออกอากาศ สถานีวิทยุกระจายเสียงถาวรแห่งแรกของประเทศไทย เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2473 โดยกรมไปรษณีย์โทรเลข จนถึงวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2482 รัฐบาลได้ออกกิจการวิทยุกระจายเสียงจากกรมไปรษณีย์โทรเลข ไปขึ้นกับสำนักงานโฆษณาการ สำนักนายกรัฐมนตรี ภายหลังได้ยกฐานะขึ้นเป็นกรมโฆษณาการ และต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นกรมประชาสัมพันธ์ ทำหน้าที่กำกับดูแลกิจการวิทยุกระจายเสียง

ปี พ.ศ. 2535 รัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติ หรือ กกช. มาทำหน้าที่กำกับดูแลกิจการวิทยุและโทรทัศน์ และในปี พ.ศ. 2543 ได้มีการ

ประกาศพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2543 กำหนดให้มีคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ หรือ กสช. โดยมีหน้าที่กำหนดนโยบายการจัดทำแผนแม่บทกิจการวิทยุกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ และแผนความถี่วิทยุ และยังกำหนดให้รัฐจัดสรรคลื่นวิทยุให้แก่ภาคประชาชนเป็นครั้งแรก ร้อยละ 20 (เสาวณีย์ ฉัตรแก้ว, 2552)

ปี พ.ศ. 2553 ได้มีประกาศพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม และกำหนดให้มีคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ หรือ กสช. ทำหน้าที่กำกับดูแลกิจการวิทยุถึงปัจจุบัน กว่า 90 ปี จากอดีตสู่ปัจจุบัน วิทยุกระจายเสียงถูกนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศในเกือบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา ศาสนา ด้านการพัฒนา ตลอดจนให้ความรู้และความบันเทิงต่อประชาชน

วิทยุกระจายเสียงถือว่าเป็นสื่อดั้งเดิมที่อยู่คู่กับคนไทยมานาน และเป็นสื่อที่เข้าถึงประชาชนได้ง่าย รวดเร็วและครอบคลุมพื้นที่ได้ไกล จากอดีตถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารก่อให้เกิดรูปแบบของโลกไร้พรมแดนที่เปิดกว้างให้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ไร้ขีดจำกัดทั้งทางด้านเวลาและพื้นที่ ทำให้เกิดกระแสที่กำลังจะสิ้นสุดยุคของเทคโนโลยีการสื่อสารแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะสื่อวิทยุกระจายเสียงซึ่งเป็นสื่อดั้งเดิมที่มีการแพร่กระจายเพียงสัญญาณเสียงอาจหมดความสำคัญและถูกกลืนหายไป เนื่องจากที่ผ่าน วงการวิทยุกระจายเสียงของประเทศไทยต้องเผชิญกับภูมิทัศน์สื่อที่เปลี่ยนไปจากอดีตเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งเทคโนโลยี และนโยบายการกำกับดูแล

สื่อวิทยุกระจายเสียงต้องปรับตัวครั้งใหญ่ให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีใหม่ในยุคสื่อดิจิทัล อินเทอร์เน็ตได้เข้ามามีบทบาท ทำให้ทุกสื่อต้องเกิดการปรับตัวอย่างคาดไม่ถึง นักวิชาการหลายท่านตั้งข้อสังเกตว่า สื่อเก่าจะตายจากไปเพราะอินเทอร์เน็ต ซึ่งจะเห็นว่าสื่อเก่าหลายแห่งเริ่มปรับตัวให้เข้ากับยุคดิจิทัล สำหรับประเทศไทย จะเห็นได้ว่า สื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร เริ่มให้บริการผ่านสื่อออนไลน์มากขึ้น สื่อโทรทัศน์ก็ปรับตัวเป็นโทรทัศน์ดิจิทัล โทรทัศน์ออนไลน์ สามารถชมรายการย้อนหลังได้ และชมผ่านทางยูทูป (Youtube) เว็บไซต์ และแอปพลิเคชัน สื่อวิทยุ บางสถานีก็เริ่มกลายเป็นสื่อโทรทัศน์ไปในตัว สามารถรับชมทั้งภาพและเสียงผ่านทางออนไลน์ไปพร้อมกัน

จากผลสำรวจของสำนักงานนโยบายและวิชาการกระจายเสียงและโทรทัศน์ พบว่า ในปี พ.ศ. 2555 ประเทศไทยมีอัตราการเข้าถึงการรับฟังวิทยุจากทุกช่องทาง คิดเป็นร้อยละ 38 ในปี พ.ศ. 2556 ได้ลดลงเหลือร้อยละ 32 และในปี พ.ศ. 2557 ยิ่งลดลงมาก เหลือเพียงร้อยละ 24 และปี พ.ศ.2558 ก็ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 19 ถึงแม้ว่าผลสำรวจของสื่อวิทยุจะมีอัตราผู้ฟังลดลงแต่ก็เชื่อว่า จะไม่มีผู้ฟังเลยจนทำให้สื่อวิทยุหายไปจากวงการสื่อ

ปัจจุบันประเทศไทยแบ่งรูปแบบกิจการวิทยุกระจายเสียงออกเป็น 2 ประเภทหลักคือ

1) สถานีวิทยุกระจายเสียงคลื่นหลักหรือผู้ประกอบการรายเดิม ที่ดำเนินการก่อนพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 บังคับใช้ โดยแบ่งตามประเภทของย่านความถี่ สถานีวิทยุระบบ เอฟ.เอ็ม (FM) จำนวน 313 สถานี มีหน่วยงานหลักที่เป็นเจ้าของสถานี ได้แก่ กองทัพอากาศ 89 สถานี กรมประชาสัมพันธ์ 88 สถานี บริษัท อสมท จำกัด 60 สถานี กรมตำรวจ 37 สถานี และอีก 39 สถานีอยู่ภายใต้หน่วยงานอื่น ๆ ส่วนสถานีวิทยุระบบ เอ.เอ็ม (AM) จำนวน 193 สถานี มีหน่วยงานหลักที่เป็นเจ้าของเดิม คือ กองทัพอากาศ 112 สถานี กรมประชาสัมพันธ์ 57 สถานี และหน่วยงานอื่น ๆ 24 สถานี

2) สถานีวิทยุทดลองประกอบกิจการ หรือสถานีวิทยุชุมชนเดิม ระบบ เอฟ.เอ็ม (FM) มีจำนวน 4,191 สถานี โดยแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ ประเภทธุรกิจ 3,258 สถานี ประเภทบริการสาธารณะ 738 สถานี และประเภทบริการชุมชน 195 สถานี (สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.), 2563)

ในอนาคตอันใกล้ประเทศไทยน่าจะมีวิทยุระบบดิจิทัลเข้ามาเปิดให้บริการอีกหนึ่งประเภท โดยขณะนี้ กสทช. ได้ทดลองออกอากาศสถานีวิทยุระบบดิจิทัลไปแล้วบางส่วน โดยมีพื้นที่นำร่องจำนวน 10 พื้นที่ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร พัทยา ศรีราชา เชียงใหม่ ขอนแก่น นครราชสีมา นครศรีธรรมราช ภูเก็ต หัวหิน และสงขลา (สำนักงาน กสทช., 2563)

จากผลสำรวจการเข้าถึงการบริการวิทยุกระจายเสียงของประชากรไทย โดยสำนักงาน กสทช. ในปี พ.ศ. 2559 พบว่าประเทศไทยมีจำนวนครัวเรือนที่มีเครื่องรับสัญญาณวิทยุคิดเป็นร้อยละ 52 ของครัวเรือนทั้งหมดในประเทศไทย จะเห็นว่าวิทยุกระจายเสียงยังเป็นที่นิยมของประชาชนคนไทย และมีมูลค่าโฆษณาผ่านสถานีวิทยุกระจายเสียงระบบ เอฟ.เอ็ม (FM) คลื่นหลักในกรุงเทพฯ และปริมณฑล จำนวน 41 สถานี ตลอดทั้งปี ในปี 2558 มูลค่า 5,675 ล้านบาท และปี พ.ศ. 2559 มูลค่า 5,262 ล้านบาท

ผลสำรวจจากข้อมูลการสำรวจพฤติกรรมการรับฟังวิทยุ ประจำเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2562 โดยสำนักนโยบายและวิชาการกระจายเสียงและโทรทัศน์ สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (สำนักงาน กสทช.) พบว่า ประชากรอายุตั้งแต่ 12 ปีขึ้นไป รับฟังวิทยุประมาณ 10,211,000 คน โดยแยกตามอุปกรณ์ ดังนี้ รับฟังจากเครื่องรับวิทยุ ร้อยละ 72.18 รับฟังผ่านโทรศัพท์มือถือ ร้อยละ 26.37 รับฟังผ่านคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ ร้อยละ 1.42 และแยกตามสถานที่ รับฟังที่บ้าน ร้อยละ 52.18 รับฟังบนรถ ร้อยละ 40.45 รับฟังในที่ทำงาน ร้อยละ 7.08 และรับฟังช่องทางอื่น ๆ ร้อยละ 0.03 จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่า มีผู้ฟังอีกจำนวนหนึ่งที่ยังคงฟังวิทยุ เนื่องจากวิทยุเป็นสื่อที่เข้าถึงง่าย ฟังได้ในขณะทำงานและในขณะที่ขับรถ

และมีการรับฟังวิทยุผ่านช่องทางอื่นที่ไม่ใช่เครื่องรับวิทยุโดยตรง (สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.), 2562)

สิ่งที่น่าเสียดายของวงการวิทยุคือ รายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนมีน้อยมาก เมื่อเทียบกับสัดส่วนของรายการทั้งหมด ทั้ง ๆ ที่รายการวิทยุเด็กสามารถสร้างการเรียนรู้ ส่งเสริมพัฒนาการ และจินตนาการของเด็กและเยาวชนได้

จากข้อมูลงานวิจัยสถานภาพปัจจุบันของการออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็กและพฤติกรรมการเปิดรับสื่อวิทยุของเด็กไทย มรรยาท อัครจันทโชติ (2556) โดยสมาคมวิทยุและสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน (สสดย.) พบว่า รายการวิทยุสำหรับเด็กมีพื้นที่ในคลื่นความถี่วิทยุเล็กน้อย รายการวิทยุสำหรับเด็กที่ออกอากาศในสถานีส่วนใหญ่เป็นสถานีวิทยุกระแสหลักเกือบทั้งหมดเป็นรายการที่ผลิตโดยภาครัฐที่เป็นเจ้าของคลื่นผลการวิจัยยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กทั้งหมดไม่เคยเปิดฟังรายการวิทยุสำหรับเด็ก แสดงว่ารายการวิทยุสำหรับเด็กที่มีอยู่ยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ และยังพบว่าเด็กมีความสนใจในการมีส่วนร่วมในการผลิตรายการ อย่างไรก็ตามการจัดรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน มีความครอบคลุมกลุ่มผู้ฟังในทุกช่วงวัย ได้แก่ กลุ่มเด็กระดับประถมศึกษา อายุ 6-12 ปี กลุ่มวัยรุ่นระดับมัธยมศึกษา อายุ 13-18 ปี กลุ่มเยาวชนอายุ 19-25 ปี กลุ่มเด็กเล็กอายุ 3-5 ปี ดังนั้นการผลิตรายการวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชน ควรเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมให้เด็กและเยาวชนได้มีบทบาทในการเป็นผู้ผลิตรายการวิทยุ เปลี่ยนจากผู้รับสารมาเป็นผู้ส่งสาร และจะต้องมีการปรับตัวเข้ากับยุคหลอมรวมสื่อ

สำหรับรายการวิทยุเด็กมีขึ้นในประเทศไทยครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2534 ออกอากาศทางสถานีวิทยุ อสมท. คลื่นความถี่ FM 97.5 MHz กรุงเทพมหานคร โดยใช้ชื่อรายการว่า “รายการวิทยุเด็ก” ออกอากาศทุกวันจันทร์-วันศุกร์ เวลา 16.00 น.-17.00 น. ดำเนินรายการโดยคุณพรพรรณ ชัยนาม (ป้าพรรณ) ซึ่งถือว่าเป็นผู้บุกเบิกและเป็นผู้ริเริ่มรายการวิทยุสำหรับเด็กคนแรก ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้มีส่วนร่วมในรายการวิทยุกระจายเสียง โดยมีรูปแบบรายการที่ให้เด็กมาเล่านิทาน ตอบคำถาม และร่วมเป็นผู้ดำเนินรายการ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายจะเป็นเด็กเล็ก รายการวิทยุเด็กออกอากาศกว่า 10 ปี จนถึงปี พ.ศ 2544 ได้ยุติการออกอากาศไป เนื่องจากแบกรับต้นทุนการผลิตไม่ไหว เพราะขาดผู้สนับสนุนรายการ

ปี พ.ศ. 2541 กลุ่มเด็กและเยาวชนได้มีการเรียกร้องพื้นที่สาธารณะสำหรับเด็กและเยาวชนที่ทำเนียบรัฐบาล โดยคุณหญิงสุพัตรา มาสดิตถ์ เป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เปิดโอกาสให้ตัวแทนเด็กและเยาวชนเข้าพบ ณ ทำเนียบรัฐบาล ตัวแทนเด็กและเยาวชน นำเสนอข้อเรียกร้อง ผ่านละครใบ้เป็นการสื่อสาร โดยเนื้อหาของละครเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความฝันของเด็กที่หายไป ว่าเด็กทุกคนมีความฝัน มีความมุ่งมั่น มีความรู้สึกรักต้องการอิสระ มีโลกของจินตนาการ มีความฝันว่าอยากเป็นอะไรในอนาคต แต่วันหนึ่งความฝันหายไป ไม่เคยมีใครตั้งคำถามว่าหายไปได้อย่างไร หายไป

ตอนไหน ช่วงอายุเท่าไร เมื่อความฝันของเด็กหายไป เด็กจะกลายเป็นคนแข็งกระด้างเกิดปัญหาตามมา เด็กจึงอยากได้ความฝันของเด็กกลับคืนมา (รณชาติ บุตรแสนคม, 2545)

เนื้อหาของละครใบ้ต้องการสื่อถึง เด็กทุกคนมีความคิดความฝันและต้องการอิสระในการทำสิ่งต่าง ๆ แต่ความฝันเหล่านั้นได้ถูกปิดไปเนื่องจากสภาวะทางสังคมที่ไม่สนับสนุนความคิด ความฝันของเด็กและไม่มีเวทีให้เด็กได้แสดงออกรวมถึงถ่ายทอดถึงความคิดความฝันเหล่านั้น เด็กและเยาวชนจึงอยากช่วงเหลือสังคมโดยการขอเวทีหรือช่องทางการสื่อสารให้เด็กและเยาวชนได้สานต่อความฝันและช่วยแก้ปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนในประเทศ เนื่องจากเห็นว่าสื่อที่มีอยู่ในขณะนั้นยังไม่ได้ตอบสนองกระบวนการในการพัฒนาคนอย่างแท้จริง มุ่งเน้นเพียงการตอบสนองทางด้านธุรกิจเท่านั้น

จากการเข้าพบของกลุ่มเด็กและเยาวชนครั้งนั้น เป็นผลให้คุณหญิงสุพัตรา มาสดิตต์ มองเห็นความสำคัญของการพัฒนาสื่อของเด็ก และได้ประสานงานกับอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์เพื่อขอเวลาในการออกอากาศรายการวิทยุของเด็กและเยาวชน ทางตัวแทนเด็กและเยาวชนในขณะนั้นได้เข้าพบเพื่อปรึกษารื้อกับอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ โดยได้รับการสนับสนุนเวลาออกอากาศของรายการวิทยุเด็กและเยาวชน ทางคลื่นความถี่ AM 918 KHz ออกอากาศทุกวันจันทร์-วันศุกร์ เวลา 15.00 น.-21.00 น. แต่ไม่มีงบประมาณสนับสนุน ในการผลิตรายการ มีเพียงแต่สนับสนุนเวลาในการผลิตรายการเด็กและเยาวชนเท่านั้น (รณชาติ บุตรแสนคม, 2545)

รายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย AM 918 Hz ได้เริ่มออกอากาศในวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2542 มีเด็กและเยาวชนอาสาสมัคร จากโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ร่วมผลิตรายการกว่า 80 คน ออกอากาศประมาณ 6 เดือน ก็มีการปรับเปลี่ยนเวลาออกอากาศ เป็นวันเสาร์และวันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 09.00 น.-21.00 น. เนื่องจากช่วงเวลารวันจันทร์ - ศุกร์เป็นเวลาที่ไม่ว่างสำหรับเด็กและเยาวชนที่จะมาผลิตรายการ มีการผลิตรายการเรื่อยมาจนถึงปี พ.ศ. 2544 ก็มีการยุติรายการทั้งหมด เนื่องจากมีการปรับผังรายการใหม่ โดยย้ายรายการเด็กและเยาวชน ไปออกอากาศทางคลื่น AM 891 KHz ในวันเสาร์-วันอาทิตย์ เวลา 10.00 น.-11.00 น. เหลือเพียงแค่ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง

จากเหตุการณ์ดังกล่าวจึงทำให้เด็กและเยาวชนอาสาสมัครต้องยุติการผลิตรายการเป็นจำนวนมากเนื่องจากเวลาออกอากาศไม่เพียงพอต่อจำนวนเด็กและเยาวชน จากเดิมมีเด็กและเยาวชนกว่า 20 กลุ่ม ดูแล 20 รายการ เหลือเพียงแค่ 2 กลุ่มที่ดูแลรายการ 1 ชั่วโมง วันเสาร์และวันอาทิตย์ และในปี พ.ศ. 2545 มีการปรับผังรายการย้ายมาออกอากาศวันอาทิตย์ เวลา 14.00 น.-16.00 น.

ปี พ.ศ. 2546 คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546 เห็นชอบให้เพิ่มบทบาทสื่อของรัฐเพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน และครอบครัว โดยขอความร่วมมือสถานวิทยุกระจายเสียงจัดสรรส่วนเวลาสำหรับเนื้อหาสาระของรายการวิทยุเพื่อเด็ก เยาวชน

และครอบครัว ร้อยละ 10-15 ของเวลาออกอากาศ โดยให้เริ่มจากสถานีวิทยุของกรมประชาสัมพันธ์ ก่อน ส่วนสถานีอื่นให้ดำเนินการตามความพร้อมของแต่ละสถานี

ปี พ.ศ. 2551 มีการเปิดตัวสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ สถานีวิทยุที่เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการผลิตรายการ สามารถเป็นเจ้าของรายการด้วยตัวเอง สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ “สื่อสร้างสรรค์ของเยาวชนไทย” ออกอากาศผ่านทางเว็บไซต์ www.thailandonair.com ออกอากาศทุกวันตั้งแต่เวลา 09.00 น.-21.00 น. บริหารงานโดย กลุ่มต้นกล้าแผ่นดิน ซึ่งเป็นกลุ่มเยาวชนที่สนใจกิจกรรมด้านการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงและสื่อออนไลน์ ได้ร่วมกันจัดตั้งสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์เป็นพื้นที่การเรียนรู้การผลิตสื่อสร้างสรรค์ของเด็กและเยาวชน ถือว่าเป็นสถานีวิทยุเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้มีโอกาสเข้ามาเป็นผู้ผลิตสื่อด้วยตัวเองอย่างแท้จริง เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติจริงในการจัดรายการวิทยุและอ่านข่าวต้นชั่วโมง เปิดตัวอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2551 มีเด็กและเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมการจัดรายการและเป็นผู้ดำเนินรายการ ผู้ผลิตรายการ นักจัดรายการวิทยุ จำนวน 76 คน ในเดือนแรกที่เปิดตัว มีแบ่งเป็นทีมนักจัดรายการวิทยุและทีมนักข่าวเยาวชนต้นกล้านิส โดยเป็นกิจกรรมอาสาสมัคร เด็กและเยาวชนสลับกันมาเป็นผู้ดำเนินรายการ มีการจัดผังรายการทอมละ 1 ครั้ง เนื่องจากเด็กและเยาวชนจะมีตารางเรียนที่แตกต่างกัน ผังรายการจึงเปลี่ยนตามช่วงเวลาของเด็กและเยาวชน การจัดรายการของเด็กและเยาวชนจะเป็นการจัดรายการต่อเนื่องเป็นประจำทุกสัปดาห์ ตามวันเวลาที่จะได้ลงทะเบียนไว้ เป็นรายการสดที่เด็กแต่ละคนต้องบริหารเวลาในการจัดรายการวิทยุและละครครั้ง ในช่วงแรกจะเป็นการจัดรายการในวันเสาร์-วันอาทิตย์ ส่วนวันจันทร์-วันศุกร์ จะนำเทปรายการที่เด็กและเยาวชนจัดสดในวันเสาร์-อาทิตย์ มาออกอากาศซ้ำ ในช่วงปิดเทอมก็จะมีการจัดรายการสด ในวันจันทร์-วันศุกร์ ต่อมามีการขยายเวลาออกอากาศตั้งแต่ 06.00 น.-24.00 น. กว่า 14 ปี กับการเปิดพื้นที่สื่อสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ พื้นที่สื่อสร้างสรรค์ของเด็กและเยาวชนไทย ซึ่งทางกลุ่มต้นกล้าแผ่นดิน ไม่ได้มีเพียงแค่การจัดรายการที่สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ เท่านั้น ยังมีการเปิดพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนได้เปิดประสบการณ์ในการจัดรายการร่วมกับสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์

ปี พ.ศ.2552 สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ ได้ดำเนินโครงการพัฒนาสถานีวิทยุของรัฐเพื่อสร้างคลินตันแบบของวิทยุสาธารณะของเด็ก เยาวชนและครอบครัว โดยร่วมมือกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) และมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว เปิดสถานีวิทยุเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว โดยออกอากาศทาง FM 105 MHz ทดลองออกอากาศเมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2552 และออกอากาศอย่างเป็นทางการในวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 โดยใช้ชื่อว่า FM105 “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว” เพื่อเป็นการขยายพื้นที่ที่สร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็ก เยาวชนและครอบครัว เป็นช่องทางในการ

ร่วมกับพัฒนาเด็กและเยาวชน ให้มีโอกาสได้เรียนรู้ โลกกว้างผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียง เป็นการจุดประกายความคิดสร้างสรรค์ ปลุกฝังเด็กและเยาวชนให้ได้รับรู้ข่าวสาร สารความรู้ และเรื่องราวต่างที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชน ทุกรายการจะมีสาระที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนรวมถึงครอบครัว โดยจะมีเนื้อหาความน่าสนใจที่แตกต่างกันตามช่วงวัย ถือว่าเป็นสถานีวิทยุของรัฐ สถานีแรกๆ ดำเนินการเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว เช่น รายการมอร์นิ่งคิดส์ รายการพระอาทิตย์ยิ้มแฉ่ง รายการขบวนการล้านความคิด เป็นต้น ซึ่งไม่มีเพียงแค่รายการสำหรับเด็กเท่านั้น ยังมีรายการสำหรับครอบครัว รายการสร้างความรู้ความผูกพันของสถาบันครอบครัว สามารถฟังรายการได้ทุกกลุ่มวัย ถือว่าเป็นสถานีวิทยุคุณภาพวิทยุต้นแบบสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีกลุ่มผู้ฟังจำนวนมาก แต่สุดท้ายก็ต้องปิดตัวไปในปี พ.ศ. 2557 เนื่องจากไม่มีงบประมาณในการบริหารสถานีต่อเนื่อง

ปี พ.ศ. 2556 กสทช.ได้ออกประกาศเรื่อง หลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 130 ตอนพิเศษ 27 ง วันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 กำหนดให้สถานีวิทยุต้องจัดให้มีการออกอากาศรายการที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์สังคมหรือรายการสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างน้อยวันละหกสิบนาที ระหว่างช่วงเวลา 16.00 น.-18.00 น. ของทุกวัน และระหว่างช่วง 07.00 น.-09.00 น. ในวันเสาร์และวันอาทิตย์ก็ตาม สถานีวิทยุหลายแห่งก็ยังคงไม่มีรายการสำหรับเด็กและเยาวชนในช่วงเวลาดังกล่าว และก็ไม่มีการจัดสรรคลื่นวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน

เมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2561 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้กล่าวในรายการศาสตร์พระราชา สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ออกอากาศทางโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย ว่าจะมอบของขวัญวันเด็กเป็นสถานีวิทยุเด็กและครอบครัว

วันเด็กปีนี้ รัฐบาลไม่เพียงแต่มีคำขวัญ หรือการจัดงานตามปกติเท่านั้น แต่ได้เตรียมของขวัญสำหรับเด็กและสังคมไทยเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้จัดการให้มี “สถานีวิทยุเด็กและครอบครัว” เป็นช่องทางเฉพาะ ที่มีรายการหลากหลาย เพื่อเยาวชนทุกช่วงวัยและครอบครัว... เรื่องนี้สำคัญมากโดยรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้บัญญัติถึงความสำคัญกับเด็กเล็กไว้เป็นครั้งแรก โดยในมาตรา 54 วรรคสอง ว่า รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็ก ได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษ เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย อีกทั้งยังเขียนสำคัญไว้ ใน หมวดปฏิรูป อีกต่างหาก รัฐบาลจึงจะให้ของขวัญวันเด็ก แก่เด็กและครอบครัว ด้วยการมอบความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสม กับพัฒนาการเด็กทุกช่วงวัย ด้วยการนำร่องทำสถานีวิทยุเด็กและครอบครัวโดยเฉพาะ ไม่มีรายการอื่นปะปน ผมได้มอบนโยบายให้กรมประชาสัมพันธ์ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เร่งศึกษาหาแนวทางการดำเนินการมาเสนอ โดยให้เริ่มออกอากาศในพื้นที่ที่พร้อม ถึงจะออกอากาศไม่ทันในวันเด็กนี้ แต่คาดว่าจะทันในวันครอบครัว เดือนเมษายนปีนี้ แน่นนอน (ประยุทธ์ จันทร์โอชา, 2561)

สถานีวิทยุเด็กและครอบครัว ที่เป็นช่องทางเฉพาะเพื่อเด็กและเยาวชน ก็ยังไม่สามารถเกิดขึ้นมาได้ ทั้งที่ผู้นำประเทศให้ความสำคัญ มอบเป็นของขวัญวันเด็กในปี พ.ศ. 2561 ก็ตาม ซึ่งถือว่าเป็นความท้าทายอย่างมากในการจะผลักดันให้เกิดสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

กว่า 30 ปี ที่เกิดรายการวิทยุเด็กขึ้นในหน้าปัดวิทยุ ซึ่งหลายภาคส่วนเห็นตรงกันว่า รายการวิทยุสำหรับเด็กเป็นรายการที่มีประโยชน์ต่อเด็ก เป็นรายการที่ส่งเสริมจินตนาการสำหรับเด็ก แต่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างจริงจัง ทั้งการสนับสนุนเวลาในการออกอากาศ ทุนสนับสนุนในการผลิตรายการ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตรายการวิทยุเด็กให้มีคุณภาพ ที่ผ่านมามีผู้ผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กต้องดำเนินการเองทั้งหมด หาแหล่งทุนในการผลิต จัดทำโครงการเฉพาะกิจเพื่อผลิตรายการเด็ก แต่เมื่อหมดงบประมาณหรือจบโครงการ รายการวิทยุเด็กก็ต้องปิดตัวไป ตามงบประมาณสนับสนุน ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าเสียดายที่ไม่มีรายการสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง เกิดการเปลี่ยนแปลงรายการตลอดเวลา ตามงบประมาณสนับสนุนรายการ อีกปัจจัยหนึ่งก็ขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้บริหารสถานีวิทยุ นั้น ๆ ให้ความสำคัญกับการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนมากน้อยเพียงใด ซึ่งจะเป็นว่าที่ผ่านมามีการจัดสรรคลื่นวิทยุของกรมประชาสัมพันธ์คลื่น FM 105 MHz ให้เป็นสถานีวิทยุเพื่อการเรียนรู้ของเด็ก เยาวชนและครอบครัว “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว” แต่ก็ต้องปิดตัวไปเพราะขาดงบประมาณในการสนับสนุนการผลิตรายการของสถานี

อีกหนึ่งปัจจัยที่สะท้อนจากผู้ผลิตรายการวิทยุทั่วไป คือการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กซึ่งเป็นรายการเฉพาะ มีเนื้อหาที่ละเอียดอ่อน เป็นการผลิตรายการที่ยากกว่ารายการทั่วไป ผู้ที่จะผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนได้ ต้องมีทักษะเฉพาะและที่สำคัญต้องมีความเข้าใจในเด็กและเยาวชนอย่างมากถึงจะผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนได้ จึงมีส่วนทำให้รายการวิทยุสำหรับเด็กมีน้อย เพราะไม่มีผู้จัดรายการวิทยุสำหรับเด็กในแต่ละสถานี

จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นได้ว่าทุกภาคส่วนให้ความสำคัญต่อการเปิดพื้นที่สื่อสำหรับเด็กและเยาวชน เพราะต่างเห็นความสำคัญว่าสื่อสามารถพัฒนาศักยภาพเด็กได้ ไม่ว่าจากรัฐบาล หน่วยงานองค์กรสื่อเพื่อเด็ก มีการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดสถานีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 แต่ก็ไม่สามารถดำเนินการที่เป็นรูปธรรมได้ จนในปี พ.ศ. 2561 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้มอบเป็นของขวัญวันเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2561 ให้เด็กและเยาวชนไทย แต่สุดท้ายก็ไม่สามารถดำเนินการได้เช่นกัน กว่า 30 ปี กับการขับเคลื่อนให้เกิดสถานีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนในประเทศไทย เหตุใดจึงไม่สามารถเกิดขึ้นได้ แล้วในยุคหลอมรวมสื่อ (Convergence Media) สถานีวิทยุเด็กและเยาวชน พื้นที่สื่อสร้างสรรค์ของเด็กและเยาวชนไทยจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการแนวทางการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ การบริหารจัดการสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน และบทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน และแนวทางการพัฒนา เพื่อหาแนวทางการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในระดับชาติให้

เหมาะสมกับยุคหลอมรวมสื่อ รวมถึงเป็นการเตรียมความพร้อมการจัดตั้งสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน
แห่งชาติ ในระดับนโยบายของประเทศในอนาคต

1.2 คำถามนำวิจัย

- 1) การบริหารจัดการสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนควรทำอย่างไร
- 2) บทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนเป็นอย่างไร
- 3) แนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน
- 2) เพื่อศึกษาบทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน
- 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ

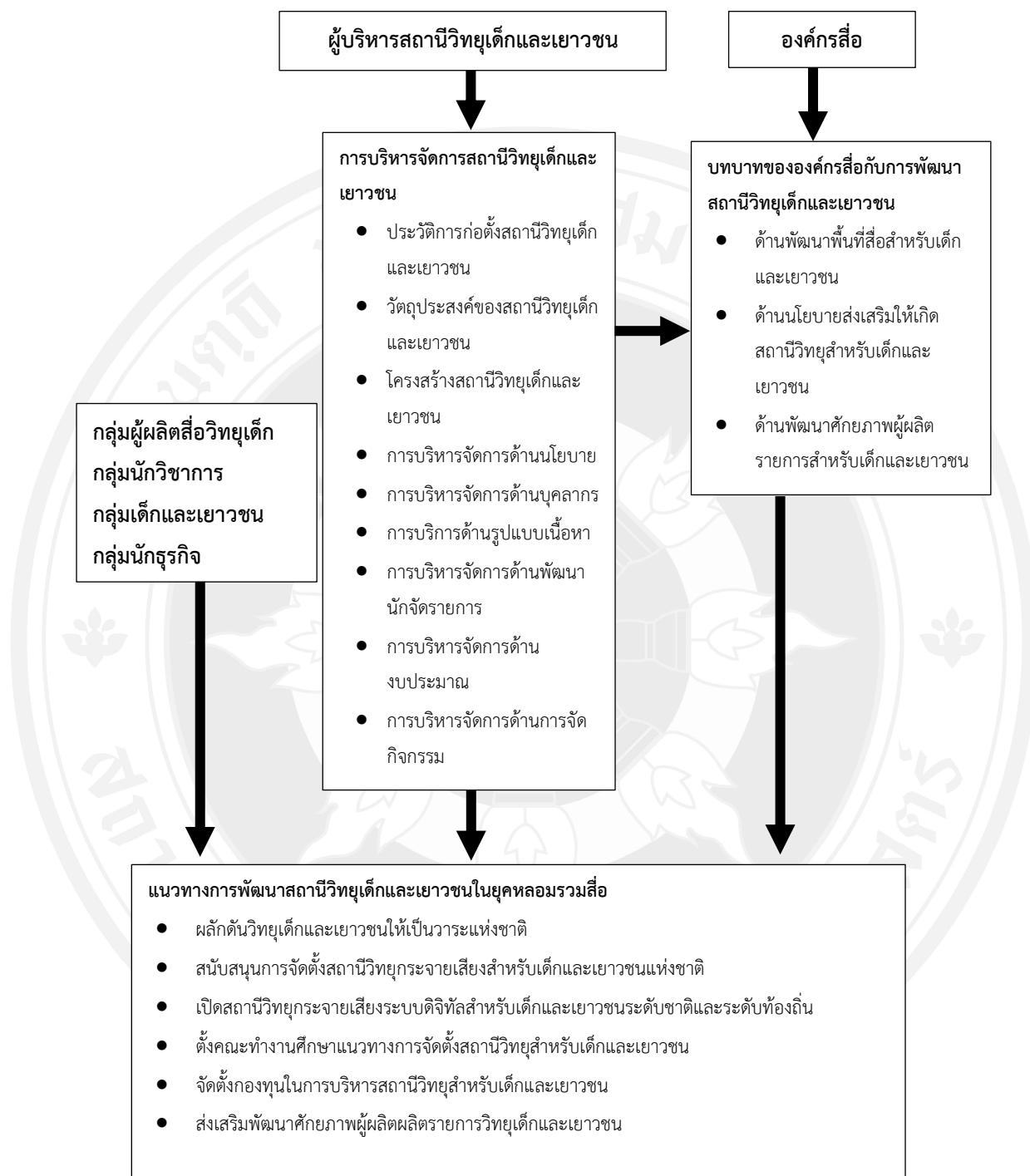
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานีวิทย์กระจายเสียง และผู้ผลิตรายการวิทยุในการ
ผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน
- 2) ได้แนวทางการในการบริหารจัดการของสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืน
และเป็นรูปธรรม
- 3) ได้แนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ ผู้บริหารสถานีวิทย์
นักจัดรายการวิทยุ ผู้ผลิตรายการวิทยุสามารถนำไปปรับใช้กับรายการต่างๆของสถานี ให้สอดคล้อง
กับกลุ่มเป้าหมายในยุคหลอมรวมสื่อ
- 4) องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปใช้พัฒนาการเรียนการสอนเกี่ยวกับการบริหาร
จัดการสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ
- 5) ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนาเป็นแนวทางในการจัดสรรคลื่นวิทยุ สำหรับเด็ก
และเยาวชนแห่งชาติ ในระดับนโยบายของประเทศ

1.5 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษา เรื่อง “แนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ” ครั้งนี้ ศึกษาบทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน การบริหารจัดการสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน และแนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิเคราะห์แบบพรรณนา (Descriptive Analysis) และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก (Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก 6 กลุ่มประกอบไปด้วย 1) กลุ่มผู้บริหารสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน 2) กลุ่มผู้ผลิตรายการเด็กและเยาวชน 3) กลุ่มนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน 4) องค์กรสื่อ 5) กลุ่มธุรกิจ และ 6) กลุ่มเด็กและเยาวชน

1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.7 นิยามศัพท์

1) สถานีวิทยุเด็กและเยาวชน หมายถึง สถานีวิทยุกระจายเสียงที่ผลิตรายการสำหรับเด็กและเยาวชน เป็นรายการเฉพาะของเด็กและเยาวชนทุกกลุ่มวัย เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการผลิตรายการ ในที่นี้ได้แก่ 2 สถานีคือ สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ และ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว”

2) แนวทางการพัฒนาสถานีวิทยุ หมายถึง กระบวนการวิธีการหรือรูปแบบในการผลักดันให้สถานีวิทยุเด็กและเยาวชนเป็นวาระแห่งชาติ การสนับสนุนจัดตั้งสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนแห่งชาติ การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้ผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดกองทุนในการบริหารสถานีวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน

3) เด็กและเยาวชน หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุยี่สิบห้าปีบริบูรณ์ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2550 ได้กำหนดความหมายคำว่า เด็กและเยาวชน ใน มาตรา 4 เด็ก หมายถึงบุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ และเยาวชน หมายถึงบุคคลซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์ถึงยี่สิบห้าปีบริบูรณ์

4) การบริหารจัดการ หมายถึง ดำเนินงานบริหารสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน ทั้งวัตถุประสงค์ของสถานี โครงสร้างสถานี ด้านนโยบาย ด้านบุคลากร ด้านรูปแบบเนื้อหา การบริหารจัดการด้านพัฒนานักจัดรายการวิทยุ ด้านงบประมาณ และด้านการจัดกิจกรรมของสถานี

5) ยุคหลอมรวมสื่อ หมายถึง ช่วงเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงการรวมสื่อ เกิดการผสมผสานช่องทางการสื่อสารประเภทต่าง ๆ ได้แก่ สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ เข้าด้วยกัน รวมถึงการใช้สื่อเทคโนโลยี ผสมผสานให้เกิดการทำงานร่วมกัน

6) องค์กรสื่อ หมายถึง หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบัน กองทุน มูลนิธิ สมาคม ที่มีภารกิจงานด้านสื่อสารมวลชน หรือมีนโยบาย พันธกิจ หรือวัตถุประสงค์ที่ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน หรือสื่อสำหรับเด็กและเยาวชน

7) บทบาทขององค์กรสื่อ หมายถึง การส่งเสริม การสนับสนุน การขับเคลื่อน ผลักดันนโยบายส่งเสริมให้เกิดสถานีวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน การพัฒนาพื้นที่สื่อสำหรับเด็กและเยาวชน และด้านการพัฒนาศักยภาพผู้ผลิตรายการสำหรับเด็กและเยาวชน

8) การดำเนินงาน หมายถึง กระบวนการ การจัดการที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสื่อวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน รูปแบบ ลักษณะ และวิธีการในการปฏิบัติงาน

9) รูปแบบรายการ หมายถึง วิธีการนำเสนอรายการวิทยุกระจายเสียงสำหรับเด็กและเยาวชน

บทที่ 2

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ” โดยผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีจากข้อมูลเอกสาร รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเด็กและเยาวชน
- 2.2 แนวคิดการบริหารจัดการสถานีวิทย์
- 2.3 แนวคิดกระบวนการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน
- 2.4 แนวคิดการหลอมรวมสื่อ
- 2.5 แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา
- 2.6 แนวคิดการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม
- 2.7 แนวคิดงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเด็กและเยาวชน

เด็กและเยาวชน คืออนาคตของชาติ เด็กคือตัวแทนแห่งความหวังของคนในสังคมที่จะร่วมกันสร้างสรรค์สิ่งที่ดีต่อไปสังคมและประเทศชาติในอนาคต

จากข้อมูลของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ณ เดือนธันวาคม 2560 ประเทศไทยมีจำนวนประชากรเด็กและเยาวชนที่มีอายุ ระหว่าง 0-25 ปี จำนวน 21,829,281 คน เมื่อแยกข้อมูลประชากรเด็กที่มีอายุระหว่าง 0-18 ปี พบว่ามีจำนวน 14,206,936 คน คิดเป็นร้อยละ 21.46% ของประชากรทั้งประเทศ และเยาวชนที่มีอายุ 18-25 ปี จำนวน 7,622,345 คน คิดเป็นร้อยละ 11.52% ของประชากรทั้งประเทศ

ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กให้คำนิยาม “เด็ก” ไว้ว่า เด็ก หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น และตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ส่วนที่ 1 ข้อที่ 17 กล่าวว่า รัฐภาคียอมรับในหน้าที่อันสำคัญของสื่อมวลชนและจะประกันว่าเด็กสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและวัสดุจากแหล่งต่าง ๆ กันทั้งในประเทศและระหว่าง

ประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลข่าวสารที่มุ่งส่งเสริมความผาสุกทั้งทางสังคม จิตใจ และศีลธรรม ตลอดจนสุขภาพและจิตของเด็ก เพื่อการนี้รัฐภาคีจะต้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1) ส่งเสริมให้สื่อมวลชนเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและวัสดุที่จะมีประโยชน์ทั้งทางสังคมและวัฒนธรรมแก่เด็ก

2) ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการผลิต แลกเปลี่ยน และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและวัสดุ ดังกล่าว จากแหล่งข้อมูลทางวัฒนธรรมทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ

3) ส่งเสริมการผลิตและเผยแพร่หนังสือสำหรับเด็ก

4) ส่งเสริมให้สื่อมวลชนให้ความสนใจเป็นพิเศษกับความจำเป็นทางด้านภาษาของเด็กที่เป็นสมาชิกของชนกลุ่มน้อยหรือชนพื้นเมือง

5) ส่งเสริมการพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการป้องกันเด็กจากข้อมูลข่าวสารและวัสดุที่เป็นอันตรายต่อความอยู่ดีกินดีของเด็ก

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 ให้ความสำคัญการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยยึดเป้าหมายอนาคตประเทศไทยปี 2580 ที่เป็นเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เพื่อยกระดับคุณภาพทุนมนุษย์ของประเทศ โดยพัฒนาคนให้เหมาะสมตามช่วงวัย โดย “เน้นให้เด็กและเยาวชนมีคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมตามช่วงวัย ทั้งด้านสุขภาพกาย ใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีทักษะการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 รวมทั้งมีความเป็นพลเมืองสร้างสรรค์ที่สามารถปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงบริบทโลก มีความรับผิดชอบตนเอง มีจิตสำนึกต่อส่วนร่วม และมีส่วนร่วมในฐานะภาคีที่มีพลังในกระบวนการพัฒนาสังคม” (แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, 2561)

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2550 ได้กำหนดความหมายคำว่า เด็กและเยาวชน ใน มาตรา 4 ดังนี้

เด็ก หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์

เยาวชน หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์ถึงยี่สิบห้าปีบริบูรณ์

การพัฒนาการของเด็กในช่วงอายุ 0 - 18 ปี แต่ละช่วงวัยมีการพัฒนาที่แตกต่างกัน การพัฒนาการของเด็กกับการเปิดรับและใช้ประโยชน์จากสื่อ สามารถแบ่งตามช่วงอายุได้ดังนี้

การพัฒนาการของเด็กกับการเปิดรับและใช้ประโยชน์จากสื่อโทรทัศน์ แบ่งเป็น 4 ช่วง คือ

อายุ แรกเกิด-2 ปี เป็นช่วงเวลาที่สำคัญของการพัฒนาการทางสมองที่สร้างพื้นฐานการเรียนรู้ที่ดีให้กับเด็ก ไม่ชอบให้ใครมาบังคับ เป็นวัยที่เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย สมองและอารมณ์อย่างรวดเร็ว เด็กจะมีพัฒนาการของกล้ามเนื้อมัดใหญ่โดยสามารถปีนป่าย โยนรับลูกบอลได้ กระโดดอยู่กับที่ เน้นการใช้ประสาทสัมผัสทุกด้าน เรียนรู้สิ่งที่อยู่รอบตัว ด้วยการเคลื่อนไหวร่างกาย

ผ่านความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด เรียนรู้แบบซ้ำ ๆ วัยนี้ไม่แนะนำให้เด็กเข้าชมโทรทัศน์หรือสื่อเคลื่อนไหวแบบต่อเนื่องเป็นเวลานาน

อายุ 3-5 ปี เด็กวัยนี้จะสามารถควบคุมอารมณ์ตัวเองได้ดีขึ้นเล็กน้อย มีทักษะทางด้านการร่างกายเพิ่มมากขึ้น โดยสามารถกระโดดไปมา ยืนขาเดียว เริ่มกระโดดขาเดียว แต่งตัวเองได้ นอกจากนี้ยังสนใจในการเรียนรู้และลองทำสิ่งใหม่ ๆ พยายามสร้างความสัมพันธ์และเล่นกับเด็กคนอื่น สนทนาวาว ๆ กับผู้อื่นได้ เด็กในวัยนี้จะชอบพูดคุ้ยและซักถามในทุก ๆ เรื่อง เด็กวัยนี้เริ่มพัฒนาการเรียนรู้จากการเล่นแบบสมมติ ชอบการทดลองการเล่นแบบ มีพัฒนาการด้านภาษาสามารถรับรู้อารมณ์ได้มากขึ้น ยังไม่สามารถแยกแยะระหว่างความจริงกับจินตนาการ การรับรู้ผ่านสื่อวัยนี้ จะรับรู้ข้อมูลแบบซึมซับว่าเป็นเรื่องจริง จะเรียนแบบพฤติกรรมที่เห็น ได้

อายุ 6-12 ปี เป็นช่วงสำคัญของเด็กในการเรียนรู้ทักษะชีวิต สมองของเด็กพัฒนาอย่างรวดเร็ว ทักษะการใช้กล่อมเนื้อพัฒนาอย่างเต็มที่ ควรหากิจกรรมให้เด็กได้ปลดปล่อยพลังงานวิ่งเล่น ออกกำลังกาย นอกจากนี้เด็กจะสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่นและให้ความสำคัญต่อกลุ่มทางสังคม ควรส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ทักษะการสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้าง เด็กจะเริ่มเปรียบเทียบตัวเองกับผู้อื่นและรู้สึกภูมิใจเมื่อทำสิ่งใดสำเร็จ สำหรับพัฒนาการทางด้านสมอง เด็กวัยนี้สามารถคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาตัดสินใจได้ดียิ่งขึ้น เด็กวัยนี้มีความอยากรู้ อยากเห็น เริ่มเรียนรู้จากประสบการณ์มากขึ้น เริ่มแยกแยะการใช้เวลาเล่นกับเวลาเรียนรู้ แต่ก็ยังมีลักษณะการเล่นแบบสูง เนื่องจากระบบคิดยังอยู่ในช่วงการพัฒนาความเป็นเห็นและเป็นผล การรับรู้ผ่านสื่อวัยนี้ รับรู้ข้อมูลด้วยความรวดเร็ว รับรู้จากการกระตุ้น ข้อมูลที่ถูกตอกย้ำบ่อย ๆ

อายุ 13-18 ปี เด็กวัยรุ่น จะมีความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและอารมณ์อย่างมาก โดยเฉพาะในวัยรุ่นตอนต้นที่ร่างกายเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและการควบคุมอารมณ์ยังไม่ค่อยดีนัก ในวัยนี้เด็กจะเริ่มมีลักษณะเพศเปลี่ยนแปลง จะมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง มีความคิดเป็นของตนเอง และพยายามหาบทบาทของตัวเองในครอบครัวและในสังคม เริ่มสนใจเพศตรงกันข้ามและกังวลกับรูปร่างหน้าตาของตนเอง วัยนี้เป็นวัยที่มีการพัฒนาการระบบความคิด มีการแยกแยะวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับมา มีประสบการณ์ทางสังคมมากขึ้นตามวัย ต้องการการยอมรับและสามารถเลือกรับสื่อเองได้ เป็นวัยที่ต้องการแสวงหาต้นแบบทางอุดมคติ เช่น ดารา นักร้อง นักดนตรี เป็นต้นแบบในการเลียนแบบของวัยรุ่น และจะมีความต้องการเป็นแบบผู้ใหญ่ เพื่อแสดงให้เห็นว่าตนเองโตแล้ว (พรณพิมล วิบุลากร, 2554)

การพัฒนาการของเด็กกับการเปิดรับและใช้ประโยชน์จากวิทยุกระจายเสียง เนื้อหารายการควรเหมาะสมกับการพัฒนาการแต่ละช่วงวัย

เด็กอายุ 2-6 ปี เนื้อหารายการที่ควรนำเสนอ ควรได้รับการส่งเสริมด้านการควบคุมอารมณ์ และการรู้ถูกผิด เนื้อหาที่ได้รับคือ ตัวเรา ครอบครัว โรงเรียน บุคคล วันสำคัญ ธรรมชาติรอบตัว และ

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว การพูดคุยกับเด็กควรพูดด้วยเสียงชัดเจน ใช้ภาษาไทยให้เหมาะสมกับวัยและอาจใช้คำพูดแสดงการยกย่อง ส่วนใหญ่วัยนี้ฟังรายการจากคำแนะนำของพ่อแม่ รายการเกี่ยวกับดนตรี นิทาน นิยาย ในลักษณะที่ส่งเสริมจินตนาการและรายการที่มีความยาวไม่มากนัก มักฟังรายการเมื่ออยู่ในรถ โดยพ่อแม่เป็นคนเลือกเปิด

7-12 ปี เนื้อหารายการที่ควรนำเสนอ ควรได้รับการส่งเสริมการประหยัดและมีวินัย ใฝ่รู้ ลักษณะของรายการวิทยุที่อยู่ในความสนใจ ฟังรายการจากคำแนะนำของพ่อแม่ ชื่นชอบรายการเพลงมากที่สุดแต่มีโอกาสเปิดรับฟังรายการวิทยุนาน ๆ ครั้ง ชื่นชอบเนื้อหาด้านการท่องเที่ยว สัตว์ธรรมชาติ และกีฬา ไม่ชอบรายการแนวธรรมะ แนะนำอาชีพ และสุขภาพอนามัย ฟังรายการยาวกว่า 15 นาทีได้ มักฟังรายการเมื่ออยู่ในรถโดยพ่อแม่เป็นคนเลือกเปิด

13-18 ปี เนื้อหารายการที่ควรนำเสนอ ควรได้รับการส่งเสริมในด้านอัตลักษณ์ทางเพศ คือ การรับรู้ในเรื่องเพศ และการแสดงออกด้านความสัมพันธ์ที่เหมาะสม และควรได้รับการส่งเสริมในด้านอัตลักษณ์ทางสังคม คือ มีหลักในการดำเนินชีวิต ลักษณะของรายการวิทยุที่อยู่ในความสนใจคือ ชื่นชอบรายการเพลงไทย เพลงสากล บางส่วนฟังรายการข่าว รายการกีฬา แต่ไม่ค่อยได้ฟังเพลงลูกทุ่ง วิเคราะห์ข่าว ตอบปัญหา สารคดี สุขภาพ และครอบครัว เด็ก สตรี ละคร ในการนำเสนอประเด็นไม่ควรเป็นรายการสำหรับเด็ก รายการที่เหมาะสมสำหรับวัยนี้ คือ รายการที่ดีสำหรับผู้ใหญ่ ช่วงเวลาที่ฟังวิทยุ คือ 22.00 น.-23.00 น.

จากแนวคิดเด็กและเยาวชน สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนารายการวิทยุแต่ละรายการให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย รายการวิทยุสำหรับเด็กต้องมีการจำแนกช่วงอายุของแต่ละกลุ่มที่ชัดเจนเนื่องจากเด็กแต่ละวัยมีพัฒนาการที่แตกต่างกัน ดังนั้นรายการวิทยุควรแบ่งกลุ่มประเภทรายการเด็กตามวัยที่หลากหลาย เช่น รายการสำหรับเด็กเล็ก 2-6 ปี รายการสำหรับเด็กโต 6-12 ปี และรายการสำหรับวัยรุ่น 12-18 ปี เป็นต้น เพื่อประโยชน์ต่อผู้รับสาร ในแต่ละช่วงวัย

2.2 แนวคิดการบริหารจัดการสถานีวิทยุ

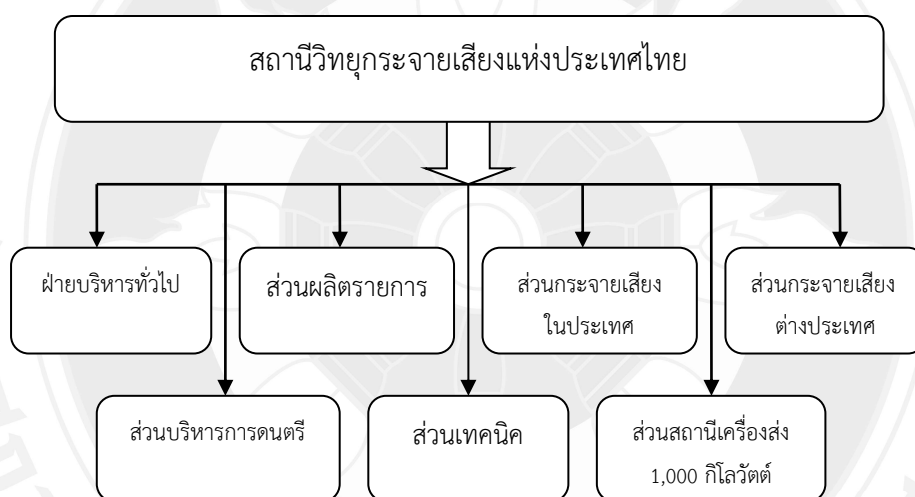
2.2.1 การบริหารการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียง

สถานีวิทยุกระจายเสียงในประเทศไทยเป็นกิจการวิทยุกระจายเสียงที่ดำเนินการโดยรัฐเป็นเจ้าของ การบริหารงานจะเป็นระบบราชการ (Bureaucracy) มีนโยบายของการดำเนินงานและมีบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน โดยหน้าที่หลักของกิจการวิทยุกระจายเสียงภาครัฐคือมุ่งเน้นการให้บริการสาธารณะที่มีประโยชน์ต่อประชาชนในหลากหลายกลุ่มให้ครอบคลุมหลาย ๆ ด้าน อาทิ ด้านการศึกษา ด้านศาสนา ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ด้านสิ่งแวดล้อม ด้าน

การเกษตร ด้านการส่งเสริมอาชีพ รวมถึงการสร้างความเข้าใจระหว่างรัฐบาล และเสริมสร้างความสามัคคีระหว่างคนในชาติ โดยการดำเนินการจะไม่แสวงหากำไร รายได้ส่วนใหญ่จะมาจากเงินงบประมาณของรัฐและรายได้บางส่วนมาจากภาคเอกชนในการเช่าเวลาผลิตรายการ สำหรับสถานีวิทยุกระจายเสียงที่รัฐเป็นเจ้าของและบริการกิจการโดยภาครัฐในประเทศไทย

การบริหารสถานีวิทยุกระจายเสียงภาครัฐ/สาธารณะมี 2 ลักษณะ คือ (โกศล สงเนียม, 2553)

1) หน่วยราชการหรือรัฐวิสาหกิจเป็นผู้ดูแลและบริหารจัดการเอง ซึ่งมักจะมีรูปแบบการบริหารจัดการที่กำหนดนโยบายด้านเนื้อหาจากส่วนกลาง เช่น สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ซึ่งมีเครือข่ายอยู่ทั่วประเทศ เนื้อหารายการส่วนใหญ่ผลิต และเผยแพร่จากส่วนกลางไปยังเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นต้น

ภาพที่ 2.1 แสดงตัวอย่างโครงสร้างองค์กรสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

2) หน่วยราชการหรือรัฐวิสาหกิจเป็นผู้ดูแลและให้บุคคลภายนอกบริหารจัดการ โดยเมื่อจัดสรรเวลาหรือ “สัมปทาน” แก่บุคคลภายนอกแล้ว หน่วยงานรัฐจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวในการดำเนินงานทางด้านธุรกิจเอกชน แต่จะดูแลเฉพาะในด้านนโยบายหลัก ๆ เท่านั้น เช่น สถานีวิทยุข่าวสารการจราจร (จส.100) หรือสถานีวิทยุ สวพ. ที่ผลิตรายการเองส่วนใหญ่โดยให้ผู้ฟังเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ

สำหรับประเด็นเนื้อหาที่สื่อวิทยุกระจายเสียงภาครัฐ อาทิ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยได้รับนโยบายให้นำเสนอเนื้อหาที่สำคัญ ๆ ในช่วงสภาวะสังคมเช่นนี้ ได้แก่ การ

นำเสนอประเด็นเรื่องพระราชกรณียกิจขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประเด็นเรื่องยาเสพติด และประเด็นเรื่องอาเซียน เป็นต้น (สุรเวช ตีมาภ, 2554)

2.2.2 การดำเนินงานของสื่อ (Media Management)

การขยายตัวของสื่อในยุคดิจิทัลหลอมรวมมีความซับซ้อนและส่งผลกระทบต่อทั้งผู้บริโภค ผู้ผลิตสื่อ ผู้บริหารสื่อ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกกระดับ ทั้งระดับมหภาค (Macro Level) ระดับจุลภาค (Micro Level) และระดับเทคนิควิธีและนโยบาย (Meso Level)

Marjoribanks (2011) ได้อธิบายลักษณะของการเปลี่ยนแปลงของสื่อในทั้งสามระดับที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นดังต่อไปนี้

ในระดับมหภาค (Macro Level) คือ การเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมสื่อระดับกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ อันเกิดจากการกระจุกตัวของความเป็นเจ้าของสื่อ มีการนำเอาโมเดลทางธุรกิจแบบฮอลลีวูดมาใช้ ขณะเดียวกันก็เห็นการเกิดขึ้นของบริษัทเล็ก ๆ ที่เข้ามาดำเนินการธุรกิจในฐานะบริษัทภายนอก (Outsource) ของบริษัทใหญ่ ๆ โดยมีการจ้างการดำเนินงานเฉพาะโครงการในระยะเวลาสั้น ๆ

ในระดับเทคนิควิธีและนโยบาย (Meso Level) เป็นการบริหารจัดการด้านกระบวนการ กลยุทธ์นโยบาย และวัฒนธรรมที่มีส่วนในการกำหนดแนวทางการผลิตและการทำงานขององค์กรสื่อ รวมทั้งกำหนดแนวทางด้านเนื้อหาสื่อ โดย Marjoribanks กล่าวว่า เนื้อหายังคงครองตำแหน่งสำคัญ (Content is the King) ในยุคปัจจุบัน เพียงแต่รูปแบบและรายละเอียดของเนื้อหาสื่อมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสรุปคุณลักษณะของเนื้อหาสื่อในยุคปัจจุบันได้ดังนี้

- 1) เนื้อหาสื่อมีความเป็นเฉพาะกลุ่ม(Content a'la carte)
- 2) การเข้าถึงเนื้อหาสื่อไม่มีข้อจำกัดด้านสถานที่ (Content Everywhere)
- 3) เนื้อหาสื่อเข้าถึงได้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย (Content for Free)
- 4) ผู้ใช้เป็นผู้ผลิตเนื้อหาสื่อ (User-generated Content)
- 5) เนื้อหาสื่อมีความเป็นสากล (Global Content)
- 6) มีการเชื่อมโยงเนื้อหาสื่อเข้าด้วยกัน (Content about Content)

การบริหารจัดการองค์กรสื่อในระดับดังกล่าวนี้ต้องอาศัยทักษะความรู้ด้านการบริหารและด้านความคิดสร้างสรรค์เข้าด้วยกัน เนื้อหาสื่อเป็นสิ่งสำคัญ แต่ขณะเดียวกัน วิธีการและรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาก็เป็นสิ่งที่ส่งเสริมเนื้อหาให้น่าสนใจ สามารถเข้าถึงและได้รับความนิยมจากผู้บริโภคยุคปัจจุบัน ซึ่งพบว่าผู้บริโภคสื่อในยุคปัจจุบันได้เปลี่ยนสถานะจากผู้ชม ผู้ฟัง มาเป็นผู้มีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหา (Co-creation) และร่วมสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเนื้อหา (Value-added Content)

การบริหารสื่อในระดับจุลภาค (Micro Level) คือการเน้นการบริหารจัดการความสัมพันธ์ (Relationship) และปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ในองค์กร ซึ่ง Aris (2011) พบว่า อัตลักษณ์ทางวิชาชีพ (Professional Identity) ของนักวิชาชีพผู้ผลิตสื่อมีความเปลี่ยนแปลง จากลักษณะการทำงานในอดีตแบบฉายเดี่ยว (Soloist) ในลักษณะของศิลปินเดี่ยวที่ผลิตผลงานศิลปะรายบุคคล มาสู่อัตลักษณ์แบบนักผสมผสาน โดยผู้ผลิตสื่อเปรียบเสมือนดีเจที่เป็นผู้นำเนื้อหาต่าง ๆ ที่มีอยู่มาผสมผสาน และนำเสนอใหม่ในรูปแบบที่น่าสนใจ (Remixed Performance) โดย Aris เรียกอัตลักษณ์ของผู้ผลิตแบบใหม่นี้ว่า “ซูเปอร์สตาร์ดีเจ” (Superstar DJ) ดังนั้นการบริหารจัดการองค์กรสื่อในระดับจุลภาคนี้ ผู้ผลิตจะรู้จักวิธีการและกระบวนการ (Know How) เพียงอย่างเดียวไม่ได้ แต่ยังต้องรู้จักเนื้อหาทั้งของตนเองและผู้อื่นร่วมทั้งรู้จักผู้บริโภค (Know How) อีกด้วย การที่ผู้ผลิตจะอยู่รอดได้ในการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมสื่อ จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางวิชาชีพที่สอดคล้องกับกระบวนการทำงานของภูมิทัศน์สื่อยุคหลอมรวมสื่อ

2.2.3 ทฤษฎีการบริหารองค์กรสื่อมวลชน Denis McQuail

ทฤษฎีการบริหารองค์กรสื่อมวลชนของ Denis McQuail คือ การทำงานหรือกระบวนการผลิตสื่อของผู้ประกอบการสื่อมวลชน โดยแต่ละองค์กรต้องทำงานภายใต้กรอบและปัจจัยภายนอกขององค์กร เช่น ภายใต้อำนาจของระบบธุรกิจ ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการพิจารณาปัจจัยทั้งสองด้านที่มีผลต่อการผลิตผลงานขององค์กรผู้ผลิตสื่อ ทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในขององค์กรสื่อมวลชน โดยองค์กรผู้ผลิตสื่อก็ถือว่าเป็นสถาบันย่อยสถาบันหนึ่งในสังคม ดังนั้นการทำงานขององค์กรสื่อแต่ละแห่งจะต้องเชื่อมโยงกับปัจจัยภายนอกอยู่ตลอด (อรทัย รุจิราธร, 2541)

เดนิส แมคควอล (Denis McQuail) ได้กล่าวถึง การบริหารงานองค์กรสื่อสารมวลชนว่า โดยทั่วไปสื่อมวลชนจะถูกควบคุมโดยปัจจัยต่าง ๆ ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกองค์กร ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยเกี่ยวกับสังคม ดังนั้น สื่อมวลชนจึงทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานโดยอิสระได้ แต่ต้องดำเนินงานอยู่ท่ามกลางความกดดันและข้อจำกัดของแต่ละด้านจากตัวแปรต่าง ๆ เหล่านั้น ที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย และหลักการในการปฏิบัติขององค์กรสื่อมวลชน (McQuail, 2005)

ภาพที่ 2.2 แบบจำลองแสดงปัจจัยที่เกี่ยวข้องขององค์กรสื่อสารมวลชน
แหล่งที่มา : McQuail (2005)

จากแบบจำลองดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานของแต่ละองค์กร สื่อมวลชนนั้น ประกอบด้วย 2 ส่วนที่สำคัญ ดังนี้

1) ปัจจัยภายใน หมายถึง ปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในตัวขององค์กรสื่อสารมวลชนนั้น ๆ ได้แก่

(1) การจัดการ (Management) หมายถึง การบริหารงานและนโยบายการผลิตงาน ขององค์กรสื่อสารมวลชนนั้น ๆ ซึ่งเนื้อหาขององค์กรสื่อสารมวลชนต้องนำเสนอให้สอดคล้องกับนโยบาย รวมถึงการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

(2) เทคโนโลยี (Technology) เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการผลิตและการประสานงานต่าง ๆ ทำให้การทำงานในแต่ละส่วนเกิดความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และมีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วย โดยเฉพาะในปัจจุบันนี้ที่มีการพัฒนาทางด้านการสื่อสารและการวางระบบการทำงาน ทำให้องค์กรที่มีอุปกรณ์ที่ทันสมัยและใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า ย่อมประสบความสำเร็จในการทำงานได้ง่าย

(3) ความสามารถทางวิชาชีพ (Media Professional) หมายถึง แนวความคิดพื้นฐาน ด้านความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และประสบการณ์การทำงานในแต่ละฝ่าย ที่จะทำให้องค์กรที่ผลิตมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น และมีประสิทธิภาพมากที่สุดด้วย

2) ปัจจัยภายนอก หมายถึง ปัจจัยที่เกิดจากภายนอกองค์กรสื่อสารมวลชนและส่งผลกระทบต่อการทำงาน เป็นสิ่งที่อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในช่วงนั้น ๆ ปัจจัย ภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อองค์กรสื่อสารมวลชน ได้แก่

(1) แรงกดดันทางการเมืองและสังคม (Social and Political Pressure)

การดำเนินงาน ขององค์กรสื่อสารมวลชน แรงกดดันทางการเมืองและสังคมมีผลโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องกฎหมาย ข้อบังคับ พระราชบัญญัติต่าง ๆ หรือแม้แต่ปัญหาทางการเมืองในขณะนั้น ก็ทำให้การดำเนินงานมี ลักษณะที่แตกต่างออกไป

(2) แรงกดดันทางเศรษฐกิจ (Economic Pressure) แรงกดดันทาง

เศรษฐกิจนั้น จะ ประกอบไปด้วยคู่แข่งและผู้โฆษณาที่การดำเนินงาน จำเป็นต้องรู้คู่แข่ง ตรวจสอบการผลิต นิติสารที่มีรูปแบบเดียวกัน เพื่อจะได้นำข้อมูลมาพัฒนาในการปรับตัว ให้การนำเสนอเป็นไปอย่าง เหมาะสม ไม่นำเสนอด้านลบเกี่ยวกับผู้โฆษณา ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้ฟังและผู้โฆษณา เพิ่มมากขึ้น

(3) แหล่งข้อมูล เหตุการณ์ และวัฒนธรรม (Events & Constant

Information and Culture Supply) หมายถึง การผลิตงานสื่อสารมวลชนต้องถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดเห็น ความ ประพฤติของคนในสังคม ที่แสดงออกมาในลักษณะของภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบประเพณี ของสังคมในแต่ละสมัย ซึ่งการผลิตงานสื่อสารมวลชนถือเป็นหนึ่งในผลผลิตของ ส่วนร่วมที่ทำให้คนใน สังคมได้เรียนรู้ มีอิทธิพลโดยตรงและโดยอ้อมต่อกระบวนการผลิตนิติสารของ องค์กร ซึ่งเป็นหน้าที่ ขององค์กรสื่อสารมวลชน ที่จะต้องนำเสนอผลงานออกมาให้สอดคล้องกับความ เชื่อถือระเบียบ ประเพณีของคนในสังคม

(4) ความสนใจและความต้องการของผู้รับสาร (Audience Interest /

Demand) หมายถึง ความคาดหวังของผู้ฟัง ความสนใจของผู้รับสาร และกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อผลงาน ขององค์กร สื่อสารมวลชน ซึ่งความสนใจและความต้องการของผู้รับสาร มีอิทธิพลโดยตรงและโดย อ้อมต่อ กระบวนการผลิตสื่อขององค์กร นอกจากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง องค์กร สื่อสารมวลชน ต้องนำเสนอผลงานที่อยู่ในความสนใจและความต้องการของผู้รับสารอีกด้วย

จากการศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวม สื่อ” ผู้ศึกษาได้นำทฤษฎีการบริหารองค์กรสื่อสารมวลชนมาเป็นกรอบในการค้นหาข้อมูล เพื่อให้ทราบถึง แรงกดดันต่าง ๆ ที่มา จากหลายระดับและหลายประเภทที่ส่งผลต่อการบริหารงานของรายการวิทยุ สำหรับเด็กและเยาวชนที่ผ่านมา

2.2.4 การวิเคราะห์ SWOT Analysis

SWOT Analysis เป็นการวิเคราะห์สภาพหน่วยงานหรือองค์กร เพื่อหาจุดแข็ง จุดเด่น จุดด้อย หรือสิ่งที่อาจเป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินงานสู่สภาพที่ต้องการในอนาคต SWOT ย่อมาจาก ข้อความดังนี้

S = Strengths หมายถึง จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบ

W = Weaknesses หมายถึงจุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบ

O = Opportunities หมายถึง โอกาสที่จะดำเนินการได้

T = Threats หมายถึงอุปสรรค ข้อจำกัด หรือปัจจัยที่คุกคามการดำเนินงานขององค์กร

หลักสำคัญของ SWOT คือ การวิเคราะห์โดยการสำรวจสภาพแวดล้อม 2 ด้าน คือ สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน เพื่อให้รู้จักตัวเองให้ชัดเจน และวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งจะทำให้ผู้บริหารองค์กรทราบถึงจุดอ่อนและจุดแข็ง ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อองค์กร รวมถึงการบรรลุเป้าหมายขององค์กร ผลจากการวิเคราะห์ SWOT สามารถเป็นแนวทางในการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดกลยุทธ์ เพื่อให้องค์กรเกิดการพัฒนาไปในทางที่เหมาะสม

แนวคิดการบริหารจัดการสถานีวิทย์ สำหรับแนวคิดนี้นำไปใช้ในส่วนของการศึกษาการบริหารจัดการของสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน ในกลุ่มตัวอย่าง สองกลุ่ม กลุ่มสถานีวิทย์ของหน่วยงานรัฐ และสถานีวิทย์ในส่วนภูมิภาคเอกชน ซึ่งในแต่ละสถานีย่อมมีโครงการการทำงาน รวมถึงแนวทางการบริหารจัดการ การประเมิน การวิเคราะห์ จุดอ่อนและจุดแข็งในการพัฒนาสถานีวิทย์กระจายเสียงสำหรับเด็กและเยาวชน

2.3 แนวคิดกระบวนการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน

การผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน ต้องคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กและเยาวชนว่าเด็กแต่ละช่วงวัยนั้น มีพัฒนาการที่แตกต่างกันตามช่วงอายุ ตั้งแต่แรกเกิด-18 ปี เป็นช่วงของการเจริญเติบโตในการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงวัย การผลิตสื่อวิทยุสำหรับเด็กจึงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็กแต่ละช่วงวัย

สื่อวิทยุกระจายเสียง เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว สื่อสารผ่านผู้ผลิตรายการที่มีความรอบรู้ และมีไหวพริบในการสื่อสาร ใช้เทคนิคในการนำเสนอเนื้อหาที่หลากหลาย ผ่านกระบวนการผลิตรายการที่เป็นระบบ เพื่อให้ง่ายต่อการสร้างความรู้ความเข้าใจของผู้รับสาร และนำสาระไปสู่ผู้ฟังได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การวางแผนการผลิตรายการจึงต้องคำนึงถึงกลุ่มผู้ฟัง ในการตัดสินใจเลือก ข้อมูลใด ๆ ไปยังกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มย่อมแตกต่างกัน ผู้ผลิตรายการจึงต้องศึกษาและทำความเข้าใจ ข้อดีและข้อด้อยของกลุ่มเป้าหมายเพื่อตอบสนองสารสนเทศไปสู่กลุ่มเป้าหมายตามที่วางแผนไว้

รายการวิทยุกระจายเสียง หากจะแบ่งประเภทรายการมักแบ่งตามบทบาทหน้าที่ที่สื่อมวลชน คือ การให้ข่าวสาร ความรู้ ความบันเทิง รายการวิทยุกระจายเสียงจึงแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ 3 ประเภท ประเภทข่าวสาร การศึกษา ความบันเทิง และบางประเทศแบ่งเพิ่มเป็นบริการสาธารณะ

นอกจากนี้อาจแบ่งตามกลุ่มผู้ฟังเป้าหมาย โดยอาศัยลักษณะทางประชากร ได้แก่ เพศ วัย การศึกษา อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ มาใช้ในการจัดแบ่งประเภท เช่น รายการสำหรับเด็ก วัยรุ่น สตรี ผู้สูงอายุ ผู้ชาย เป็นต้น หรืออาจจะแบ่งประเภทตามเนื้อหา เช่น รายการการเกษตร สุขภาพ กีฬา ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น

ถ่ายทอดเนื้อหาสาระโดยใช้เสียงเป็นสื่อ ดังนั้นเสียงทุกเสียงที่ส่งออกไปยังผู้รับสารจึงต้องสื่อความหมายและความเข้าใจเป็นอย่างดี ผู้ส่งสารถ่ายทอดจินตนาการไปถึงผู้รับสารด้วยเสียง และเสียงนั้นเกิดจากตัวอักษรที่ได้เรียบเรียงด้วยความรู้และความนึกคิด เพื่อให้ผู้รับสารเกิดความรู้และมีความนึกคิดเช่นเดียวกับที่ผู้เขียนต้องการ

ผู้เขียนบทวิทยุกระจายเสียงจะต้องเป็นผู้ถ่ายทอดข้อเท็จจริงหรือจินตนาการให้เกิดเป็นภาพในใจผู้ฟัง สำหรับผู้เขียนบทหรือผลิตรายการสำหรับเด็กนั้น ต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถเฉพาะทาง ทั้งหลักการเขียน วิธีการเขียน มีความรู้เรื่องจิตวิทยาเด็ก มีจรรยาบรรณ หน้าที่รับผิดชอบ ต่อสังคมและประเทศชาติโดยรวม (Wolvin et al., 1995)

เนื้อหาสาระของรายการวิทยุกระจายเสียงถือเป็นหัวใจสำคัญของการผลิตรายการสำหรับเด็ก รายการสำหรับเด็กที่มีคุณภาพต้องอยู่ภายใต้กรอบของจริยธรรมที่มีลักษณะเฉพาะในโลกวิชาการตะวันตก ได้มีการวางกรอบจริยธรรมคุณภาพรายการสำหรับเด็กไว้หลากหลาย ตามทัศนะของ Rosengren et al (1996) กล่าวว่า คุณภาพรายการในแง่จริยธรรมสำหรับเด็ก หมายถึง สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะและมาตรฐานที่เชื่อมโยงกับบรรทัดฐานและค่านิยมในสังคม ภายใต้บรรทัดฐานเหล่านี้ เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ซึ่งต้องอยู่บนบรรทัดฐานของความรับผิดชอบต่อสังคม รวมถึงการหลีกเลี่ยงการนำเสนอรายการที่จะนำไปสู่ความรุนแรง การก่ออาชญากรรม การกระทำในลักษณะของการสร้างอคติความรุนแรงต่อคนกลุ่มน้อย ทางด้าน Raboy (1996) กล่าวว่า คุณภาพรายการในแง่จริยธรรมสำหรับเด็ก หมายถึง การตัดสินใจเชิงนโยบายเพื่อให้เด็กส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงประโยชน์ร่วมกัน ตลอดจนผู้จัดรายการสามารถรักษามาตรฐานวิชาชีพหรือบริการสาธารณะ เช่นเดียวกับ Jordan (1998) กล่าวว่า การวัดมาตรฐานคุณภาพของรายการในแง่จริยธรรมสำหรับเด็ก คือ การประเมินคุณค่าของรายการที่มีคุณภาพโดยปราศจากการใช้ความรุนแรง คุณภาพรายการเด็กชี้ให้เห็นดัชนีที่เกี่ยวข้องกับความเหมาะสมของอายุของเด็ก ความหลากหลายของเด็ก ทั้งเพศภาวะ เชื้อชาติ ความพิการของร่างกาย เป็นต้น การให้ประโยชน์ทางการศึกษาและคุณค่าเชิงค่านิยม ขณะเดียวกันคุณภาพเชิงจริยธรรมรายการเด็กต้องห่างไกลความรุนแรง การล้อเลียนทางเพศ การสร้างภาพเหมารวม ภาษาที่ไม่สุภาพและเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม

2.3.1 ความสำคัญของการผลิตรายการ

การผลิตรายการมีความสำคัญต่อสถานีวิทยุกระจายเสียง ไม่ว่าจะเป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อการค้า สถานีวิทยุที่ไม่ได้มุ่งการค้า หรือสถานีวิทยุเพื่อชุมชนก็ตาม การผลิตรายการมีความสำคัญต่อสถานีวิทยุหลายประการ ดังนี้

การผลิตรายการเป็นการนำการจัดรายการไปสู่การปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรม เมื่อสถานีวิทยุวางแผนกำหนดตารางการกระจายเสียง จากตารางการกระจายเสียงนี้ทำให้ผู้ผลิตรายการทราบกรอบการทำงานที่ชัดเจน ว่าต้องการผลิตรายการอะไร ให้ใครฟัง จะนำเสนอเนื้อหาอย่างไร

“รายการ” เป็นผลผลิตที่แสดงคุณภาพและประสิทธิภาพของสถานีวิทยุกระจายเสียง ในสถานการณ์ที่สื่อมีการแข่งขันสูง สถานีวิทยุจะต้องผลิตรายการที่มีคุณภาพ ซึ่งมีผลต่อการดึงดูดผู้ฟังให้ติดตามรายการ และมีผลต่อเนื่องถึงการหาผู้สนับสนุนรายการ

การผลิตรายการเป็นการตอบสนองต่อบทบาทหน้าที่ที่พึงมีต่อสังคม วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อมวลชน ที่ถูกคาดหวังให้มีบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การนำเสนอข่าวสาร การถ่ายทอดความรู้ การให้บริการความบันเทิง และ การให้บริการสาธารณะ

ทั้งนี้วิทยุกระจายเสียงได้ปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมในการนำเสนอข่าวสาร ความรู้ ความบันเทิง ตลอดจนการให้บริการสาธารณะ ด้วยการนำเสนอเนื้อหาที่หลากหลาย ผลิตเป็นรายการวิทยุกระจายเสียงรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นการรายงานข่าวสารให้ผู้ฟังรับทราบ สะท้อนภาพของสังคม เป็นเวทีในการแสดงความคิดเห็นเพื่อหาทางออกร่วมกัน ตลอดจนการส่งผ่านข้อมูลความรู้เรื่องต่าง ๆ ให้แก่ผู้ฟัง

รายการวิทยุกระจายเสียงมีอิทธิพลต่อผู้ฟังและสังคม รายการวิทยุ เมื่อผลิตแล้วนำไปเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียง ซึ่งเป็นสื่อที่นำสารไปสู่ผู้ฟังรวดเร็ว เข้าถึงผู้ฟังจำนวนมาก สื่อวิทยุเป็นสื่อที่ผู้รับรับสารด้วยการฟังเพียงอย่างเดียว ดังนั้นผู้ฟังสามารถฟังวิทยุไปทำงานไปด้วยได้ แม้ผู้ฟังอ่านไม่ออกก็สามารถรับสารได้ ด้วยเหตุนี้รายการวิทยุจึงมีอิทธิพลต่อผู้ฟังในหลากหลายด้านตามเนื้อหาที่นำเสนอผ่านรายการวิทยุ เช่น อิทธิพลด้านการเมือง อิทธิพลด้านเศรษฐกิจ อิทธิพลด้านสังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ อิทธิพลด้านการศึกษา

2.3.2 ลักษณะเฉพาะของวิทยุกระจายเสียง

วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อที่ใช้ฟังเพียงอย่างเดียว ผู้ผลิตรายการจำเป็นต้องรู้จักลักษณะเฉพาะของวิทยุกระจายเสียง เพื่อจะได้เข้าใจและนำเฉพาะเหล่านี้มาใช้ประกอบการตัดสินใจผลิตรายการให้เหมาะสมกับเนื้อหาและกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้การสื่อสารที่ส่งไปบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ลักษณะเฉพาะของวิทยุกระจายเสียงที่สำคัญ มีดังนี้

วิทยุกระจายเสียงสร้างภาพ ถึงแม้ว่าสื่อวิทยุกระจายเสียงจะเป็นสื่อที่ไร้ภาพ แต่เมื่อนำเสียงต่าง ๆ ได้แก่ เสียงพูด เสียงดนตรี หรือเสียงเพลง และเสียงประกอบมาผสมผสานกันอย่างเหมาะสม ก็จะทำให้ผู้ฟังเกิดจินตนาการจากเสียงที่สื่อสารออกมา

วิทยุกระจายเสียงสามารถพูดกับคนนับล้าน วิทยุกระจายเสียงมีศักยภาพในการส่งกระจายเสียงไปได้กว้างไกลสู่ผู้ฟังจำนวนมาก แต่การจะมีผู้ฟังนั้นขึ้นอยู่กับการจัดรายการของสถานี ความชัดเจนของเสียง ถึงแม้สถานีจะสามารถส่งกระจายเสียงให้ผู้ฟัง ฟังได้นับล้านก็ตาม แต่ผู้ผลิตรายการต้องคำนึงว่า ผู้ฟังไม่ได้นั่งฟังรายการวิทยุกระจายเสียงเท่านั้น แต่เขาจะต้องทำกิจกรรมอื่นด้วย ทำอย่างไรรายการวิทยุกระจายเสียงที่ส่งออกไปจะดึงดูดใจผู้ฟัง

วิทยุกระจายเสียงมีลักษณะส่งไปถึงผู้ฟังแต่ละคนได้โดยตรง การฟังรายการวิทยุ ผู้ฟังมักฟังคนเดียว ผู้ฟังจะมีความรู้สึกว่าคุณดำเนินรายการส่งสารมาถึงตัวผู้ฟังโดยตรง ดังนั้นนักวิทยุกระจายเสียงจำเป็นต้องระมัดระวังการให้ข้อมูล ความคิดเห็น ทศนคติที่ไม่ถูกต้อง

วิทยุกระจายเสียงมีความรวดเร็ว ด้วยเทคโนโลยีการกระจายเสียง ทำให้วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อที่มีความยืดหยุ่น และเป็นสื่อที่ดีและเหมาะสมในการถ่ายทอดเหตุการณ์ได้ปัจจุบันทันด่วน

วิทยุกระจายเสียงไม่มีพรมแดน เนื่องจากคลื่นวิทยุสามารถส่งไปได้ไกลข้ามทวีป จึงกล่าวได้ว่าวิทยุกระจายเสียงไม่มีขอบเขตอยู่ในเขตแดนของประเทศของตน ความไม่มีพรมแดนของวิทยุกระจายเสียงนี้ช่วยย่นระยะทางทำให้ผู้ฟังได้เรียนรู้วัฒนธรรม ระบบต่าง ๆ ที่แตกต่างจากสังคมของตนได้

วิทยุกระจายเสียงมีความเรียบง่าย การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงในการเก็บข้อมูลสามารถใช้เครื่องบันทึกเสียงเครื่องเดียวไปบันทึกเสียงต่าง ๆ ได้

วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อราคาถูกลง หมายถึงเครื่องรับวิทยุกระจายเสียง มีราคาถูกลง สามารถหาซื้อได้ตามฐานะเศรษฐกิจของตน นอกจากนี้ต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของวิทยุกระจายเสียงมีราคาไม่สูงมากนักเมื่อเทียบกับสื่ออื่น

วิทยุกระจายเสียงไม่สามารถกลับมาฟังซ้ำได้ การฟังรายการวิทยุกระจายเสียงไม่เหมือนการอ่านหนังสือพิมพ์ที่สามารถกลับมาอ่านซ้ำได้ หากผู้ฟังฟังไม่ทันก็ต้องผ่านเลยไป ผู้ฟังรายการต้องอยู่ในขณะฟังรายการ ดังนั้นผู้ผลิตรายการต้องระลึกอยู่เสมอว่า ผลงานที่ผลิตมานั้นมีอายุต่อผู้ฟังเพียงช่วงสั้น ๆ ผู้ผลิตจึงต้องนำเสนอข้อมูลที่ชัดเจนไม่วกวน ใช้ภาษาที่ฟังแล้วเข้าใจง่าย

วิทยุกระจายเสียงเป็นเพื่อนเราทุกแห่ง การฟังรายการวิทยุกระจายเสียงไม่จำเป็นต้องนั่งอยู่กับที่ ผู้ฟังสามารถทำงานอื่นขณะฟังรายการวิทยุได้ ดังนั้น ผู้ผลิตรายการต้องผลิตรายการให้น่าสนใจสามารถสื่อสารผู้ฟังได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

วิทยุกระจายเสียงเป็นการเลือกของผู้ส่งสารและผู้รับสาร เนื่องจากการฟังรายการของผู้ฟังนั้น ฟังได้คราวละรายการเท่านั้น การเลือกของผู้ฟังคือการปิดเครื่องรับวิทยุ หรือเปลี่ยนคลื่นไปฟัง

คลื่นอื่น สถานีอื่นแทน ดังนั้นผู้ผลิตรายการวิทยุวิทยุกระจายเสียงในฐานะผู้ส่งสาร ต้องนำเสนอรายการที่น่าสนใจให้ผู้ฟังเลือกที่จะฟังรายการของเรา

วิทยุกระจายเสียงขาดพื้นที่ รายการวิทยุกระจายเสียงแต่ละรายการนั้นใช้เวลาในการนำเสนอเนื้อหาได้ไม่มากนัก และมีพื้นที่ในการสื่อสารได้น้อยเมื่อเทียบกับพื้นที่ของหนังสือพิมพ์หรือนิตยสาร

บุคลิกลักษณะของวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุกระจายเสียงใช้เสียงโดยเฉพาะเสียงของมนุษย์เป็นลักษณะสำคัญในการนำเสนอเนื้อหา ซึ่งเสียงของมนุษย์นั้นเป็นเสียงที่สื่อได้ถึงความรู้สึกต่าง ๆ ความมีชีวิตชีวาของรายการวิทยุกระจายเสียงขึ้นอยู่กับความหลากหลายของน้ำเสียงที่นำเสนอ ไม่ว่าจะเป็นเสียงพูด เสียงเพลง หรือเสียงดนตรีและเสียงประกอบ ซึ่งจะทำให้เนื้อหาในรายการมีความน่าสนใจมากขึ้น

วิทยุกระจายเสียงมีเพลง เสียงเพลงหรือเสียงดนตรีเป็นองค์ประกอบสำคัญของวิทยุกระจายเสียง เป็นสิ่งที่สร้างสีสัน ความดึงดูดใจให้กับรายการ

วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อเพื่อการศึกษาที่ดี วิทยุกระจายเสียงเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความคิดได้ดี และเป็นสื่อที่ดีมากในการถ่ายทอดแนวคิดได้ดีเท่ากับข้อเท็จจริง ถึงจะด้อยกว่าการสาธิตหรือการแสดง เพราะวิทยุกระจายเสียงไม่สามารถแสดงภาพหรือแผนภูมิได้ แต่สิ่งที่ช่วยได้คือครู คู่มือ หนังสือประกอบการเรียน จะช่วยเพิ่มความจำและความเข้าใจ

เมื่อพิจารณาลักษณะเฉพาะของวิทยุกระจายเสียงแล้ว ผู้ผลิตรายการจำเป็นต้องมีความรู้และความเข้าใจเพื่อนำไปพิจารณาประกอบการตัดสินใจในการผลิตรายการ เพื่อให้ดำเนินการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงได้ตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

2.3.3 กระบวนการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง

การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงมีขั้นตอนดังนี้

1) ขั้นตอนการเตรียมการ

ขั้นการวางแผนการผลิต คือ การกำหนดหัวข้อที่จะจัดรายการในเรื่องอะไรบ้างมีเนื้อหาอย่างไร จะเสนอรายการในรูปแบบไหน ผู้ฟังคือใคร ออกอากาศเวลาไหน

การเขียนบท เป็นการนำเอาความคิดในขั้นการวางแผนมาขยายและเขียนรายละเอียดโดยอาศัยจินตนาการของผู้เขียน ประกอบกับการค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่างๆ มาเขียนในรูปของบทวิทยุกระจายเสียง

การเตรียมการด้านอุปกรณ์ทางเทคนิค เช่น เสียงประกอบ เสียงเพลง ไมโครโฟน

2) ขั้นตอนการซ้อม

ขั้นตอนการซ้อมในการออกอากาศถือว่าการเตรียมความพร้อม ก่อนออกอากาศจริงโดยต้องจัดลำดับตามบทที่ได้วางไว้ แล้วซักซ้อมการจัดรายการทั้งหมด พร้อมปรับปรุงแก้ไขจุดที่บกพร่อง เพื่อการออกอากาศจริงจะได้ไม่มีปัญหา โดยการซ้อมก็จะเป็นการทำคร่าว ๆ เท่านั้น

ขั้นตอนการออกอากาศ เป็นขั้นตอนที่ต้องออกอากาศจริงตามที่ได้ซักซ้อมไว้แล้ว และแก้ไขจุดผิดพลาดและบกพร่องแล้ว รายการต่าง ๆ จะอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์พร้อมออกอากาศ

3) ขั้นตอนการประเมิน

ขั้นตอนนี้จะทำหลังจากที่รายการได้ออกอากาศแล้ว กระบวนการผลิตเสร็จสิ้นลง หลังจากนั้นก็ทำการประเมินผลของรายการ ที่จัดทำไปแล้วนั้นประสบความสำเร็จอย่างไร ดูผลจากความสนใจของผู้ฟังรายการ โดยวัดจาก โทรศัพท์ จดหมาย ข้อความ หรือคำติชมของทีมงาน และเพื่อนร่วมงาน การประเมินแบบนี้เป็นการประเมินแบบพื้นฐาน และหากจะประเมินตามแบบหลักวิชาการจะต้องมีการสำรวจการรับฟังจากผู้ฟัง โดยให้หน่วยงานที่เชื่อถือได้เป็นผู้ดำเนินการสำรวจ คือ สำนักงานสถิติจังหวัด มหาวิทยาลัยที่อยู่ในพื้นที่ แต่การประเมินลักษณะนี้จะใช้งบประมาณสูง แต่ผลประเมินจะมีความน่าเชื่อถือมากกว่า โทรศัพท์ จดหมาย ข้อความ เพราะเป็นการประเมินผลทางวิชาการ

2.3.4 รูปแบบรายการวิทยุกระจายเสียง

รูปแบบรายการ การจัดและผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงสามารถแบ่งรูปแบบของรายการเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1) รายการข่าว หมายถึง รายการที่จัดทำขึ้นเพื่อรายงานเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นให้ผู้ฟังทราบว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ ทำไม และอย่างไร

รายการข่าวทางวิทยุกระจายเสียง ควรมีลักษณะสั้น ชัดเจน เข้าใจง่าย มีหัวข้อนำให้ทราบว่าเป็นเรื่องอะไร และมีรายละเอียดครอบคลุมให้ชัดเจนว่า ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ทำไม และอย่างไร รายการข่าวอาจแบ่งเป็นรายการย่อยได้อีก ได้แก่ รายการเล่าข่าว รายการข่าวจราจร รายการข่าวทางการ เป็นต้น

2) รายการสนทนา เป็นการสนทนาระหว่างผู้ร่วมรายการ ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมีคนใดคนหนึ่งเป็นผู้ดำเนินรายการ ทำหน้าที่ควบคุมให้การสนทนาให้อยู่ในขอบเขต และคอยนำการสนทนาจากเรื่องหนึ่งไปสู่เรื่องหนึ่ง

3) รายการสัมภาษณ์ รายการที่มีบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มาซักถามเรื่องราวปัญหาข้อข้องใจให้ผู้รับฟัง โดยมีผู้สัมภาษณ์ ทำหน้าที่เป็นผู้ซักถาม และผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นผู้ตอบคำถาม

รายการสัมภาษณ์จัดว่าเป็นรายการพุดคุย แต่เป็นการพุดคุยทางอ้อม โดยมีข้อแตกต่างจากรายการสนทนา คือ ผู้สัมภาษณ์จะทำหน้าที่ถามคำถามอย่างเดียว ไม่มีหน้าที่ตอบคำถามเอง ไม่เหมือนกับผู้ดำเนินรายการสนทนาที่ร่วมกันสนทนาด้วยกัน

4) รายการอภิปราย เป็นรายการพุดคุยอีกลักษณะหนึ่ง ที่ไม่ใช้การพุดคุยกับผู้ฟังโดยตรง แต่เป็นการพุดคุยออกความคิดเห็น ในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง ผู้ร่วมอภิปรายต่างแสดงความคิดเห็นต่างทัศนะกัน โดยเป็นการแสดงความคิดเห็นที่ละคนอย่างมีระเบียบ โดยมีผู้ดำเนินการอภิปรายเป็นผู้ควบคุมให้รายการดำเนินไปอย่างเป็นระเบียบ

5) รายการสารคดี เป็นการนำเสนอเนื้อหาเพียงเนื้อหาเดียว เช่น การนำเสนอเรื่องสัตว์ ก็จะมีแต่เรื่องสัตว์ หากเปิดเพลงก็จะเป็นเพลงที่เกี่ยวกับสัตว์

6) รายการนิตยสารทางอากาศ เป็นการนำเสนอที่มีความหลากหลาย ทั้งเนื้อหาและรูปแบบ ในรายการอาจจะมีทั้งเพลง บทสัมภาษณ์ ข่าว Phone in การตอบคำถาม

7) รายการละคร รูปแบบรายการจะเป็นละครวิทยุ มีรูปแบบเหมือนกับละครโทรทัศน์ เป็นเรื่องราวที่ให้ความบันเทิง สาระ ข่าวสาร มีตัวละครแสดง โดยจะนำเสนอเป็นบทสนทนาที่สอดคล้องกับชีวิตจริง

แนวคิดกระบวนการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน นำไปใช้ในส่วนของแนวทางการบริหารจัดการสถานีวิฑุเด็กและเยาวชน การผลิตรายการแต่ละรายการมีความสำคัญต่อกลุ่มเป้าหมาย แต่จะวัยของเด็กในแต่ละช่วง ซึ่งรูปแบบรายการก็มีความแตกต่างกัน ในการบริหารสถานีวิฑุเพื่อเด็กและเยาวชน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีความเข้าใจถึงกระบวนการผลิตรายการวิทยุทุกขั้นตอน และรูปแบบและเนื้อหาที่จะนำเสนอต่อเด็กและเยาวชน รวมไปถึงแนวทางการพัฒนาสถานีวิฑุในยุคหลอมรวมสื่อเพื่อพัฒนาให้ตรงกลุ่มเป้าหมาย

2.4 แนวคิดการหลอมรวมสื่อ (Media Convergence)

2.4.1 การหลอมรวมสื่อ

การหลอมรวมสื่อ เกิดจากการรวมเทคโนโลยีการสื่อสาร 3 ประเภท เข้าด้วยกัน ได้แก่ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ (Computer Technology) เทคโนโลยีการแพร่ภาพและเสียง (Broadcast and Motion Picture Technology) และ เทคโนโลยีการพิมพ์ (Print and Publishing Technology) โดยเทคโนโลยีสื่อสารโทรคมนาคม (Telecommunication Technology) เป็นตัวสนับสนุนในการหลอมรวม

เจนคินส์ (Jenkins, 2006 อ้างถึงใน ณรงค์ศักดิ์ ศรีทานนท์, 2554) นักวิชาการสื่ออเมริกัน ได้อธิบายว่ายุคหลอมรวมสื่อ เป็นยุคหลอมรวมเทคโนโลยีเป็นการหลอมรวมเนื้อหาของสื่อหลาย ๆ

แพลตฟอร์มรวมถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคสื่อ ซึ่งเกิดจากความร่วมมือระหว่างอุตสาหกรรมสื่อหลาย ๆ รูปแบบ อาทิ การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตแบบดั้งเดิมของโทรศัพท์ โทรทัศน์ และอุปกรณ์โทรศัพท์มือถือ โดยสาเหตุของการหลอมรวมเข้าหากันของอุตสาหกรรมต่าง ๆ เกิดจากการมุ่งสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันและสร้างมูลค่าเพิ่มในธุรกิจ

สตาร์อัปฮาล และ ลาโรส (Straubhaar & LaRose, 2000 อ้างใน ณรงค์ศักดิ์ ศรีทานันท์, 2544) ได้ให้ความหมาย การหลอมรวมสื่อ (Media Convergence) คือ การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคสังคมสารสนเทศ (Information Society) อย่างรวดเร็ว ซึ่งเกิดจากการหลอมรวมของ เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต จนกลายเป็นสื่อใหม่ (New Media) ที่สามารถสื่อสารได้สองทาง (Two way Communication) ผ่านอุปกรณ์การสื่อสารโดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลา สถานที่และระยะทาง โดยผู้ใช้งานสามารถกำหนดเนื้อหาและรูปแบบการสื่อสารได้ด้วยตนเอง ซึ่งในอดีตสื่อมวลชนคือผู้ที่ควบคุมการสื่อสารทำหน้าที่กำหนดข่าวสาร (Agenda Setting) และเป็นตัวกลางในการคัดเลือกเสนอข้อมูลข่าวสารในสังคม (Gate keeper) แต่การหลอมรวมการสื่อสารก่อให้เกิดทางเลือกในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายทำให้ประชาชนเป็นผู้ควบคุมการสื่อสารแทน

อศินา พรพศิน และสกุลศรี ศรีสารคาม (2555) กล่าวว่า การหลอมรวมสื่อในประเทศไทยมีลักษณะ 2 ประการ คือ 1) การขยายช่องทาง (Platform) ทั้งเว็บไซต์ หรือโทรศัพท์ 2) การรวมทุกสื่อที่มีอยู่มาทำงานร่วมกัน โดยการหลอมรวม สามารถแบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ

- 1) การหลอมรวมการบริการ (Convergence of Services)
- 2) การหลอมรวมของช่องทางการสื่อสารข้อมูล (Convergence of Transmission Channels)
- 3) การหลอมรวมของอุปกรณ์ลูกข่าย (Convergence of Terminals)
- 4) การหลอมรวมของผู้ให้บริการ (Convergence of Providers) ผ่านการควบรวมกิจการและการสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจ

เดนิส (Danesi, 2002) กล่าวว่า การหลอมรวมสื่อ เป็นการหลอมรวมเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีขบวนการวิทยุกระจายเสียง วิทยุ-โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ สื่อภาพยนตร์ สื่อบันเทิง และเพลง เข้าด้วยกัน ทำให้อุปกรณ์สื่อสารมีลักษณะส่วนบุคคลมากขึ้น เกิดการสื่อสารเป็นกลุ่มชน และการรวมเป็นชุมชนโลก ด้วยอิทธิพลของจักรวาลดิจิทัล

ธาม เชื้อสถาปนาศิริ นักวิชาการสถาบันวิชาการสื่อสารสาธารณะ กล่าวว่า การหลอมรวมสื่อ คือ การนำสื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อโทรศัพท์และเครือข่ายคอมพิวเตอร์มาผสมผสานกัน จึงเกิดอิทธิพลของสื่อและทำให้ผู้คนในยุคปัจจุบันสนใจเข้าไปอยู่ในโลกของอินเทอร์เน็ตมากขึ้น เดิมเป็นเพียงผู้รับสาร แต่ปัจจุบันสามารถเป็นผู้ส่งสารเองได้

การหลอมรวมสื่อ (Media Convergence) คือการผสมผสานของเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต และเทคโนโลยีสื่อสารมวลชนเข้าด้วยกัน ส่งผลให้การใช้ชีวิตประจำวัน ของผู้คนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยจะมีเทคโนโลยีใหม่ เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของผู้คน เรียกว่า 4 Screen ได้แก่ หน้าจอโทรทัศน์ หน้าจอคอมพิวเตอร์ หน้าจอแท็บเล็ต และหน้าจอ โทรศัพท์มือถือในรูปแบบ Multi-Screen ที่เป็นเทคโนโลยีใหม่เข้ามามีบทบาทสำคัญให้ผู้คนได้เข้าถึงโลกออนไลน์ โดยผู้คนได้มีส่วนร่วมในการผลิตสื่อขึ้นมาเองได้ ผ่านเทคโนโลยีใหม่ จากระบบ โทรศัพท์มือถือ และสมาร์ทโฟน และยังสามารยสามารถดูรายการย้อนหลังได้และสามารถโต้ตอบกับ ผู้ผลิตรายการได้ทันทีซึ่งถือเป็นประโยชน์ในการต่อวงการสื่อสารมวลชน ดังนั้นผู้ผลิตรายการวิทยุควร เข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการหลอมรวมสื่อและนำกลับไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

พินดา สายประดิษฐ์ (2549) ได้กล่าวว่าการหลอมรวมสื่อเป็นการนำเทคโนโลยีรูปแบบต่าง ๆ มาผสมผสานกัน เช่น โทรศัพท์เคลื่อนที่ สมัยก่อนเป็นเพียงโทรศัพท์เคลื่อนที่ แต่ปัจจุบันเทคโนโลยีทำให้เกิดการหลอมรวมการบริการเข้าด้วยกัน จึงทำให้โทรศัพท์เคลื่อนที่ทำได้หลายอย่างในเครื่องเดียว ตัวอย่าง การหลอมรวมของเทคโนโลยีด้านการแพร่ภาพและกระจายเสียงกับเทคโนโลยีโทรศัพท์ สามารถฟังเพลงหรือวิทยุและรับชมโทรทัศน์ผ่านอินเทอร์เน็ต ซึ่ง Straubhaar and La Rose (2000) ได้ให้ความหมายของการหลอมรวมสื่อ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไปสู่ยุคสังคมสารสนเทศ (Information Society) เนื่องจากความก้าวหน้าของเครือข่ายคอมพิวเตอร์และการสื่อสารโทรคมนาคม ทำให้เกิดการผสมผสาน กลมกลืนหรือการหลอมรวมกันของสื่อต่าง ๆ ทั้ง วิทยุ โทรศัพท์ ภาพยนตร์ โทรศัพท์ และคอมพิวเตอร์ ซึ่งไม่สามารถแบ่งแยกสื่อเหล่านั้นได้ การหลอมรวมของสื่อ (Media Convergence)

ทั้งนี้ได้วิเคราะห์ตามลักษณะของเครือข่าย สามารถจำแนกการหลอมรวม ได้ดังนี้

- 1) เครือข่ายโทรคมนาคม ลักษณะของเครือข่ายจะใช้เทคโนโลยีที่มีการเชื่อมต่อได้ทั้งทาง สายเคเบิล โทรศัพท์ไร้สาย ผ่านทางดาวเทียม โดยใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้มีทางเลือกในการเชื่อมต่อได้มากขึ้น เกิดการบริการที่หลากหลาย
- 2) เครือข่ายวิทยุโทรทัศน์ ลักษณะเครือข่ายนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นการให้บริการทางรูปแบบบันเทิง โดยสามารถเชื่อมต่อระบบอินเทอร์เน็ต เช่น การฟังเพลงออนไลน์ การดูทีวีออนไลน์ เป็นต้น

2.4.2 สื่อใหม่ (New Media)

สื่อใหม่ (New Media) หมายถึง สื่อที่เอื้อให้ผู้ส่งสารและผู้รับสารทำหน้าที่ได้พร้อมกันเป็นการสื่อสารสองทาง และสื่อยังทำหน้าที่ส่งสารได้หลายอย่างรวมกัน คือ ภาพ เสียง และข้อความไปพร้อมกัน โดยรวมเอาเทคโนโลยีของสื่อดั้งเดิมรวมเข้ากับความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสัมพันธ์

ทำให้สื่อสามารถสื่อสารได้สองทางผ่านทางระบบเครือข่ายและมีศักยภาพเป็นสื่อแบบประสม (Multimedia) ปัจจุบันสื่อใหม่พัฒนาขึ้นหลากหลายและเป็นที่รู้จักและนิยมกันมากขึ้น (Burnett & Marshall, 2003, pp. 40-41)

สื่อใหม่ (New media) หมายถึง ระบบการสื่อสารหรือเชื่อมต่อทางอิเล็กทรอนิกส์ของเครือข่ายระดับโลก ได้แก่ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet) บริการระดับเวิลด์ไวด์เว็บ (World Wide Web : WWW) บริการข้อมูลออนไลน์เชิงพาณิชย์ (Commercial on-line Service) เป็นต้น (สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ, 2545)

ธิดาพร ชนะชัย (2550, หน้า 1-3) ได้ให้ความหมายของสื่อใหม่ โดยแยกออกเป็น 3 ประเด็นดังต่อไปนี้

- 1) ดิจิทัลมีเดีย (Digital media) เป็นการสื่อสารไร้สายที่รวดเร็วด้วยระบบไฟเบอร์ออฟติก เชื่อมต่อข้อมูลผ่านดาวเทียม
- 2) สื่อซึ่งเป็นสื่อใหม่ที่นอกเหนือจากสื่อพื้นฐานเดิมที่มีอยู่
- 3) สื่อสร้างสรรค์ขึ้นใหม่เพื่อสนับสนุนงานบางอย่าง โดยเน้นการสร้างสรรค์นวัตกรรม (Creativity innovation)

สื่อใหม่ (New Media) หมายถึง สื่อที่เอื้อให้ผู้ส่งสารและผู้รับสารทำหน้าที่ส่งสารและรับสารได้พร้อมกัน เป็นการสื่อสารสองทาง และสื่อยังทำหน้าที่ได้หลายอย่างรวมกันคือ ภาพ เสียง และข้อความ โดยใช้ระบบเทคโนโลยีสื่อดั้งเดิมผนวกเข้ากับความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีแบบปฏิสัมพันธ์ ทำให้สื่อสามารถสื่อสารได้สองทางผ่านระบบเครือข่ายและมีศักยภาพเป็นสื่อผสม (Multimedia) ปัจจุบันสื่อใหม่พัฒนาขึ้นหลากหลายที่เป็นที่รู้จักและนิยมมากคือ สื่ออินเทอร์เน็ต และสื่อโทรศัพท์เคลื่อนที่ ในอนาคตสื่อใหม่จะพัฒนายิ่งขึ้น โดยการนำเอาสื่อดั้งเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อโทรทัศน์มาผนวกกับสื่ออินเทอร์เน็ต เรียกว่าสื่อโทรทัศน์แบบปฏิสัมพันธ์ สามารถทำหน้าที่ส่งสารหลายอย่างพร้อมกัน คือ ภาพ เสียง และข้อความ ดังนั้นเมื่อผู้บริโภคชมรายการโทรทัศน์แบบเฉพาะบุคคล จะสามารถมีปฏิสัมพันธ์ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตได้ในเวลาเดียวกัน (Burnett & Marshall, 2003)

2.4.3 ทฤษฎีเทคโนโลยีเป็นตัวกำหนด

สำหรับทฤษฎีเทคโนโลยีเป็นตัวกำหนด (Technological Determinism Theory) ที่มาร์แชล แม็คลูฮัน (McLuhan, 1962) นำเสนอนั้นเกิดขึ้นจากความสนใจในด้านที่เกี่ยวกับการพัฒนาการของเทคโนโลยีการสื่อสารที่มีผลต่อมนุษย์ในสังคม ทฤษฎีเทคโนโลยีเป็นตัวกำหนดนี้มองว่า สิ่งใดหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่งอาจเป็นเหตุในการที่จะกำหนดผลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ในด้านใดด้านหนึ่งได้ อย่างเช่น ทฤษฎีกำหนดของมาร์กซิสม์ที่เชื่อว่า เศรษฐกิจเป็นศูนย์กลางของการ

ขับเคลื่อนในสังคมที่จะกำหนดวิถีชีวิตของมนุษย์ในด้านหนึ่งหรือหลาย ๆ ด้าน หลาย ๆ องค์ประกอบ โดยแนวคิดของแม็คลูฮัน ยังถือว่าจัดอยู่ในทฤษฎีสายวิพากษ์ด้านวัฒนธรรมที่เข้ามาในอเมริกาและผ่าน ประเทศแคนาดา ของสำนักโตรอนโต (Toronto) ในช่วงปี ค.ศ. 1960 แต่อย่างไรก็ดี แม็คลูฮันมีการ อ้างแนวคิดเชิงวิพากษ์ของมาร์กซ์น้อยมาก โดยเห็นว่ามาร์กซ์ยังละเลยประเด็นเกี่ยวกับการสื่อสารและ การแลกเปลี่ยนสังคมในเชิงประวัติศาสตร์ ตั้งแต่สมัยยุคชนเผ่าที่ใช้การสื่อสารทางวาจาจนมาสู่ยุคการ เขียน การพิมพ์ และอิเล็กทรอนิกส์ในยุคสังคมมวลชน โดยเริ่มตั้งแต่โทรเลข โทรศัพท์ วิทยุ โทรทัศน์ ในยุคนั้น ทั้งนี้ แม็คลูฮัน ได้รับอิทธิพลจากงานเขียนของฮาร์ ไรลด์ อินนิส (Innis, 1922)

เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นพื้นฐานของทุกสังคม ซึ่งเทคโนโลยีแต่ละชนิดก็จะเหมาะสมกับ รูปแบบโครงสร้างสังคมแต่ละอย่าง โดยมีขั้นตอนของการผลิตและการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารจะเป็น ตัวนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคม และการปฏิบัติเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีสื่อสารแต่ละครั้ง ทำให้ เกิดการปฏิบัติเปลี่ยนแปลงสังคมตามมาเสนอ (McQuail, 2000, p.167) ซึ่งคุณลักษณะสำคัญ ๆ ของ สื่อแบบใหม่ที่จะมีผลต่อเนื่องไปถึงการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์ของมนุษย์ และการเปลี่ยนแปลง สังคมนั้นมีอยู่ 3 ประการ คือ (กาญจนา แก้วเทพ, 2547, หน้า 162-163)

ลักษณะ Interactivity ของสื่อแต่เดิมนั้น คุณสมบัติที่จะตอบโต้การสื่อสารระหว่าง 2 ฝ่าย นั้น จะมีอยู่แต่เฉพาะในการสื่อสารระหว่างบุคคลแบบเผชิญหน้าเท่านั้น (Face-to-face Communication) หากเริ่มมีการใช้สื่อกลางแบบใดเข้ามาเกี่ยวข้องลักษณะตอบโต้อย่างฉับพลันทันที จะสูญหายไปแต่ในสื่อสมัยใหม่ เช่น การใช้ e-mail Computer-Conference จะสามารถสร้าง เงื่อนไขให้เกิดการตอบโต้ได้อย่างฉับพลันทันทีอันจะทำให้มิติด้านกาลและเทศะของการสื่อสาร เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก

ลักษณะ Individualize/Demassified แต่เดิมนั้น รูปแบบรายการทุกอย่างเหมือนกัน ๆ กัน ในช่วงเวลาเดียวกัน แต่ยี่งนับวันความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสื่อสาร จะทำให้ผู้ใช้สารสามารถเลือกใช้ ตามกาลเทศะที่ตนเองต้องการมากขึ้น เช่น เครื่องอัดวิดีโอเทป การดูรายการเคเบิลทีวี แบบเสียเงินที่ เลือกรายการดูให้ตนเอง

ลักษณะ Asynchronous Nature of New Communication คุณลักษณะประการหนึ่งของ สื่อแบบใหม่ คือ สามารถจะแบ่งแยกกันเป็นส่วน ๆ ได้ โดยไม่มาเป็นกลุ่มก้อนเดียว ตัวอย่างเช่น ลักษณะการให้ข่าวสารจะไม่มาเป็นข่าวต่อเนื่องกันยาว ๆ ทีเดียว แต่จะมาแบบแยกเป็นส่วนๆ เช่น ข่าวสั้นทุกชั่วโมง โดยที่ผู้รับสารจะต้องมาประกอบเอาเองลักษณะ Hardware ของคอมพิวเตอร์ ก็ เช่นเดียวกัน สามารถจะแยกซื้อเป็นส่วน ๆ แล้วย่อย ๆ มาประกอบ มาเพิ่มเติมภายหลังได้ นอกจากนั้นยังหมายความว่าถึงศักยภาพของสื่อที่สามารถจะได้เก็บรักษาข่าวสารข้อมูลเอาไว้ด้วย และการเก็บข่าวสารก็ยังสามารถแยกไว้ที่ต่าง ๆ ได้ด้วย

ลักษณะทั้ง 3 ประการนี้จะมีความหมายเปลี่ยนไปในสังคมที่เรียกว่า สังคมข่าวสาร ซึ่งมีคุณสมบัติที่เด่น ๆ อยู่ 2 ประการคือ (1) กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสินค้าประเภท บริการ จะมีความสำคัญมากกว่ากิจกรรมการผลิต เพราะฉะนั้น ในการขายอุปกรณ์เครื่องมือการสื่อสารสมัยใหม่ เพียงการขายตัวสินค้าที่เป็นอุปกรณ์ยังไม่สำคัญเท่ากับบริการต่างๆ ที่จะให้หลังการขายแล้ว ซึ่ง (2) ในสังคมเช่นนี้ ข่าวสารจะกลายเป็นทรัพยากรที่มีค่าแทนเงินทุนและเครื่องจักรดังเช่นสมัยก่อน เพราะฉะนั้นบุคลากรที่ทำงานกับข่าวสารหรืออุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องก็จะกลายเป็นส่วนเสี้ยวที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจของสังคม

แนวคิดการหลอมรวมสื่อ นำไปใช้ในส่วนหนึ่งของแนวทางการพัฒนาวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ ซึ่งสถานีวิทยุต้องเข้าใจถึงสื่อใหม่ การหลอมรวมของสื่อ เข้าใจถึงการเปลี่ยนผ่านของสื่อเทคโนโลยี ที่กำลังผสมผสานกับสื่อเก่า เพื่อนำไปพัฒนาการผลิตรายการวิทยุให้ทันสมัย เข้าถึง โดนใจ วัยรุ่น เด็ก เยาวชน ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว เพราะเทคโนโลยีสามารถเข้าถึงกลุ่มเด็กและเยาวชนได้ดี และสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดในการสื่อสารของสถานีวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนได้

2.5 แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

2.5.1 การสื่อสารเพื่อการพัฒนา

การสื่อสารเป็นการสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน บทบาทของการสื่อสารเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความเข้มแข็ง สู่การพัฒนาอย่างไม่สิ้นสุด โดยมีการติดต่อสื่อสารต่อกัน มีการเอื้อเฟื้อต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน และมีการจัดการที่ดี และที่มีความสำคัญที่จะขาดไม่ได้ คือ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบัน สามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ได้ทั่วโลก ถ้าจะกล่าวถึง “สื่อสารพัฒนาการ” หรือ “นิเทศศาสตร์พัฒนาการ” หรือ “สื่อเพื่อการพัฒนา” แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า “Development communication” โดยทั่วไป “การสื่อสารเพื่อการพัฒนา” หมายถึง การนำเอาสื่อสารทุกรูปแบบมาช่วยเสริมสนับสนุนกระบวนการพัฒนาประเทศ ได้แก่ การพัฒนาเศรษฐกิจการเมือง สังคม และวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะในประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทย นั้นมีความจำเป็นเร่งด่วนจะต้องกระตุ้นและเร่งรัดกระบวนการพัฒนาประเทศให้บรรลุเป้าหมายตามต้องการ ผู้วางแผนและนโยบายเห็นว่า แนวทางและกลยุทธ์การใช้สื่อสารนั้นควรจะเป็นอย่างไร ต้องมีการกำหนดเป้าหมาย นโยบาย และวางแผนอย่างเป็นระบบและถูกต้อง ต้องอาศัยข้อมูลข่าวสารและผลการวิจัยที่เชื่อถือได้ ต้องอาศัยแนวปฏิบัติได้ผลจริง ฯลฯ แต่สิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาที่นักการสื่อสารพัฒนาการต่างเผชิญกันอยู่ตราบเท่าทุกวันนี้ ไม่มีใครสามารถให้คำตอบที่ถูกต้องได้

สื่อสารการพัฒนา ยังมีคำอื่นที่ใกล้เคียง เช่น “สื่อสารเพื่อสนับสนุนการพัฒนา” (Development support communication) ซึ่งเน้นการใช้สื่อเพื่อสนับสนุนโครงการพัฒนา โดยเฉพาะทางด้านการเกษตร และการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมทั่วไป แนวทางนี้อาจเฉพาะเจาะจงมากเกินไป แต่มีประโยชน์อย่างมากตรงที่กำหนดทิศทางการปฏิบัติไว้ชัดเจนว่า การสื่อสารสามารถช่วย “สนับสนุน” โครงการพัฒนาอย่างได้ผล อีกคำหนึ่งคือ “การสื่อสารพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์” (Development communication) ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาความรู้สึก นึกคิด และสติปัญญา ภายในของบุคคล โดยเฉพาะในวัยเด็ก (Child’s cognitive development)

สื่อสารเพื่อการพัฒนา ครอบคลุมถึงการนำทรัพยากรการสื่อสารทุกรูปแบบมาใช้เพื่อส่งเสริมกระบวนการพัฒนาประเทศหรือการเปลี่ยนแปลงสังคม ปัญหาอื่นที่ต้องเผชิญคือ จะต้องกำหนดขอบเขตความหมายของคำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน โดยเฉพาะ “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม” (Social Change) “การพัฒนาประเทศ” (National development) “การสื่อสาร” (Communication) “ความทันสมัย” (Modernization) ขอบเขตของสื่อสารพัฒนานั้น ควรจำกัดอยู่เฉพาะการพัฒนาประเทศเท่านั้นหรือไม่ น่าจะขยายถึง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วย โดยถือว่าการพัฒนาประเทศเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางบวก

นักปรัชญาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อมวลชนต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมไว้ เช่น ซี เอช คูลีย์ (C. H. Cooley) เห็นว่าสื่อมวลชนเป็นอุปกรณ์สำคัญที่ช่วยให้สังคมมนุษย์ขยายตัวออกไป สื่อมวลชนทำให้สังคมมีชีวิต มีวิญญาณ สามารถตัดสินใจ และรู้วิธีแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้และสุดท้าย สื่อมวลชนจะนำไปสู่สังคมมวลชน

มาร์กซ์ และ เลนิน มีแนวคิดที่ว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลเกี่ยวข้องกับการโฆษณาชวนเชื่อสามารถชักจูงให้ประชาชนทั่วไปมีความคิดเห็นและปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งได้ ถ้าสามารถควบคุมสื่อมวลชนได้ก็เท่ากับควบคุมสังคมทั้งหมดไปในตัวด้วย

การวิเคราะห์บทบาทของสื่อมวลชน ในการพัฒนาประเทศจะประสบความก้าวหน้าและก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมาก ถ้าได้นำเอาหลักทฤษฎีหรือแนวความคิดที่มีขอบเขตกว้างขวางและนิยมแพร่หลายในทางสังคมศาสตร์มาเป็นบรรทัดฐานอ้างอิง นักวิชาการบางคนเสนอแนะให้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับการพัฒนาประเทศภายใต้ขอบเขตของ “การเปลี่ยนแปลงสังคม” ดังนั้น แทนที่จะเรียกว่า สื่อสารพัฒนาการ บางคนชอบใช้คำที่กินความหมายกว้างกว่าคือ “สื่อมวลชนกับการเปลี่ยนแปลงสังคม”

การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสื่อมวลชนหรือการสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงสังคมได้ทำกันมานานแล้ว อาจกล่าวได้ว่าไม่มีการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสังคมประเด็นใดมากไปกว่าที่เกี่ยวกับการสื่อสาร เพียงแต่ไม่ได้ศึกษาพาดพิงไปถึงการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะเท่านั้นเองปัญหาที่สนใจแพร่หลายและศึกษาค้นคว้ากันมาก คือ การสื่อสารโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชนมีอิทธิพล

ก่อให้เกิดหรือกีดขวาง การเปลี่ยนแปลงจริงหรือไม่ การเปลี่ยนแปลงนี้อาจเกิดขึ้นในระดับบุคคลหรือระดับสังคมส่วนร่วมก็ได้ การค้นคว้าแต่ละสาขาวิชาต่างก็มีข้อสันนิษฐานเบื้องต้นแตกต่างกันออกไป บ้างก็สันนิษฐานว่า กิจกรรมการสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการเปลี่ยนแปลงบ้างก็ถือว่า การสื่อสารเป็นอุปสรรคกีดขวางการเปลี่ยนแปลง บ้างก็เชื่อว่าการสื่อสารเป็นเพียงปัจจัยที่ช่วยประสานให้ เหตุการณ์ต่าง ๆ สงบเรียบร้อยภายหลังที่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงแล้ว ยิ่งไปกว่านั้น บางสาขาวิชาที่เกิดขึ้นใหม่ถือว่า กระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งปฏิริยาสนองตอบ เป็นเสมือนตัวจักรกลที่สำคัญคอยเหนี่ยวรั้งและควบคุมให้การเปลี่ยนแปลงเป็นไปโดยราบรื่น โดยสรุปแล้วการค้นคว้าส่วนมากยังไม่สามารถให้คำตอบได้แน่นอนว่าการสื่อสารเป็นตัวก่อหรืออุปสรรคการเปลี่ยนแปลง

ดังนั้น สื่อมวลชนจึงเป็นบุคคลหรืออุปกรณ์สำคัญที่ช่วยให้สังคมมนุษย์ขยายตัวออกไป มีชีวิต มีความสดใส มีการเปลี่ยนแปลงในหลายแง่หลายมุม ประชาชนทั่วไปสามารถเรียนรู้ สามารถตัดสินใจ และรู้วิธีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ จากการสื่อสารของสื่อมวลชน และนำไปสู่สังคมของมวลชนในที่สุด

แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา นำไปใช้ในส่วนของแนวทางการศึกษาบทบาทขององค์กร สื่อกับการพัฒนาสถานีวิทย์ และแนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน การใช้สื่อในการสื่อสารและพัฒนาเด็กและเยาวชนผ่านกระบวนการของการผลิตสื่อ

2.6 แนวคิดการสื่อสารเพื่อการสร้างการมีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

“การมีส่วนร่วม” (participation) เป็นแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม แนวคิดดังกล่าวได้รับการยอมรับว่า กระบวนการของการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่เอื้อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (อ้างถึงใน ชื่นกมล ทิพย์กุล, 2542) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสภาพการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของความเกี่ยวข้องดังกล่าว เป็นเหตุให้เร้าใจทำให้การให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น รวมทั้งทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ นั้น มาจากแนวคิด 3 ประการคือ

1) ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของบุคคล ซึ่งกลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม

2) ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่ ลงมือกระทำร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มไปในทิศทางที่ปรารถนา

3) การตัดสินใจร่วมกัน จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่ม กระทำการที่ตอบสนองความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

ดังนั้นอาจจะกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึงกระบวนการในการร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับจิตใจ อารมณ์ สังคม เพื่อเอื้อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน

การสื่อสารเพื่อการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม เป็นการพัฒนาที่เริ่มมาจากระบวนการสื่อสารในระบบประชาธิปไตยผ่านตัวแทน ที่ยังไม่สามารถพัฒนาได้อย่างสมบูรณ์แบบ แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยทางตรงจึงเกิดขึ้น การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นช่องทางสำคัญอีกช่องทางหนึ่งที่สามารถอำนวยให้เกิดประชาธิปไตยแบบทางตรงควบคู่ไปกับประชาธิปไตยผ่านตัวแทน หรือเรียกว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม โดยทุกฝ่ายร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาและร่วมกันรับผิดชอบในการทำให้เกิดตามที่ต้องการร่วมกัน โดยเป้าหมายของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจะประกอบด้วย

- 1) การกระตุ้นให้ชุมชน/ประชาชน มองเห็นคุณค่าของตนเอง
- 2) เพื่อสร้างความมั่นใจให้ทุกฝ่ายที่เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้เห็นคุณค่าความคิดและความเชื่อของตนเอง
- 3) เพื่อพิสูจน์ความเชื่อที่เคยคิดว่า ตนเองไม่สามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ซับซ้อนได้ การเข้าร่วมฝึกฝนอบรมการผลิตสื่อร่วมกัน นับเป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่าพวกเขาสามารถใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ได้ หากว่ามีโอกาสหรือได้รับโอกาส
- 4) เพื่อสร้างทักษะในการสร้างสื่อให้กับชุมชน อันเป็นช่องทางที่จะส่งข่าวสาร
- 5) เพื่อให้ชุมชนได้แสดงความรู้สึกร่วม ปัญหา วิธีการวิเคราะห์ปัญหา รวมทั้งวิธีการแก้ปัญหา
- 6) ผลจากการสื่อสารจากชุมชน จะช่วยยกระดับความมีสติและความรับผิดชอบให้กับชุมชน
- 7) เนื่องจากเนื้อหาของการสื่อสารเพื่อชุมชน จะเป็นเรื่องราวที่มีสาระประโยชน์ต่อชีวิตชุมชนเอง การสื่อสารประเภทนี้ จึงสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้บ้าง เพื่อถ่วงดุลกับการสื่อสารที่เน้นแต่ความบันเทิง

องค์ประกอบของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง ระดับต่าง ๆ การสื่อสารเพื่อเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการการมีส่วนร่วม หรือเป็นตัวกำหนดระดับความมากน้อยของการมีส่วนร่วม โดยทั่วไปแล้วกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจะประกอบด้วยองค์ประกอบหลักดังต่อไปนี้

- 1) เป้าหมายของการสื่อสาร ต้องมีการกำหนดว่าจะให้กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในระดับใด

2) รูปแบบของการสื่อสาร ต้องเป็นลักษณะสองทาง และมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน คือ การเอื้อให้เกิดการโต้ตอบกันให้มากที่สุด

3) ใครคือผู้ส่งสารที่ทั่วถึงและมีประสิทธิภาพมากที่สุด

4) ประเภทของเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นจริงของกลุ่มเป้าหมาย

5) ประเภทของช่องทางที่ทั่วถึง ทั้งที่เป็นทางการและที่ไม่เป็นทางการ

6) ใครคือผู้รับสารตามที่กลุ่มเป้าหมายต้องการ รวมถึงเปิดโอกาสให้มีช่องทางในการรับ-ส่งปฏิริยาตอบกลับระหว่างกันด้วย

ระดับของการมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร

การมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารสามารถทำได้หลายระดับ โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ

1) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร

2) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร

3) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผน

อาจจะกล่าวได้ว่า กระบวนการสื่อสารเพื่อการมีส่วนร่วม แบบจำลองที่ใช้ น่าจะเป็นการสื่อสารในรูปแบบจำลองเชิงพิธีกรรม เพราะเป็นลักษณะของกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เพราะไม่มีการแยกบทบาทที่ชัดเจนระหว่างผู้รับสารและผู้ส่งสาร ทุกคนมีสิทธิเท่ากันในกระบวนการสื่อสารนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้รับสาร ผู้ส่งสาร หรือการตัดสินใจว่าจะร่วมกระบวนการสื่อสารนั้นในขั้นตอนใดที่ตนเองต้องการหรือมีความพร้อม และประเด็นที่สำคัญที่สุดในกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม คือ การเปิดกว้างระหว่างกันและกัน การเปิดกว้างระหว่างสมาชิกที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการนำไปสู่เป้าหมายหรือความสำเร็จของกระบวนการสื่อสารร่วมกัน

กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543) อธิบายการมีส่วนร่วมในสื่อ สามารถแบ่งองค์ประกอบ การสื่อสาร เป็นระดับของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร (Audience/Receiver/User) เป็นระดับล่างสุดของการมีส่วนร่วม คือ กระบวนการสื่อสาร ที่อยู่ในการกำหนดของผู้ส่งสาร ทั้งการเลือก ประเด็น และเนื้อหา วิธีการนำเสนอ รวมถึงการเลือกช่องทางของสื่อ ส่วนผู้รับสารก็ยังคง มีฐานะเป็นผู้รับสารเท่านั้น ซึ่งผู้รับสารจะทำความเข้าใจเพิ่มเติม นำไปสู่ความตระหนักรู้ถึงสิทธิที่จะสื่อสาร

2) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง/ผู้ผลิต/ผู้ร่วมผลิต/ผู้ร่วม เป็นขั้นตอนระดับกลางของที่ต้องสร้างเงื่อนไขเพิ่มเติม โดยสามารถแบ่งเป็นขั้นตอนตามหลักแนวคิดของการผลิตสื่อ ดังนี้ ขั้นตอน ก่อนการผลิต เช่น การเลือก ประเด็นหัวข้อ ที่จะนำเสนอ การเขียนบท การคัดเลือกตัวแสดง เป็นต้น ขั้นตอนการผลิต เช่น การลงมือถ่ายทำ และขั้นตอนหลังการผลิต เช่น การตัดต่อ การลงเสียง สำหรับการมีส่วนร่วมนี้ ต้องมีการสร้างเงื่อนไขใหม่ในการมีส่วนร่วม เช่น ต้องมีการอบรมเพื่อความเข้าใจการใช้อุปกรณ์ในการผลิตสื่อ เป็นต้น

3) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย (Policy Maker/Planner) เป็นขั้นตอนระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วม ขั้นตอนระดับนี้คือ การเป็นผู้วางแผน ผู้ร่วมกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมในส่วนของผู้บริหาร

แนวคิดการสื่อสารเพื่อการสร้างการมีส่วนร่วม นำไปใช้ในการบริหารจัดการสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในการร่วมกันเป็นทั้งผู้ผลิตสื่อและผู้รับสื่อ รวมถึงการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐ นักวิชาการ ผู้ผลิตรายการ กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครอง ที่มบทบาทในการผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน

2.7 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.7.1 ผลงานวิจัยเกี่ยวกับรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน

มรรยาท อัครจันทโชติ (2556) ศึกษาสถานภาพปัจจุบันการออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็กและพฤติกรรม的开รับสื่อวิทยุของเด็กไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กเกือบทั้งหมดไม่เคยเปิดรับฟังรายการวิทยุสำหรับเด็กเลย แสดงให้เห็นว่ารายการวิทยุสำหรับเด็กที่มีอยู่ยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเด็กได้ มีรายการวิทยุสำหรับเด็กบางรายการระบุกลุ่มเป้าหมายมากกว่า 1 ช่วงวัย ตั้งแต่ 3-17 ปี ซึ่งตามหลักทฤษฎีจิตวิทยาเด็กแล้ว เด็กแต่ละช่วงวัยล้วนมีความคิด ความต้องการ ความสนใจที่แตกต่างกัน หากมองในแง่เนื้อหาและวิธีการนำเสนอของรายการวิทยุสำหรับเด็กที่เป็นอยู่ พบว่า ยังไม่ค่อยสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเด็ก

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปข้อค้นพบได้ 6 ประเด็น ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในการผลิตรายการนั้น มีเพียงแค่การร่วมรายการหรือร่วมเลือกประเด็นและร่วมเป็นผู้ดำเนินรายการเท่านั้น ส่วนการผลิตเยาวชนยังไม่มีส่วนร่วมในส่วนนี้ 2) การจัดระดับการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันสามารถแบ่งระดับการมีส่วนร่วมได้ 8 ระดับ ตั้งแต่ร่วมฟัง ร่วมแสดงความคิดเห็น 3) รูปแบบรายการควรมีรูปแบบที่หลากหลายเพราะเด็กและเยาวชน มีอายุและความสนใจที่แตกต่างกัน 4) การใช้ภาษาในการสื่อสารต้องเป็นภาษาที่ สั้น กระชับ เข้าใจง่าย หรือใช้ภาษาศัพท์วัยรุ่นเพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย 5) ผู้ผลิตรายการต้องมีการปรับตัวให้ทันกับยุคสมัย ด้วยเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว 6) ช่วงเวลาในการเผยแพร่รายการที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน ต้องมีการปรับเปลี่ยนช่วงเวลาที่เหมาะสมเนื่องจากรายการเด็กและเยาวชนในช่วงเวลาที่ผ่านมามียังไม่เหมาะกับเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน

ไพฑูรย์ ทองสม และกุลธิดา ธรรมวิวัฒน์ (2557) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อให้ความรู้ด้านความรัก ความสัมพันธ์ สำหรับนักศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการรูปแบบรายการวิทยุกระจายเสียงเป็นรายการสนทนาที่ให้เนื้อหาความรู้ด้านความรักที่

หลากหลาย มีผู้จัดรายการและผู้เข้าร่วมรายการจำนวนไม่มากเกินไป ต้องพูดด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย สั้น ๆ ใช้ศัพท์วัยรุ่น ระหว่างช่วงสนทนาแต่ละช่วงควรมีการเปิดเพลงเกี่ยวกับความรัก มีการใช้เสียงประกอบที่เหมาะสมกับประเด็นเกี่ยวกับความรัก ความสัมพันธ์เปิดโอกาสให้มีการโทรศัพท์เข้าไปพูดคุยปรึกษาปัญหา ช่วงเวลาออกอากาศที่เหมาะสมประมาณ 18.00 น. - 20.00 น.

เสาวณีย์ ฉัตรแก้ว (2557) ได้ศึกษา เนื้อหาและรูปแบบรายการวิทยุที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย (อายุ 3-5 ปี) พบว่า รูปแบบรายการวิทยุสำหรับเด็กปฐมวัย ควรมีการนำเสนอให้เกิดความหลากหลาย ซึ่งประกอบไปด้วยนิทาน มีความยาว 5-10 นาที ควรมีเนื้อหาที่สอดแทรกคุณธรรม คติสอนใจ มีตัวละครเอก ที่เป็นตัวชูโรง เพื่อดึงใจให้เด็กติดตาม ควรมีการนำเสนอเพลงที่มีเนื้อร้องและทำนองที่สอดแทรกความรู้ ทักษะภาษา คณิตศาสตร์ และควรเปิดโอกาสให้เด็กได้ร่วมแสดงความคิดเห็นหรือตอบคำถามในประเด็นง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน มีเกมส์ และการร่วมสนุกต่าง ๆ

Anderson (1939) ได้ศึกษา วิทยุกับการพัฒนาการเด็ก พบว่า วิทยุมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาเด็ก ผู้ผลิตรายการวิทยุต้องคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กแต่ละช่วงวัยถึงแม้ว่าเด็กเล็กไม่ได้เป็นผู้เปิดฟังวิทยุเองก็ตาม แต่เด็กก็ได้รับฟังรายการวิทยุพร้อมกับผู้ปกครองดังนั้นรายการวิทยุควรคำนึงถึงผลกระทบต่อการพัฒนาของเด็กและช่วงวัยไม่ใช่สนใจแต่ธุรกิจเท่านั้น

Tejkalova, Gheorghiev, Supa, และ Nainova (2021) ได้ทำการศึกษาเรื่อง เด็กและวิทยุ ใครควรฟังใคร จากการศึกษาความเข้าใจ ความคาดหวังความต้องการของผู้ฟังวิทยุ จากกลุ่มเด็กอายุระหว่าง 8-13 ปี พบว่าวิทยุเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ที่หลากหลายของเด็ก โดยบางราย เด็กสามารถตั้งผู้ปกครองมาร่วมฟังรายการวิทยุร่วมกับเด็กได้ ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ถึงแม้ว่ากลุ่มนี้จะไม่ได้ฟังสื่อวิทยุเป็นสื่อหลักก็ตาม แต่เมื่อเด็กได้มีส่วนร่วมในการผลิตรายการ กลุ่มผู้ปกครองก็จะเข้ามาฟังรายการที่เด็กได้ร่วมผลิต ดังนั้นเด็กควรมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการผลิตรายการวิทยุและร่วมสร้างสรรค์เนื้อหาของรายการสำหรับเด็ก

2.7.2 ผลงานวิจัยเกี่ยวข้องกับการปรับตัวของสถานีวิทยุในยุคหลอมรวมสื่อ

สุณิสรา เมืองแก้ว (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การปรับตัวของวิทยุกระจายเสียงยุคหลอมรวมสื่อ พบว่า สถานีวิทยุมีการปรับตัวจากเดิมที่กระจายเสียงผ่านคลื่นวิทยุเพียงช่องทางเดียว มาเป็นกระจายเสียงผ่านช่องทางออนไลน์คู่ขนานไปพร้อมกัน เพื่อให้ทันกับเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง โดยมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบรายการและสร้างสรรค์เนื้อหารายการให้ทันสมัย ประยุกต์ใช้สื่อใหม่ในการนำเสนอมากขึ้น จากที่กระจายเสียงผ่านคลื่นในช่องทางอนแอร์ (ONAIR) ไปสู่การกระจายเสียงและภาพผ่านเทคโนโลยีสื่อใหม่ในช่องทางออนไลน์ (ONLINE) ควบคู่กันไปในลักษณะการหลอมรวมสื่อ ซึ่งเป็นทางเลือกเพื่อความอยู่รอดของสื่อวิทยุในยุคปัจจุบัน ผสมผสานเครื่องมือการสื่อสารทั้งสื่อเก่าและสื่อใหม่เข้าด้วยกัน รวมถึงการใช้กลยุทธ์เพื่อเพิ่มพลังการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

ณรงค์ศักดิ์ ศรีทานันท์ (2554) ได้ศึกษา แนวทางกำกับสื่อใหม่ในยุคการหลอมรวมเทคโนโลยี พบว่า สื่อใหม่เป็นตัวกำหนดเนื้อหาของสื่อและเข้ามาสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันธุรกิจ แต่ก็นำไปสู่ผลกระทบในเชิงลบด้านการละเมิดสิทธิ์ต่าง ๆ ซึ่งต้องมีการกำกับดูแลเชิงโครงสร้างและกฎระเบียบ

กุลวัฒน์ ทศพระรินทร์ และจิรภัทร กิตติวรากุล (2560) ศึกษาการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดเชียงใหม่ ช่วงทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ.2550-2560) พบว่า แนวทางการปรับตัวของวิทยุภาคธุรกิจต้องเร่งปรับตัวทุกด้าน วิทยุดิจิทัลต้องมีเอกลักษณ์ชัดเจน นักจัดรายการต้องเปลี่ยนบทบาทสถานีวิทยุจำเป็นต้องจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ ระหว่างนักจัดรายการและผู้ฟัง รวมถึงจัดโครงการสร้างประโยชน์ให้กับสังคมอย่างต่อเนื่อง

ฐิตินัน บัญญาพ คอมมอน (2559) ได้ศึกษา การบริหารจัดการสื่อโทรทัศน์ในยุคดิจิทัลหลอมรวม พบว่า เทคโนโลยีดิจิทัลมีพลังและศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ แก่อุตสาหกรรมโทรทัศน์ คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภค การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งทางตลาด และการเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารจัดการองค์กรสื่อโทรทัศน์ ผู้บริหารองค์กรต้องใช้เทคโนโลยีในการประยุกต์เพื่อบริหารนวัตกรรมต่าง ๆ ตามบริบทของวัฒนธรรมองค์กร ด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภค เทคโนโลยีดิจิทัลหลอมรวมส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้าง ต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคในทุกกลุ่มเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มผู้สูงอายุ เทคโนโลยีสามารถดูรายการย้อนหลังได้ เทคโนโลยีดิจิทัลหลอมรวมเข้ามาเสริม แต่ก็มาตัดแบ่งส่วนรายได้ออกไป ซึ่งถ้าผู้บริหารองค์กรปรับตัวได้เร็วก็จะสามารถปรับตัวได้ในช่วง 1-2 ปีแรก โดยใช้กลยุทธ์ผสมผสานหลอมรวม หรือแบบหลายช่องทาง ถือว่าเป็นความท้าทายของผู้บริหารองค์กรที่ต้องปรับตัว ส่วนด้านการผลิตเนื้อหาต้องผลิตเนื้อหาที่น่าสนใจ กระชับ รวดเร็ว ดูสมจริง

2.7.3 ผลงานวิจัยเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

ชานนท์ โกมลมาลย์ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง นวัตกรรมทางสังคมเพื่อขับเคลื่อนสุขภาวะโดยการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน พบว่าการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมโดยเด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมมีข้อควรคำนึง ดังนี้ 1) การเปิดโอกาสเด็กและเยาวชนแสดงศักยภาพ ผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดจำเป็นต้องเข้าใจ รวมถึงส่งเสริมเด็กและเยาวชนเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมและชุมชนและให้กำลังใจเมื่อเด็กและเยาวชนรู้สึกท้อแท้หรือไม่พอใจกับผลงาน 2) ให้เยาวชนมีบทบาทผู้นำ กล้าคิดกล้าทำกล้าที่จะเปลี่ยนแปลง คนทำงานด้านเด็กและเยาวชนทำหน้าที่เพียงสนับสนุนข้อมูล นอกจากนี้การพัฒนานวัตกรรมทางสังคมโดยเด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการนวัตกรรมทางสังคมยังต้องพัฒนาโดยให้ความสำคัญกับ 3 แนวทาง 1) การสร้างกระบวนการเรียนรู้พร้อมกับการสร้างความรู้สึกร่วมที่ได้รับผิดชอบต่อสังคม 2) การสร้างกระบวนการการเรียนรู้พร้อมกับการสร้างความรู้สึกร่วมที่

รับผิดชอบต่อสังคม และ 3) การมีพื้นที่ให้แสดงออกนั้นหมายถึงพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนทำกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ใช่เพียงพื้นที่เชิงกายภาพ สิ่งแวดล้อม แต่เป็นพื้นที่ทางความคิดและพื้นที่ในเชิงโอกาสด้วย

อัศรินทร์ นนทิหทัย (2551) ได้ศึกษาเรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนเพื่อการพัฒนารายการโทรทัศน์ TK Teen และประสิทธิภาพของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน รายการโทรทัศน์ TK Teen พบว่า เยาวชนคือผู้รับสาร รับชมรายการด้วยตนเองและชักชวนให้คนใกล้ชิดมาชมรายการ และยังได้มีโอกาสเข้าร่วมทำกิจกรรมที่ทางรายการจัดขึ้น และเยาวชนคือผู้ส่งสาร โดยเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการคัดสรรประเด็นในการนำเสนอ ได้ร่วมหาข้อมูล เขียนบท และได้ร่วมเป็นผู้คัดเลือกนักแสดง และยังได้ร่วมเป็นผู้แสดง ไม่ว่าจะพิธีกรภาคสนาม หรือผู้ดำเนินรายการ ส่วนงานผลิตตัวเยาวชนยังไม่มีโอกาสได้มีส่วนร่วมในส่วนนี้ และส่วนงานระดับบริหาร เยาวชนยังไม่มีส่วนร่วมในส่วนนี้เช่นกัน

บทที่ 3

ระเบียบและวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) สันทนากลุ่ม (Focus Group) จากเวทีเสวนา การประชุมระดมความคิดเห็น การถอดบทเรียนจากประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติงานและมีส่วนร่วมในกิจกรรม และการถอดบทเรียนจากประสบการณ์จริงของผู้วิจัยในฐานะผู้ก่อตั้งสถานีวิทย์เยาวชนออนไลน์และผู้บริหารสถานีวิทย์เยาวชนออนไลน์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การบริหารจัดการสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนและบทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน และแนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ จากผู้ให้ข้อมูลหลัก 6 กลุ่ม ประกอบไปด้วย 1. กลุ่มผู้บริหารสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน 2. กลุ่มผู้ผลิตรายการเด็กและเยาวชน 3. กลุ่มนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน 4. องค์กรสื่อ 5. กลุ่มธุรกิจ และ 6. กลุ่มเด็กและเยาวชน รวมทั้งการวิจัยเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดระเบียบวิจัยและการเก็บข้อมูลดังนี้

3.1 ระเบียบวิจัย

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3 การนำเสนอข้อมูลและเขียนรายงานการศึกษา

3.1 ระเบียบวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ” เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงาน การบริหารจัดการ สถานีวิทย์เด็กและเยาวชน และบทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน และ แนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก 6 กลุ่ม ประกอบไปด้วย

1) กลุ่มผู้บริหารสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน

- 2) กลุ่มผู้ผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน
- 3) กลุ่มนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน
- 4) องค์กรสื่อ
- 5) กลุ่มธุรกิจ
- 6) กลุ่มเด็กและเยาวชน

โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเชื่อมโยงคำถามนำวิจัย องค์ความรู้ที่ได้รับจากการทบทวนวรรณกรรมมาประยุกต์ใช้ในระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งจะนำไปใช้ในคำถามสำหรับสัมภาษณ์เชิงลึกต่อไป ซึ่งได้สรุปรูปแบบการศึกษาในการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 3.1 รูปแบบการศึกษา

คำถามนำวิจัย	แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	ระเบียบวิจัย
1. การบริหารจัดการสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนทำควรอย่างไร	- แนวคิดเด็กและเยาวชน - แนวคิดการบริหารจัดการสถานีวิทยุ - แนวคิดกระบวนการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน - แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา - แนวคิดการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม	การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
2. บทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนเป็นอย่างไร	- แนวคิดเด็กและเยาวชน - แนวคิดการบริหารจัดการสถานีวิทยุ - แนวคิดกระบวนการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน - แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา	การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
3. แนวทางการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อเป็นอย่างไร	- แนวคิดเด็กและเยาวชน - แนวคิดการสื่อสาร - แนวคิดการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน - แนวคิดการหลอมรวม - แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา - แนวคิดการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม	การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษครั้งนี้ผู้วิจัยในฐานะผู้ก่อตั้งสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์และเป็นผู้บริหารสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ ได้ถอดบทเรียนจากประสบการณ์จริง ประกอบกับใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 รูปแบบ คือ ข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ

3.2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลรายงานผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้แบ่งการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูล 6 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มผู้บริหารสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน

(1) คุณภูสิต รัชชวิเชียร ที่ปรึกษาส่วนผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์, ที่ปรึกษาสถานีวิทยุ “คลื่นสีขาวเพื่อเด็กและครอบครัว” FM 105 MHz, ผู้ผลิตรายการ มอนิ่งแมกกาซีน FM 105 MHz

2) กลุ่มผู้ผลิตรายการวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชน ผู้ที่มีประสบการณ์ในการผลิตรายการวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชน อย่างน้อย 5 ปี

(1) คุณมณฑนา เอื้อประชาชนนท์ ผู้ผลิตรายการเด็กและเยาวชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์, ผู้ผลิตรายการ สุขสร้างสรรค์, ผู้ผลิตรายการ โต๊ะข่าวเยาวชน, ผู้ผลิตรายการวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนสร้างสรรค์สังคม, ผู้ผลิตรายการ เรื่องเด่นประเด็นเด็ก, ผู้ช่วยผู้อำนวยการสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์, บรรณาธิการข่าว สำนักข่าวต้นกล้านิวส์

(2) คุณพรพรรณ ชัยนาม ผู้เริ่มรายการวิทยุเพื่อเด็ก ตั้งแต่ปี 2534, ผู้ผลิตรายการวิทยุเด็ก วิทยุ อสมท. FM 97.5 MHz, ผู้ผลิตรายการ “ยิ้มแยมแยมใส” สถานีวิทยุคลื่นสีขาวเพื่อเด็กและครอบครัว FM 105 MHz, ผู้ผลิตรายการ “ยิ้มแยมแยมใส” สถานีวิทยุครอบครัวข่าว FM 106 MHz, ผู้ผลิตรายการ “ยิ้มแยมแยมใส” สถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์ FM101.5 MHz

(3) คุณสิริยุพิน คำแดง อดีตผู้ผลิตรายการวิทยุเพื่อเด็ก “น้องเล็ก น้ำค้างคำแดง” ผลิตรายการวิทยุตั้งแต่อายุ 9 ขวบ ในปี 2540, พิธีกรและผู้ควบคุมการผลิตรายการ “ระเบียบหลังบ้าน” ทาง TTV1 Nation Channel (รายการเด็กเชิงข่าว), ฝ่ายข้อมูล ศรีเอทีฟ และพิธีกรภาคสนาม บริษัท ทีวีบุรพา จำกัด ปัจจุบัน เขียนบทความ คอลัมน์ “พื้นที่เล็กเล็ก” ในวารสารผู้ไถ่, เลขาและผู้ช่วยผู้จัดการ HR บริษัท เฮดฮันท์ เมอริท จำกัด

3) กลุ่มนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน

(1) ผศ.ดร.มรรยาท อัครจันทโชติ อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(2) ผศ.สุรศักดิ์ บุญอาจ อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

(3) ดร.สรวงมณต์ สิทธิสมาน นักสื่อสารมวลชนอิสระทางด้านเด็ก เยาวชนและครอบครัว, กรรมการปฏิรูปประเทศด้านสื่อสารมวลชนเทคโนโลยีสารสนเทศ, กรรมการกำกับทิศทางแผนสุขภาวะเด็ก เยาวชนและครอบครัว สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), อนุกรรมการนโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัย, หัวหน้าทีมงานวิจัย พื้นที่เรียนรู้เด็กและเยาวชนผ่านคุณค่าทุนทางวัฒนธรรมศิลปกรรมโครงการรัชชา กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.)

4) กลุ่มองค์กรสื่อ

(1) สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (สำนักงาน กสทช.)

(1.1) พลอากาศโท ดร.ธนพันธ์ หะยัเจริญ กสทช.ด้านกิจการกระจายเสียง

(2) สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการเรียนรู้และเตือนภัยกรมประชาสัมพันธ์

(2.1) คุณอภิสิทธิ์ จันทรเต็ม ผู้อำนวยการสถานี

(3) กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

(3.1) ดร.ธนกร ศรีสุขใส ผู้จัดการกองทุน

(4) มูลนิธิส่งเสริมสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.)

(4.1) คุณศศิกันต์ พิษขุนทด รองผู้จัดการ

5) กลุ่มเด็กและเยาวชน จำนวน 5 คน ได้แก่

(1) คุณสุภาพิชญ์ ไชยดิษฐ์ ประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

(2) คุณธนวัฒน์ พรหมโชติ ประธานสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดสระบุรี

(3) คุณปิยธิดา คำน้อย ผู้บริหารสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดเชียงใหม่

(4) คุณชนกนันท์ ชันธแก้ว รองประธานชมรมลมหายใจไร่ลทิน

(5) คุณไชยพงศ์ เจริญสวัสดิ์ เด็กและเยาวชนดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี 2564

6) กลุ่มธุรกิจ

(1) คุณกฤตภาส ต๊ะประจำ กรรมการผู้จัดการ บริษัท สื่อสร้างสรรค์ไทย จำกัด, ผู้ผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงภาคธุรกิจ

(2) คุณอนุพล เตจ๊ะวันโน ผู้จัดการฝ่ายขายภูมิภาคเอเชีย บริษัท

ตารางที่ 3.2 แนวคำถามสัมภาษณ์

คำถามนำวิจัย	แนวคำถามในการสัมภาษณ์
1. การบริหารจัดการสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนควรทำอย่างไร	- ประวัติการก่อตั้งสถานีวิทย์เป็นอย่างไร - วัตถุประสงค์ของสถานีวิทย์เป็นอย่างไร - โครงสร้างการบริหารสถานีวิทย์เป็นอย่างไร - การบริหารจัดการด้านนโยบายของสถานีวิทย์อย่างไร - การบริหารจัดการด้านบุคลากรเป็นอย่างไร - การบริหารด้านรูปแบบเนื้อหาเป็นอย่างไร - การบริหารจัดการด้านพัฒนานักจัดรายการเป็นอย่างไร - การบริหารจัดการด้านงบประมาณเป็นอย่างไร - การบริหารจัดการด้านการจัดกิจกรรมของสถานีวิทย์เป็นอย่างไร
2. บทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนเป็นอย่างไร	- ด้านการพัฒนาพื้นที่สื่อสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างไร - ด้านนโยบายส่งเสริมให้เกิดสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนมีอะไรบ้าง - ด้านพัฒนาศักยภาพผู้ผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนได้ดำเนินการอย่างไร
3. แนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อเป็นอย่างไร	- แนวทางในการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนควรเป็นอย่างไร - สถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อควรเป็นแบบไหนอย่างไร - การผลักดันวิทยุเด็กและเยาวชนให้เป็นวาระแห่งชาติต้องทำอย่างไร - สนับสนุนการจัดตั้งสถานีวิทย์กระจายเสียงสำหรับเด็กและเยาวชนแห่งชาติควรทำอย่างไร - เปิดสถานีวิทย์กระจายเสียงระบบดิจิทัลสำหรับเด็กและเยาวชนระดับชาติและระดับท้องถิ่นต้องทำอย่างไร - ตั้งคณะทำงานศึกษาแนวทางการจัดตั้งสถานีวิทย์สำหรับเด็กและเยาวชนต้องทำอย่างไร - จัดตั้งกองทุนในการบริหารสถานีวิทย์สำหรับเด็กและเยาวชนทำอย่างไร - ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพผู้ผลิตผลิตรายการวิทยุเด็กและเยาวชนอย่างไรบ้าง

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากการเก็บข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของการศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้ง 6 กลุ่ม ผู้วิจัยจะใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์ โดยขั้นตอนการวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูลดังนี้

1) นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อจากมุมมองของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 6 กลุ่ม นำข้อมูลที่ได้มาประยุกต์ใช้และนำเสนอการบริหารจัดการสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน

2) นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อจากมุมมองของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 6 กลุ่ม นำข้อมูลที่ได้มาประยุกต์ใช้และนำเสนอบทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน

3) นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อจากมุมมองของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 6 กลุ่ม นำข้อมูลที่ได้มาประยุกต์ใช้และนำเสนอแนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ

3.2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ใช้แหล่งข้อมูลจากที่มีอยู่ ข้อมูลจากตำรา งานวิจัย การถอดบทเรียน เวทีเสวนา การประชุมระดมความคิดเห็นและจากเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่มีการอธิบายเกี่ยวกับข้อมูลการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ ซึ่งสามารถนำมาเป็นข้อมูลประกอบในผลการวิจัยได้เป็นอย่างดี

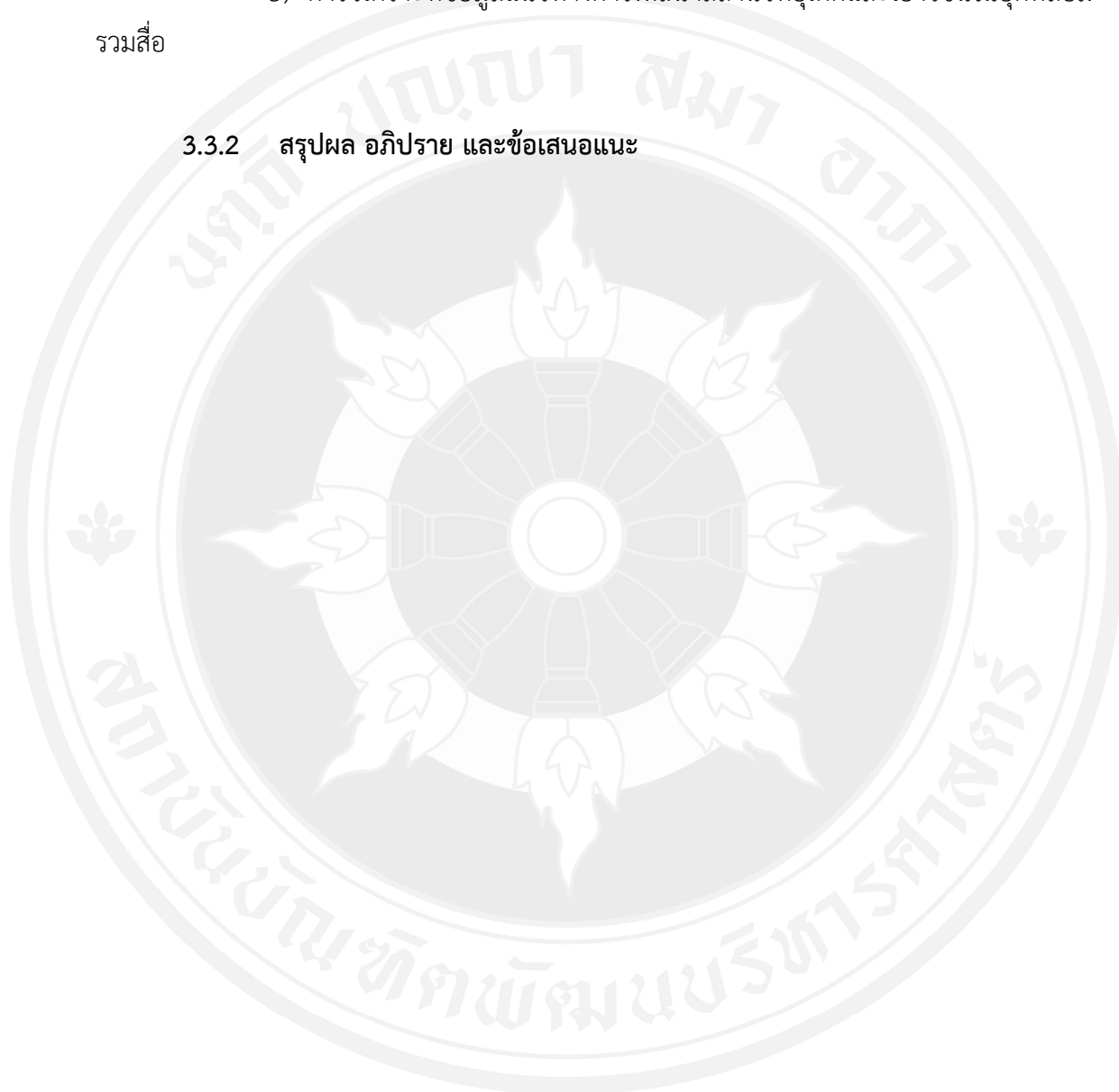
3.3 การนำเสนอข้อมูลและเขียนรายงานการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในแบบการวิจัยเชิงอธิบาย หรือการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ตามวิธีวิจัยโดยวิธีการหลัก คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการถอดบทเรียนจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องและวิธีวิจัยประกอบเพิ่มเติมในส่วนของเนื้อหาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม จากเวทีเสวนา เวทีระดมความคิดเห็น และการถอดบทเรียนจากประสบการณ์จริง โดยประกอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบแนวทางในการวิจัย และนำเสนอผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอ ดังนี้

3.3.1 ส่วนของผลการวิจัย

- 1) การวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน
- 2) การวิเคราะห์ข้อมูลบทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและ
เยาวชน
- 3) การวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอม
รวมสื่อ

3.3.2 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

ผลการศึกษา

วิทยานิพนธ์เรื่องแนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ เป็นการศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ โดยผลการศึกษาจะทำให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ รวมทั้งความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ผู้วิจัยได้แบ่งรายการผลการศึกษา ออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

- 1) การบริหารจัดการสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน
- 2) บทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน
- 3) แนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ

กิจการวิทยุกระจายเสียงนับเป็นกิจการสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่ถูกจัดว่าเป็นบริการขั้นพื้นฐาน ที่ได้รับความนิยมจากประชาชนและมีอิทธิพลทางเศรษฐกิจและสังคม ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย โดยไม่มีค่าใช้จ่าย และเป็นบริการที่สามารถกระจายข้อมูลข่าวสารครอบคลุมพื้นที่ในวงกว้างทำให้ประชาชนได้รับข่าวสารอย่างทั่วถึง รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ และยังเป็นสื่อหลักของภาครัฐในการติดต่อสื่อสารกับภาคประชาชนเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและนโยบายของรัฐบาลตามที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ที่บุคคลและชุมชนพึงได้รับตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 41 โดยเฉพาะในกรณีเกิดภาวะวิกฤติ เหตุฉุกเฉินหรือภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในประเทศ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในการใช้ชีวิตประจำวันของประชาชนทุกกลุ่มวัย ไม่ว่าจะเป็นเด็ก เยาวชน ผู้ปกครอง ผู้สูงอายุ และครอบครัว

วิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนมีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็ก นักวิชาการและกลุ่มผู้ผลิตสื่อ เพื่อเด็กเห็นความสำคัญและเห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่งต้องมีสถานีวิทย์ของเด็กโดยเฉพาะ แต่ปัญหาคือ ภาครัฐยังขาดการให้ความสำคัญในเรื่องนี้ กลุ่มผู้ผลิตสื่อวิทยุเพื่อเด็ก ได้มีการรวมตัวกันเพื่อเสนอให้รัฐบาลผลักดันให้เป็นวาระแห่งชาติ แต่ก็ไม่สามารถผลักดันได้ จึงไม่มีการขับเคลื่อนเรื่องนี้ ที่ผ่านมามีสถานีวิทย์เพื่อเด็กเยาวชนและครอบครัว โดยสถานีวิทย์กระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรม

ประชาสัมพันธ์ ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เปิดตัวอย่างเป็นทางการแต่สุดท้ายก็ต้องปิดตัวลงไป เนื่องจากขาดการสนับสนุนที่ต่อเนื่อง

ปัญหาหลักคือ “วิธีคิด และเงิน ไม่ใช่ไม่มีทรัพยากร หรือไม่มีช่องทาง เพราะวิธีคิดที่จะลงทุนเพื่อเด็กน้อยไป”(สิริยุพิน คำแดง, 2565) กว่า 30 ปี การขับเคลื่อนเรื่องวิทยุเด็ก ก็ยังคงต้องต่อสู้ต่อไป ถ้ามองในเชิงนโยบายรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็น ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ การพัฒนาทักษะ การคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ เป็นเพียงแค่ความทงกรรมที่สวยงามของผู้บริหารประเทศเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็น รัฐบาลอดีตจนถึงปัจจุบัน รัฐยังไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์สำหรับเด็กและเยาวชน ถึงแม้ว่าจะสำคัญก็ตาม สิ่งนี้คือปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ วิทยุเด็กยังไม่เกิดขึ้นในประเทศไทย แต่ที่น่าเสียดาย แม้กระทั่งคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) อดีตที่ผ่านมาไม่ได้ให้ความสำคัญต่อสื่อสำหรับเด็กและเยาวชน ไม่มีการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งที่สามารถออกใบอนุญาตและมีทุนสนับสนุนสถานี่สำหรับเด็กและเยาวชน ได้ “จริงแล้วก็เป็นเรื่องแปลกมากที่ประเทศไทยไม่มีการสนับสนุนรายการเด็ก ทั้งที่เด็กเกิดทุกวัน ปีหลายแสนคน” (อนุพล เตจ๊ะวันโน, 2565)

ปัญหาที่สำคัญคือผู้สนับสนุนรายการ รายการวิทยุเพื่อเด็กหรือรายการวิทยุสำหรับเด็ก หลายรายการก็ต้องปิดตัวไป เนื่องจากขาดการสนับสนุน กลุ่มสินค้าโฆษณาไม่สนใจรายการสำหรับเด็ก เนื่องจากสินค้าบางรายการ มองว่าเด็กไม่มีกำลังซื้อจึงไม่ลงโฆษณาในรายการเด็ก และอีกหนึ่งปัจจัย รายการสำหรับเด็กมีเงื่อนไขมากเนื่องจากต้องเป็นรายการที่ปลอดภัยสำหรับเด็ก มีการคัดกรอง เนื้อหารายการ และคัดกรองสินค้าที่จะมาลงโฆษณาในรายการเด็ก จึงทำให้ไม่มีผู้สนับสนุนรายการ หรือมีแต่น้อย ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการผลิตรายการ รายการเด็กจึงขาดทุนมาโดยตลอด

ที่ผ่านมาหลายรายการจำเป็นต้องปิดตัวไป ส่วนรายการที่ยังออกอากาศอยู่ ส่วนใหญ่ผู้ผลิตใช้ทุนของตนเอง เพื่อประคับประคองให้มีรายการ และในอนาคตก็จะค่อย ๆ ลดลงปิดตัวกันไป ปัญหาของวิทยุเด็กมันซับซ้อนและมีหลายมิติ ทั้งมิติการเมืองที่ผู้นำรัฐบาลยังไม่เห็นความจำเป็นว่าต้องมี เพราะความไม่เข้าใจว่าเด็กต้องได้รับการพัฒนา ทั้งที่สื่อวิทยุมีบทบาทและเข้าถึงเด็กและเยาวชน มองในด้านทุนหรืองบประมาณในการสนับสนุน ทั้งทุนของภาครัฐและเอกชน ทุนมีแต่ไม่ได้นำมาสนับสนุนรายการเด็ก จึงทำให้วิทยุเด็กไม่สามารถไปต่อได้ในหลายทศวรรษที่ผ่านมา “วิทยุเด็กมีความสำคัญ แต่รัฐมองว่ายังไม่จำเป็น ต้องรอให้รัฐบาลเห็นว่ามันจำเป็นต้องมีวิทยุเด็ก ก็จะหาวิถีทางในการเกิดวิทยุเด็กทันที” (สรวงมณท์ สิทธิสมาน, 2565)

วิทยุกระจายเสียงเป็นประเภทสื่อเสียง สื่อเสียงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเด็กและเยาวชนได้ ทั้งด้านการเรียนรู้ การสร้างจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ สื่อเสียงจึงมีบทบาทสำคัญต่อเด็กทุกกลุ่มวัย โดยเฉพาะเด็กเล็กที่ต้องใช้เสียงในการส่งเสริมการสร้างจินตนาการ สถานีวิทยุเด็กและเยาวชนจึงมี

บทบาทสำคัญที่จะเข้าถึงเด็กและเยาวชนโดยตรง เป็นสถานที่ผลิตรายการเพื่อเด็กและเยาวชน มีกลุ่มเป้าหมายคือเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ เป็นสถานีวิทยุทางเลือกสำหรับพ่อแม่ผู้ปกครองที่สามารถเปิดให้ลูกฟังได้อย่างปลอดภัยและไว้วางใจว่าสื่อที่นำเสนอั้นเหมาะสมกับเด็ก

สถานีวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยที่ผ่านมาถือว่ายังไม่มีสถานีวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างเป็นทางการ มีเพียงสถานีวิทยุเพื่อเด็กและครอบครัว “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว FM105 MHz” ดำเนินงานโดย สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ แต่ปัจจุบันได้ยุติการออกอากาศไปแล้ว เหลือเพียงรายการเพื่อเด็กและเยาวชนบางช่วงเวลา และสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ ดำเนินงานโดย กลุ่มต้นกล้าแผ่นดิน เป็นสถานีวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน ที่เปิดพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการผลิตรายการ ออกอากาศทางวิทยุออนไลน์ www.thailandonair.com

การศึกษาการบริหารจัดการสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน ผู้วิจัยได้ศึกษาสถานีวิทยุจำนวน 2 สถานี คือ สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ “สื่อสร้างสรรค์ของเยาวชนไทย” และสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM105 MHz “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว “

4.1 ผลการศึกษาการบริหารจัดการสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน

ศึกษาการบริหารจัดการสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน จำนวน 2 สถานี ได้แก่ สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ “สื่อสร้างสรรค์ของเยาวชนไทย” และสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว” FM 105 MHz

4.1.1 การบริหารจัดการสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ “สื่อสร้างสรรค์ของเยาวชนไทย”

4.1.1.1 ประวัติการก่อตั้งสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์

สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ “สื่อสร้างสรรค์ของเยาวชนไทย” www.thailandonair.com เปิดตัวอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2551 โดยเผยแพร่ออกอากาศผ่านเว็บไซต์ www.thailandonair.com เป็นสถานีวิทยุออนไลน์ของเด็กและเยาวชนสถานีแรกของประเทศไทย ที่เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการผลิตรายการอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์หลักของสถานีวิทยุแห่งนี้ เปิดพื้นที่สื่อแห่งการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน โดยใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน ก่อตั้งโดยกลุ่มผู้นำเยาวชน ในนามกลุ่มต้นกล้าแผ่นดิน โดยเป็นกลุ่มผู้นำเยาวชนมีความสนใจในงานด้านการผลิต

รายการวิทยุ และมีประสบการณ์ด้านการจัดรายการวิทยุมาก่อนและจัดกิจกรรมการอบรมการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนและอบรมการรู้เท่าทันสื่อให้กับเด็กและเยาวชน

ปี พ.ศ. 2549 ผู้วิจัยในฐานะผู้นำเยาวชนได้ร่วมกับเด็กและเยาวชนจัดตั้งกลุ่มเยาวชน ชื่อว่า กลุ่มต้นกล้าแผ่นดิน เพื่อทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับสื่อของเด็กและเยาวชน สำหรับกิจกรรมการผลิตรายการวิทยุ เริ่มทดลองจัดรายการวิทยุออนไลน์ที่บ้าน ในช่วงเวลา 18.00 น.-22.00 น. เริ่มต้นจากสมาชิกในกลุ่มต้นกล้าแผ่นดิน เพียงไม่กี่คน สลับกันจัดรายการ เป็นการจัดรายการวิทยุออนไลน์ให้กับเพื่อน ๆ ฟัง ซึ่งผู้ฟังสามารถขอเพลงได้ ในช่วงนั้นเน้นการเปิดเพลงและแจ้งข่าวสารประชาสัมพันธ์และสาระความรู้ทั่วไป

ผู้จัดรายการวิทยุเป็นเด็กและเยาวชน ขณะนั้นยังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา หลังจากนั้นเด็กและเยาวชนสนใจที่จะร่วมจัดรายการออนไลน์มากขึ้น จึงทำโครงการเสนอขอทุนสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ แต่ไม่ได้รับการสนับสนุน รวมถึงได้มีโอกาสไปนำเสนอรูปแบบรายการให้กับองค์กรภาคเอกชน ก็ยังไม่ได้รับการสนับสนุนเช่นกัน อาจจะยังไม่เห็นความสำคัญของการจัดรายการของเด็กและเยาวชน รวมถึงหลายท่านเห็นว่าเป็นเพียงสถานีวิทยุออนไลน์เท่านั้น จึงไม่ได้รับการสนับสนุนในช่วงแรก

ทางกลุ่มต้นกล้าแผ่นดินจึงตัดสินใจทำโครงการขึ้นเอง โดยไม่รอให้หน่วยงานมาสนับสนุน ผู้วิจัยในฐานะประธานกลุ่มต้นกล้าแผ่นดิน ได้ใช้งบประมาณส่วนตัวในการเปิดสถานีวิทยุออนไลน์ ตั้งชื่อว่า สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ “สื่อสร้างสรรค์ของเยาวชนไทย” เพื่อเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน โดยใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน ประกอบกับในช่วงเวลานั้นประเทศไทยยังไม่มีสถานีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชน ทางกลุ่มต้นกล้าแผ่นดินจึงดำเนินการเปิดสถานีวิทยุของเด็กและเยาวชนขึ้นมา และได้เปิดตัวอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2551 ตั้งอยู่ที่ จังหวัดนนทบุรี ซอยงามวงศ์วาน 4 ใกล้กระทรวงสาธารณสุข เพื่อเป็นพื้นที่นาร่องในการเปิดพื้นที่ผลิตสื่อสร้างสรรค์ของเยาวชนไทย โดยเปลี่ยนรูปแบบจากการจัดรายการวิทยุที่บ้านมาเป็นการจัดรายการที่สถานีวิทยุ เป็นสถานีวิทยุเต็มรูปแบบ ออกอากาศทุกวัน ตั้งแต่เวลา 09.00 น.-21.00 น. ทำเสมือนคลื่นหลักแต่เป็นคลื่นให้เด็กและเยาวชนได้ลองเล่นลองผลิตรายการโดยออกอากาศจริง ช่วงแรกกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กอายุ 12 ปี ขึ้นไป

ต่อมาได้ย้ายสำนักงานมาที่ ตลาดเทศบาลนครนนทบุรี อาคารเลขที่ 77/50 หมู่ที่ 4 ตำบลสวนใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2553 เป็นอาคารพาณิชย์ 3 ชั้น เพื่อรองรับการทำกิจกรรมของเด็กและเยาวชนได้มากขึ้น มีห้องบันทึกเสียง ห้องจัดรายการวิทยุ ห้องอบรม โดยดำเนินการออกอากาศทางคลื่นวิทยุ FM 104.10 MHz คู่ขนานกับสถานีวิทยุออนไลน์ เพื่อให้ผู้ปกครองได้ฟังเสียงเด็กและเยาวชนผ่านคลื่นวิทยุอีกช่องทางหนึ่ง ดำเนินการถึงปี พ.ศ. 2557 ก็ปิดคลื่น FM 104.10 MHz เนื่องจากเกิดการรบกวนคลื่นความถี่วิทยุข้างเคียง ทำให้ส่งสัญญาณไป

ได้ไม่ไกล จึงตัดสินใจยกเลิกการกระจายเสียงทางคลื่นความถี่ FM ออกอากาศทางวิทยุออนไลน์ เพียงช่องทางเดียว

สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ ยังมีการทำงานร่วมกับ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ เพื่อเปิดพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนได้ มีประสบการณ์จริงในการผลิตรายการวิทยุคลื่นหลักและเป็นคลื่นแห่งชาติของกรมประชาสัมพันธ์ เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2551 ได้ร่วมผลิตรายการเด็กและเยาวชน ชื่อรายการสุกสร้างสรรค์ ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ระบบ FM ความถี่ 92.5 MHz ช่วงเวลา 20.30 น.-21.00 น. ในช่วงแรก และมีการย้ายเวลาออกอากาศจากวันศุกร์มาเป็นวันจันทร์ เปลี่ยนชื่อเป็นรายการสุขสร้างสรรค์ ออกอากาศทุกวันจันทร์ เวลา 13.00 น.-14.00 น. และหลังจากนั้นก็มีการย้ายเวลาตามนโยบายของผู้บริหารกรมประชาสัมพันธ์

ปี พ.ศ. 2561 ได้ร่วมผลิตรายการ เรื่องเด่น ประเด็นเด็ก ทุกวันพฤหัสบดี เวลา 14.00 น.-15.00 น. โดยได้รับการสนับสนุนจากกรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และในปี พ.ศ. 2563 ได้จัดทำโครงการเครือข่ายวิทยุเพื่อเด็กและสังคม DCY Radio Network ทางสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์เป็นแม่ข่ายให้สถานีวิทยุทดลองประกอบกิจการกระจายเสียงที่ได้รับใบอนุญาตทดลองออกอากาศจาก กสทช. รับสัญญาณรายการเด็กและเยาวชน ช่วงเวลา 16.00 น.-18.00 น.

ต่อมาได้ทำความร่วมมือกับสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา AM1467 KHz ปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็น สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการเรียนรู้และเตือนภัย ภาคกลาง AM 1467 KHz ผลิตรายการ “เรื่องเด่น ประเด็นเด็ก” ในช่วงเวลา 17.00 น.-18.00 น. เพื่อเป็นแม่ข่ายออกอากาศทางสถานีส่วนภูมิภาค 4 ภูมิภาค และมีเครือข่ายสถานีวิทยุสังกัด องค์การภาคีเครือข่ายผู้ประกอบการวิทยุกระจายเสียงภาคประชาชนแห่งประเทศไทย วิทยุชุมชน วิทยุสาธารณะ เข้าร่วมเครือข่ายเผยแพร่รายการเด็กและเยาวชน จนถึงปัจจุบัน

วันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2565 ครบรอบ 14 ปี สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ ได้ดำเนินการย้ายสำนักงานใหม่ มาที่อาคารเลขที่ 2/168 ถนนเลียบคลองรังสิต ตำบลประชาธิปัตย์ และมีการปรับเปลี่ยนชื่อใหม่ เป็น สถานีเด็ก Kids station แทน พร้อมเปลี่ยน โลโก้ใหม่ รวมถึงโลโก้ของสำนักข่าวต้นกล้านิวส์ เพื่อให้ทันสมัยต่อยุคหลอมรวมสื่อ และเตรียมตัวทดลองออกอากาศ สถานีวิทยุดิจิทัลในอนาคต อีกหนึ่งช่องทางคู่ขนานออนไลน์ www.thailandonair.com

ในปี พ.ศ. 2565 สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ ยังคงเป็นพื้นที่ให้เด็กและเยาวชน เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตรายการ ได้พัฒนาศักยภาพตัวเองในการเป็นผู้ผลิตสื่อ ผ่านช่องทางออนไลน์ และทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้

และทดลองทำจริง เป็นการเปิดประสบการณ์ให้กับเด็กและเยาวชน ด้วยการใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน

สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ หรือสถานีเด็ก Kids Station เป็นเพียงพื้นที่สื่อที่ให้เด็กและเยาวชนมาเพื่อเรียนรู้ แล้วก็นำความรู้และประสบการณ์ไปปรับใช้ในอนาคต เป็นการจุดประกายเติมฝัน ชวนเด็กและเยาวชนได้ตามหาฝัน และเรียนรู้ในการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนร่วมกัน จึงเป็นพื้นที่สื่อสร้างสรรค์ของเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง

ภาพที่ 4.1 ห้องจัดรายการสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์

Thailand ONAIR
www.thailandonair.com

เปิดโลกแห่งความคิด
เปิดโลกแห่งความฝัน
เปิดโลกแห่งจินตนาการ
เปิดประตูการเรียนรู้เพื่อเยาวชน

www.Thailandonair.com

สำนักข่าวต้นกล้านิวส์

Gallery DJ
สภานักวิทยุเยาวชนออนไลน์
"สื่อสร้างสรรค์ของเยาวชนไทย"
ออกอากาศทุกวัน
ตั้งแต่เวลา 9.00 น. - 22.00 น.
รวมหัวข่าว นกยูง
รับฟังได้ที่ ต้นกล้าเรดิโอ FM 104.1 MHz.

TonklaNews
รับอาสาสมัครร่วมเดินหน้า 'ปฏิรูปประเทศไทย'
ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยของเราไปสู่
ทิศทางที่ดีขึ้นและตรงต่อความต้องการ ของคนไทยมากที่สุด

ประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิ์สอบสัมภาษณ์ เข้าร่วมโครงการนัก
จัดรายการวิทยุเยาวชนอาสาสมัครรุ่นที่ 1/53

ครูช่างถนนกับเด็กเร่ร่อน: ความหวังที่โดดเด่นในสังคมไทย
มสย. จัดเวทีประชุมนโยบายสาธารณะ เรื่อง "ครูช่างถนนกับเด็ก
เร่ร่อน: ความหวังที่โดดเด่นในสังคมไทย" เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 24
มิถุนายน 2553 ที่ผาแดง

Activity
มิถุนายน 2010

อา	จ	อ	พ	พฤ	ศ	ส
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

Contact us
ติดต่อเรา
สภานักวิทยุเยาวชนออนไลน์
โทรศัพท์ : 0-2967-2362
E-mail : admin@thailandonair.com

สภานักวิทยุต้นกล้านิวส์
โทรศัพท์ : 0-2967-4235
โทรสาร : 0-2967-4233
E-mail : news@thailandonair.com

ที่อยู่
77/50 อ.ปทุมมาวดี อ.สวนใหญ่
อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000 [แผนที่](#)

ทาง FM 92.5 MHz.
และเครือข่ายกรมประชาสัมพันธ์ทั่วประเทศ

prethailandonair.com
0-2951-0544 ต่อ 100

www.SpeedTest.or.th

Seabruce
NO
HONGKONG
NET
TONGKLA
GREENPEACE

สงวนลิขสิทธิ์ © www.thailandonair.com
เกี่ยวกับเรา | ติดต่อเรา | สนใจโฆษณา | Sitemap | Admin | Webmail

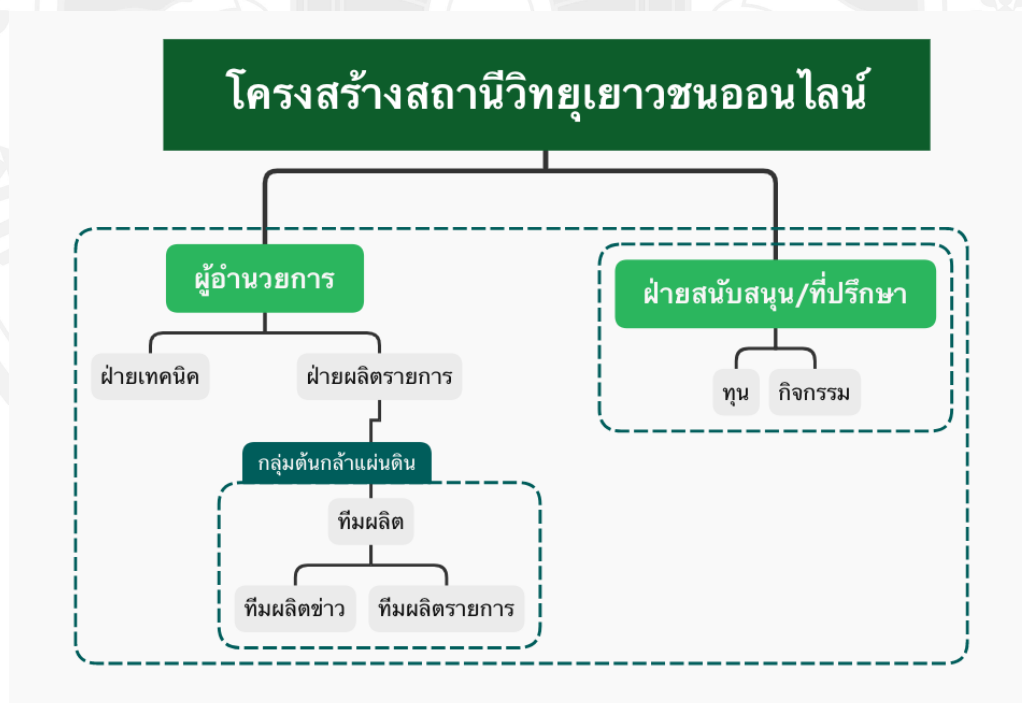
ภาพที่ 4.2 หน้าเว็บไซต์ สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์

แหล่งที่มา: www.thailandonair.com

4.1.1.2 วัตถุประสงค์ของสถานีวิทย์เยาวชนออนไลน์

- 1) สนับสนุนการเพิ่มพื้นที่สื่อสำหรับเด็กและเยาวชน
- 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในการผลิตสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์
- 3) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพพลังบวกเชิงสร้างสรรค์ของเด็กและเยาวชน
- 4) ส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านการคิด การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ของเด็กและเยาวชน
- 5) เพื่อเปิดพื้นที่นาร่อง พื้นที่สื่อแห่งการเรียนรู้ โดยใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน
- 6) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การผลิตสื่ออย่างสร้างสรรค์ในแบบฉบับของเด็กและเยาวชนเพื่อชุมชนและสังคม

4.1.1.3 โครงสร้างสถานีวิทย์เยาวชนออนไลน์

ภาพที่ 4.3 โครงสร้างสถานีวิทย์เยาวชนออนไลน์

แหล่งที่มา: ขวัญชาติ ดาสา (2563)

โครงสร้างของสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ จะนำรูปแบบโครงสร้างมาจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย นำมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับสถานีของเด็กและเยาวชน โดยโครงสร้างจะมีผู้อำนวยการสถานี มีฝ่ายเทคนิค ฝ่ายผลิตรายการ เหมือนกับสถานีวิทยุกระจายเสียงทั่วไป แต่ที่แตกต่างก็คือ ผู้ผลิตรายการเป็นเด็กและเยาวชนทั้งหมด เป็นเด็กและเยาวชนอาสาสมัครร่วมผลิตรายการ ในนามกลุ่มต้นกล้าแผ่นดินที่เข้ามาฝึกหัดในการผลิตรายการวิทยุของสถานี โดยเน้นการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นหลัก และมีฝ่ายสนับสนุนการดำเนินงานของสถานีและที่ปรึกษาที่คอยให้คำปรึกษาและสนับสนุนทุนและกิจกรรมของสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์

ผังรายการ สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ และต้นกล้าเรดิโอ FM 104.10 MHz

จันทร์	อังคาร	พุธ	พฤหัสบดี	ศุกร์	เสาร์	อาทิตย์
9.00	9.10	9.10-10.00	10.00	10.10	10.10-11.00	11.00
จ่าฝูงใจโมโห จากสำนักข่าวสืบเสาะ	จ่าฝูงใจโมโห จากสำนักข่าวสืบเสาะ	จ่าฝูงใจโมโห จากสำนักข่าวสืบเสาะ	จ่าฝูงใจโมโห จากสำนักข่าวสืบเสาะ	จ่าฝูงใจโมโห จากสำนักข่าวสืบเสาะ	จ่าฝูงใจโมโห จากสำนักข่าวสืบเสาะ	จ่าฝูงใจโมโห จากสำนักข่าวสืบเสาะ
11.30-12.00	12.00	12.10	12.10-13.00	13.00	13.10	13.10-14.00
เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี
14.00	14.10	14.10-15.00	15.00	15.10	15.10-16.00	16.00
เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี
16.10	16.10-17.00	17.00	17.10	17.10-18.00	18.00	18.10
เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี
18.10-19.00	19.00	19.10	19.10-20.00	20.00	20.10	20.10-21.00
เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี
21.00	21.10	21.10-22.00	22.00			
เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี	เพลงจากทางสถานี			

ภาพที่ 4.4 ผังรายการสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์และต้นกล้าเรดิโอ

ภาพที่ 4.5 กิจกรรมจัดรายการนอกสถานที่ ในงานมหกรรมเยาวชนแห่งชาติ ประจำปี 2552

4.1.1.4 การบริหารจัดการด้านนโยบายของสถานี่

นโยบายของสถานีวิทย์เยาวชนออนไลน์ หัวใจสำคัญคือการเปิดพื้นที่สื่อแห่งการเรียนรู้สำหรับเยาวชน เปิดโอกาสให้เยาวชนได้ผลิตสื่อโดยเยาวชนเพื่อเยาวชนในรูปแบบการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน เป็นพื้นที่ฝึกปฏิบัติในการเรียนรู้ผ่านกระบวนการผลิตรายการวิทยุ ในรูปแบบกิจกรรมอาสา โดยเด็กและเยาวชนทุกคนสามารถร่วมกิจกรรมนี้ได้ ไม่มีการปิดกั้นความสนใจของเด็กและเยาวชน ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานี่มีความเชื่อมั่นว่า เด็กทุกคนมีศักยภาพ มีความสามารถ เพียงแค่ขาดเวทีและพื้นที่ที่เด็กและเยาวชนจะได้ทดลองเรียนรู้ หรือลองปฏิบัติจริงได้ ดังนั้น สถานีวิทย์เยาวชนออนไลน์ จึงเป็นเสมือนพื้นที่แห่งการเรียนรู้ ในการผลิตสื่อ เด็กและเยาวชนทุกคนได้ร่วมผลิตรายการจริง ออกอากาศจริง แต่ทำแบบเล่น ทำแบบมีความสุข สนุก และที่สำคัญ เน้นการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน ในทุกกระบวนการผลิต ใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเด็กและเยาวชน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ผลิตสื่ออย่างสร้างสรรค์ เป็นการเสริมสร้างทักษะและประสบการณ์ของเด็กและเยาวชน

สถานีวิทย์เยาวชนออนไลน์ เป็นเพียงพื้นที่เล็ก ๆ พื้นที่นาร่องทดลองให้เด็กและเยาวชนได้ร่วมกันเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อ ได้พัฒนาทักษะด้านการคิด วิเคราะห์ การ

นำเสนอ และการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนเอง ผ่านการผลิตสื่อด้วยตัวของเด็กและเยาวชนเอง

4.1.1.5 การบริหารจัดการด้านบุคลากร

การบริหารจัดการบุคลากรของสถานี บริหารในรูปแบบชมรมอาสาสมัคร พี่ดูแลน้อง โดยนำระบบโครงสร้างของสถานีวิทยุกระจายเสียงมาเป็นแนวทางของสถานี เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการบริหารงานของสถานี โดยมีผู้รับผิดชอบแต่ละฝ่าย โดยผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยการสถานี เป็นผู้ดูแลภาพรวมของสถานีทั้งหมด มีการแบ่งฝ่ายออกเป็นฝ่ายเทคนิค ฝ่ายผลิตรายการ ฝ่ายสนับสนุน และที่ปรึกษา ฝ่ายเทคนิค ทำหน้าที่ดูแลอุปกรณ์การออกอากาศของสถานี และอุปกรณ์ในการบันทึกเสียงห้องสตูดิโอของสถานี รวมถึง ดูแลเว็บไซต์ www.thailandonair.com ระบบวิทยุออนไลน์ของสถานี โดยบุคลากรฝ่ายเทคนิคของสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ เป็นเยาวชนอาสาสมัครที่มีความรู้ด้านเทคนิคห้องบันทึกเสียงและห้องโสต มีประสบการณ์ในการดูแลห้องโสตของโรงเรียน มีประสบการณ์ในการผลิตรายการวิทยุ และมีความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ สำหรับฝ่ายเทคนิคจะมีเยาวชนอาสาสมัครหลายคนมาช่วยงานของสถานี โดยทำหน้าที่ดูแลระบบของสถานีรวมถึงเป็นพี่เลี้ยง ให้ความรู้กับน้อง ๆ เด็กและเยาวชน เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเด็กและเยาวชนที่สนใจงานด้านเทคนิค ในการติดต่อเสียงและควบคุมเสียง

1) ฝ่ายผลิตรายการ ทำหน้าที่ดูแลการผลิตรายการให้กับทางสถานี ดูแลผังรายการ การผลิตข่าวต้นชั่วโมง การผลิตสเปด จิงเกิ้ลสถานี สำหรับบุคลากรฝ่ายผลิตรายการของสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ จะเป็นผู้นำเยาวชนอาสาสมัครที่มีความรู้และประสบการณ์การจัดรายการวิทยุมาก่อน รวมถึงเป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ ที่สนใจมาร่วมเป็นอาสาสมัครให้ความรู้กับเด็กและเยาวชน

2) ทีมผลิตข่าวต้นชั่วโมง ทำหน้าที่ผลิตข่าวประชาสัมพันธ์ ข่าวต้นชั่วโมงให้กับสถานี โดยใช้ชื่อว่า สำนักข่าวต้นกล้านิวส์ นำเสนอข่าวสารกิจกรรมของเด็กและเยาวชนในรูปแบบข่าวสั้น 1-2 นาที

3) ทีมผลิตรายการ ทำหน้าที่ผลิตรายการวิทยุประจำวันในแต่ละช่วงเวลา โดยผลิตรายการร่วมกับเด็กและเยาวชน โดยใช้ชื่อว่า ต้นกล้าเรดิโอ นำเสนอผ่านรูปแบบรายการวิทยุ 50 นาที ต่อรายการ

4) ฝ่ายสนับสนุนและที่ปรึกษา มีบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์ หรือให้คำปรึกษาในการดำเนินงานและการจัดกิจกรรมของสถานี สำหรับฝ่ายสนับสนุนส่วนใหญ่จะเป็น พ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชน คอยเป็นพี่เลี้ยงให้กำลังใจ และ

บริการรับส่ง ลูก ๆ มาจัดรายการที่สถานี รวมถึงสนับสนุนอาหารและเครื่องดื่มให้กับเด็ก ๆ ที่มาร่วมทำกิจกรรมในแต่ละวัน

5) บุคลากรส่วนใหญ่ของสถานี จะเป็นผู้นำเยาวชนอาสาสมัคร จากกลุ่มต้นกล้าแผ่นดิน ที่ได้ร่วมทำกิจกรรมการผลิตสื่อวิทยุและเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการผลิตรายการวิทยุมาก่อน และส่วนหนึ่งก็เป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี คณะนิเทศศาสตร์ หรือที่เกี่ยวข้องกับงานด้านนิเทศศาสตร์ และเป็นนักศึกษาฝึกงานที่มาร่วมดูแลการผลิตของรายการและเป็นพี่เลี้ยงให้กับเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการผลิตรายการ มีการหมุนเวียนกันมาร่วมผลิตรายการตามความสะดวกของแต่ละคน

ภาพที่ 4.6 กิจกรรมการจัดรายการนอกสถานที่ของสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์

4.1.1.6 การบริหารจัดการด้านรูปแบบและเนื้อหารายการ

1) การบริหารรูปแบบรายการ รูปแบบรายการของสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ก็นำรูปแบบของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยมาเป็นตัวอย่างในการจัดทำรูปแบบรายการ โดยกลุ่มเป้าหมายของสถานีจะเน้นผู้ผลิตรายการมากกว่ากลุ่มคนฟัง โดยกลุ่มผู้ผลิตรายการจะเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชน ผลิตรายการให้เด็ก เยาวชน และผู้ปกครองฟัง

รูปแบบรายการจะมีความหลากหลาย เนื่องจากเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการผลิตรายการ และได้รับรู้ในกระบวนการผลิตรายการของเด็ก

และเยาวชน สำหรับรูปแบบจะเน้นเป็นรูปแบบรายการนิตยสารทางอากาศ ซึ่งจะมีการแบ่งช่วงต่าง ๆ ในรายการ การผลิตรายการ เด็กและเยาวชนทุกคนจะต้องผลิตรายการ คนละ 50 นาทีต่อครั้ง โดยเปิดเพลงได้เพียงแค่ 2-3 เพลงเท่านั้น

เด็กและเยาวชนต้องนำเสนอเนื้อหาสาระความรู้ที่ตนเองสนใจและคิดว่าผู้ฟังจะสนใจ นำเสนอในรายการ ซึ่งรูปแบบรายการ หรือชื่อรายการสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการของผู้ดำเนินรายการ เพราะสถานีนเน้นการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน วัสดุเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพให้กับเด็กและเยาวชน

รูปแบบรายการจะขึ้นอยู่กับเด็กและเยาวชนจะเลือกและนำเสนอออกมาตามความถนัดและความสนใจ และต้องเป็นรายการที่สร้างสรรค์สังคมมีประโยชน์ต่อผู้ฟัง

2) การบริหารเนื้อหารายการ สำหรับเนื้อหารายการของแต่ละรายการทางสถานีจะมีกรอบกว้าง ๆ ให้กับเด็กและเยาวชนทุกคนที่สนใจร่วมผลิตรายการของสถานี โดยเนื้อหาทุกรายการจะต้องเป็นรายการที่สร้างสรรค์สังคม

รายการที่สร้างสรรค์สังคม หมายถึงรายการที่เป็นประโยชน์ต่อทุกคน ต่อคนฟัง ต่อคนจัดรายการ ไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อเด็กและเยาวชน ไม่เป็นรายการที่ใช้ภาษาที่รุนแรง เป็นรายการที่นำเสนอสาระความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟังและผู้จัด ทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่เน้นบันเทิงมากจนเกินไป เน้นการเล่าเรื่อง การนำเสนอสาระดี ๆ ของเด็กและเยาวชน โดยแต่ละรายการนั้น เด็กและเยาวชนสามารถเลือกเนื้อหาเองทั้งหมด

รายการที่จะจัดลงผังรายการแต่ละครั้ง เด็กและเยาวชนจะต้องกลับไปทำการบ้าน และนำเสนอว่า รายการที่จะผลิตต้องมีชื่อรายการ มีเนื้อหานำเสนอเรื่องอะไรเป็นพิเศษ และก็กำหนดรูปแบบรายการว่ามีกี่ช่วง นำเสนอเนื้อหาอย่างไร ก่อนที่จะบรรจุลงผังรายการ ตัวอย่างเช่น รายการไอที ก็จะนำเรื่องราวข่าวสาร ไอที มานำเสนอ ผู้ดำเนินรายการเยาวชน จะต้องวางรูปแบบรายการว่ามีกี่ช่วง แต่ละช่วงจะนำเสนอเนื้อหาอย่างไรและใช้เวลาเท่าไร แต่ละสัปดาห์จะนำเสนอเรื่องราวอะไร เด็กและเยาวชนถือว่าเป็นเจ้าของรายการ และจะต้องเป็นผู้ดูแลในส่วนของการผลิตทุกขั้นตอนทั้งหมด

เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ยกตัวอย่างเช่น คือรายการสุขภาพ เนื้อหาก็นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับสุขภาพ แต่รายการสุขภาพที่เด็กและเยาวชนจัดที่สถานี จะต่างกับรายการสุขภาพจากสถานีทั่วไป เนื่องจากผู้ผลิตรายการ เป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา และมีความฝอยยากเรียนหมอ จึงได้จัดทำรายการสุขภาพ นำเสนอเรื่องราวสุขภาพให้ผู้ฟังแต่การผลิตรายการสุขภาพของเยาวชน ไม่ได้นำเสนอแค่เพียงข่าวหรือสาระเกี่ยวกับสุขภาพเท่านั้น สิ่งที่นักจัดรายการเยาวชน นำเสนอในรายการ จะเป็นเรื่องราวเส้นทางการเรียนหมอ ว่าการที่จะเป็นนักศึกษาแพทย์จะต้องเตรียมความพร้อมอย่างไร

ผู้จัดรายการอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 เส้นทางที่จะเป็นแพทย์ต้องเรียนอย่างไร แล้วมีสถาบันการศึกษาที่ไหนบ้างเปิดสอนคณะแพทยศาสตร์ การเรียนของคณะแพทยศาสตร์ ต้องเรียนกี่ปี มีสาขาอะไรบ้าง และมีทุนการศึกษาที่ไหนบ้าง

รายการวิทยุเยาวชนที่นำเสนอเรื่องสุขภาพทุกสัปดาห์นั้น ก็จะมีเรื่องราวเส้นทางการก้าวสู่การเป็นแพทย์ มาฝากในรายการ อย่างต่อเนื่อง และมีข่าวประชาสัมพันธ์ข่าวของวงการแพทย์ โดยนำเสนอเป็นรูปแบบรายการวิทยุที่เพื่อนบอกเพื่อน พี่บอกน้อง น้องบอกพี่ ในรูปแบบของเด็กและเยาวชน รายการอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกันใช้หลักการนี้ในการผลิตรายการวิทยุของสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์

4.1.1.7 การบริหารจัดการด้านพัฒนานักจัดรายการวิทยุเยาวชน

การบริหารจัดการด้านการพัฒนานักจัดรายการวิทยุเยาวชนออนไลน์ ส่วนนี้ถือว่าเป็นส่วนหัวใจสำคัญของการดำเนินงานของสถานี เนื่องจากสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ “สื่อสร้างสรรค์ของเยาวชนไทย” เป็นสถานีที่เปิดพื้นที่เพื่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยการใช้สื่อในการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่สนใจเป็นนักจัดรายการวิทยุของสถานี

การพัฒนานักจัดรายการเด็กและเยาวชน จึงถือว่าเป็นเรื่องแรกของสถานี โดยเด็กทุกคนที่จะมาเป็นนักจัดรายการวิทยุ ต้องผ่านกระบวนการสัมภาษณ์ และเสริมทักษะการจัดรายการเบื้องต้น สำหรับเด็กและเยาวชน มีการทดสอบความรู้เบื้องต้นกับการผลิตรายการวิทยุ โดยแต่ละคนจะมีความถนัดที่แตกต่างกัน บางคนเคยมีประสบการณ์ในการผลิตรายการแล้ว บางคนก็ไม่เคยผลิตรายการมาก่อน เด็กและเยาวชนบางคนเคยจัดรายการเสียงตามสายที่โรงเรียน เด็กทุกคนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ทันที ขอเพียงแค่ต้องการเรียนรู้และอยากลองประสบการณ์ในการผลิตรายการ โดยเปิดโอกาสให้ลองผิดลองถูกไม่จำเป็นต้องเก่งมาก่อน มาเรียนรู้ไปพร้อมกัน

สิ่งสำคัญคือเด็กทุกคนต้องจัดรายการสด เริ่มต้นจากการเป็นเจ้าของรายการและต้องดำเนินรายการสดเท่านั้น สำหรับเด็กโตที่สามารถควบคุมเสียงด้วยตนเองได้ ก็จะทำให้ควบคุมเสียงเองทั้งหมด เป็นการเปิดประสบการณ์ใหม่ให้เด็กและเยาวชนทุกคน การจัดรายการสดคือการฝึกการรับผิดชอบต่อตรงต่อเวลา ผู้จัดรายการต้องมาถึงก่อนเวลาอย่างน้อย 15 นาที และต้องหาเนื้อหาในการทำเสนอรายการเองทั้งหมด ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานีได้เห็นพัฒนาการของเด็กทุกคน เมื่อเด็กและเยาวชนได้เป็นเจ้าของรายการและเป็นผู้ผลิตรายการ จะมีความรับผิดชอบและตรงต่อเวลาสำหรับการผลิตรายการแต่ละคนจะผลิตรายการอย่างน้อย 10 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน หรือ 1 รายการ ในการร่วมกิจกรรมการผลิตรายการของสถานี เมื่อผ่านการจัดรายการ 10 สัปดาห์ขึ้นไป กิจกรรมการผลิตรายการของสถานี คือการใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเด็กและเยาวชน

สถานีวิทยุออนไลน์ยังได้เปิดรับสมัครนักศึกษาฝึกงานจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เพื่อให้ นักศึกษาได้ฝึกประสบการณ์จริง ได้ผลิตรายการ และได้นำความรู้ที่ได้ศึกษามาได้ถ่ายทอดให้กับเด็กและเยาวชน เป็นการพัฒนาศักยภาพ และเด็กและเยาวชน ในการผลิตรายการวิทยุ และทางสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ ได้จัดอบรมการเป็นนักจัดรายการวิทยุให้กับเยาวชนที่สนใจ

การพัฒนานักจัดรายการวิทยุของสถานี มีอยู่ 3 ส่วน ส่วนแรกคือการพัฒนาจากการฝึกปฏิบัติจริงของแต่ละสัปดาห์ ที่เด็กและเยาวชนได้ร่วมกิจกรรม ส่วนที่ 2 ทางสถานีได้จัดอบรมให้ความรู้ สำหรับการผลิตรายการวิทยุ โดยเชิญวิทยากรจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย รวมถึง ผู้ดำเนินการวิทยุและโทรทัศน์ มีอาชีพ มาให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ร่วมกัน ส่วนที่ 3 ทางสถานีได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ จัดกิจกรรมการอบรมผลิตรายการวิทยุเด็กและเยาวชน ทั้งเด็กและเยาวชนที่ทำกิจกรรมกับทางสถานี และเด็กและเยาวชนทั่วไป ผ่านกิจกรรมโครงการต่าง ๆ เช่น การอบรมการผลิตรายการวิทยุ ดีเจเยาวชน การอบรมการเป็นนักข่าวเยาวชน รวมถึงกิจกรรมผลิตสพตวิทยุ ซึ่งมีทั้งกิจกรรม ศึกษาดูงานนอกสถานที่ และยังเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่ร่วมผลิตรายการได้มีโอกาสร่วมผลิตรายการที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชน ได้ปฏิบัติจริง เป็นยกระดับการพัฒนา ศักยภาพและสร้างแรงบันดาลใจ ให้กับเด็กและเยาวชนที่เข้ามาร่วมกิจกรรมจัดรายการวิทยุ

ภาพที่ 4.7 กิจกรรมการอบรมการผลิตรายการเด็กและเยาวชน โครงการ DJ KIDS @careline
เครือข่ายปันสุข

4.1.1.8 การบริหารจัดการด้านงบประมาณ

สถานีวิทยเยาวชนออนไลน์ เกิดขึ้นได้จากงบประมาณส่วนตัวของผู้วิจัยในฐานะผู้ก่อตั้งและผู้บริหารสถานีวิทยเยาวชนออนไลน์ ไม่ได้รับงบประมาณจากหน่วยงานของภาครัฐ สำหรับงบประมาณการบริหารงานของสถานีวิทยเยาวชนออนไลน์

ส่วนที่ 1 งบประมาณในการลงทุนจัดตั้งสถานีวิทยและอุปกรณ์ สำหรับสถานีวิทยเยาวชนออนไลน์ เป็นการลงทุนเงินส่วนตัวของผู้วิจัย

ส่วนที่ 2 งบประมาณการดำเนินงาน และส่วนที่ 3 งบประมาณค่าจ้างบุคลากรเจ้าหน้าที่ประจำสถานีวิทย งบประมาณส่วนนี้สำคัญมาก เพราะมันคืองบประมาณที่จะต้องดำเนินการยาว และต้องจ่ายทุกเดือนที่ไม่สิ้นสุด ซึ่งจะต่างจากบลงทุนส่วนแรก ที่จ่ายครั้งเดียวจบ นอกนั้นก็เตรียมงบไว้สำหรับซ่อมอุปกรณ์ในการออกอากาศเท่านั้น งบการดำเนินงาน ถ้าเป็นสถานีวิทยหลัก ก็ต้องมีงบส่วนนี้ไว้สำหรับการดำเนินงาน งบจะมาจากเม็ดเงินโฆษณาจากลูกค้า ที่เข้ามาสนับสนุนรายการของสถานีวิทย แต่สถานีวิทยเยาวชนออนไลน์ เน้นการพัฒนาผู้จัด ไม่เน้นหาสปอนเซอร์ เพื่อให้สถานีวิทยอยู่รอด เพราะการโฆษณาสินค้าที่เข้ามากลุ่มเป้าหมายคือเด็กและเยาวชนต้องไปซื้อสินค้าเหล่านั้น ซึ่งถ้าเป็นสถานีวิทยทั่วไป ก็คงเน้นการโฆษณาและประชาสัมพันธ์

สถานีวิทยไม่มีค่าตอบแทน ทั้งผู้ผลิตและผู้ดูแล ส่วนค่าใช้จ่ายค่าน้ำค่าไฟ เป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานีวิทย ต้องใช้เงินส่วนตัวทั้งหมด สถานีวิทยไม่มีค่าจ้างบุคลากร ส่วนนี้ก็เน้นอาสาสมัครที่มาร่วมทำกิจกรรม ทุกคนเป็นจิตอาสาไม่ได้ค่าตอบแทน รูปแบบเหมือนกิจกรรมชมรม

ส่วนที่ 4 ค่าใช้จ่ายในการผลิตรายการ ในส่วนนี้ไม่มีค่าใช้จ่าย เนื่องจากเด็กและเยาวชนที่มาร่วมผลิตรายการเป็นอาสาสมัครทุกคน ถ้ามองให้เป็นงานกิจกรรมก็ไม่ต่างอะไรกับการทำกิจกรรมในรั้วโรงเรียนและมหาวิทยาลัย แค่นี้เป็นเพียงการมาทำกิจกรรมในช่วงนอกเวลาเรียน ทุกคนมาร่วมกันผลิตรายการเพื่อพัฒนาตนเอง โดยได้ร่วมเป็นอาสาสมัครนักจัดรายการวิทยุเยาวชน และนักข่าววิทยุ ซึ่งเด็กและเยาวชนก็ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการอบรม และฝึกทักษะการผลิตรายการวิทยุในส่วนนี้ด้วย เนื่องจากสถานีวิทยเยาวชนเริ่มมาจากไม่มีผู้สนับสนุน ไม่มีหน่วยงานมาสนับสนุนงบประมาณ

งบประมาณการบริหารงานสถานีวิทยทั้งหมดเป็นงบประมาณส่วนตัวของผู้วิจัยในฐานะผู้ก่อตั้งสถานีวิทย และผู้อำนวยการสถานีวิทย ซึ่งงบประมาณอีกส่วนหนึ่งที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐเป็นบางครั้ง ผ่านโครงการที่ขอรับการสนับสนุน เช่น โครงการดีเจเสียงใส ๆ อนามัยเจริญพันธ์ สนับสนุนการจัดอบรมดีเจเด็กและเยาวชน โครงการระยะสั้น โครงการผลิตสื่อเด็กและเยาวชนต่อต้านยาเสพติด ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก สำนักงาน ป.ป.ส. ภาค 1 กรมกิจการเด็กและเยาวชน และหน่วยงานอื่น ๆ รวมถึงรายได้จากงานวิทยากรของผู้วิจัยส่วนหนึ่งก็นำมาสนับสนุนสถานีวิทยเยาวชนออนไลน์

ส่วนกิจกรรมเพื่อสังคมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น จะเป็นการระดมทุนสนับสนุนจากพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมของสถานี เป็นครั้ง ๆ ตามแต่ละกิจกรรม

4.1.1.9 การบริหารจัดการด้านการจัดกิจกรรม

สำหรับการบริหารจัดการด้านการจัดกิจกรรมของสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ไม่มีแต่เพียงการผลิตรายการวิทยุและผลิตข่าวต้นชั่วโมงเท่านั้น ยังมีกิจกรรมจิตอาสา และกิจกรรมการผลิตสื่อที่เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลสังคมร่วมกัน โดยการจัดทำกิจกรรมนี้ก็จะจัดเป็นกิจกรรมเฉพาะกิจ นอกเหนือการผลิตรายการวิทยุที่ผลิตเป็นประจำทุกวัน ยกตัวอย่างเช่น กิจกรรมเพื่อสังคม, กิจกรรมผลิตเพลง, กิจกรรมผลิตละครวิทยุ, กิจกรรมผลิตนิทานเด็กสัญจร, กิจกรรมอบรมการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็ก

กิจกรรมเพื่อสังคม ตัวอย่างเช่น กิจกรรมการช่วยเหลือสังคมจัดกิจกรรมมอบทุนการศึกษา โครงการ “ทุนละพัน เดือนละทุน” โดยโครงการนี้เป็นการแบ่งปันให้กับเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ เป็นทุนที่เชิญชวน ดีเจเยาวชนอาสา พ่อแม่ผู้ปกครองของเด็ก ๆ ร่วมเป็นเจ้าภาพ มอบทุนการศึกษาให้กับเด็กต่างจังหวัด เดือนละ 1 ทุน ปีละ 12 ทุน โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ โดยให้เด็กที่ต้องการทุนการศึกษา เขียนเรียงความ ในหัวข้อ เหตุผลที่ต้องการรับทุนการศึกษาเข้ามา

การพิจารณาทุนการศึกษาแต่ละเดือน เด็กและเยาวชนที่ร่วมผลิตรายการวิทยุเยาวชน จะร่วมเป็นกรรมการพิจารณาคัดเลือกว่า จะมอบให้เด็กคนไหนในแต่ละเดือน ซึ่งกิจกรรมนี้เด็กหลายคนได้เห็นว่า เงิน 1 พันบาท มีค่ามากสำหรับเด็กที่ขาดแคลนทุนทรัพย์

กิจกรรมการผลิตเพลง กิจกรรมนี้เกิดขึ้นจากเด็กและเยาวชนที่มาร่วมผลิตรายการวิทยุหลายคนได้ไปเรียนร้องเพลงและเรียนดนตรี ในขณะที่ช่วงที่พักรายการเด็ก ๆ จะมานั่งเล่นก็ดาร์ร้องเพลงกัน จึงทำให้เกิดไอเดียการทำเพลงประจำสถานี และเพลงสร้างสรรค์สังคม โดยน้อง ๆ ได้ร่วมกันแต่งเพลงประจำสถานี ชื่อเพลง ไทยแลนด์ออนแอร์ เป็นชื่อเว็บไซต์ของสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ โดยมีความหมายเป็นสื่อสร้างสรรค์ของเยาวชน ที่เยาวชนมาร่วมกันผลิตรายการสร้างสรรค์ให้กับสังคม

หลังจากนั้น ช่วงวันพ่อแห่งชาติได้จัดทำ โครงการแต่งเพลง อัลบั้ม เพลงของพ่อ โดยเด็ก ๆ ได้ร่วมกันแต่งบทเพลง ให้กับพ่อของตนเอง ร้องเอง แต่งทำนองเอง และเล่นดนตรีเองทุกขั้นตอน เป็นบทเพลงที่แทน คำว่ารักของลูก ๆ ถือว่าเป็นการเปิดตัวครั้งแรกของเด็ก ๆ ในการทำอัลบั้มเพลงเพื่อสังคม “เพลงของพ่อ”

ภาพที่ 4.8 กิจกรรมเปิดตัวเพลงของพ่อ 2 ปี 2553

กิจกรรมผลิตละครวิทยุ โครงการผลิตละครวิทยุเป็นอีกหนึ่งโครงการที่ตั้งใจให้เด็กได้เรียนรู้และสืบสานละครวิทยุไทย โดยโครงการนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค 1 (ป.ป.ส. ภาค 1) ใช้ระยะเวลาในการดำเนินงาน 3-4 เดือน ในขั้นตอนการผลิต โดยเปิดรับสมัครเด็กและเยาวชนทั่วไปที่สนใจเรียนรู้และผลิตละครวิทยุ มีการจัดการอบรมให้ความรู้ และไปศึกษาดูงานที่คณะเกศทิพย์ และหลังจากนั้นเด็กและเยาวชนรับผิดชอบการทำงานในการผลิตละครวิทยุ ซึ่งได้เรียนรู้จากการอบรมและไปศึกษาดูงานจากคณะเกศทิพย์ โดยเด็กและเยาวชนได้แบ่งงานกัน ในการผลิตละครวิทยุ ทั้งเขียนบท บันทึกเสียง ใส่ซาวด์เพลงประกอบ ในทุกขั้นตอนการผลิตเด็กและเยาวชนได้ร่วมกันผลิตขึ้นมาเอง โดยมีผู้ใหญ่ให้การสนับสนุนเรื่ององค์ความรู้ และงบประมาณในการจัดอบรมและค่าเดินทางที่ไปศึกษาดูงาน ซึ่งโครงการนี้ เด็ก ๆ ที่เข้าร่วมโครงการได้ร่วมกันผลิตผลงาน ละครวิทยุเยาวชนสร้างสรรค์สังคม เรื่อง บ้านเดียวกัน จำนวน 10 ตอน ตอนละ 10 นาที ละครเรื่องนี้ได้ออกอากาศผ่านทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 92.5 MHz และนำมาเผยแพร่ทางสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์

โครงการผลิตนิทานสัจจกร กิจกรรมนี้ได้รับการสนับสนุนจาก ป.ป.ส. ภาค 1 โดยทางสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ ลงพื้นที่ไปอบรมให้เด็กนักเรียน 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสระบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดสมุทรปราการ อบรมการผลิตนิทานเสียงและนำมาออกอากาศทางสถานีวิทยุ

เยาวชนออนไลน์ ซึ่งได้รับความสนใจจากเด็กนักเรียนในแต่ละโรงเรียนเป็นอย่างมาก โดยเด็ก ๆ ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการผลิต ทั้งการเขียนบทและการพากย์เสียง

ภาพที่ 4.9 กิจกรรมการเปิดตัวละครวิทยุเยาวชนสร้างสรรค์สังคม “เรื่องบ้านเดียวกัน”

ภาพที่ 4.10 การบันทึกเสียงละครวิทยุเยาวชนสร้างสรรค์สังคม

กิจกรรมการอบรมการผลิตรายการวิทยุและการเป็นนักข่าวเยาวชน ทางสถานีก็ได้มีการจัดกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีโครงการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน รวมถึงกิจกรรมจัดรายการนอกสถานที่ เช่น งานมหกรรมเยาวชนแห่งชาติ ทางสถานีก็อุปกรณ์การจัดรายการวิทยุไปจัดรายการนอกสถานที่ และเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนทั่วไปที่สนใจจัดรายการวิทยุ ได้มีส่วนร่วมทดลองจัดรายการร่วมกับ ดีเจเยาวชนอาสาของสถานี ทำให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ ในการทำงานนอกเหนือจากการจัดรายการในห้องส่งอีกด้วย

การผลิตรายการวิทยุ รายการสุขสร้างสรรค์ ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ระบบ FM 92.5 MHz เด็กและเยาวชนที่ร่วมผลิตรายการวิทยุเยาวชนออนไลน์ ได้มีโอกาสร่วมผลิตรายการวิทยุคลื่นหลัก สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย คลื่นแห่งชาติ โดยเด็กและเยาวชนจะมีโอกาสได้ร่วมหมุนเวียนมาจัดรายการ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ ในการจัดรายการวิทยุของเด็กและเยาวชน

ภาพที่ 4.11 ห้องจัดรายการวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 92.5 MHz รายการสุขสร้างสรรค์

ภาพที่ 4.12 กิจกรรมการจัดรายการวิทยุแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์

ปี พ.ศ. 2553 สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ ได้ร่วมกับ สถานีวิทยุกระจายเสียงเมื่อนันทสัมพันธ์ ClickFM ความถี่ FM 99.25 MHz เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนของสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ ได้ร่วมจัดรายการออกอากาศทาง สถานีวิทยุ ClickFM ในวันเสาร์และวันอาทิตย์ โดยออกอากาศคู่ขนานไปพร้อมกัน

ในปี พ.ศ. 2563 ทางสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ ได้ร่วมกับกรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้จัดทำโครงการผลิตรายการวิทยุเด็กและเยาวชนสร้างสรรค์สังคม DCY Radio Network ออกอากาศในช่วงเวลาที่ กสทช. กำหนดให้เป็นเวลาของเด็กและเยาวชน คือช่วงเวลา 16.00 น.-18.00 น. ของทุกวัน ผลิตรายการสำหรับเด็กและเยาวชน ออกอากาศทางเว็บไซต์ www.thailandonair.com และสถานีวิทยุเครือข่ายวิทยุเพื่อเด็กและสังคม 210 สถานีทั่วประเทศ โดยได้เริ่มดำเนินการออกอากาศ ตั้งแต่วันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา

ภาพที่ 4.13 เปิดตัวโครงการผลิตรายการวิทยุเด็กและเยาวชนสร้างสรรค์สังคม DCY Radio Network วันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2563

นำเสนอข้อมูลข่าวสารกิจกรรมของเด็กและเยาวชน โดยเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการผลิตรายการ นำเสนอข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน โดยจับมือกับทางสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ร่วมผลิตรายการ รายการโต๊ะข่าวสภาเด็กและเยาวชน รายการทีนทอล์ก และรายการสำหรับเด็กระดับประถมศึกษา ซึ่งถือว่าการขยายพื้นที่สื่อรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน ออกอากาศผ่านทางสถานีวิทยุในต่างจังหวัด ทำให้เด็กและเยาวชนรวมถึงผู้ปกครองได้รับรู้ข่าวสาร กิจกรรมของเด็กและเยาวชน และตอบโต้สำหรับสถานีวิทยุที่ไม่มีรายการเด็ก สามารถรับสัญญาณนำไปเผยแพร่ในรายการได้ โดยไม่ต้องผลิตรายการเด็กเอง จึงถือว่าเป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชน สถานีวิทยุ รวมถึงชุมชนและสังคม

ในปี พ.ศ. 2564 ได้จัดทำโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการนักข่าวเยาวชนต้นกล้านิวิส์ ร่วมกับ กรมกิจการเด็กและเยาวชน สมาคมเยาวชนมิตรภาพสำหรับทศวรรษที่ 21 ประเทศไทย (FYAA) โดยกิจกรรมครั้งนี้เป็นการอบรมออนไลน์ ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ระหว่างวันที่ 28 สิงหาคม-24 กันยายน พ.ศ. 2564 กลุ่มเป้าหมายเด็ก อายุ 15-18 ปี จำนวน 40 คน ได้เรียนรู้ประสบการณ์จริงจากวิทยากรมืออาชีพ โดยเด็กที่ผ่านการอบรมได้ฝึกปฏิบัติจริงในการอ่านข่าวและรายงานข่าว ทางสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ และรายการเรื่องเด่น ประเด็นเด็ก ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการเรียนรู้และเตือนภัย กรมประชาสัมพันธ์ และเครือข่ายวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนสร้างสรรค์สังคม DCY Radio Network

กรมกิจการเด็กและเยาวชน, สมาคม FYAA, สำนักข่าวต้นกล้านิวส์

ร่วมกันเปิดโอกาสสำหรับเด็กและเยาวชน

ขึ้นเป็น “นักข่าวเยาวชนต้นกล้านิวส์” รุ่นที่ 1

เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้กับเด็กและเยาวชนที่มีความฝัน อยากประกอบอาชีพนักข่าว

โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการนักข่าวเยาวชนต้นกล้านิวส์

อบรมเด็กและเยาวชนอายุ 15 - 18 ปี

ผ่านระบบออนไลน์ ระหว่างวันที่ 28 สิงหาคม - 24 กันยายน 2564

น้อง ๆ จะได้เรียนรู้กับวิทยากรที่เป็นนักข่าวมืออาชีพ

และมีประสบการณ์ในวงการสื่อมวลชนหลายท่าน อาทิ

คุณอรอุมา เกษตรพิชผล คุณศศิธรณ เลิศวิริยะประภา คุณบุญมา ศรีหมาด

คุณประวิทย์ บำยคล้าย ดิถีใจ สุรัตน์วิ สุวิพร อาจารย์กฤษณ์ ธวัชวิเชียร

กลั่น HITZ 955

กรมกิจการเด็กและเยาวชน www.dcy.go.th

สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ www.thailandonair.com

ภาพที่ 4.14 โปสเตอร์ โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการนักข่าวเยาวชนต้นกล้านิวส์

สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ เป็นเพียงพื้นที่นำร่องในการเปิดพื้นที่สื่อสร้างสรรค์ของเด็กและเยาวชนไทย การผลิตรายการของเด็กแต่ละคน จะเป็นการผลิตรายการสด สิ่งสำคัญคือต้องตรงต่อเวลา ทุกคนต้องมาก่อนเวลาที่จะออกอากาศ เป็นการฝึกการตรงต่อเวลาและความรับผิดชอบ รวมถึงการจัดรายการต้องมีเนื้อหาที่จะนำเสนอในรายการให้กับผู้ฟัง ผู้จัดต้องทำการบ้านคือการหาข้อมูลเพื่อพูดคุยในรายการ เป็นการฝึกทักษะการอ่านและการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลก่อนที่จะนำเสนอผ่านรายการ มีการฝึกซ้อมในการจัดรายการสด ในช่วงที่จัดสดจะมีการบันทึกเทปรายการเพื่อเด็กแต่ละคนจะได้นำเทปไปฟังว่า ตนเองจัดรายการเป็นอย่างไร และจะปรับปรุงแก้ไขตรงจุดไหน ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพไปในตัว ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานีนี้อาจได้พูดคุยกับพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กแต่ละราย ได้ร่วมสังเกตการณ์พัฒนาศักยภาพของเด็กแต่ละคน หลังจากที่เด็กจัดรายการแล้ว 10 ตอน หรือ 10 สัปดาห์ จะเห็นพัฒนาการที่ชัดเจน เด็กแต่ละคน มีความรับผิดชอบ

ตรงเวลา มีทักษะในการใช้ภาษา สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆได้ และที่สำคัญสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ และเป็นคนที่กำลังแสดงออก กล้าถามกล้าเสนอความคิดเห็นมากขึ้น

สถานีวิทยุที่เปิดพื้นที่ให้เด็กได้ร่วมผลิตรายการอย่างต่อเนื่องโดยใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนผ่านกิจกรรมการผลิตรายการอย่างต่อเนื่อง เป็นการฝึกปฏิบัติจริงได้ลงมือทำจริง รับผิดชอบในหน้าที่ของแต่ละคนจริง ทำให้เด็กได้รับการพัฒนาศักยภาพโดยไม่รู้ตัว

สำหรับการปรับตัวของสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อนั้น ถ้ามองในมุมมองของผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้บริหารสถานี สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ ใช้สื่อออนไลน์ ออกอากาศผ่านระบบออนไลน์เริ่มต้นตั้งแต่แรก เราใช้ช่องทางอินเทอร์เน็ตในการออกอากาศ เพราะไม่สามารถใช้คลื่นวิทยุกระจายเสียงได้ เด็กและเยาวชน ไม่ใช่องค์กรรัฐ ไม่มีงบประมาณสำหรับการสัมปทานประมูลคลื่น หรือได้รับการจัดสรรคลื่นความถี่ เราจึงใช้ช่องทางออนไลน์มาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2551 ที่อินเทอร์เน็ตมีความเร็วเพียงแค่ 96 Kb-128 kb ปัจจุบันความเร็ว 500 Mb-1Gb

ในยุคหลอมรวมสื่อ การเพิ่มช่องทางการเผยแพร่จากเดิมเป็นวิทยุออนไลน์ฟังได้ผ่านทางเว็บไซต์อย่างเดียว มีการพัฒนาช่องทางสามารถฟังผ่านแอปพลิเคชัน ผ่านพอดแคสต์ (Podcast) รวมถึงทางเฟสบุ๊กและช่องทางโซเชียลมีเดีย ดังนั้นการปรับตัวของยุคหลอมรวมสื่อ ไม่ใช่อุปสรรคในการปรับตัวของสถานีวิทยุเยาวชน เพราะเราคือสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์

สิ่งที่เป็นจุดแข็งของสถานี คือ การให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการผลิตรายการ มีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหา การนำเสนอและเป็นผู้ผลิตเอง ยุคหลอมรวมสื่อเป็นเพียงแค่ช่องทางในการเผยแพร่ออกอากาศเท่านั้น หัวใจสำคัญของสื่อสำหรับเด็ก คือ การเปิดพื้นที่สื่อเพื่อให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการผลิตและได้ร่วมใช้สื่อในการพัฒนาศักยภาพของตนเองมากกว่า สื่อคือเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน

4.1.2 การบริหารจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว”

4.1.2.1 ประวัติการก่อตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว”

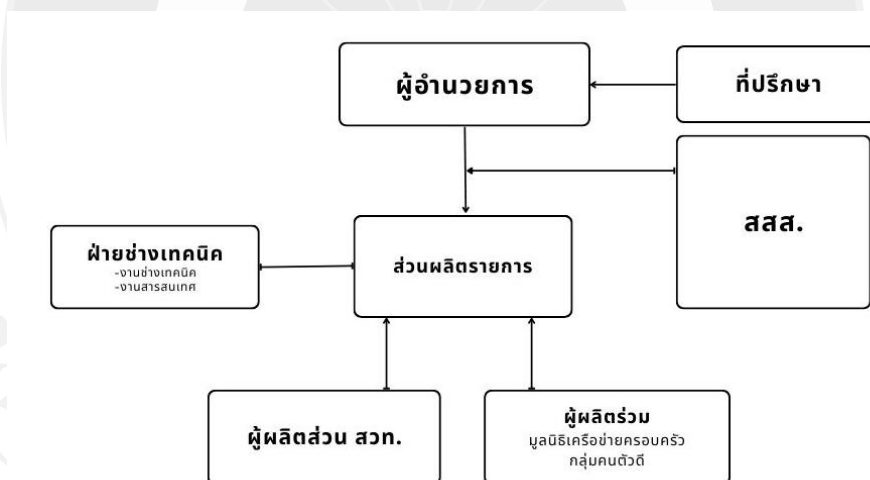
สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว” ออกอากาศอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 โดยก่อนหน้าที่จะออกอากาศอย่างเป็นทางการทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยได้ดำเนินโครงการพัฒนาสถานีวิทยุของรัฐเพื่อสร้างคลื่นต้นแบบของวิทยุสาธารณะของเด็ก เยาวชน และครอบครัว โดย

ร่วมกับสำนักงานกองทุนการสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ได้เริ่มทดลองออกอากาศเมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2552 และมาออกอากาศอย่างเป็นทางการ วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2552

4.1.2.2 วัตถุประสงค์ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว”

- 1) เพื่อเป็นการขยายพื้นที่สร้างสรรค์พื้นที่การเรียนรู้สำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัวได้เข้ามามีส่วนร่วมและแสดงออกทางความคิดได้อย่างอิสระและถูกต้อง
- 2) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สุขภาวะกาย จิต และสังคมที่ดี สร้างภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งให้กับเด็ก เยาวชน และครอบครัว ช่วยลดช่องว่างและเสริมสร้างความรักความเข้าใจในครอบครัว

4.1.2.3 โครงสร้างสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว”

ภาพที่ 4.15 โครงสร้างสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว”

แหล่งที่มา: ภูสิต รัชชวิเชียร, สัมภาษณ์, (20 เมษายน 2564)

ผู้อำนวยการ เป็นผู้บริหารดูแลภาพรวมทั้งนโยบายและการกำกับทิศทางของสถานี

ที่ปรึกษา คณะที่ปรึกษาจะมีผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ มาร่วมเป็นที่ปรึกษาของสถานีดูแลประเมินรายการของสถานี

ส่วนผลิตรายการ ส่วนผลิตรายการของสถานีแบ่งเป็นสองส่วน

ส่วนแรก ผู้ผลิตสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ส่วนนี้จะมีเจ้าหน้าที่ สวท.ร่วมผลิตรายการ

ส่วนที่สอง ผู้ผลิตร่วม มูลนิธิเครือข่ายครอบครัวจะเป็นผู้ดูแลการผลิตรายการทั้งรายการเด็ก เยาวชน และครอบครัว โดยจะมีผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ นักสื่อสารมวลชน และคนทำงานด้านเด็ก เยาวชนและครอบครัวเข้ามามีส่วนรวมในการผลิต สำหรับรายการเด็ก กลุ่มคนตัวดี จะเป็นผู้ดูแลในส่วนของการรายการเด็ก

ฝ่ายช่างเทคนิค มีสองส่วน ส่วนงานช่างเทคนิค เจ้าหน้าที่ควบคุมเสียง เจ้าหน้าที่ดูแลเครื่องส่งสำหรับการออกอากาศ และส่วนที่สองเจ้าหน้าที่ดูแลสารสนเทศ ดูแลงานไอที และการถ่ายทอดเสียงผ่านวิทยุออนไลน์ และโซเชียลมีเดีย

ผู้สนับสนุน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สนับสนุนงบประมาณในส่วนการผลิตรายการของสถานีและกิจกรรมต่างๆของคลื่น

ภาพที่ 4.16 กิจกรรมชวนคนตัวดี
แหล่งที่มา: คนตัว D (2561)

4.1.2.4 การบริหารจัดการด้านนโยบาย

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz เป็นสถานีในสังกัดของกรมประชาสัมพันธ์ โดยมีนโยบายให้เป็นสถานีวิทยุเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว นำเสนอข้อมูลข่าวสารสาระ ที่เน้นสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ทุกกลุ่มวัย

ผลิตรายการที่มีกลุ่มเป้าหมายเด็ก เยาวชน และครอบครัว โดยมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน กลุ่มเด็กเล็ก กลุ่มเด็กโต กลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครอง

นำเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชน เน้นการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว

4.1.2.5 การบริหารจัดการด้านบุคลากร

การบริหารบุคลากรของสถานีจะแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นเจ้าหน้าที่จากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ โดยมีผู้อำนวยการสถานีวิทยุประจำสถานี และเจ้าหน้าที่ส่วนต่าง ๆ ตามโครงสร้างของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ และ ส่วนที่ 2 เป็นผู้ผลิตรายการร่วม โดยทางมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ทำหน้าที่ดูแลบริหารบุคลากรผู้ผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน ได้รับงบประมาณการสนับสนุนจาก สสส. โดยมีการทำงานร่วมกับ ในรูปแบบคณะทำงานร่วมกัน

4.1.2.6 การบริการด้านรูปแบบเนื้อหา

มีคณะทำงานกำกับรูปแบบเนื้อหาของแต่ละรายการ ผู้เชี่ยวชาญด้านเด็ก นักวิชาการ และผู้ผลิตรายการเด็ก เข้าร่วมเป็นคณะทำงานติดตามและประเมินรายการแต่ละรายการ มีการควบคุมคุณภาพการนำเสนอเนื้อหาที่ปลอดภัยสำหรับเด็ก ต้องให้ความสำคัญกับรายการที่นำเสนอแต่ละช่วงวัย มีการวางแผนเรื่องผังรายการร่วมกัน ระหว่างผู้ผลิตรายการ นักวิชาการ นักจิตวิทยา และผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กในแต่ละด้าน สำหรับการจัดรายการวิทยุสำหรับเด็ก ผู้จัดรายการจะต้องมีความรู้ความเข้าใจพัฒนาการในช่วงวัยของเด็กแต่ละช่วง

มีการกำหนดรูปแบบรายการตามช่วงวัย รายการวิทยุสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นรายการวิทยุที่มุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายเด็กอายุ 3-5 ปี โดยมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการควบคุมอารมณ์ และรู้จักแยกแยะสิ่งที่ถูก กับสิ่งที่ผิด รวมทั้งทักษะการจัดการตัวเอง ในชีวิตประจำวัน

รายการวิทยุสำหรับเด็กอายุ 6-12 ปี นำเสนอเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับระเบียบวินัย ให้มีความรับผิดชอบ รู้จักการออม และส่งเสริมการใฝ่หาความรู้

รายการวิทยุสำหรับเยาวชน กลุ่มเป้าหมายจะเป็นกลุ่ม อายุ 13-24 ปี โดยจะนำเสนอเนื้อหาที่มุ่งเน้นที่จะสร้างต้นทุนที่ดีให้กับเด็กและในช่วงนี้ควรสร้างค่านิยมทางเพศและค่านิยมทางสังคม

รายการวิทยุเพื่อครอบครัว ก็จะเป็นรายการที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ทำให้ครอบครัวอบอุ่น และเข้มแข็ง กระตุ้นการทำหน้าที่ตามบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว และร่วมทำหน้าที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ในด้านสุขภาวะที่ดีของครอบครัว

ตัวอย่างรายการวิทยุของสถานี ในช่วงเริ่มแรกมีการแบ่งรายการประเภทของรายการอย่างชัดเจน ช่วงวัยเด็ก เด็กเล็ก เด็กโต และครอบครัว ตัวอย่างรายการเด็กเล็ก อายุ 3-5 ปี ที่ทางสถานีได้ผลิตรายการออกอากาศ ในช่วงนั้น ออกอากาศเวลา 15.00 น.-17.00 น. แบ่งเป็น 2 รายการ รายการแรก คือ “รายการ โลมา...ลันลา” ออกอากาศทุกวันจันทร์-วันศุกร์ เวลา 15.00 น.-16.00 น. ผู้ดำเนินรายการ คือ พี่ว้าและพี่หลุยส์ รายการนี้จะมุ่งเน้นส่งเสริมการเรียนรู้และการสร้างจินตนาการของเด็ก รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อสมาชิกในครอบครัว โดยใช้รายการวิทยุเป็นสื่อกลางในการทำกิจกรรม เช่น การตั้งคำถามฝึกกระบวนการคิดของเด็กและเปิดโอกาสให้ ผู้ปกครองทั้งพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ได้มีส่วนร่วมพูดคุยผ่านทางรายการเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อสมาชิกในครอบครัว

รายการที่สอง ช่วงเวลา 16.00 น.-17.00 น. “รายการ รถด่วนขบวนเพลง ปู๊น ปู๊น” ดำเนินรายการโดย ป้าพรรณ พรพรรณ ชัยนาม และพี่แมว สำหรับเนื้อหาของรายการจะเน้นสื่อสารกับเด็ก ๆ ผ่านบทเพลงเด็ก เพลงที่มีเนื้อหาที่เหมาะสมกับวัยเด็กแต่ละวัย โดยจะเปิดให้เด็กได้โทรศัพท์มาขอเพลงที่เด็กชอบ และเสริมด้วยคำถามเกี่ยวกับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน โดยวันจันทร์ – วันพุธ จะมีช่วง “คำเอ๋ยคำถาม” โดยผู้จัดรายการจะตั้งคำถามตอนเข้ารายการเป็นคำถามเกี่ยวกับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่พบในชีวิตประจำวัน เช่น ถ้าลืมเอาดินสอไปโรงเรียนจะทำอย่างไร แล้วเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ โทรศัพท์เข้ามาตอบคำถามฝากไว้ทางหลังไมค์ ระหว่างนั้นก็เปิดเพลงเด็กและในตอนท้ายรายการ จะมาเฉลยคำตอบพร้อมกับคำแนะนำในการแก้ปัญหา วันพฤหัสบดี จะมีช่วง “จ๊ีบ จ๊ีบ นกกระจิบแจ่งข้าว” ช่วงนี้ทางผู้จัดจะเล่าข่าวดี ๆ ที่มีประโยชน์ต่อเด็ก และก็เปิดให้เด็กได้โทรศัพท์เข้ารายการร่วมบอกเรื่องราวต่าง ๆ ที่พบเห็น เป็นการฝึกให้เด็ก ๆ สังเกตสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ฝึกให้เด็กได้เล่าเรื่องสั้น ๆ ง่าย และในวันศุกร์ มีช่วง “กระจกวิเศษ” เป็นการชวนเด็ก ๆ ได้สร้างจินตนาการ ด้วยคำถามที่สนุก และตอบอย่างสนุกสนานตามจินตนาการของเด็ก ช่วงท้ายเปิดให้เด็กได้ร้องเพลง ในช่วง “เสียงใส ๆ ของหนู” จะเห็นว่ารายการเด็กไม่ใช่ว่าใครจะผลิตได้ ต้องคนที่มีความชำนาญและมีทักษะและเข้าใจในเด็กแต่ละวัย

ในช่วงเวลา 17.00 น.-18.00 น เป็นรายการสำหรับเด็กอายุ 6-12 ปี “รายการ ขบวนการอ่านความคิด” ดำเนินรายการโดย พี่ปลาฉลามและพี่สีฟ้า รูปแบบรายการเป็นรายการที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก ส่งเสริมให้เด็กคิดเป็นและร่วมหาคำตอบกับสิ่งรอบตัว ผ่านคำถามที่เกิดขึ้นจากความสนใจในแต่ละวัน โดยในรายการจะมีช่วงกิจกรรมสะสมคะแนนความคิดให้เด็กได้สะสม เมื่อสะสมครบ 1 ล้านความคิด จะมีชุดหนังสือความรู้เป็นรางวัลให้เด็ก โดยเด็กสามารถร่วมรายการได้อย่างต่อเนื่อง มีส่วนร่วมกับรายการได้ทุกวัน โดยสามารถปันคะแนนสะสมให้กับเพื่อนได้ รายการออกอากาศทุกวันจันทร์-วันศุกร์ จะเห็นได้ว่า ช่วงเวลา 15.00 น.-18.00 น. เป็นรายการสำหรับเด็ก

เป็นจังหวะที่เด็กหลายคนก็อยู่ช่วงเลิกเรียนกำลังเดินทางกลับบ้าน บางคนก็ถึงบ้านแล้ว หรือฟังบนรถกับผู้ปกครอง

ในช่วงเช้า มีรายการสำหรับเด็กอายุ 6-12 ปี “รายการ มอร์นิ่งคิดส์” ออกอากาศในช่วงเวลา 06.00 น.-07.00 น. ดำเนินรายการโดย พี่น้ำเย็น รูปแบบรายการเป็นการส่งเสริมการกระตุ้นให้เด็กกระฉับกระเฉง ชวนเด็กทำความดี โดยนำเสนอความรู้แบบง่าย ๆ ความรู้รอบตัวแบบเด็กประถมวัย รวมทั้งการสร้างการมีส่วนร่วมของเด็ก และสร้างความเข้าใจเรื่องพ่อแม่ ให้เด็กได้มีโอกาสเล่าเรื่อง นำเสนอข่าวสาร พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้วยการตั้งคำถามในประเด็นที่เด็กสนใจ มีเรื่องราวของอาเซียน เพื่อให้เด็กได้เปิดมุมมองการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ การปกครอง วัฒนธรรม และการศึกษาเกี่ยวกับประเทศในกลุ่มอาเซียน ส่งเสริมการเรียนรู้ต่อยอดจินตนาการ ความรู้ความเข้าใจในการเตรียมตัวเข้าประชาคมอาเซียน

สำหรับรายการครอบครัว ก็มีช่วงเวลา 08.00 น. เป็นต้นไป เช่น “รายการพ่อแม่มือใหม่หัวใจเกินร้อย” ออกอากาศทุกวันจันทร์-วันศุกร์ เวลา 08.00 น.-09.00 น. กลุ่มเป้าหมายจะเป็นกลุ่มพ่อแม่ที่มีลูกในช่วงแรกเกิด-6 ปี ดำเนินรายการโดย คุณสรวงมณต์ สิทธิสมาน และดร.นิธิตา แสงสิงห์แก้ว รายการนี้จะเนื้อหาที่นำเสนอข้อมูลที่จะช่วยพ่อแม่ มีความรู้ความเข้าใจในการดูแลลูก และยังมุ่งหวังให้พ่อแม่เกิดความเข้าใจสร้างความสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อคนในครอบครัว รวมถึงนำเสนอความรู้ที่เกี่ยวกับการเลี้ยงดูลูก จิตวิทยาการดูแลเด็ก โดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้พ่อแม่สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการสื่อสารกับเด็กได้

“รายการครอบครัวคุยกัน” โดยรายการนี้ออกอากาศวันจันทร์-วันศุกร์ เวลา 09.00 น.-10.00 น. กลุ่มเป้าหมายคือครอบครัว ดำเนินรายการโดย คุณรัศมี มณีนิล รายการนี้เป็นรายการพูดคุย ส่งเสริมความสัมพันธ์สมาชิกในครอบครัว ระหว่างสามีภรรยา ระหว่างพ่อแม่ลูก และทุกคนในครอบครัวให้เข้าใจกัน เพื่อสร้างเกราะป้องกันสำหรับครอบครัว ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ฟัง วิทยากร และผู้ดำเนินรายการ โดยการเปิดสายให้ผู้ฟังสามารถโทรศัพท์มาร่วมแสดงความคิดเห็น พูดคุย สอบถามปัญหากับวิทยากร เน้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

ภาพที่ 4.17 ห้องจัดรายการวิทยุ คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว FM 105 MHz แหล่งที่มา: คนตัว D (2556)

4.1.2.7 การบริหารจัดการด้านพัฒนานักจัดรายการ

การพัฒนานักจัดรายการ มีโครงการอบรมให้ความรู้ผู้ผลิตรายการวิทยุเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่องในแต่ละปี โดยแบ่งกลุ่มผู้ผลิตรายการในแต่ละช่วงวัย มีคณะทำงานที่ประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านเด็ก นักวิชาการ นักจิตวิทยา ร่วมให้ความรู้และข้อเสนอแนะสำหรับผู้ผลิตรายการ เช่น โครงการสัมมนาผู้ผลิตรายการวิทยุเด็กและเยาวชน โครงการอบรมการพัฒนาศักยภาพผู้ผลิตรายการเด็กและเยาวชน เป็นต้น รวมถึงมีการประเมินรายการวิทยุแต่ละรายการโดยคณะทำงานและคณะที่ปรึกษา คณะผู้บริหารของสถานี

4.1.2.8 การบริหารจัดการด้านงบประมาณ

งบประมาณการบริหารสถานีวิทยุ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นงบประมาณจากกรมประชาสัมพันธ์ เป็นงบประมาณในส่วนของการดูแลสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz ค่าบริหารจัดการ พนักงาน เจ้าหน้าที่

ส่วนที่สองเป็นงบประมาณสนับสนุนผู้ผลิตรายการร่วม เป็นงบประมาณค่าจ้างบุคลากร ค่าผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว และค่าจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นภารกิจของสถานี งบประมาณส่วนนี้ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ในรูปแบบโครงการปีต่อปี

4.1.2.9 การบริหารจัดการด้านการจัดกิจกรรม

สถานีวิทยุ “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว” FM 105 MHz มีการทำกิจกรรมกับกลุ่มคนฟังที่เป็นกลุ่มเด็กและผู้ปกครอง เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มคนฟังของแต่ละรายการ ทีมงานและผู้บริหารสถานีจะต้องมาประชุมและคัดสรรรายการที่มีคุณภาพและตอบโจทย์ของสถานี รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้มีส่วนร่วมในการร่วมทำกิจกรรมกับทางสถานี และเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากคนฟัง ในการประเมินรายการของสถานี เช่น กิจกรรมการจัดงาน “ขบวนการคนตัวเล็ก” เมื่อวันอาทิตย์ที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2553 ณ อาคารอเนกประสงค์ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรุงเทพฯ มีผู้ฟังรายการร่วมกิจกรรม จำนวน 534 คน เป็นเด็ก 289 คน ผู้ใหญ่ 245 คน ครอบครัวจำนวน 197 ครอบครัว ในงานมีกิจกรรมประกาศเจตนารมณ์ของขบวนการคนตัวเล็ก จำนวน 124 ประกาศ เป็นภาพที่น่าประทับใจ เห็นภาพการมีส่วนร่วมของผู้ฟังอย่างชัดเจน ในงานมีกิจกรรมร่วมบริจาคเงินเพื่อเข้ากองทุนวิทยุเพื่อเด็ก จำนวน 69,720 บาท

และได้มีการจัดกิจกรรมอีกครั้ง งาน “ขบวนการคนตัวเล็กโครงการ 2” มินิคอนเสิร์ต เทกระปุก เทใจ ช่วยภัยน้ำท่วม เมื่อวันอาทิตย์ที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2554 ณ ห้องโถง สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ยอดเงินจากการระดมช่วยเหลือเพื่อผู้ประสบอุทกภัยของขบวนการคนตัวเล็ก จำนวน 61,346 บาท โดยมีผู้ฟังร่วมงาน จำนวน 198 คน 64 ครอบครัว

และยังมีกิจกรรม ขบวนการคนตัวดี คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว FM 105 ครั้งที่ 1 ขบวนการคนตัวดี : ชมเรือสำราญทะเล โดยรายการรถด่วนขบวนเพลง ปูน ปูน เมื่อวันอาทิตย์ที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2556 ณ กรมอุทกศาสตร์ กิจกรรมนี้พาเด็กและครอบครัว ไปชมเรือสำราญท้องทะเลไทยเพื่อทำแผนที่ทะเล ณ กรมอุทกศาสตร์ โดยมีครอบครัวเข้าร่วม 18 ครอบครัว จำนวน 53 คน

ครั้งที่ 2 ขบวนการคนตัวดี : ย้อนวันวานเขาดินนา 75 ปี โดยรายการโลมาลั่นลา ร่วมกับสวนสัตว์ดุสิต เมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2556 โดยมีกิจกรรม Walk Rally มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม 23 ครอบครัว จำนวน 76 คน

ครั้งที่ 3 ขบวนการคนตัวดี ตอน ช่วยชีวิตคนจมน้ำ โดยรายการขบวนการล้านความคิด ช่วยชีวิตคนจมน้ำ กิจกรรมครั้งนี้เป็นกิจกรรมเรียนรู้ทักษะการช่วยชีวิตตนเองและผู้อื่นอย่างปลอดภัย จัดขึ้นเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 โดยมี ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 20 ครอบครัว จำนวน 66 คน

ภาพที่ 4.18 กิจกรรมขบวนการคนตัวดี ตอนช่วยชีวิตคนจมน้ำ
แหล่งที่มา: คนตัว D (2556)

ครั้งที่ 4 ขบวนการคนตัวดี ตอน “ซูเปอร์ฮีโร่...มวยไชยา” โดยรายการมอร์นิ่งคิดส์ จัดกิจกรรมชวนเด็กไปศึกษาองค์ความรู้พื้นฐานของมวยไชยา จุดประกายทักษะการป้องกันตัวเอง เบื้องต้น จัดเมื่อวันเสาร์ที่ 22 มิถุนายน 2556 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 48 ครอบครัว จำนวน 157 คน

ครั้งที่ 5 “ขบวนการคนตัวดี ตอน 3 อิม 3 วัด ลัดเลาะเกาะเกร็ด กิจกรรมนี้ทาง คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว ร่วมกับมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ชวนแฟนรายการ ทั้งหมด 13 ครอบครัว จำนวน 44 คน ร่วมทำความดี กวาดลานวัดและทำความสะอาดห้องน้ำ และ ร่วมกิจกรรมย้อนรอยประวัติศาสตร์เกาะเกร็ด ณ ลานวัดปรมย์ยิกาวาส เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ภาพที่ 4.19 กิจกรรมขบวนการคนตัวดี ตอน 3 อิม 3 วัด ลัดเลาะเกาะเกร็ด
แหล่งที่มา: คนตัว D (2556)

สถานีวิทยุ “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว” ไม่เป็นเพียงแค่การจัดรายการให้ผู้ฟังเท่านั้น มีการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้มีส่วนร่วมในการทั้งในรายการและกิจกรรมเพื่อสังคม รวมถึงการรับฟังความเห็นเสียงสะท้อนจากผู้ฟังเพื่อนำมาปรับปรุงรายการเพื่อเป็นรายการที่มีคุณภาพสำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว เป็นสถานีวิทยุของเด็ก เยาวชน และครอบครัวอย่างแท้จริง จากการดำเนินงานที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า สถานีมีการดำเนินงานในทิศทางที่น่าพอใจ น่าจะเป็นสถานีดั้งแบบอย่างแท้จริงตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ แต่สุดท้ายก็น่าเสียดายที่ไม่สามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องได้ “สถานีดั้งแบบ” หรือโครงการพัฒนาสถานีวิทยุของรัฐเพื่อสร้างคลื่นต้นแบบของวิทยุสาธารณะของเด็ก เยาวชน และครอบครัว ได้ยุติลงอย่างน่าเสียดาย จำเป็นต้องยุติรายการเด็กหลายรายการ เนื่องจากขาดงบประมาณสนับสนุนต่อเนื่องในส่วนของผู้ผลิตรายการเด็ก ที่ผ่านมามีได้รับการสนับสนุนจาก สสส. เมื่อทาง สสส. ไม่ได้สนับสนุนงบประมาณต่อเนื่อง และงบประมาณของรัฐก็ไม่ได้มีมาสมทบ จึงทำให้ รายการเด็กหลายรายการต้องยุติการออกอากาศ

รายการโลมา...ลั่นลา รายการรถด่วนขบวนเพลง ปูน ปูน รายการขบวนการล้านความคิด และอีกหลายรายการ ต้องยุติรายการลงตามสถานี หลังจากนั้นมีการปรับเปลี่ยนชื่อสถานีวิทยุ เป็นสถานีวิทยุเพื่อครอบครัว โดยมีรายการเด็กในช่วง 16.00 น.-17.00 น วันจันทร์-วันศุกร์ ถือได้ว่า ปิดตำนาน สถานีวิทยุสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว

ภาพที่ 4.20 การจัดรายการวิทยุรายการรถไฟขบวนเพลง ปูน ปูน
แหล่งที่มา: คนตัว D (2557)

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าทั้งสองสถานี่มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด แต่มีเป้าหมายคล้ายกันในส่วนเป็นสถานที่ปลอดภัยสำหรับเด็ก เยาวชนและครอบครัว สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์เป็นสถานที่ที่เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้ร่วมผลิตรายการรวมถึงเด็กและเยาวชนได้เป็นเจ้าของรายการและเด็กสามารถร่วมผลิตทุกขั้นตอน เป็นเวทีฝึกเพื่อการเรียนรู้ในการผลิตสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ส่วนสถานีวิทยุกระจายแห่งประเทศไทย FM 105 MHz “คลื่นสีขาวเพื่อเด็กและครอบครัว” ซึ่งเป็นสถานที่ผลิตรายการเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว ผู้ใหญ่เป็นผู้ผลิตรายการให้กับเด็ก มีช่วงเวลาให้เด็กได้ร่วมรายการเฉพาะรายการที่เปิดสายให้เด็กได้เล่านิทานหรือเล่นเกมตอบคำถาม

การบริหารก็ต่างกันชัดเจน สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ บริหารงานโดยกลุ่มต้นกล้าแผ่นดิน ในรูปแบบกิจกรรมอาสาสมัคร ส่วนวิทยุแห่งประเทศไทย บริหารโดยหน่วยงานรัฐ สังกัดกรมประชาสัมพันธ์ มีงบประมาณจากรัฐและมีงบจาก สสส.สนับสนุนการดำเนินงานและผลิตรายการ

จุดเด่นคือ สถานีวิทยุแห่งประเทศไทย FM 105 MHz “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว” ออกอากาศทางความถี่ FM 105 MHz ผู้ฟังสามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่า รวมถึงมีผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการ นักจิตวิทยา บุคลากรที่ทำงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนร่วมผลิตรายการของสถานี

จุดด้อยคือ ไม่สามารถดำเนินการต่อเนื่องอย่างยั่งยืนได้ เนื่องจากรัฐไม่ได้สนับสนุนอย่างต่อเนื่อง จึงต้องปิดตัวไป

จุดเด่นของสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ เด็กและเยาวชนสามารถมาร่วมจัดรายการได้มาร่วมเรียนรู้ในการผลิตสื่อด้วยตัวเองทุกขั้นตอน เด็กได้คิด ได้ลงมือทำโดยออกอากาศจริงผ่านวิทยุออนไลน์

จุดด้อย เป็นสถานีวิทยุที่ไม่ได้เน้นกลุ่มคนฟัง เน้นเฉพาะการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน รายการจึงยังไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายกลุ่มเด็กเล็กเน้นเฉพาะกลุ่มเด็กโตและกลุ่มวัยรุ่น

ตารางที่ 4.1 ตารางเปรียบเทียบการบริหารจัดการสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนระหว่างสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ และสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz

	สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์	สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz
หน่วยงานที่จัดตั้ง	กลุ่มผู้นำเยาวชน “กลุ่มต้นกล้าแผ่นดิน”	สสส. สวท. และมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว
ช่องทางออกอากาศ	ออกอากาศทางออนไลน์	FM 105 MHz
บริหารงานโดย	กลุ่มเด็กและเยาวชน	บุคลากรกรมประชาสัมพันธ์ และมีคณะทำงานร่วมบริหาร
กลุ่มเป้าหมาย	เด็กและเยาวชน 12-25 ปี	พ่อแม่ผู้ปกครอง เด็กเล็ก ครอบครัว
งบประมาณ	ไม่มีงบประมาณ	ได้รับงบประมาณจาก สสส. และ สวท.
การเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน	เด็กและเยาวชนได้รับเรียนรู้การผลิตรายการจริง	เด็กและเยาวชนเป็นผู้รับสาร
เนื้อหา	เนื้อหาเน้นผู้ผลิตมากกว่าผู้ฟัง	เนื้อหาเน้นกลุ่มผู้ฟัง โดยแบ่งเป็นกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครอง เด็กเล็ก
ระยะเวลาดำเนินงาน	19 มกราคม พ.ศ. 2551 - ปัจจุบัน	1 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 – ปี 2557 (ปิดตัว)
เป้าหมายการดำเนินงานของสถานี	พื้นที่สื่อแห่งการเรียนรู้ของเด็กในการผลิตสื่อ	สถานีเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว

4.2 บทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน

องค์กรสื่อมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนซึ่งประเทศไทยมีองค์กรที่มีภารกิจและนโยบายที่เกี่ยวกับสื่อหลายองค์กร ทั้งองค์กรของภาครัฐและองค์กรเอกชน ในส่วนของภาครัฐ สำนักงานกฤษฎีกา มีกรมประชาสัมพันธ์ ที่มีภารกิจในการกำกับดูแลสื่อวิทยุ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ในสังกัดกรมประชาสัมพันธ์ สำนักงานคณะกรรมการการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม (กสทช.) เป็นหน่วยงานของรัฐตามพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ที่มีภารกิจโดยตรงกับการกำกับดูแลกิจการกระจายเสียงที่ได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการกระจายเสียง

กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์เป็นหน่วยงานตาม พระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2558 โดยมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พัฒนาศักยภาพผู้ผลิตสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ โดยมีการให้ทุนสนับสนุนผู้ผลิตสื่อปีละอย่างน้อย 300 ล้านบาท โดยได้รับจัดสรรจาก กสทช.

ส่วนภาคเอกชนก็จะมี มูลนิธิส่งเสริมสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) ที่มีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนากลไกสื่อสร้างสรรค์สำหรับเด็ก เยาวชนและครอบครัว และผลักดันให้มโนนโยบายการเพิ่มสื่อสร้างสรรค์ โดยมีกลไก ระดับชุมชน ตำบล จังหวัด

4.2.1 ด้านการพัฒนาพื้นที่สื่อสำหรับเด็กและเยาวชน

บทบาทขององค์กรที่สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่สื่อสำหรับเด็กและเยาวชน จะเห็นว่า สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ จะมีบทบาทในการเปิดพื้นที่สื่อให้มีรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน ที่ผ่านมาวิทยุแห่งประเทศไทย ได้ดำเนินการเปิดพื้นที่ให้กับเด็กและเยาวชนรวมถึงผู้ผลิตรายการเด็กและเยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตรายการวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 ได้เปิดพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนได้มีโอกาสมาจัดรายการวิทยุโดยจัดสรรคลื่น AM 918 KHz ให้เป็นสถานีวิทยุที่มีรายการเด็กและเยาวชน เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนร่วมผลิตรายการ มีข่าวต้นชั่วโมงจากสำนักข่าวเด็กและเยาวชน “ขบวนการตา सबประด” เป็นข่าวเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ ให้เด็กและเยาวชนมาเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง แต่กรมประชาสัมพันธ์ไม่ได้สนับสนุนงบประมาณในการผลิตแต่อย่างใด สถานีดังกล่าวออกอากาศได้เพียงแค่ 6 เดือน หลังจากนั้นก็เป็นการแบ่งเวลาให้เด็กและเยาวชนจัดรายการ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมงแทน

ปี พ.ศ. 2552 ทางกรมประชาสัมพันธ์ ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) จัดทำโครงการสถานีวิทยุเด็ก เยาวชน และครอบครัว โดยเป็นสถานีที่นำเสนอข่าวสารที่เกี่ยวกับเด็ก เยาวชนและครอบครัว ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz และได้มีการส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายสถานีวิทยุเด็กเยาวชนและครอบครัว ในส่วนภูมิภาค แต่ก็ เป็นเพียงการดำเนินการในช่วงที่มีสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz ในช่วงเวลานั้น สุดท้ายก็ประสบปัญหาเช่นเดิม เมื่อหมดงบประมาณสนับสนุน ก็จำเป็นต้องยุติบทบาทไป

แต่ยังคงให้มี รายการเด็กและครอบครัว ในช่วงเวลา 16.00 น.-17.00 น. จนถึงปัจจุบัน ซึ่ง สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ไม่มีเพียง FM 105 MHz เท่านั้น ยังมีสถานีวิทยุกระจายเสียงที่มีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนในด้านการศึกษา โดยมีสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา กรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นสถานีที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารด้านการศึกษา โดยได้ร่วมกับมหาวิทยาลัยหลายแห่งในประเทศ นำข้อมูลด้านการศึกษามาเผยแพร่เป็นรายการออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา และมี

รายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนในผังรายการ เช่น รายการสุขสร้างสรรค์ รายการสำหรับเด็กและเยาวชน รายการสถานีเด็ก kids station รายการเพลงเด็กที่นำเสนอสาระความรู้เกี่ยวกับเด็ก รายการเรื่องเด่นประเด็นเด็ก นำเสนอข่าวสารของเด็กและเยาวชนในรอบสัปดาห์

ปัจจุบัน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษาได้เปลี่ยนชื่อ เป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการเรียนรู้และเตือนภัย ถึงแม้ว่าจะเปลี่ยนชื่อจากการศึกษาแต่ก็มีคำว่าการศึกษาเข้ามา เป็นการเรียนรู้ทุกกลุ่มวัย โดยไม่ทิ้งกลุ่มเด็กและเยาวชน สำหรับสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการเรียนรู้และเตือนภัย ยังคงให้ความสำคัญเรื่องเด็กและเยาวชน ได้นำรายการเรื่องเด่น ประเด็นเด็ก จากเดิม ออกอากาศสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ขยายเวลาเป็นสัปดาห์ละ 5 ครั้ง ทุกวันจันทร์-วันศุกร์ เวลา 17.00 น.-18.00 น. ตามประกาศผังรายการที่ กสทช. กำหนดไว้ว่า ต้องมีรายการสำหรับเด็กและเยาวชน อย่างน้อย 60 นาทีต่อวัน และยังมีรายการสำหรับเด็กที่เน้นกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองในการดูแลเด็กและเยาวชน รายการพัฒนาเด็กไทย ก้าวทันโลก ผลิตโดย เครือข่ายสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล ออกอากาศในช่วงเวลา 13.00 น.-14.00 น ทุกวันจันทร์-วันศุกร์

“ถึงแม้ว่าจะไม่มีสถานีวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน แต่เนื้อหาของรายการวิทยุในแต่ละสถานีก็จะมีรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการเรียนรู้และเตือนภัย กรมประชาสัมพันธ์ ยังคงสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการผลิตรายการและส่งเสริมให้คนทำงานด้านเด็กและเยาวชน ผู้ผลิตสื่อสำหรับเด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตสื่อเพื่อเด็ก แต่การจะไปเป็นสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน ทั้งคลื่นนั้นต้องอยู่ทันนโยบายของผู้บริหาร” (อภิสิทธิ์ จันทรเต็ม, 2564)

หน่วยงานที่มีบทบาทในการพัฒนาพื้นที่สื่อสำหรับเด็กและเยาวชน คือ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) เป็นองค์กรอิสระจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ในด้านการพัฒนาพื้นที่สื่อสำหรับเด็กและเยาวชน

กสทช. เห็นความสำคัญเรื่องเด็กและเยาวชน มีแนวทางการคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากสื่อวิทยุและโทรทัศน์ ส่งเสริมให้มีรายการเด็กในช่วงเวลา 16.00 น.-18.00 น. อย่างน้อยวันละ 60 นาที โดยได้ออกประกาศ กสทช. เรื่องหลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2556 เพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชน ผู้รับใบอนุญาตต้องจัดทำผังรายการให้สอดคล้องกับ ระดับความเหมาะสมของรายการและกำหนดช่วงเวลาการออกอากาศ ตามประกาศสำนักงาน กสทช. เรื่องแนวทางการจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ ตามประกาศ กสทช. เรื่อง

หลักเกณฑ์ การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2556 โดยกำหนดรายการที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์หรือรายการสำหรับเด็กและเยาวชน วันจันทร์-วันศุกร์ เวลา 16.00 น.-18.00 น. และวันเสาร์-วันอาทิตย์ ช่วงเวลา 07.00 น.-09.00 น. และ 16.00 น.-18.00 น.

ประเภทกิจการ	รายการที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์สังคมหรือรายการสำหรับเด็กและเยาวชน	
	จันทร์ - ศุกร์	เสาร์ - อาทิตย์
กิจการบริการสาธารณะ	16.00 - 18.00 น.	07.00 - 09.00 น.
กิจการบริการชุมชน		และ
กิจการทางธุรกิจ		16.00 - 18.00 น.

ภาพที่ 4.21 ช่วงเวลาสำหรับรายการที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์สังคมหรือรายการสำหรับเด็กและเยาวชน
แหล่งที่มา: สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ กิจการโทรคมนาคม
แห่งชาติ

ภาพที่ 4.22 การจัดประเภทของรายการ

แหล่งที่มา: สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ กิจการโทรคมนาคม
แห่งชาติ

การจัดประเภทของรายการแต่ละรายการที่เหมาะสม เช่น รายการสำหรับเด็กปฐมวัย อายุ 3-6 ปี รายการสำหรับเด็ก อายุ 6-12 ปี รายการที่เหมาะสมกับผู้ชมที่มีอายุ 13 ปีขึ้นไปผู้ชมที่มีอายุน้อยกว่า 13 ปี ควรได้รับคำแนะนำ เป็นต้น รวมถึงยังมีการควบคุมเนื้อหาในการออกอากาศ ตามมาตรา 37 ห้ามมิให้ออกอากาศรายการที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสม เช่น เนื้อหาสาระที่มีการกระทำซึ่งเข้าลักษณะลามกอนาจาร เนื้อหาที่มีผลกระทบต่อการให้เกิดความเสื่อมเสียทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชนอย่างร้ายแรง โดยมีโทษทางปกครอง ปรับตั้งแต่ ห้าหมื่น-ห้าแสนบาท และอาจถึงพักใช้ หรือเพิกถอนใบอนุญาต

มาตรา 37 ห้ามมิให้ออกอากาศรายการที่มีเนื้อหาสาระ ดังต่อไปนี้

การกระทำ	บทกำหนดโทษ
ขัดมาตรา 37	ปรับทางปกครอง 50,000 - 500,000 บาท
ขัดมาตรา 37 + เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง	พักใช้ / เพิกถอนใบอนุญาต

ภาพที่ 4.23 เนื้อหาต้องห้ามออกอากาศตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551

แหล่งที่มา: สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ กิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

ผู้รับใบอนุญาตทุกรายต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการคัดเลือก จัดทำ กำกับดูแลรายการ เนื้อหารายการ ให้เป็นไปตามมาตรฐานทางวิชาชีพและจริยธรรมของสื่อหากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าว สำนักงาน กสทช. มีอำนาจตักเตือนเป็นลายลักษณ์อักษร หรือสั่งให้ผู้รับใบอนุญาตระงับการกระทำที่ฝ่าฝืน หรือแก้ไขปรับปรุง หรือปฏิบัติให้ถูกต้องหรือเหมาะสมภายในระยะเวลาที่กำหนดก็ได้ ส่วนเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมแต่ไม่ถึงขั้นผิดกฎหมาย หรือเงื่อนไขการอนุญาต เช่น การใช้คำไม่สุภาพ คำหยาบคาย ทางสำนักงาน กสทช. อาจมีหนังสือขอความร่วมมือให้ผู้รับใบอนุญาตใช้ความระมัดระวังในการออกอากาศ

กสทช. มีภารกิจที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดพื้นที่สื่อสำหรับเด็กและเยาวชนผ่านการกำกับดูแลในฐานะผู้ออกใบอนุญาต ตามบทบาทหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด

4.2.2 ด้านนโยบายส่งเสริมให้เกิดสถานีวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน

จากอดีตจนถึงปัจจุบันมีความพยายามในภาคประชาชนที่สนับสนุนให้รัฐบาลออกนโยบายการส่งเสริมให้เกิดสถานีวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน แต่ก็ยังไม่สามารถดำเนินการได้ ถึงแม้ว่าในปี พ.ศ. 2562 นายกรัฐมนตรีจะประกาศเป็นนโยบายมอบของขวัญวันเด็กแห่งชาติ โดยจะจัดตั้งสถานีวิทยุสำหรับเด็กขึ้นมา โดยไม่มีโฆษณาและเป็นสถานีที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชนก็ตาม สุดท้ายก็ยังไม่สามารถดำเนินการต่อให้เป็นรูปธรรมได้

องค์กรที่มีบทบาทในการส่งเสริมให้เกิดสถานีวิทยุประเภทธุรกิจ สาธารณะ และวิทยุชุมชน ก็หนีไม่พ้น กสทช.ที่เป็นหน่วยงานหลักในการจัดสรรคลื่นความถี่ ที่ผ่านมายังไม่มีการจัดสรรคลื่นวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนโดยตรง มีเพียงการกำกับดูแลตามประเภทของใบอนุญาตวิทยุกระจายเสียงตามกฎหมายได้แก่ ประเภทบริการสาธารณะ ประเภทบริการชุมชน และประเภทบริการธุรกิจ โดยที่ประชุม กสทช. ครั้งที่ 24/2564 เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2564 ได้พิจารณาการอนุญาตให้ใช้คลื่นความถี่ในกิจการการกระจายเสียงตามแผนความถี่วิทยุกระจายเสียงระบบเอฟเอ็ม และแผนความถี่ระบบเอเอ็ม ของส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการกระจายเสียงจำนวน 24 หน่วยงาน 389 คลื่นความถี่ สำหรับบริการกระจายเสียงประเภทกิจการสาธารณะ โดยมีการอนุญาต 5 ปี นับจากวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2564 เป็นต้นไป

ซึ่งในที่นี้ไม่มีสถานีใดที่เป็นสถานีสำหรับเด็กและเยาวชนโดยตรงมีเพียงต้องดำเนินการให้มีรายการสำหรับเด็กและเยาวชนในช่วงเวลา ตามประกาศที่ กสทช.กำหนดเท่านั้น สำหรับสถานีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนน่าจะอยู่ในประเภทสาธารณะ “โดยเบื้องต้นคิดว่าจะต้องมีการศึกษาแนวทางการจัดตั้งสถานีวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนก่อน” (ชนพันธ์ุ ห่อรายเจริญ, 2565) โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและเยาวชน รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่ทำงานสื่อเด็ก มาร่วมหารือและศึกษาแนวทางการจัดตั้งสถานีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนเพื่อให้เหมาะสมกับพื้นที่ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน เพราะมีประสบการณ์จากทีวีดิจิทัลช่องเด็ก ที่ออกใบอนุญาตแล้วสุดท้ายก็ต้องคืนใบอนุญาต รวมถึงสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz เมื่อไม่มีงบประมาณสนับสนุนต่อเนื่องก็ไม่สามารถดำเนินการต่อได้ ต้องมาร่วมกันหาแนวทางว่าจะทำให้สถานีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนยั่งยืนได้อย่างไร

ปัจจุบันคลื่นความถี่วิทยุกระจายเสียงระบบ FM ความถี่อาจจะไม่เพียงพอ แต่วิทยุระบบดิจิทัลกำลังจะเข้ามา ซึ่งตอนนี้ กสทช.กำลังอยู่ช่วงทดลองออกอากาศวิทยุระบบดิจิทัล ก็เป็นไปได้ ที่ กสทช.จะอนุญาตให้มีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนออกอากาศทางระบบดิจิทัลได้ในอนาคต เพราะ

เทคโนโลยีระบบดิจิทัลสามารถทำได้ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ แต่ก็มีคำถามว่าถ้าอนุญาตให้มีสถานแล้วใครจะเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบการผลิตและการบริหารจัดการสถานนี้ คงต้องมาช่วยกันดูว่าใครจะเป็นเจ้าภาพหลักในการบริหารจัดการแต่ถ้าเป็นภาคเอกชนถ้าไม่มีงบประมาณสนับสนุนก็คงไม่สามารถจะยั่งยืนได้ โดยเบื้องต้นอาจจะเริ่มที่ กสทช. เป็นเจ้าภาพในการตั้งคณะทำงานมาร่วมกันศึกษาว่าจะมีแนวทางอย่างไรให้เกิดเป็นรูปธรรมและเกิดแนวทางในจัดตั้งสถานนี้ หรือออกใบอนุญาตให้กับสถานวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่น รวมถึงต้องมาหาแนวทางในการดูแลบริหารสถานวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนสามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืน

มูลนิธิส่งเสริมสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) เป็นองค์กรเอกชนที่มีบทบาทในการผลักดันนโยบายให้รัฐบาลเพิ่มพื้นที่สื่อสำหรับเด็กและเยาวชน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาช่องทางวิทยุเด็ก โดยพัฒนาเครือข่ายของวิทยุหลักและวิทยุชุมชน ให้มีการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนในระดับชุมชน ตำบล และระดับจังหวัด เพื่อเพิ่มพื้นที่สื่อเด็กมากขึ้น รวมถึงที่ผ่านมา สนับสนุนให้เกิดการร่าง พรบ. กองทุนสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดองค์กรที่จะมาเป็นเจ้าภาพหลักในการส่งเสริมสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ มีการรณรงค์และผลักดันให้มันนโยบายการเพิ่มสื่อสร้างสรรค์และพื้นที่สร้างสรรค์ โดยมี กลไก ระดับ ชุมชนตำบล จังหวัด สำหรับสถานวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนก็ควรที่จะมี เจ้าภาพหลัก ควรเป็นรัฐบาลที่จะต้องมาเป็นเจ้าภาพหลัก เพื่อสถานวิทยุจะบริหารและดำเนินการได้อย่างยั่งยืน ในส่วนของ สสย.แล้วมีเครือข่าย ผู้ผลิตรายการเด็ก เครือข่ายวิทยุชุมชน ที่จะเป็นแรงผลักดันและสนับสนุนให้เกิดสื่อที่ดี มีคุณภาพสำหรับสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเด็กที่เป็นกลุ่มเปราะบาง กลุ่มด้อยโอกาส กลุ่มชายขอบ ที่อาจจะไม่สามารถเข้าถึง อินเทอร์เน็ต แต่สามารถเข้าถึงคลื่นความถี่ของวิทยุกระจายเสียงได้ ซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับเด็กและเยาวชนทุกกลุ่มวัยและทุกจังหวัด ที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารที่ดีและปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชน

4.2.3 ด้านพัฒนาศักยภาพผู้ผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน

การผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน เป็นรายการจำเพาะผู้ที่ผลิตรายการต้องมีความรู้หรือความเชี่ยวชาญด้านเด็ก และมีจิตวิทยาเกี่ยวกับเด็กถึงจะสามารถดำเนินรายการเด็กได้ เด็กมีหลากหลายวัย ต้องระบุให้ชัดก่อนว่า รายการที่ผลิตนั้นผลิตให้เด็กช่วงวัยใด เด็กแรกเกิด-1 ปี รายการวิทยุก็ต้องเป็นรายการที่นำเสนอเนื้อหาการเลี้ยงดูเด็กโดยกลุ่มที่รับฟังรายการจะเป็นพ่อแม่หรือไม่

รายการสำหรับเด็กวัย 3-5 ปี มีความแตกต่างกับเด็กโต ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพของผู้ผลิตรายการจะต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ที่ผ่านมา สำนักงาน กสทช. ได้มีการพัฒนาศักยภาพของผู้ผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงอย่างต่อเนื่อง เช่น โครงการอบรมเพื่อการพัฒนาวิชาชีพในกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์ หัวข้อ การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการกิจการวิทยุกระจายเสียงไปสู่ความ

เป็นมืออาชีพ โครงการอบรม การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงอย่างสร้างสรรค์ในยุคดิจิทัล แต่ยังไม่เคยมีการอบรมพัฒนาหลักสูตรการผลิตรายการสำหรับเด็กและเยาวชน ในอนาคตก็จะมีโครงการอบรมในกลุ่มผู้ผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งทาง กสทช.เห็นความสำคัญในเรื่องของสื่อที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์สำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชน

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (สวท.) กรมประชาสัมพันธ์ ได้ดำเนินโครงการพัฒนาสถานีวิทยุของรัฐเพื่อสร้างคลื่นต้นแบบวิทยุสาธารณะเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว ทาง สวท. ความถี่ เอฟ.เอ็ม. 105 เมกะเฮิร์ตซ์ ร่วมกับมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 และในปี พ.ศ. 2554 สวท. ได้จัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยขยายเครือข่ายรายการเด็ก เยาวชน และครอบครัว ไปยัง สวท.ภูมิภาค 24 สถานี และในปี พ.ศ. 2555 ขยายเครือข่ายเข้าร่วมโครงการอีก 27 สถานี รวมเป็น 51 สถานี ส่งผลให้มีพื้นที่สำหรับรายการเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว เพิ่มมากขึ้น โดยมีการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการจัดรายการวิทยุเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว พ.ศ. 2555 ในวันที่ 25-26 มกราคม พ.ศ. 2555

ส่วนหลักสูตรการอบรมการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน ทางสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ กลุ่มต้นกล้าแผ่นดิน มีหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนโดยมีวิทยากรจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยร่วมเป็นวิทยากรในการอบรมสัมมนา และหลักสูตรนักข่าวเยาวชนต้นกล้านิวส์ หลักสูตรการอ่านข่าวต้นชั่วโมง ในรูปแบบโครงการอบรมสัมมนา และมีการศึกษาดูงานที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์

กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ในฐานะกองทุนที่มีทุนสนับสนุนการผลิตสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ที่ผ่านมาก็ได้มีการจัดทำโครงการสร้างเสริมศักยภาพเรียนรู้ด้วยบทเพลงของเด็กปฐมวัยผ่านสื่อเสียง มีการจัดทำข้อมูลด้านการพัฒนาเด็กและผลิตบทเพลงสำหรับเด็ก มีโครงการอบรมและพัฒนาศักยภาพนักจัดรายการวิทยุเพื่อเด็ก จะเห็นว่าการพัฒนาศักยภาพผู้ผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนจะมีบ้างก็ตามแต่ก็ยังมีน้อย แต่ก็ไม่ต่อเนื่องและมีเจ้าภาพที่ชัดเจน องค์กรที่จะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาศักยภาพผู้ผลิตรายการวิทยุก็คงจะหนีไม่พ้น กสทช. ที่จะต้องเป็นผู้ดำเนินการจัดทำโครงการที่ต่อเนื่อง หรืออาจจะผ่านงบประมาณไปยังกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

มูลนิธิส่งเสริมสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) มีภารกิจในการพัฒนาช่องทางวิทยุเพื่อเด็ก โดยที่ผ่านมาได้มีการพัฒนาเครือข่ายของวิทยุหลักและวิทยุชุมชนเด็ก สนับสนุนกิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์ต้นแบบ และขยายผลไปสู่ระดับตำบล ระดับจังหวัดและระดับชาติ มีกระบวนการในการสนับสนุนเครือข่ายการรู้เท่าทันสื่อในโรงเรียนและชุมชน และพัฒนากลไกของสื่อสร้างสรรค์เพื่อเด็กในภูมิภาคต่างๆ และได้พัฒนาหลักสูตรการผลิตสื่อเพื่อเด็กและสังคม สสย. พร้อมทั้งจะผลักดันและสนับสนุนให้

เกิดสื่อเพื่อเด็กในทุกระดับ และพร้อมพัฒนาศักยภาพผู้ผลิตรายการวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชน รวมถึงพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนสามารถเป็นผู้ผลิตรายการวิทยุเด็กได้ซึ่งเป็นภารกิจของส่วนหนึ่ง ของ สสย.

4.3 แนวทางการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ

วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อเสียงที่ไม่มีภาพ ต้องใช้การฟังและสร้างจินตนาการ ซึ่งเป็นสื่อที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชนเพราะสื่อเสียงช่วยเสริมสร้างจินตนาการให้กับเด็กและเยาวชน ยิ่งเด็กเล็กแรกเกิดถึง สามขวบ พ่อแม่ผู้ปกครองต้องส่งเสริมจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ สื่อเสียงจึงมีความจำเป็นอย่างมากต่อเด็กในวัยเริ่มต้น

วิทยุกระจายเสียงสำหรับเด็กจึงมีบทบาทอย่างมากที่จะช่วยเสริมทักษะการเรียนรู้ผ่านเสียงในรูปแบบเพลงเด็ก นิทานสำหรับเด็ก ที่พ่อแม่ผู้ปกครองสามารถเข้าถึงได้ง่ายและปลอดภัยสำหรับเด็ก โดยประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีสถานีวิทยุสำหรับเด็กโดยรัฐจะเป็นผู้ลงทุนเพื่อเป็นสื่อที่ปลอดภัยสำหรับเด็ก “ผมในฐานะที่เป็นเด็กที่โตมาจากต่างประเทศ ต้องบอกว่าน่าเสียใจเป็นอย่างมากที่ประเทศไทยเราไม่มีสื่อวิทยุสำหรับเด็กเลย ถ้าเปรียบเทียบกับ อารยประเทศ วิทยุเด็กในต่างประเทศเป็นที่นิยมสำหรับพ่อแม่ผู้ปกครองและเด็กที่นั่นมาก มีรายการเด็กโดยเฉพาะ ผมเองก็เป็นคนที่ฟังสถานีวิทยุเด็กมาตั้งแต่เด็ก เพราะมีเรื่องราวที่ปลอดภัยสำหรับเด็ก และมีทั้งสาระความรู้และความบันเทิง โดยเฉพาะในกลุ่มของเด็กประเทศออสเตรเลียเลย” (อนุพล เตจ๊ะวันโน, 2565)

สถานีวิทยุเด็กจะเป็นเครื่องมือสื่อสารที่จะมาช่วยเสริมสร้างการพัฒนาการและพัฒนา ศักยภาพของเด็กและเยาวชน ทั้งเรื่องการวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ การรู้เท่าทันภัยใกล้ตัว การรู้ สื่อเท่าทันสื่อ การมีสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน จะเป็นสื่อทางเลือกที่ดีของพ่อแม่ผู้ปกครอง ที่พร้อมเปิดให้ลูกฟัง เนื่องจากเป็นสื่อที่เชื่อถือได้ สามารถนำเรื่องราวไปเผยแพร่ต่อได้ “สื่อคือสิ่งแวดล้อมหนึ่งที่อยู่รอบตัวเด็ก ถ้าสื่อดี ก็จะเป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับเด็ก จะเป็นพลังบวกและสร้างภูมิคุ้มกันให้เด็ก” (พรพรรณ ชัยนาม, 2562)

วิทยุเด็กสามารถสอดแทรกเนื้อหาที่สร้างสรรค์ ที่เหมาะสมกับแต่ละวัยได้ ซึ่งช่วงอายุของเด็กแต่ละวัย การเรียนรู้ก็ต่างกัน เนื่องจากเนื้อหาของรายการแต่ละรายการ ต้องผ่านการคัดกรองจากผู้ผลิต จึงเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ และปลอดภัยสำหรับเด็กและครอบครัว “ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีสื่อเด็กมากมายในโซเชียลมีเดียก็ตาม แต่ก็เชื่อว่าจะเป็นสื่อที่ปลอดภัยทั้งหมด พ่อแม่ต้องมาคัดกรองว่าสื่อไหนปลอดภัยสำหรับลูกตนเองซึ่งเป็นเรื่องที่ยาก” (สุรศักดิ์ บุญอาจ, 2565)

สถานีวิทยุเพื่อเด็กจะเป็นสื่อที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและครอบครัวเป็นสื่อที่ผู้ปกครองไว้วางใจ เปิดให้ลูกฟัง หรือลูกเปิดฟังเอง เพราะเป็นสื่อที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง ซึ่งถือ

ว่าเป็นการลดภาระให้ผู้ปกครองในการคัดกรองสื่อ วิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน ไม่เป็นเพียงแค่สื่อสำหรับเด็กเล็กเท่านั้น ยังเป็นสื่อสำหรับเด็กทุกกลุ่มวัย โดยแต่ละรายการสามารถแบ่งกลุ่มอายุผู้รับฟังได้ เช่น รายการสำหรับเด็กวัยเรียน ในระดับเตรียมอนุบาล รายการสำหรับเด็กวัยอนุบาล เพลงเด็กและนิทานจะเป็นสื่อที่เข้าถึงเด็กกลุ่มนี้ รายการสำหรับเด็กระดับประถมต้น รายการสำหรับเด็กประถมปลาย ช่วงวัยนี้จะเป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ให้กับเด็กช่วงอายุ 6-12 ปี รายการสำหรับวัยรุ่น สำหรับเด็กระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ช่วงอายุ 12-15 ปี และรายการสำหรับเด็กมัธยมศึกษาตอนปลาย ช่วงอายุ 12-18 ปี เป็นรายการที่ส่งเสริมกระบวนการคิด วิเคราะห์ ค้นหาฝัน เป็นวัยที่อยากรู้อยากลอง โดยเฉพาะวัยนี้สามารถเปิดพื้นที่ให้เด็กได้ร่วมผลิตรายการ มาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์รายการที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมร่วมกัน “รายการวิทยุเป็นเวทีที่เด็กและเยาวชนได้ลองฝึกฝน เปิดประสบการณ์ใหม่ที่อาจไม่เคยได้ทำจากที่ไหนมาก่อน ได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ฝึกทักษะการพูด ฝึกความรับผิดชอบ ได้เรียนรู้สิ่งใหม่” (มณฑนา เอื้อประชาชนนท์, 2564)

การเปิดพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนร่วมผลิตรายการเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของในการผลิตสื่อเด็กและเยาวชน “สื่อเพื่อเด็กก็ต้องมีเด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมผลิต ถึงจะเป็นสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง” (ธนวัฒน์ พรหมโชติ, 2563)

รายการวิทยุเด็กและเยาวชนยังรวมไปถึง กลุ่มพ่อแม่มีมือใหม่ การให้ข้อมูลเตรียมตัวก่อนมีบุตร หรือรายการสำหรับการดูแลเด็กแรกเกิด จะเห็นว่าแต่ละวัยเนื้อหาและความสนใจต่างกันตามช่วงวัย ผู้ผลิตสามารถเพิ่มเนื้อหาให้เหมาะสมตามพัฒนาการของเด็กแต่ละวัยได้ สถานีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชน สามารถเป็นสื่อกลางของครอบครัวได้ ที่สำคัญเป็นสื่อที่ปลอดภัยสำหรับทุกวัย ถ้าเกิดขึ้นในประเทศไทยได้จริง จะเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับการส่งเสริมพัฒนาการ และพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนไทยน่าจะถึงเวลาแล้วที่ประเทศไทยต้องมีการดำเนินงานเพื่อให้เกิดสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีแนวทางในการพัฒนาให้เกิดสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบันและอนาคตในยุคหลอมรวมสื่อ ดังนี้

4.3.1 การผลักดันให้วิทยุเด็กและเยาวชนเป็นวาระแห่งชาติ

การพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในอนาคตต้องต้องมีแนวทางในการพัฒนาจากหลายภาคส่วนที่จะร่วมกันสะท้อนถึงแนวทางที่ประเทศไทยควรจะมีสถานีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนของประเทศ โดยรัฐจะต้องมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและดำเนินการเป็นเจ้าภาพหลัก โดยให้เป็นวาระแห่งชาติ ในการขับเคลื่อนให้เกิดสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนทั้งให้ระดับชาติ และระดับท้องถิ่น โดยมีหน่วยงานที่มีภารกิจด้านเด็กและเยาวชนเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนเช่น สำนักงานรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกากระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

(สำนักงาน กสทช.) กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เป็นต้น

ทุกกระทรวงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในแต่ละช่วงวัย ตามนโยบายและยุทธศาสตร์ของแต่ละกระทรวง โดยให้รัฐบาลเป็นเจ้าภาพหลักเพื่อนำไปสู่วาระแห่งชาติ ในการขับเคลื่อนให้เกิดสื่อวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนสื่อเพื่อการปกป้องคุ้มครองเด็กและยังเป็นสื่อแห่งการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนไทย อย่างเป็นรูปธรรม โดยประสานความร่วมมือให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนไปพร้อมกัน ผ่านเวทีของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย และดึงภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนทั้งด้านทรัพยากรและทุนทางสังคมอีกช่องทาง เพื่อการขับเคลื่อนสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน ถ้าไม่ผลักดันให้เป็นวาระแห่งชาติก็จะไม่สามารถขับเคลื่อนได้เลยซึ่งจะเห็นได้ว่า กว่า 30 ปีที่ผ่านมา ถ้าไม่มีเจ้าภาพหลักเป็นรัฐบาลก็จะไม่ประสบความสำเร็จและไม่สามารถเกิดขึ้นอย่างยั่งยืนได้

4.3.2 สนับสนุนการจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงสำหรับเด็กและเยาวชนแห่งชาติ

ประเทศไทยควรมีสถานีวิทยุกระจายเสียงสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นสื่อที่เข้าถึงประมาณน้อยกว่า สื่อโทรทัศน์ ในการขับเคลื่อนให้เกิดสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ต้องเริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยตั้งคณะทำงานศึกษาแนวทางการจัดตั้งสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในประเทศไทย พร้อมกันศึกษาข้อมูลจากต่างประเทศในประเทศที่มีสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนเช่น ประเทศออสเตรเลียที่รัฐบาลจะเป็นเจ้าภาพหลักในการดูแลสื่อวิทยุสำหรับเด็ก ในประเทศไทย “กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นอีกหนึ่งหน่วยงานที่ควรเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนเนื่องจากมีนโยบายที่ดูแลเด็กและเยาวชน มีกรมกิจการเด็กและเยาวชน กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว”(อภิสิทธิ์ จันทรเต็ม, 2564)

“ช่วงเวลานี้เป็นเวลาที่เหมาะสมที่สุดที่จะมีวิทยุเด็กและเยาวชน โดย กสทช. สามารถเปิดสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในระบบวิทยุดิจิทัลได้เลย ไม่ต้องออกกฎหมายเพิ่ม กสทช. ออกแค่ประกาศให้ทดลองวิทยุดิจิทัลเพื่อเด็กและเยาวชนได้ ซึ่งขณะนี้กำลังอยู่ในช่วงทดลองวิทยุดิจิทัลในประเทศไทย และกำลังจะขยายไปยังต่างจังหวัด สามารถทดลองวิทยุเด็กและเยาวชนทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่นได้”(อนุพล เตจวันโน, 2565)

วิทยุระบบดิจิทัลไม่ต้องลงทุนมาก ผู้ผลิตสามารถผลิตรายการได้เลย โดยต้นทุนส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของภาครัฐ ในการดูแลเครื่องส่ง ต่างจากเครื่องส่งวิทยุ FM ปัจจุบันที่ สถานีส่งต้องดูแลค่าใช้จ่าย อุปกรณ์ในการออกอากาศ วิทยุระบบดิจิทัลจึงตอบโจทย์สำหรับการทดลองวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชน ซึ่งถือว่าเป็นจังหวะดีที่ ปัจจุบันนี้ กสทช. กำลังทดสอบช่องสัญญาณวิทยุระบบดิจิทัล

โดยข้อมูลทางเทคนิคของระบบวิทยุดิจิทัล 1 ระบบ หรือ 1 (mux) สามารถออกอากาศได้ถึง 18 ช่องสัญญาณ หรือ 18 สถานี ซึ่ง ขณะนี้ กสทช. กำลังทดสอบ 14 ช่องสถานี ยังว่างอีก 4 ช่องสถานี สามารถนำไปทดลองเป็นวิทยุเด็กและเยาวชนได้ โดยไม่ต้องลงทุนที่ใช้งบประมาณสูง เหมาะกับการทดลองในช่วงแรกในการขับเคลื่อนเป็นวิทยุเด็กและเยาวชนทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่น

สถานีวิทยุเด็กและเยาวชนสามารถแบ่งเป็นระดับชาติและระดับท้องถิ่นได้ ระดับชาติเป็น สถานีวิทยุที่ออกอากาศส่วนกลางมีรายการที่ผลิตจากส่วนกลางเป็นรายการที่เหมาะสมกับเด็กทุกกลุ่มวัย ใช้ภาษากลางเป็นภาษาหลัก ส่วนสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนระดับท้องถิ่นสามารถใช้สื่อภาษาถิ่นในการสื่อสารได้ และเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนในท้องถิ่นได้มีโอกาสร่วมเรียนรู้และร่วมผลิต รายการได้ ทั้งหมดนี้จะต้องมีคณะกรรมการในการกำกับดูแลการบริหารสถานี โดยมีภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนและร่วมกันเป็นเจ้าภาพในการดำเนินงานคณะกรรมการควรเชิญผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ ผู้ผลิตรายการเด็ก ผู้แทนจากองค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น ด้านการพัฒนาเด็ก นักจิตวิทยาเด็ก และผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและเยาวชน ตัวแทนเด็กและเยาวชน จากสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย และควรมีผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีมาเสริมเนื่องจากเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงเร็วมาก ซึ่งต่างประเทศจะมีคณะกรรมการนี้ในการกำกับดูแลสื่อเด็กของประเทศ

โดยมีกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองจะเป็นอีกกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน จากการดำเนินงานของวิทยุ FM 105 MHz คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว และสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ จะมีเครือข่ายพ่อแม่ผู้ปกครองที่เข้ามาร่วมสนับสนุนถือว่าเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง อีกส่วนหนึ่งที่ขาดไม่ได้คือ ตัวแทนเด็กและเยาวชนจากสภาเด็กและเยาวชน ซึ่งประเทศไทยมีสภาเด็กและเยาวชน ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับชาติ โดยจะมีตัวแทนคณะกรรมการบริหารสภาเด็กและเยาวชนตำบล มีเด็กและเยาวชนที่เข้ามามีส่วนร่วมร่วมเป็นเครือข่ายในการขับเคลื่อนให้เกิดสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในอนาคต

4.3.3 จัดตั้งกองทุนในการบริหารสถานีสำหรับเด็กและเยาวชน

กองทุนเพื่อการบริหารสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีกองทุนเพื่อ จัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานของสถานีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนทั้งระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ให้เกิดการบริหารและดำเนินการอย่างยั่งยืน โดยอาจจะมาในรูปแบบ กองทุนสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน แห่งประเทศไทย เหมือนกับกองทุนต่างๆที่มีในประเทศ เช่น องค์กรกระจายเสียงและแพร่ภาพ สาธารณะแห่งประเทศไทย (Thai Public Broadcasting Service) หรือ ส.ส.ท. เป็นองค์กรสื่อสารสาธารณะที่ไม่แสวงหากำไร เพื่อดำเนินการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่สนับสนุนการพัฒนา สังคม ได้รับงบประมาณจาก ภาษี เหล้าและบุหรี่ ได้รับการจัดสรรงบประมาณปีละ 2,000 ล้านบาท ในการบริหารจัดการสถานีและองค์กร กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ได้รับงบประมาณ

จากกองทุนวิจัยและพัฒนากิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม เพื่อประโยชน์สาธารณะตามกฎหมายว่าด้วยองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ในการบริหารงานขององค์กร เช่นเดียวกับ สสส. จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. 2544 ได้รับงบประมาณจากการเก็บภาษีสุราและยาสูบ ร้อยละ 2 ต่อปี เป็นการจัดเก็บส่วนเพิ่ม จากการเสียภาษีปกติที่อุตสาหกรรมด้านบุหรี่ยี่ห้อและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เพียง 0.01% ที่ถูกนำมาใช้ขับเคลื่อนงานสร้างเสริมสุขภาพ ใช้งบประมาณจากสินค้าทำลายสุขภาพ มาเป็นตัวขับเคลื่อนการสร้างเสริมสุขภาพให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ถ้าดูจากเส้นทางของการเกิดขึ้นของ สสส. แล้วคงไม่ยากเกินไปที่จะร่วมกันผลักดันให้เกิดกองทุนสื่อเด็กและเยาวชนในประเทศ และยังมี กองทุนคุ้มครองเด็ก ที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น

การจัดตั้งกองทุนสื่อสำหรับเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย อาจจะเริ่มต้นจาก กสทช. ที่มีภารกิจในการกำกับดูแลสื่อวิทยุกระจายเสียงโดยตรง มีทั้งนโยบาย และงบประมาณในการบริหารจัดการ มีทั้งกองทุนที่ กสทช.เป็นผู้สนับสนุน เช่น กองทุน USO กองทุนวิจัยและพัฒนากิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมเพื่อประโยชน์สาธารณะ (กทปส.)

เริ่มต้นด้วยกองทุนจาก กสทช.ก่อนในระยะแรกเพื่อการทดลองออกอากาศสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน หลังจากนั้นขับเคลื่อนให้เกิด พระราชบัญญัติกองทุนสื่อเด็กและเยาวชน โดยจัดสรรงบประมาณจาก กองทุน กสทช. และ“ควรนำงบประมาณจากรายได้การเก็บภาษีจากอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน”(อนุพล เตชะวันโน, 2565) เช่น สินค้าผลิตภัณฑ์เด็กและเยาวชน เข้ามาสมทบร่วมกับทุนจาก กสทช. ซึ่งจะทำให้กองทุนมีเงินเพียงพอต่อการดำเนินการสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ปัจจุบันนี้ยังไม่เห็นว่ามี การเก็บภาษีอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เช่น สินค้า, ผลิตภัณฑ์สำหรับเด็กและการบริการที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานด้านเด็กและเยาวชน ซึ่งอุตสาหกรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนมีมากมายในประเทศ ไม่ว่าจะเป็น ผลิตภัณฑ์ สินค้า อาหาร ของใช้สำหรับเด็ก การศึกษาสำหรับเด็ก เป็นต้น แต่ถ้าเป็นภาษีเหล้าและบุหรี่ มีการนำเงินเข้ากองทุนเพื่อไปสนับสนุน สสส. และ ไทยพีบีเอส เป็นต้น

ภาษีอุตสาหกรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนก็ควรนำมาเข้ากองทุนเพื่อนำไปบริหารงานสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน ซึ่งสามารถนำไปดูแลทั้งวิทยุเด็กและเยาวชน รวมถึงโทรทัศน์ช่องเด็กและเยาวชนได้ ผู้ผลิตรายการเด็กจะสามารถผลิตรายการที่สร้างสรรค์และรายการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้ในระยะยาว หรืออีกแนวทางถ้าการผลักดัน กองทุน พระราชบัญญัติสื่อเด็ก ยังไม่สามารถทำได้ “ควรจะไปแก้ พรบ. ไทยพีบีเอส ให้ครอบคลุมสื่อวิทยุเด็กและเยาวชนด้วย” (กฤตภาส ต๊ะประจำ, 2564) เนื่องจากได้รับงบประมาณปีละ 2,000 ล้านบาท จากภาษีเหล้าและบุหรี่ ซึ่งก็นำทำได้เลย ไม่ว่าจะเป็น

ช่องทางใด เสนอพระราชบัญญัติสื่อเด็ก หรือจะแก้ไขพระราชบัญญัติไทยพีบีเอส ก็สามารถทำได้ แต่อยู่ที่รัฐบาลให้ความสำคัญแค่ไหน จริงแล้วช่องทางนี้เป็นแนวทางที่เห็นชัดเจนและยั่งยืน สามารถบริหารสื่อเพื่อเด็กได้ทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่น

การมีพระราชบัญญัติองค์การสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนรายปีจาก กสทช. และอีกส่วนหนึ่งเก็บภาษีจากอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ก็จะมีงบประมาณในการบริหารสื่อสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน สถานีโทรทัศน์สำหรับเด็ก สื่อออนไลน์สำหรับเด็ก และสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน กองทุนสื่อเพื่อเด็ก หรือ พรบ.องค์การสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เป็นการเริ่มต้นที่ดี และจะเป็นการนับหนึ่งที่ยั่งยืน ของ วงการสื่อเด็กและเยาวชน ประเทศไทยจะมีสถานีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนระดับชาติ ระดับภูมิภาคและระดับจังหวัด และมีสถานีโทรทัศน์สำหรับเด็กทั้งระดับชาติ ระดับภูมิภาคและระดับจังหวัด เด็กไทยจะได้มีหนังสือเล่มแรก มีหนังสือนิทานสำหรับเด็กทุกคน และมีสื่อที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชนไทยมากมาย พร้อมการฟื้นฟูสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการผลิตสื่อเพื่อการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนไทย กองทุนสื่อเด็กนี้ไม่ใช่เพียงแค่อำนาจสื่อวิทยุอย่างเดียวเท่านั้น จะครอบคลุมทุกสื่อทั้งปัจจุบันและอนาคต เพื่อการพัฒนาคุณภาพและพัฒนารูปแบบของเด็กและเยาวชนแต่ละช่วงวัย ตั้งแต่เด็กแรกเกิดจนถึงเยาวชน

4.3.4 การปรับตัวของสถานีเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ

ในยุคหลอมรวมสื่อ สื่อทุกประเภทมีการปรับตัวให้เข้ากับโลกปัจจุบัน สถานีวิทยุเด็กและเยาวชนก็ต้องมีการปรับตัวเพื่อให้ทันต่อสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมแต่สิ่งที่วิทยุเป็นสื่อเสียงจุดเด่นและจุดแข็งคือการให้เสียงเพื่อสร้างจินตนาการให้กับผู้ฟัง ช่องทางหลักที่ออกอากาศคือความถี่วิทยุกระจายเสียงในยุคที่มีอินเทอร์เน็ต มีวิทยุออนไลน์ วิทยุก็ออกอากาศคู่ขนานเพื่อเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังได้

“ถ้ามองว่าสถานีวิทยุคือสารตั้งต้นเพื่อนำไปสู่ช่องทางการสื่อสารอื่น ๆ ในความหลากหลายของช่องทางการสื่อสารอาจทำให้วิทยุถูกมองข้ามไป แต่เราไม่จำเป็นต้องมองข้ามช่องทางการสื่อสารอื่น ผลิตครั้งหนึ่งสามารถส่งสารไปได้หลากหลายช่องทาง” (สิริยุพิน คำแดง, 2565) สำหรับรายการวิทยุที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุ หนึ่งครั้งจะใช้เวลา 50 นาที หรือ 25 นาทีต่อครั้งหรือต่อรายการในแต่ละรายการก็จะมีแบ่งช่วงในการนำเสนอเนื้อหาของรายการ เช่น ช่วงนิทาน ช่วงสาระความรู้ ช่วงข่าวสาร ช่วงเพลงเด็ก ผู้ฟังที่ฟังผ่านสถานีวิทยุก็จะรับฟังตามช่วงเวลานั้น ๆ และฟังพร้อมกันทุกช่วง ถ้าเลยช่วงเวลานั้นไปแล้วก็จะไม่สามารถฟังได้ แต่สามารถฟังย้อนหลังผ่านโซเชียลมีเดียได้ เช่น หลายรายการมีการถ่ายทอดสด ผ่านเฟซบุ๊ก (Facebook) หรือผ่านยูทูบ (YouTube)

ยุคหลอมรวมสื่อ โซเชียลมีเดีย ถือว่ามาเสริมช่องทางการเข้าถึงกลุ่มผู้ฟัง สามารถนำเสนอเนื้อหาที่เคยออกอากาศวิทยุแล้วกลับมาทำซ้ำเผยแพร่ใหม่ได้ หรือตัดเฉพาะประเด็นที่น่าสนใจ หรือแนะนำเสนอของแต่ละช่วงอย่างอิสระได้ “มีการปรับรูปแบบรายการให้เหมาะสมกับช่องทางสื่อใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากขึ้น” (มณฑนา เอื้อประจักษ์, 2564) เช่น นานิทานที่ออกอากาศแล้ว เผยแพร่ซ้ำผ่าน podcast โดยแบ่งเป็นตอน ๆ ซึ่งเด็กและผู้ปกครองสามารถฟังซ้ำได้

การปรับตัวของสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ เป็นการปรับตัวเพื่อสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ทุกกลุ่ม แต่ก็ยังคงใช้คลื่นความถี่เป็นช่องทางหลัก เนื่องจากหลายพื้นที่ในประเทศไทยยังไม่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ทุกพื้นที่ การใช้คลื่นความถี่ยังจำเป็นในปัจจุบันเพื่อการเข้าถึงเด็กและเยาวชนทุกกลุ่มวัย

การฟังจากวิทยุโดยตรงต้นทุนต่ำไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มสำหรับกลุ่มคนฟัง เทคโนโลยีเข้ามาเสริมให้วิทยุเด็กได้มีโอกาสเข้าถึงกลุ่มเฉพาะได้ยิ่งขึ้น ดังนั้น วิทยุเด็กและเยาวชนก็จะมีปรับตัวกับเทคโนโลยีใหม่ แต่ยังคงเอกลักษณ์ของวิทยุไว้ คือ สื่อเสียง ที่จะมาช่วยเสริมสร้างจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กและเยาวชน

สถานีวิทยุเด็กและเยาวชนควรแยกช่วงอายุของผู้รับ เด็กเล็ก เด็กโต กลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มผู้ปกครอง ที่ชัดเจน จะได้เป็นการจัดสรรเวลาให้เหมาะสมในการรับฟังรายการแต่ละช่วงวัย เช่น ช่วงเช้าเวลา 05.00 น.-08.00 น. เป็นเวลาของเด็กและเยาวชนและผู้ปกครอง เนื่องจากช่วงเวลานั้นสามารถรับฟังได้พร้อมกันโดยเนื้อหาควรเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ครอบครัว

การรู้เท่าทันสื่อ ร่วมกันคิดวิเคราะห์ มีเกร็ดความรู้และข่าวสารที่ควรทราบ ในช่วง 08.00 น.-11.00 น. ควรเป็นรายการสำหรับพ่อแม่มีมือใหม่ ในการดูแลเด็ก ตั้งแต่ครรภ์ เด็กทารกถึง 2 ขวบ เป็นรายการที่นำเสนอเนื้อหาการที่เป็นประโยชน์ต่อการเลี้ยงดูลูก ช่วงเวลา 11.00 น.-14.00 น. ควรเป็นรายการที่ส่งเสริมจินตนาการเด็กผ่านสื่อเสียง นิทาน หรือเพลงเด็ก กลุ่มเป้าหมายจะเป็นเด็กอายุเตรียมอนุบาล ในช่วงนี้สามารถเข้าถึงกลุ่มเด็กที่อยู่ในศูนย์เด็กเล็กได้ รูปแบบรายการอาจจะเป็นเพลงกล่อมเด็ก ศูนย์เด็กเล็กหรือโรงเรียนอนุบาลสามารถเปิดรายการวิทยุให้เด็กฟังพร้อมกันได้

ช่วงเวลา 14.00 น.-16.00 น. เป็นเวลาของพ่อแม่ที่มีลูกวัยเรียน การเสริมสร้างกระบวนการดูแลเด็ก จิตวิทยาในการสื่อสารกับลูก หรือเทคนิคการแก้ปัญหาของลูกจากผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและวัยรุ่น

ช่วงเวลา 16.00 น.-19.00 น. ควรเป็นช่วงเวลาที่ให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการผลิตรายการ ได้ร่วมคิดร่วมสร้างสรรค์รายการที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์

“ช่วงเวลา 19.00 น.-24.00 น. ควรเป็นช่วงเวลาของวัยรุ่น นำเสนอเนื้อหาสาระความบันเทิง ให้เด็กและวัยรุ่นได้ผ่อนคลายและสร้างแรงบันดาลใจให้มีฝัน จุดประกายให้วัยรุ่นได้ค้นหาตัวเอง” (ปิยธิดา คำน้อย, 2563) ซึ่งเหมาะสมกับวัยรุ่น นักเรียน นักศึกษา รูปแบบรายการก็ต้องมีการปรับตัว

ให้เข้ากับเทคโนโลยีใหม่ มีการตัดคลิปเสียง หรือทำเป็น อินโฟกราฟิก แชรผ่านช่องทาง โซเชียลมีเดีย คู่ขนาน และสามารถฟังผ่านพอดแคสต์ (Podcast) ได้ คู่ขนานช่องทางออนไลน์ กับออนแอร์ทาง อากาศไปพร้อมกัน

4.4 ข้อเสนอแนะจากกลุ่มผู้ผลิตสื่อเด็ก นักวิชาการ สื่อมวลชน

ที่ผ่านมาได้มีการจัดเวทีข้อเสนอแนะจากกลุ่มผู้ผลิตสื่อเด็ก นักวิชาการ สื่อมวลชน เพื่อผลักดันให้รัฐได้ดำเนินการอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม ล่าสุดมีการจัดทำเวทีการประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน จากการประชุมระดมความคิดเห็น “ข้อเสนอสู่การเพิ่มช่องทางการเผยแพร่รายการเด็กในสื่อวิทยุและโทรทัศน์” วันพุธที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 ณ อาคารหอประชุมชั้น 1 สำนักงาน กสทช. จากเวทีดังกล่าว ขยายผลนำไปสู่เวทีเสวนาโต๊ะกลม เรื่อง “การพัฒนาขยายสื่อสำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว” จัดโดย คณะกรรมการการพัฒนาสังคม และกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา ในวันศุกร์ที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2563 ณ ห้องประชุม หมายเลข 2304 ชั้น 23 อาคารสุขประพฤติ ถนนประชาชื่น กรุงเทพมหานคร

จากเวทีเสวนา ผลการพิจารณาศึกษาสถานการณ์ปัญหา พบว่า เด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มที่ใช้เวลากับสื่อสูงมาก แต่เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ไม่ได้เปิดรับสื่อที่ผลิตขึ้นสำหรับเด็กและเยาวชน เนื่องจากสื่อสำหรับเด็กและเยาวชนของไทยมีจำนวนน้อยมาก อีกทั้งยังไม่หลากหลาย ไม่สามารถตอบสนองความสนใจและพัฒนาการของเด็กที่หลากหลายในแต่ละช่วงวัยและแต่ละกลุ่มความสนใจได้ นอกจากนี้ สื่อสำหรับเด็กและเยาวชนของไทยที่มีอยู่ในปัจจุบัน ยังไม่เป็นที่สนใจของเด็กมากนัก อันเนื่องมาจากปัญหาทักษะของผู้ผลิตสื่อ งบประมาณในการผลิตสื่อ และความเข้าใจในจิตวิทยาเด็กของผู้ผลิตสื่อ แม้จะมีประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) เรื่องหลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2556 ระบุไว้ชัดเจนในข้อ 7 ว่าผู้ประกอบการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์ต้องกำหนดให้ช่วงเวลา 16.00 น.-18.00 น ของทุกวัน และระหว่างช่วงเวลา 07.00 น.-09.00 น ของวันเสาร์-วันอาทิตย์ เป็นช่วงเวลาออกอากาศรายการสำหรับเด็กและเยาวชน โดยจะต้องมีรายการสำหรับเด็กและเยาวชนในช่วงเวลาดังกล่าวด้วยอย่างน้อยวันละหกสิบนาที แต่ที่ผ่านมา กลับปรากฏว่า ประกาศดังกล่าวไม่ได้นำมาใช้ในการปฏิบัติ ซึ่งจากการสำรวจข้อมูลรายการที่ออกอากาศในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2557 พบว่าสถานีวิทยุเผยแพร่รายการเด็ก เฉลี่ยเพียง 5 นาทีต่อวันในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2557 และเหลือเพียงวันละ 1 นาทีเท่านั้นในเดือน กุมภาพันธ์ 2563

คณะกรรมการการจึงได้จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเรื่องการพัฒนาและขยายสื่อสำหรับเด็ก เยาวชนและครอบครัว ดังนี้

1) รัฐบาลควรกำหนดให้เรื่องสื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว เป็นวาระแห่งชาติที่ต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน จริงจัง และต่อเนื่อง โดย

(1) มีองค์กรรับผิดชอบหลัก ซึ่งอาจเป็นคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) หรือ กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการดำเนินการกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อผลักดันวาระเรื่องสื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว จากนโยบายสู่การปฏิบัติให้เห็นผลชัดเจนเป็นรูปธรรม

(2) องค์กรรับผิดชอบหลักต้องบรรจุบทบาทหน้าที่ดังกล่าวเป็นพันธกิจสำคัญขององค์กร มีแผนการปฏิบัติจริงที่ชัดเจน และเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดการทำงานขององค์กรนั้น

(3) กำหนดแผนปฏิบัติการที่ชัดเจนในการเพิ่มสัดส่วนและช่องทางสื่อคุณภาพ หลากหลายทุกแพลตฟอร์มสำหรับเด็ก เยาวชนและครอบครัวโดยคำนึงถึงความหลากหลายของเด็ก และเยาวชนในทุกมิติ

2) กสทช.ควรกำกับดูแลให้ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการดำเนินการตามประกาศหรือแนวปฏิบัติขององค์กรเรื่องสื่อสำหรับเด็ก เยาวชนและครอบครัวอย่างจริงจัง ทั้งนี้ หาก กสทช.หรือองค์กรวิชาชีพสื่อต้องการปรับปรุงแก้ไขระเบียบหรือประกาศดังกล่าวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ควรเร่งดำเนินการอย่างรวดเร็ว โดยเปิดโอกาสให้ภาคีที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะเนื้อหา ในประกาศหรือแนวทางปฏิบัติดังกล่าวและต้องอยู่บนพื้นฐานของการคำนึงถึงเด็กและเยาวชนเป็นหลักมากกว่าเหตุผลด้านความอยู่รอดทางธุรกิจ

3) รัฐบาลและกสทช.ควรสนับสนุนการจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงสำหรับเด็กในรูปแบบของสื่อประเภทบริการสาธารณะ ซึ่งมีภาครัฐเป็นผู้ลงทุนหลักและมีแนวทางดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ควรแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษาแนวทางการจัดตั้งและรูปแบบการดำเนินงานที่ควรจะเป็นของสถานีวิทยุกระจายเสียงสำหรับเด็กที่สอดคล้องกับสังคมไทยโดยมีองค์กรประกอบคณะทำงาน จากนักวิชาการ นักวิชาชีพ ผู้ทำงานด้านเด็กและเยาวชนรวมถึงตัวแทนเยาวชนเข้าร่วมด้วย

(2) ควรจัดสรรงบประมาณรายปี ในสัดส่วนที่เพียงพอต่อการบริหารของสถานีวิทยุกระจายเสียงสำหรับเด็กให้เป็นสถานที่มีคุณภาพระดับมืออาชีพ

(3) ควรส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนารายการสำหรับเด็ก ได้แก่ ทุนสำหรับการผลิต รายการ ทุนสำหรับการพัฒนาศักยภาพของผู้ผลิตรายการ และทุนสำหรับการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนา องค์ความรู้ของเด็ก หรือพัฒนาการออกแบบสร้างสรรค์รายการเด็กที่มีคุณภาพ

(4) กสทช.ควรพิจารณาออกใบอนุญาตสถานีวิทยุเพื่อนำมาใช้เป็นสถานีวิทยุประเภท บริการสาธารณะสำหรับเด็ก

(5) ในการบริหารงานสถานีวิทยุกระจายเสียงสำหรับเด็กควรเปิดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วม โดยเฉพาะผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเรื่องเด็ก เยาวชน และการผลิตรายการสำหรับเด็กและเยาวชน รวมถึงตัวแทนเยาวชน เพื่อให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่สื่อของเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง สามารถผลิตสื่อได้ตรงตามความต้องการและความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างเด็กและเยาวชนที่มีคุณภาพให้แก่สังคมไทยได้อย่างแท้จริง

4) รัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมการอ่านที่ชัดเจน ได้แก่ สวัสดิการหนังสือเพื่อเด็กแรกเกิด รวมถึงขยายพื้นที่สื่อการอ่านเพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน

5) รัฐบาลควรมีนโยบายการเพิ่มพื้นที่กิจกรรมหลากหลายสำหรับเด็กให้ครอบคลุมทุกจังหวัด เช่น ศูนย์การเรียนรู้ด้านต่าง ๆ พื้นที่กิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในการแสดงศักยภาพหรือความสามารถด้านต่าง ๆ ที่หลากหลาย (KID & YOUTH Station Center)

6) รัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมการให้ความรู้เรื่องสื่อ การเลือกสรรสื่อที่ดีและการรู้เท่าทันสื่อ แก่พ่อแม่ผู้ปกครอง ครู รวมถึงผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน

7) ควรมีแหล่งทุนที่เกี่ยวข้องด้านสื่อ ได้แก่ กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์และกองทุนวิจัยและพัฒนากิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ กิจการโทรคมนาคม เพื่อประโยชน์สาธารณะ (กทปส.) กำหนดสัดส่วนการให้ทุนสนับสนุนสื่อสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นตัวเลขที่ชัดเจนถาวรและมียุทธศาสตร์สนับสนุนสื่อสำหรับเด็ก โดยระบุตัวชี้วัดเชิงคุณภาพเป็นสำคัญ ได้แก่

(1) สามารถเพิ่มหรือขยายช่องทางการเผยแพร่สื่อให้เข้าถึงเด็กและเยาวชนได้ครอบคลุมทั่วประเทศ

(2) ควรมีผลผลิตสื่อที่มีคุณภาพ ดึงดูดกลุ่มเป้าหมายและสามารถตอบสนองความเข้าใจของเด็ก เยาวชนและครอบครัวที่มีความแตกต่างหลากหลายได้

(3) สามารถพัฒนาองค์ความรู้ด้านการผลิตสื่อสำหรับเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย นำไปใช้ในทางปฏิบัติได้จริงและเห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม

8) รัฐบาลควรออกมาตรการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนและภาคเอกชนเข้ามาร่วมลงทุนเพื่อเด็กและร่วมสร้างระบบนิเวศแห่งการเรียนรู้ เช่น มาตรการทางภาษี (การลดหย่อนภาษีสำหรับบุคคล กลุ่มบุคคล ภาคเอกชนที่สนับสนุนการผลิตสื่อสร้างสรรค์สำหรับเด็ก) มาตรการทางสังคม (การยกย่องหรือสนับสนุนบุคคล กลุ่มบุคคล ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมที่ผลิต ส่งเสริม หรือสนับสนุนสื่อสร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน

จากผลการศึกษา แนวทางการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ ทำให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ และเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม สามารถนำเสนอเป็นแบบจำลองได้ดังนี้

ภาพที่ 4.24 แบบจำลองสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ
แหล่งที่มา: ขวัญชาติ ดาสา (2565)

แนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ สามารถนำเสนอเป็นแบบจำลองได้ ดังนี้

นโยบายรัฐ เริ่มต้นจากกลุ่มคนทำงานสื่อเด็ก นักวิชาการ กลุ่มเด็กและเยาวชน พ่อแม่ผู้ปกครอง และประชาชนร่วมกันผลักดันให้รัฐบาลออกนโยบายส่งเสริมสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง ให้เกิดนโยบายจัดตั้งสถานีวิทย์เพื่อเด็กและเยาวชนแห่งชาติ และจัดตั้งกองทุนสื่อเพื่อเด็ก

ผู้บริหารประเทศออกนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดสถานีวิทย์เพื่อเด็กและเยาวชนระดับชาติ และระดับท้องถิ่น โดยออกเป็น พระราชบัญญัติองค์การสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ทำหน้าที่เป็นองค์กรหลักในการดูแลสื่อเด็กและเยาวชนของประเทศ ร่วมกับ กสทช.และหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนทุกกระทรวง

กองทุนสื่อเพื่อเด็ก จัดตั้งโดย รัฐบาลในรูปแบบพระราชบัญญัติ เป็นกฎหมายผ่านสภาผู้แทนราษฎร โดยกองทุนสื่อเพื่อเด็ก งบประมาณกองทุนได้มาจาก กสทช. ผ่าน กองทุน กทปส. หรืออื่น ๆ ส่วนที่ 2 ได้เก็บจากภาษี อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เพื่อนำภาษีเข้ามากองทุนในการบริหารสื่อเด็กและเยาวชนของประเทศ

สถานีวิทย์เพื่อเด็กและเยาวชน แบ่งการดำเนินงานเป็น 2 ส่วน ส่วนบริหารสถานี และส่วนผลิตรายการ โดยได้รับงบประมาณการบริหารจากกองทุนสื่อเพื่อเด็ก

การบริหารสถานี มีคณะทำงาน คณะกรรมการบริหารสถานี โดยมีผู้แทนแต่ละด้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารสถานี และร่วมพัฒนาศักยภาพของผู้ผลิตรายการอย่างต่อเนื่อง

ส่วนการผลิตรายการ สถานีวิทย์เพื่อเด็กและเยาวชน ผลิตรายการตามช่วยวัยของเด็กและเยาวชน ดังนี้

- 1) รายการสำหรับเด็กเล็ก อายุแรกเกิด-1 ปี เป็นรายการสำหรับกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครอง เพื่อการเลี้ยงลูกวัยแรกเกิด
- 2) รายการสำหรับเด็ก อายุ 1-3 ปี, 3-5 ปี, 5-7ปี, 7-9ปี
- 3) รายการสำหรับเด็ก อายุ 9-12 ปี, 12-15 ปี, 15-18 ปี
- 4) รายการสำหรับเยาวชน อายุ 18-25 ปี

การผลิตรายการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมผลิตรายการ เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ไทยพีบีเอส. สสส. กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์. กสทช. กรมประชาสัมพันธ์ และหน่วยงานทุกหน่วยงานที่มีภารกิจ ด้านเด็กและเยาวชน ร่วมสนับสนุนการผลิตรายการสำหรับเด็กและเยาวชน รวมถึงเด็กและเยาวชน สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เด็กนักเรียนจากโรงเรียน นักศึกษาจากสถาบันการศึกษา เป็นต้น

ยุคหลอมรวมสื่อ วิทยุเด็กและเยาวชนมีช่องทางการเผยแพร่รายการที่มีความหลากหลาย สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มและทุกพื้นที่ทั่วประเทศ ทั้งระบบวิทยุ AM วิทยุFM วิทยุออนไลน์ แอปพลิเคชัน (Application) พอดแคสต์ (Podcast) โซเชียลมีเดีย และช่องทางใหม่ การหลอมรวมเทคโนโลยีสื่อสารที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ” โดยผลการศึกษาจะทำให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ รวมทั้งความคิดเห็นของ กลุ่มตัวอย่าง เพื่อการเป็นแนวทางในการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ผู้วิจัยได้แบ่งรายการผลการศึกษา ออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

- 1) การบริหารจัดการสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน
- 2) บทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน
- 3) แนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) สันทนากลุ่ม (Focus Group) จากเวทีเสวนา การประชุมระดมความคิดเห็น การถอดบทเรียนจากประสบการณ์จริงของผู้วิจัยในฐานะผู้ก่อตั้งและผู้บริหารสถานีวิทย์เยาวชนออนไลน์ และการถอดบทเรียนจากประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติงานและมีส่วนร่วมในกิจกรรม จำนวน 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้บริหารสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน จำนวน 2 สถานี 2) กลุ่มผู้ผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน จำนวน 3 คน 3) กลุ่มนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน จำนวน 3 คน 4) กลุ่มผู้บริหารองค์กรสื่อ จำนวน 4 องค์กร 5) กลุ่มนักธุรกิจ จำนวน 2 คน และ 6) กลุ่มตัวแทนเด็กและเยาวชน จำนวน 5 คน นำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ สามารถสรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 การบริหารจัดการสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ “สื่อสร้างสรรค์ของเยาวชนไทย

5.1.1.1 ประวัติก่อตั้งสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์

สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์เปิดตัวอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 19 มกราคม 2551 โดยเผยแพร่ทางออนไลน์ผ่านทางเว็บ www.thailandonair.com โดยเป็นสถานีวิทยุให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการผลิตรายการวิทยุทุกขั้นตอน

5.1.1.2 วัตถุประสงค์ของสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์

เป็นสถานที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในการผลิตสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพพลังบวกเชิงสร้างสรรค์ ทักษะด้านการคิด การวิเคราะห์ สังเคราะห์ เป็นพื้นที่นำร่อง พื้นที่สื่อแห่งการเรียนรู้โดยใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน

5.1.1.3 โครงสร้างสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์

สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ได้นำรูปแบบโครงสร้างของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย มาประยุกต์ให้เหมาะสมกับสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนโดยโครงสร้าง มี ผู้อำนวยการสถานียุ ฝ่ายเทคนิค ฝ่ายผลิตรายการ เหมือนสถานีวิทยุทั่วไปแต่ที่แตกต่างคือ ผู้ผลิตเป็นเด็กและเยาวชน ทั้งหมดที่เป็นเยาวชนอาสาสมัคร ร่วมผลิตรายการในนามกลุ่มต้นกล้าแผ่นดิน

5.1.1.4 การบริหารจัดการด้านนโยบายสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์

นโยบายหลักคือการเปิดพื้นที่แห่งการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน ให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการผลิตรายการโดยใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนในรูปแบบศูนย์การเรียนรู้สื่อสำหรับเด็กและเยาวชน

5.1.1.5 การบริหารจัดการด้านบุคลากร

สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์บริหารบุคลากรโดยงานอาสาสมัคร มีฝ่ายต่าง ๆ ที่มาร่วมกันบริหารงาน เช่นฝ่ายบริหาร มีผู้อำนวยการสถานียุ ฝ่ายผลิตมีเด็กและเยาวชนอาสาสมัครร่วมกับเป็นฝ่ายผลิตรายการ ฝ่ายเทคนิคเด็กและเยาวชนอาสาสมัครร่วมกันเป็นฝ่ายเทคนิค และมีที่ปรึกษา ร่วมเป็นฝ่ายสนับสนุนการทำกิจกรรมของสถานียุ

5.1.1.6 การบริหารจัดการด้านรูปแบบและเนื้อหารายการ

สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ นำรูปแบบการผลิตรายการมาจากสถานียุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ในสัดส่วนของเวลาในการออกอากาศ คือ หนึ่งรายการ ออกอากาศ 50 นาที อีก 10 นาที เป็นเวลาของข่าวต้นชั่วโมงและสποตบริการต่าง ๆ ส่วนเนื้อหา รายการเน้นเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนโดยให้ผู้ผลิตรายการสามารถเลือกเนื้อหาที่

ตนเองสนใจเป็นหลัก โดยนำเนื้อหานั้นมาเผยแพร่ในรายการที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้ผลิตรายการของสถานี

5.1.1.7 การบริการจัดการด้านพัฒนานักจัดรายการวิทยุ

การพัฒนานักจัดรายการวิทยุเด็กและเยาวชน จะเน้นการปฏิบัติจริงเด็กและเยาวชนได้ร่วมจัดรายการสด เป็นการฝึกประสบการณ์ในการผลิตรายการในแต่ละครั้ง หลังจากนั้นก็จะมีการนำเทปรายการของแต่ละคนมาฟังว่าควรแก้ไขหรือเพิ่มเติมเนื้อหา หรือแก้ไขการออกเสียงอย่างไร โดยมีรุ่นพี่มาช่วยแนะนำให้รุ่นน้อง และทางสถานีมีการจัดอบรมการอ่านข่าว และการเป็นนักจัดรายการวิทยุเด็กและเยาวชน โดยมีวิทยากรจากมืออาชีพมาให้ความรู้กับเด็กและเยาวชน

5.1.1.8 การบริหารจัดการด้านงบประมาณ

สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ไม่มีงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ เป็นเสมือนชมรม กลุ่มอาสาสมัคร โดยงบประมาณการบริหารงานของสถานี เป็นงบประมาณส่วนตัวของผู้ก่อตั้ง ในฐานะผู้อำนวยการสถานี งบประมาณที่ใช้จ่ายสถานีโดยหลักจะเป็นค่าเช่าสำนักงาน ค่าน้ำ ค่าไฟ และค่าอินเทอร์เน็ต ส่วนการจัดกิจกรรมนอกสถานี และจะมีงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐเป็นครั้งคราว เช่น โครงการอบรมนักจัดรายการวิทยุเสียงใส ๆ อนามัยเจริญพันธ์ จากกรมอนามัย หรือ งบประมาณ สนับสนุนโครงการ จาก สำนักงาน ป.ป.ส. ภาค 1 ที่สนับสนุนโครงการผลิตสื่อสำหรับเด็กและเยาวชน เป็นต้น

5.1.1.9 การบริหารจัดการด้านการจัดกิจกรรม

สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ กิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นการผลิตสื่อที่เด็กและเยาวชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ทุกวัน โดยเฉพาะวันเสาร์และวันอาทิตย์ ที่เป็นวันหยุด กิจกรรมการจัดรายการวิทยุที่เด็กแต่ละคนจะได้ตารางการผลิตรายการของแต่ละคนในแต่ละสัปดาห์ กิจกรรมการอ่านข่าวมีการบันทึกเสียงการอ่านข่าวต้นชั่วโมงเพื่อนำมาออกอากาศของสถานี กิจกรรมการแต่งเพลงสำหรับเด็กและเยาวชนที่สนใจงานเพลง มีกิจกรรมการผลิตนิทานเสียง กิจกรรมการผลิตละครวิทยุ และมีการอบรมการจัดรายการวิทยุสำหรับน้อง ๆ ที่ต้องการพัฒนาศักยภาพเสริมทักษะการอ่านข่าว และการจัดรายการ โดยมีวิทยากรจากสถานีหลักมาให้ความรู้กับเด็กและเยาวชน รวมถึงมีกิจกรรมการดำเนินงานสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เพื่อเปิดประสบการณ์ใหม่ให้กับเด็กและเยาวชน

5.1.2 การบริหารจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว FM 105 MHz กรมประชาสัมพันธ์

5.1.2.1 ประวัติการก่อตั้งสถานี

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว” ออกอากาศอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2552 โดยก่อนหน้าที่จะออกอากาศอย่างเป็นทางการทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยได้ดำเนินโครงการพัฒนาสถานีวิทยุของรัฐเพื่อสร้างคลื่นต้นแบบของวิทยุสาธารณะของเด็ก เยาวชน และครอบครัว โดยร่วมกับสำนักงานกองทุนการสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ได้เริ่มทดลองออกอากาศเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2552 และมาออกอากาศอย่างเป็นทางการ วันที่ 1 พฤษภาคม 2552

5.1.2.2 วัตถุประสงค์สถานี

เพื่อเป็นการขยายพื้นที่สร้างสรรค์พื้นที่การเรียนรู้สำหรับเด็ก เยาวชนและครอบครัว ได้เข้ามามีส่วนร่วมและแสดงออกทางความคิดได้อย่างอิสระและถูกต้อง รวมถึงส่งเสริมการเรียนรู้สุขภาพกาย จิต และสังคมที่ดี สร้างภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งให้กับเด็ก เยาวชน และครอบครัว ช่วยลดช่องว่างและเสริมสร้างความรักความเข้าใจในครอบครัว

5.1.2.3 โครงสร้างสถานี

โครงสร้างสถานีเป็นสถานีของรัฐบริหารภายใต้กรมประชาสัมพันธ์ มีผู้อำนวยการสถานี มีที่ปรึกษา ส่วนผลิตรายการ ฝ่ายช่างเทคนิค และมี สสส.ร่วมสนับสนุนงบประมาณส่วนผลิตรายการเด็กและเยาวชนของสถานี มีผู้ร่วมผลิตรายการ ส่วนผู้ผลิตนอก คือ มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว

5.1.2.4 การบริหารจัดการด้านนโยบาย

นโยบายของสถานีจะเน้นกลุ่มเป้าหมายคือ เด็ก เยาวชน และครอบครัว มีรายการที่มีสาระความรู้เหมาะกับทุกช่วงวัยโดยแยกรายการแต่ละช่วงอย่างชัดเจน รายการสำหรับเด็กอายุ 3 - 5 ปี รายการสำหรับเด็ก 6 - 12 ปี รายการสำหรับพ่อแม่ผู้ปกครอง เนื้อหาของรายการจะเป็นสื่อสร้างสรรค์และปลอดภัยสำหรับทุกคน

5.1.2.5 การบริหารจัดการด้านบุคลากร

การบริหารงานหลักของสถานีจะเป็นบุคลากรจากกรมประชาสัมพันธ์ โดยมีผู้อำนวยการสถานีวิทยุประจำสถานี และเจ้าหน้าที่ส่วนต่าง ๆ ตามโครงสร้างของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย โดยมีผู้ผลิตร่วมเข้ามามีบทบาทในส่วนการผลิตรายการเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว โดยทางมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว บริหารบุคลากรผู้ผลิตรายการ เด็ก เยาวชน และครอบครัว ซึ่งได้รับงบประมาณการสนับสนุนจาก สสส. ผ่านทางมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว

5.1.2.6 การบริหารด้านรูปแบบเนื้อหา

สถานีวิทยุแห่งนี้ก็ต้องควบคุมคุณภาพการนำเสนอเนื้อหาที่ปลอดภัยสำหรับเด็ก ต้องให้ความสำคัญกับรายการที่นำเสนอแต่ละช่วงวัย มีการวางแผนเรื่องผังรายการร่วมกัน ระหว่างผู้ผลิตรายการ นักวิชาการ นักจิตวิทยา และผู้เชี่ยวชาญด้านเด็ก ในแต่ละด้าน รายการวิทยุสำหรับเด็กไม่ว่าใครจะผลิตรายการได้ ผู้จัดจะต้องมีความรู้ มีความเข้าใจในช่วงวัยของเด็กแต่ละช่วง

5.1.2.7 การบริหารจัดการด้านพัฒนานักจัดรายการ

การพัฒนานักจัดรายการของสถานี มีอย่างต่อเนื่องโดย โดยเปิดโอกาสให้คนฟังได้มีส่วนร่วมในการสะท้อน เพื่อการพัฒนาของแต่ละรายการ มีโครงการพัฒนาสถานีวิทยุของรัฐเพื่อสร้างคลื่นต้นแบบของวิทยุสาธารณะของเด็ก เยาวชน และครอบครัว เพื่อนำร่องในการผลิตรายการในส่วนของภูมิภาค มีการจัดการอบรมผู้ผลิตรายการสร้างความรู้และความเข้าใจในการผลิตรายการเพื่อเด็กและครอบครัว ทั้งส่วนของเจ้าหน้าที่วิทยุแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ และทางผู้ผลิตรายการกลุ่มคนตัวดี และภาคีเครือข่ายที่ร่วมผลิตรายการ จัดทำโครงการต่อเนื่องทุกปี

5.1.2.8 การบริหารจัดการด้านงบประมาณ

งบประมาณการบริหารสถานีวิทยุจะมีสองส่วน ส่วนแรกจาก กรมประชาสัมพันธ์ เป็นงบในส่วนของการดูแลสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz ค่าบริหารจัดการพนักงาน เจ้าหน้าที่

ส่วนที่สองจะเป็นงบประมาณสนับสนุนผู้ผลิตรายการร่วม เป็นงบประมาณค่าจ้างบุคลากร ค่าผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว และค่าจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นภารกิจของสถานี งบประมาณส่วนนี้ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ในรูปแบบโครงการปีต่อปี

5.1.2.9 การบริหารจัดการด้านการจัดกิจกรรม

การทำกิจกรรมของสถานี มีการทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มผู้ฟังของแต่ละรายการ โดยเปิดรับสมัครเด็กและครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรม เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มคนฟังของแต่ละรายการ เปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้มีส่วนร่วมในการร่วมทำกิจกรรมกับทางสถานี และเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากคนฟัง ในการประเมินรายการของสถานี เช่น กิจกรรมขบวนการคนตัวเล็ก กิจกรรม “ขบวนการคนตัวเล็กโครงการ 2” มินิคอนเสิร์ต เทกระปุก เทใจ ช่วยภัยน้ำท่วม กิจกรรมขบวนการคนตัวดี : ย้อนวันวานเขาดิวนา 75 ปี โดยรายการโลมาลั่นลาร่วมกับส่วนสัตว์ดุสิต กิจกรรมขบวนการคนตัวดี ตอน ช่วยชีวิตคนจมน้ำ โดยรายการขบวนการลั่นความคิด ช่วยชีวิตคนจมน้ำ กิจกรรมขบวนการคนตัวดี ตอน “ซูเปอร์ฮีโร่...มวยไชยา โดยรายการมอร์นิ่งคิดส์ จัดกิจกรรมชวนเด็กไปศึกษาองค์ความรู้พื้นฐานของมวยไชยา จุดประกายทักษะการป้องกันตัวเองเบื้องต้น และกิจกรรมขบวนการคนตัวดี ตอน 3 อิม 3 วัด ลัดเลาะเกาะ ร่วมกับมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว เป็นต้น

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าทั้งสองสถานีมีความเหมือนและความต่าง โดยสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ เป็นสถานีที่เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้เป็นเจ้าของรายการร่วมผลิตทุกขั้นตอน เป็นเวทีฝึกเพื่อการเรียนรู้ในการผลิตสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ส่วนสถานีวิทยุกระจายแห่งประเทศไทย FM 105 MHz “คลื่นสีขาวเพื่อเด็กและครอบครัว” ซึ่งเป็นสถานีที่ผลิตรายการเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว มีผู้ผลิตรายการมืออาชีพเป็นผู้ผลิตรายการให้กับเด็ก มีช่วงเวลาให้เด็กได้ร่วมรายการเฉพาะรายการที่เปิดสายให้เด็กได้เล่านิทานหรือเล่นเกมตอบคำถาม

ส่วนการบริหารก็ต่างกันอย่างชัดเจน สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ บริหารงานโดยกลุ่มต้นกล้าแผ่นดิน ในรูปแบบกิจกรรมอาสาสมัคร ส่วนวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว” บริหารโดยหน่วยงานรัฐ สังกัดกรมประชาสัมพันธ์ มีงบประมาณจากรัฐและมีงบจาก สสส.สนับสนุนการดำเนินงานและผลิตรายการ

จุดเด่นของ สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ เด็กและเยาวชนสามารถร่วมจัดรายการได้ ร่วมเรียนรู้ในการผลิตสื่อด้วยตัวเองทุกขั้นตอน เด็กได้คิด ได้ลงมือทำโดยออกอากาศจริงผ่านวิทยุออนไลน์ จุดด้อยคือเป็นสถานีวิทยุที่ไม่ได้เน้นกลุ่มคนฟัง เน้นเฉพาะการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน รายการจึงยังไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายกลุ่มเด็กเล็กเน้นเฉพาะกลุ่มเด็กโตและกลุ่มวัยรุ่น

จุดเด่นของ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว” ออกอากาศทางความถี่ FM 105 MHz ผู้ฟังสามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่า รวมถึงมีผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการ นักจิตวิทยา บุคลากรที่ทำงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนร่วมผลิตรายการของสถานี จุดด้อยคือ ไม่สามารถดำเนินการต่อเนื่องอย่างยั่งยืนได้ เนื่องจากรัฐไม่ได้สนับสนุนอย่างต่อเนื่อง จึงต้องปิดตัวไป

5.2 บทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน

5.2.1 ด้านการพัฒนาพื้นที่สื่อสำหรับเด็กและเยาวชน

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ จะมีบทบาทในการเปิดพื้นที่สื่อให้มีรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน ที่ผ่านมารายการวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ได้ดำเนินการเปิดพื้นที่ให้กับเด็กและเยาวชนรวมถึงผู้ผลิตรายการเด็กและเยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตรายการวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา เมื่อ ปี พ.ศ. 2552 ทางกรมประชาสัมพันธ์ ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จัดทำโครงการสถานีวิทยุเด็ก เยาวชน และครอบครัว โดยเป็นสถานีที่นำเสนอข่าวสารที่เกี่ยวกับเด็ก เยาวชนและครอบครัว ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz และก็ปิดตัวไปเนื่องจากไม่มีงบประมาณสนับสนุนโครงการต่อเนื่อง แต่ยังคงให้มีรายการเด็กและครอบครัว ในช่วงเวลา 16.00 น.-17.00 น. และยังคงมี

การสนับสนุนให้มีรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน ในช่วงเวลา 17.00 น.-18.00 น ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการเรียนรู้และเตือนภัย รายการเรื่องเด่น ประเด็นเด็ก ออกอากาศทุกวันจันทร์-วันศุกร์ ตามช่วงเวลาที่ ประกาศของ กสทช. กำหนดไว้ว่า ต้องมีรายการสำหรับเด็กและสังคม อย่างน้อย วันละ 60 นาที ช่วงเวลา 16.00 น.-18.00 น

คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) เห็นความสำคัญเรื่องเด็กและเยาวชน มีแนวทางการคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากสื่อวิทยุและโทรทัศน์ ส่งเสริมให้มีรายการเด็กในช่วงเวลา 16.00 น.-18.00 น. อย่างน้อยวันละ 60 นาที โดยได้ออกประกาศ กสทช.เรื่องหลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2556 เพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชน ผู้รับใบอนุญาตต้องจัดทำผังรายการให้สอดคล้องกับ ระดับความเหมาะสมของรายการและกำหนดช่วงเวลาการออกอากาศ ตามประกาศสำนักงาน กสทช. เรื่องแนวทางการจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ ตามประกาศ กสทช. เรื่องหลักเกณฑ์ การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2556 โดยกำหนดรายการที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์หรือรายการสำหรับเด็กและเยาวชน วันจันทร์-วันศุกร์ เวลา 16.00 น.-18.00 น. และวันเสาร์-วันอาทิตย์ ช่วงเวลา 07.00 น.-09.00 น. และ 16.00 น.-18.00 น.

กสทช. มีภารกิจที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดพื้นที่สื่อสำหรับเด็กและเยาวชนผ่านการกำกับดูแลในฐานะผู้ออกใบอนุญาต ตามบทบาทหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด

5.2.2 ด้านนโยบายส่งเสริมให้เกิดสถานีวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน

ปี พ.ศ. 2562 นายกรัฐมนตรีจะประกาศเป็นนโยบายมอบของขวัญวันเด็กแห่งชาติ โดยจะจัดตั้งสถานีวิทยุสำหรับเด็กขึ้นมา โดยไม่มีโฆษณาและเป็นสถานที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชนก็ตาม แต่สุดท้ายก็ยังไม่สามารถดำเนินการต่อไปเป็นรูปธรรมได้

องค์กรที่มีบทบาทในการส่งเสริมให้เกิดสถานีวิทยุประเภทธุรกิจ สาธารณะ และวิทยุชุมชน ก็หนีไม่พ้น กสทช.ที่เป็นหน่วยงานหลักในการจัดสรรคลื่นความถี่ ที่ผ่านมายังไม่มีการจัดสรรคลื่นวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนโดยตรง “โดยเบื้องต้นคิดว่าจะต้องมีการศึกษาแนวทางการจัดตั้งสถานีวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนก่อน” (ธนพันธ์ หะวีย์เจริญ, 2565) โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและเยาวชน รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่ทำงานสื่อเด็ก มาร่วมหารือและศึกษาแนวทางการจัดตั้งสถานีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนเพื่อให้เหมาะสมกับพื้นที่ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน เพราะมีประสบการณ์จากทีวีดิจิทัลช่องเด็ก

กสทช.กำลังอยู่ช่วงทดลองออกอากาศวิทยุระบบดิจิทัล ก็เป็นไปได้ ที่ กสทช.จะอนุญาตให้มีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนออกอากาศทางระบบดิจิทัลได้ในอนาคต เพราะเทคโนโลยีระบบดิจิทัลสามารถทำได้ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

โดยเบื้องต้นอาจจะเริ่มที่ กสทช.เป็นเจ้าภาพในการตั้งคณะทำงานเพื่อมาร่วมกันศึกษาว่าจะมีแนวทางอย่างไรให้เกิดเป็นรูปธรรมและเกิดแนวทางในจัดตั้งสถานีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชน รวมถึงค้นหาแนวทางในการดูแลบริหารสถานีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

มูลนิธิส่งเสริมสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) เห็นว่ารัฐบาลควรที่จะต้องมาเป็นเจ้าภาพหลัก ในการผลักดันนโยบาย และขับเคลื่อนให้เกิดสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง ในส่วนของ สสย.มีเครือข่าย ผู้ผลิตรายการเด็ก เครือข่ายวิทยุชุมชน ที่จะเป็นแรงผลักดันและหนุนเสริม สนับสนุนให้เกิดสื่อที่ดี มีคุณภาพสำหรับสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเด็กที่เป็นกลุ่มเปราะบาง กลุ่มด้อยโอกาส กลุ่มชายขอบ ที่อาจจะไม่สามารถเข้าถึง อินเทอร์เน็ต แต่สามารถเข้าถึงคลื่นความถี่ของวิทยุกระจายเสียงได้ ซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับเด็กและเยาวชนทุกกลุ่มวัยและทุกจังหวัด ที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารที่ดีและปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชน

5.2.3 ด้านพัฒนาศักยภาพผู้ผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (สวท.) กรมประชาสัมพันธ์ ได้ดำเนินโครงการพัฒนาสถานีวิทยุของรัฐเพื่อสร้างคลื่นต้นแบบวิทยุสาธารณะเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว ทาง สวท. ความถี่ เอฟ.เอ็ม. 105 เมกะเฮิร์ตซ์ ร่วมกับมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 และในปี พ.ศ. 2554 สวท. ได้จัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยขยายเครือข่ายรายการเด็ก เยาวชน และครอบครัว ไปยัง สวท.ภูมิภาค 24 สถานี และในปี พ.ศ. 2555 ขยายเครือข่ายเข้าร่วมโครงการอีก 27 สถานี รวมเป็น 51 สถานี ส่งผลให้มีพื้นที่สำหรับรายการเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว เพิ่มมากขึ้น

ส่วนหลักสูตรการอบรมการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน ทางสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ กลุ่มต้นกล้าแผ่นดิน มีหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนโดยมีวิทยากรจากวิทยุแห่งประเทศไทยร่วมเป็นวิทยากรในการอบรมสัมมนา และหลักสูตรนักข่าวเยาวชนต้นกล้านิวส์ หลักสูตรการอ่านข่าวต้นชั่วโมง ในรูปแบบโครงการอบรมสัมมนา และมีการศึกษาดูงานที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์

กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ในฐานะกองทุนที่มีทุนสนับสนุนการผลิตสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ที่ผ่านมาก็ได้มีการจัดทำโครงการสร้างเสริมศักยภาพเรียนรู้ด้วยบทเพลงของเด็กปฐมวัยผ่านสื่อเสียง มีการจัดทำข้อมูลด้านการพัฒนาเด็กและผลิตบทเพลงสำหรับเด็ก มีโครงการอบรมและพัฒนาศักยภาพนักจัดรายการวิทยุเพื่อเด็ก

มูลนิธิส่งเสริมสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) มีภารกิจในการพัฒนาช่องทางวิทยุเพื่อเด็ก โดยที่ผ่านมาได้มีการพัฒนาเครือข่ายของวิทยุหลักและวิทยุชุมชนเด็ก สนับสนุนกิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์

ต้นแบบ และขยายผลไปสู่ระดับตำบล ระดับจังหวัดและระดับชาติ มีกระบวนการในการสนับสนุน เครือข่ายการรู้เท่าทันสื่อในโรงเรียนและชุมชน และพัฒนาคลังของสื่อสร้างสรรค์เพื่อเด็กในภูมิภาค ต่างๆ

5.3 แนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ

สื่อวิทยุกระจายเสียงมีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็ก เป็นสื่อที่ไม่มีภาพ มีเพียงเสียงต้องใช้ การฟังและการสร้างจินตนาการ ซึ่งเป็นสื่อที่เหมาะสมสำหรับเด็กเพราะสื่อเสียงช่วยเสริมสร้าง จินตนาการให้กับเด็ก ยิ่งเด็กเล็กแรกเกิดถึง สามขวบ พ่อแม่ผู้ปกครองต้องส่งเสริมจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ สื่อเสียงจึงมีความจำเป็นอย่างมากต่อเด็กในวัยเริ่มต้น

การมีสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน จะเป็นสื่อทางเลือกที่ดีของพ่อแม่ผู้ปกครอง เนื่องจากเป็น สื่อที่เชื่อถือได้ สามารถนำเรื่องราวไปเผยแพร่ต่อได้ “สื่อคือสิ่งแวดล้อมหนึ่งที่อยู่รอบตัวเด็ก ถ้าสื่อดี ก็ จะเป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับเด็ก จะเป็นพลังบวกและสร้างภูมิคุ้มกันให้เด็ก” (พรพรรณ ชัยนาม, 2562) ซึ่งช่วงอายุของเด็กแต่ละวัย การเรียนรู้ก็ต่างกัน เนื่องจากเนื้อหาของรายการแต่ละรายการ ต้องผ่านการคัดกรองการผลิต จึงเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ และปลอดภัยสำหรับเด็กและครอบครัว

วิทย์สำหรับเด็กและเยาวชน ไม่เป็นเพียงแค่อุปกรณ์สำหรับเด็กเล็กเท่านั้น ยังเป็นสื่อสำหรับเด็ก ทุกกลุ่มวัย โดยแต่ละรายการสามารถแบ่งกลุ่มอายุผู้รับฟังได้ เช่น รายการสำหรับเด็กวัยเรียน ใน ระดับเตรียมอนุบาล รายการสำหรับเด็กวัยอนุบาล เพลงเด็ก และนิทานจะเป็นสื่อที่เข้าถึงเด็กกลุ่มนี้ รายการสำหรับเด็กระดับประถมต้น รายการสำหรับเด็กประถมปลาย ช่วงวัยนี้จะเป็นการส่งเสริม ความคิดสร้างสรรค์ ให้กับเด็กช่วงอายุ 6-12 ปี รายการสำหรับวัยรุ่น สำหรับเด็กมัธยมศึกษา ตอนต้น ช่วงอายุ 12-15 ปี และรายการสำหรับเด็กมัธยมศึกษาตอนปลาย ช่วงอายุ 12-18 ปี เป็น รายการที่ส่งเสริมกระบวนการคิด วิเคราะห์ ค้นหาฟัน เป็นวัยที่อยากรู้อยากลอง สามารถเปิดพื้นที่ให้ เด็กได้ร่วมผลิตรายการ มาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์รายการที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ร่วมกัน “สื่อเพื่อเด็กก็ต้องมีเด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมผลิต ถึงจะเป็นสื่อเพื่อเด็ก และเยาวชนอย่างแท้จริง”(ธนวัฒน์ พรหมโชติ, 2563)

5.3.1 การผลักดันให้วิทย์เด็กและเยาวชนเป็นวาระแห่งชาติ

การพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในอนาคตต้องต้องมีแนวทางในการพัฒนาจากหลาย ภาคส่วน รัฐจะต้องมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและดำเนินการ โดยให้เป็นวาระแห่งชาติ ในการ ขับเคลื่อนให้เกิดสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนทั้งให้ระดับชาติ และระดับท้องถิ่น โดยมีหน่วยงานที่มีภารกิจ

ด้านเด็กและเยาวชนเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อน เช่น สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (สำนักงาน กสทช.) กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เป็นต้น

ทุกกระทรวงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในแต่ละช่วงวัย ตามนโยบายและยุทธศาสตร์ของแต่ละกระทรวง โดยให้รัฐบาลเป็นเจ้าภาพหลักเพื่อนำไปสู่วาระแห่งชาติ ดึงภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนทั้งด้านทรัพยากรและทุนทางสังคม

5.3.2 สนับสนุนการจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงสำหรับเด็กและเยาวชนแห่งชาติ

การสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสถานีวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ต้องเริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยตั้งคณะทำงานศึกษาแนวทางการจัดตั้งสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในประเทศไทย พร้อมกันศึกษาข้อมูลจากต่างประเทศในประเทศที่มีสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน เช่น ประเทศออสเตรเลียที่รัฐบาลจะเป็นเจ้าภาพหลักในการดูแลสื่อวิทยุสำหรับเด็ก ในประเทศไทย “กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นอีกหนึ่งหน่วยงานที่ควรเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนเนื่องจากมีนโยบายที่ดูแลเด็กและเยาวชน มีกรมกิจการเด็กและเยาวชน กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว” (อภิสิทธิ์ จันทรเต็ม, 2564)

สถานีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชน อาจจะไปอยู่ในระบบดิจิทัลที่ไม่ต้องลงทุนมาก ผู้ผลิตสามารถผลิตรายการได้เลย โดยต้นทุนส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของภาครัฐ ในการดูแลเครื่องส่ง ต่างจากเครื่องส่งวิทยุระบบ FM วิทยุระบบดิจิทัลจึงตอบโจทย์สำหรับการทดลองวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชน ซึ่งถือว่าเป็นจังหวะที่ดีที่ กสทช. กำลังทดสอบช่องสัญญาณวิทยุระบบดิจิทัล สามารถนำไปทดลองเป็นวิทยุเด็กและเยาวชนได้ โดยไม่ต้องลงทุนที่ใช้งบประมาณสูง เหมาะกับการทดลองในช่วงแรกในการขับเคลื่อนเป็นวิทยุเด็กและเยาวชนทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่น

ทั้งหมดนี้จะต้องมีคณะทำงานในการกำกับดูแลการบริหารสถานี โดยมีภาครัฐเป็นผู้สนับสนุน และร่วมกันเป็นเจ้าภาพในการดำเนินงานคณะทำงานควรเชิญผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ ผู้ผลิตรายการเด็ก ผู้แทนจากองค์กรของรัฐ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ด้านการพัฒนาเด็ก นักจิตวิทยาเด็ก และผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและเยาวชน ตัวแทนเด็กและเยาวชน จากสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย และควรมีผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีมาเสริมเนื่องจากเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงเร็วมาก ซึ่งต่างประเทศจะมีคณะทำงานนี้ในการกำกับดูแลสื่อเด็กของประเทศ

5.3.3 จัดตั้งกองทุนในการบริหารสถานีสําหรับเด็กและเยาวชน

กองทุนเพื่อการบริหารสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน มีความจําเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีกองทุนเพื่อจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานของสถานีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนทั้งระดับชาติ ระดับท้องถิ่นให้เกิดการบริหารและดำเนินการอย่างยั่งยืน โดยอาจจะมาในรูปแบบ กองทุนสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เหมือนกับกองทุนต่างๆที่มีในประเทศ เช่น องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (Thai Public Broadcasting Service) หรือ ส.ส.ท. เป็นองค์กรสื่อสารสาธารณะที่ไม่แสวงหากําไร เพื่อดําเนินการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่สนับสนุนการพัฒนาสังคม ได้รับงบประมาณจาก ภาษี เหล้าและบุหรี่ ได้รับการจัดสรรงบประมาณปีละ 2,000 ล้านบาทในการบริหารจัดการสถานีและ กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ได้รับงบประมาณ จากกองทุนวิจัยและพัฒนากิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม เพื่อประโยชน์สาธารณะตามกฎหมายว่าด้วยองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกํากับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ในการบริหารงานขององค์กร สสส. จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. 2544 ได้รับงบประมาณจากการเก็บภาษีสุราและยาสูบ ร้อยละ 2 ต่อปี เป็นการจํากัดเก็บส่วนเพิ่มจากการเสียภาษีปกติที่อุตสาหกรรมด้านบุหรี่และเครื่องดื่ม กองทุนคุ้มครองเด็ก ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น

เริ่มต้นด้วยกองทุนจาก กสทช. ก่อนในระยะแรกเพื่อการทดลองออกอากาศสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน หลังจากนั้นขับเคลื่อนให้เกิด พระราชบัญญัติกองทุนสื่อเด็กและเยาวชน โดยจัดสรรงบประมาณจาก กองทุน กสทช. และ“ควรนํางบประมาณจากรายได้การเก็บภาษีจากอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน” (อนุพล เตจ๊ะวันโน, 2565) เช่น สินค้าผลิตภัณฑ์เด็กและเยาวชน เข้ามาสมทบร่วมกับทุนจาก กสทช. ซึ่งจะทําให้กองทุนมีเงินเพียงพอต่อการดําเนินการสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

การมีพระราชบัญญัติองค์การสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย จะทําให้ได้รับงบประมาณสนับสนุนรายปีจาก กสทช. และอีกส่วนหนึ่งเก็บภาษีจากอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ก็จะมียกงบประมาณในการบริหารสื่อสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน สถานีโทรทัศน์สำหรับเด็ก สื่อออนไลน์สำหรับเด็ก และสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืนกองทุนสื่อเพื่อเด็ก จึงมีความสําคัญเป็นอย่างมาก เป็นการเริ่มต้นที่ดี และจะเป็นการนับหนึ่งที่ยั่งยืนของวงการสื่อเด็กและเยาวชนของประเทศไทย เกิดสถานีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนระดับชาติ ระดับภูมิภาคและระดับจังหวัด เกิดสถานีโทรทัศน์สำหรับเด็กทั้งระดับชาติ ระดับภูมิภาคและระดับจังหวัด มีหนังสือเล่มแรกของเด็กไทย และมีสื่อที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชนไทยมากมาย พร้อมการเปิดพื้นที่สื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการผลิตสื่อเพื่อการพัฒนาศักยภาพของ

เด็กและเยาวชนไทย กองทุนสื่อเด็กนี้ไม่ใช่เพียงแค่สื่อวิทยุอย่างเดียวเท่านั้น จะครอบคลุมทุกสื่อทั้งปัจจุบันและอนาคต

5.3.4 การปรับตัวของสถานีเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ

ในยุคหลอมรวมสื่อ สื่อทุกประเภทมีการปรับตัวให้เข้ากับโลกปัจจุบัน สถานีวิทยุเด็กและเยาวชนก็ต้องมีการปรับตัวเพื่อให้ทันต่อสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมแต่สิ่งที่วิทยุเป็นสื่อเสียงจุดเด่นและจุดแข็งคือการให้เสียงเพื่อสร้างจินตนาการให้กับผู้ฟัง ช่องทางหลักที่ออกอากาศคือความถี่วิทยุกระจายเสียงในยุคที่มีอินเทอร์เน็ต มีวิทยุออนไลน์ วิทยุที่ออกอากาศคู่ขนานเพื่อเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังได้

ยุคหลอมรวมสื่อ โซเชียลมีเดีย ถือว่ามาเสริมช่องทางการเข้าถึงกลุ่มผู้ฟัง สามารถนำเสนอเนื้อหาที่เคยออกอากาศวิทยุแล้วกลับมาทำซ้ำเผยแพร่ใหม่ได้ หรือตัดเฉพาะประเด็นที่น่าสนใจ หรือแยกนำเสนอของแต่ละช่วงอย่างอิสระได้ “มีการปรับรูปแบบรายการให้เหมาะสมกับช่องทางสื่อใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากขึ้น” (มณฑนา เอื้อประชาชนนท์, 2564) เช่น นำนิทานที่ออกอากาศแล้ว เผยแพร่ซ้ำผ่านพอดแคสต์ (podcast) โดยแบ่งเป็นตอน ๆ ซึ่งเด็กและผู้ปกครองสามารถฟังซ้ำได้

การปรับตัวของสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ เป็นการปรับตัวเพื่อสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ทุกกลุ่ม แต่ก็ยังคงใช้คลื่นความถี่เป็นช่องทางหลัก เนื่องจากหลายพื้นที่ในประเทศไทยยังไม่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ทุกพื้นที่ การใช้คลื่นความถี่ยังจำเป็นในปัจจุบันเพื่อการเข้าถึงเด็กและเยาวชนทุกกลุ่มวัย

สถานีวิทยุเด็กและเยาวชนควรแยกช่วงอายุของผู้รับ เด็กเล็ก เด็กโต กลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มผู้ปกครอง ที่ชัดเจน จัดสรรเวลาให้เหมาะสมในการรับฟังรายการแต่ละช่วงวัย

ผู้อำนวยการสถานีและผู้ผลิตรายการวิทยุเด็กและเยาวชน ควรปรับรูปแบบรายการให้เข้ากับสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ เช่น การเลือกตัดเนื้อหารายการบางส่วนมาทำเป็นวิดีโอสั้น ๆ หรือทำเป็นอินโฟกราฟิก แชร์ผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย หรือเพิ่มช่องทางการรับฟังทางออนไลน์ คู่ไปกับทางความถี่วิทยุกระจายเสียง

5.4 ข้อเสนอแนะจากกลุ่มผู้ผลิตสื่อเด็ก นักวิชาการ สื่อมวลชน

ที่ผ่านมาได้มีการจัดเวทีข้อเสนอแนะจากกลุ่มผู้ผลิตสื่อเด็ก นักวิชาการ สื่อมวลชน เพื่อผลักดันให้รัฐได้ดำเนินการอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม ล่าสุดมีการจัดทำเวทีการประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน จากการประชุมระดมความคิดเห็น “ข้อเสนอสู่การเพิ่มช่องทางการเผยแพร่รายการเด็กในสื่อวิทยุและโทรทัศน์” วันพุธที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 ณ อาคารหอประชุมชั้น 1 สำนักงาน กสทช. จากเวทีดังกล่าว ขยายผลนำไปสู่

เวทีเสวนาโต๊ะกลม เรื่อง “การพัฒนาขยายสื่อสำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว” จัดโดย คณะกรรมการการพัฒนาสังคม และกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา ในวันศุกร์ที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2563 ณ ห้องประชุม หมายเลข 2304 ชั้น 23 อาคารสุข ประพฤติ ถนนประชาชื่น กรุงเทพมหานคร

คณะกรรมการจึงได้จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเรื่องการพัฒนาและขยายสื่อสำหรับเด็ก เยาวชนและครอบครัว ดังนี้

1) รัฐบาลควรกำหนดให้เรื่องสื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว เป็นวาระแห่งชาติที่ ต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนและจริงจัง

2) กสทช.ควรกำกับดูแลให้ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการดำเนินการตามประกาศ หรือแนวปฏิบัติขององค์กรเรื่องสื่อสำหรับเด็ก เยาวชนและครอบครัวอย่างจริงจัง โดยเปิดโอกาสให้ ภาคีที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะเนื้อหาในประกาศหรือแนวทางปฏิบัติดังกล่าวและต้อง อยู่บนพื้นฐานของการคำนึงถึงเด็กและเยาวชนเป็นหลักมากกว่าเหตุผลด้านความอยู่รอดทางธุรกิจ

3) รัฐบาลและ กสทช. ควรสนับสนุนการจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงสำหรับเด็ก ในรูปแบบของสื่อประเภทบริการสาธารณะ ซึ่งมีภาครัฐเป็นผู้ลงทุนหลักและมีแนวทางดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(1) ควรแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษาแนวทางการจัดตั้งและรูปแบบการ ดำเนินงานที่ควรจะเป็นของสถานีวิทยุกระจายเสียงสำหรับเด็กที่สอดคล้องกับสังคมไทยโดยมี องค์กรประกอบคณะทำงานจากนักวิชาการ นักวิชาชีพ ผู้ทำงานด้านเด็กและเยาวชนรวมถึงตัวแทน เยาวชนเข้าร่วมด้วย

(2) ควรจัดสรรงบประมาณรายปี ในสัดส่วนที่เพียงพอต่อการบริหารของ สถานีวิทยุกระจายเสียงสำหรับเด็กให้เป็นสถานที่มีคุณภาพระดับมืออาชีพ

(3) ควรส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนารายการสำหรับเด็ก ได้แก่ ทุน สำหรับการผลิตรายการ ทุนสำหรับการพัฒนาศักยภาพของผู้ผลิตรายการ และทุนสำหรับการ ศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ของเด็ก หรือพัฒนาการออกแบบสร้างสรรค์รายการเด็กที่มีคุณภาพ

(4) กสทช. ควรพิจารณาออกใบอนุญาตใช้คลื่นวิทยุ เพื่อนำมาใช้เป็นสถานีวิทยุประเภทบริการสาธารณะสำหรับเด็ก

(5) ในการบริหารงานสถานีวิทยุกระจายเสียงสำหรับเด็กควรเปิดให้ทุกฝ่าย ที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วม โดยเฉพาะผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเรื่องเด็ก เยาวชน และการผลิต รายการสำหรับเด็กและเยาวชน รวมถึงตัวแทนเยาวชน เพื่อให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่สื่อของเด็กและ เยาวชนอย่างแท้จริง สามารถผลิตสื่อได้ตรงตามความต้องการและความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่ง จะนำไปสู่การสร้างเด็กและเยาวชนที่มีคุณภาพให้แก่สังคมไทยได้อย่างแท้จริง

4) รัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมการอ่านที่ชัดเจน ได้แก่ สวัสดิการหนังสือเพื่อเด็ก แรกเกิด รวมถึงขยายพื้นที่สื่อการอ่านเพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน

5) รัฐบาลควรมีนโยบายการเพิ่มพื้นที่กิจกรรมหลากหลายสำหรับเด็กให้ครอบคลุมทุกจังหวัด เช่น ศูนย์การเรียนรู้ด้านต่าง ๆ พื้นที่กิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในการแสดงศักยภาพหรือความสามารถด้านต่าง ๆ ที่หลากหลาย (KID & YOUTH Station Center)

6) รัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมการให้ความรู้เรื่องสื่อ การเลือกสรรสื่อที่ดีและการรู้เท่าทันสื่อ แก่พ่อแม่ผู้ปกครอง ครู รวมถึงผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน

7) ควรมีแหล่งทุนที่เกี่ยวข้องด้านสื่อ ได้แก่ กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์และกองทุนวิจัยและพัฒนากิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ กิจการโทรคมนาคม เพื่อประโยชน์สาธารณะ (กทปส.) กำหนดสัดส่วนการให้ทุนสนับสนุนสื่อสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นตัวเลขที่ชัดเจนถาวรและมียุทธศาสตร์สนับสนุนสื่อสำหรับเด็ก โดยระบุตัวชี้วัดเชิงคุณภาพเป็นสำคัญ ได้แก่

(1) สามารถเพิ่มหรือขยายช่องทางการเผยแพร่สื่อให้เข้าถึงเด็กและเยาวชนได้ครอบคลุมทั่วประเทศ

(2) ควรมีผลผลิตสื่อที่มีคุณภาพ ดึงดูดกลุ่มเป้าหมายและสามารถตอบสนองความเข้าใจของเด็ก เยาวชนและครอบครัวที่มีความแตกต่างหลากหลายได้

(3) สามารถพัฒนาองค์ความรู้ด้านการผลิตสื่อสำหรับเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย นำไปใช้ในทางปฏิบัติได้จริงและเห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม

8) รัฐบาลควรออกมาตรการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนและภาคเอกชนเข้ามาร่วมลงทุนเพื่อเด็กและร่วมสร้างระบบนิเวศแห่งการเรียนรู้ เช่น มาตรการทางภาษี (การลดหย่อนภาษี สำหรับบุคคล กลุ่มบุคคล ภาคเอกชนที่สนับสนุนการผลิตสื่อสร้างสรรค์สำหรับเด็ก) มาตรการทางสังคม (การยกย่องหรือสนับสนุนบุคคล กลุ่มบุคคล ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมที่ผลิต, ส่งเสริม หรือสนับสนุนสื่อสร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน)

จากผลการศึกษา แนวทางการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ สามารถนำเสนอเป็นแบบจำลองได้ ดังนี้

1) นโยบายรัฐ เริ่มต้นจากกลุ่มคนทำงานสื่อเด็ก นักวิชาการ กลุ่มเด็กและเยาวชน พ่อแม่ผู้ปกครอง และประชาชนร่วมกันผลักดันให้รัฐบาลออกนโยบายส่งเสริมสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง ให้เกิดนโยบายจัดตั้งสถานีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนแห่งชาติ และจัดตั้งกองทุนสื่อเพื่อเด็ก

2) ผู้บริหารประเทศออกนโยบายที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดสถานีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนระดับชาติและระดับท้องถิ่น โดยออกเป็น “พระราชบัญญัติองค์การสื่อเพื่อเด็กและ

เยาวชนแห่งประเทศไทย” ทำหน้าที่เป็นองค์กรหลักในการดูแลสื่อเด็กและเยาวชนของประเทศ ร่วมกับ กสทช. และหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนทุกกระทรวง

3) กองทุนสื่อเพื่อเด็ก จัดตั้งโดย รัฐบาลในรูปแบบพระราชบัญญัติ งบประมาณ กองทุนได้มาจาก กสทช. และเก็บจากภาษี อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน

4) สถานีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชน แบ่งการดำเนินงานเป็น 2 ส่วน ส่วนบริหาร สถานี และส่วนผลิตรายการ โดยได้รับงบประมาณการบริหารจากกองทุนสื่อเพื่อเด็ก

(1) การบริหารสถานี มีคณะทำงาน คณะกรรมการบริหารสถานี โดยมี ผู้แทนแต่ละด้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารสถานี และร่วมพัฒนาศักยภาพของผู้ผลิตรายการ อย่างต่อเนื่อง

(2) การผลิตรายการ สถานีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชน ผลิตรายการตามช่วย วัยของเด็กและเยาวชน ดังนี้

(2.1) รายการสำหรับเด็กเล็ก อายุแรกเกิด-1 ปี เป็นรายการ สำหรับกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครอง เพื่อการเลี้ยงลูกวัยแรกเกิด

(2.2) รายการสำหรับเด็ก อายุ 1-3 ปี, 3-5 ปี, 5-7ปี, 7-9ปี

(2.3) รายการสำหรับเด็ก อายุ 9-12 ปี, 12-15 ปี, 15-18 ปี

(2.4) รายการสำหรับเยาวชน อายุ 18-25 ปี

5) การผลิตรายการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมผลิตรายการ เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ไทยพีบีเอส. สสส. กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์. กสทช. กรมประชาสัมพันธ์ และหน่วยงานทุกหน่วยงานที่มีภารกิจ ด้านเด็กและเยาวชน ร่วม สนับสนุนการผลิตรายการสำหรับเด็กและเยาวชน รวมถึงเด็กและเยาวชน สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เด็กนักเรียนจากโรงเรียน นักศึกษาจากสถาบันการศึกษา เป็นต้น

6) ยุคหลอมรวมสื่อ วิทยุเด็กและเยาวชนมีช่องทางการเผยแพร่รายการที่มีความ หลากหลาย สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มและทุกพื้นที่ทั่วประเทศ ทั้งระบบวิทยุ AM วิทยุFM วิทยุออนไลน์ แอปพลิเคชัน (Application) พอดแคสต์ (Podcast) โซเชียลมีเดีย และช่องทางใหม่ การหลอมรวมเทคโนโลยีสื่อสารที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

5.5 อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ” แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ

5.5.1 ส่วนที่ 1 การบริหารจัดการสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน

จากการศึกษาพบว่าสถานีวิทย์กระจายเสียงสำหรับเด็กและเยาวชนสามารถพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนได้ ทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นสื่อที่เป็นประโยชน์ต่อเด็ก เยาวชนและผู้ปกครอง แต่ปัญหาไม่สามารถบริหารจัดการให้เกิดสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืนได้ ซึ่งจากการศึกษาทั้งสถานีวิทย์กระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ โดยความร่วมมือจาก สสส. ที่ได้งบประมาณมาสนับสนุนในการบริหารจัดการและการผลิตรายการวิทยุ “คลื่นสีขาวเพื่อเด็กเยาวชนและครอบครัว” เมื่อไม่มีงบประมาณก็ไม่สามารถดำเนินการต่อได้ และต้องปิดตัวไป

สถานีวิทย์เยาวชนออนไลน์ ถึงแม้ว่าแนวทางการบริหารจัดการต่างกันอย่างไรเห็นได้ชัด ก็ไม่สามารถขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและขยายกลุ่มเป้าหมายได้ ถ้าขาดงบประมาณในการสนับสนุนในการทำกิจกรรมและการบริหารสถานี ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการสถานีวิทย์ ซึ่งรัฐต้องมาเป็นเจ้าของ การบริหารโดยราชการจะมีนโยบายที่ชัดเจน ยิ่งเป็นสถานีสาธารณะที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนก็จะสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องโดยไม่ต้องห่วงเรื่องค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการเพราะรัฐสามารถดูแลได้อย่างต่อเนื่อง

รัฐต้องเข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนในการบริหารสถานีวิทย์สำหรับเด็กและเยาวชน โดยงบประมาณต้องมาจากรัฐหรืองบประมาณแผ่นดิน ซึ่งจะสามารถบริหารได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน การบริหารสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนจำเป็นต้องมีบุคลากรที่หลากหลายทั้งผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเด็กและเยาวชน นักจิตวิทยา รวมถึงต้องมีนักกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมความสัมพันธ์และกิจกรรมการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มเป้าหมาย ผู้ผลิตรายการสำหรับเด็กและเยาวชนที่เข้าใจเด็กและเยาวชน ทั้งหมดนี้ต้องใช้งบประมาณในการขับเคลื่อนทั้งสิ้น

สถานีวิทย์เด็กและเยาวชนควรมีรายการที่หลากหลาย แยกกลุ่มช่วงอายุให้ชัดเจน เนื่องจากเด็กและเยาวชน แต่ละวัยมีความสนใจ รวมถึงการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน จากการศึกษาทั้งสองสถานีดังกล่าว จะเห็นได้ว่ารายการของแต่ละสถานีถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันบ้าง สิ่งที่ไม่แตกต่างกันคือการนำเสนอรายการ หรือการผลิตรายการตามช่วงมีความสนใจที่แตกต่างกัน เหมาะสมในแต่ละช่วงวัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเด็กและเยาวชน ในการเปิดรับสื่อของแต่ละช่วงวัย รายการวิทยุจะต้องแยกประเภทที่เหมาะสมกับเด็ก เช่น รายการสำหรับเด็ก 3-5 ปี รายการสำหรับเด็ก 6-12 ปี รายการสำหรับวัยรุ่น อายุ 13-18 ปี และ เป็นต้น

สถานีวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนไม่ใช่มีเพียงแค่เด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักเท่านั้น กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองก็มีความสำคัญต่อสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน เนื่องจาก เด็กเล็กไม่ใช่เป็นผู้เปิดฟังวิทยุ แต่ผู้ปกครองเป็นคนเปิดให้เด็กฟังซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Anderson (1939) ได้ศึกษา วิทยุกับการพัฒนาการเด็ก พบว่า วิทยุมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาเด็ก ผู้ผลิตรายการวิทยุต้องคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กแต่ละช่วงวัยถึงแม้ว่าเด็กเล็กไม่ได้เป็นผู้เปิดฟังวิทยุเองก็ตาม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มรรยาท อัครจันทโรตติ (2556) เรื่อง สถานภาพปัจจุบันการออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็กและพฤติกรรม的开รับสื่อวิทยุของเด็กไทย พบว่ากลุ่มตัวอย่างเด็กไม่เคยเปิดรับฟังรายการวิทยุสำหรับเด็กเลย

กลุ่มเด็กเล็กผู้ปกครองจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้เด็กได้ร่วมกิจกรรมผ่านสถานีวิทยุกระจายเสียง การเปิดพื้นที่สื่อไม่ใช่เพียงแค่การร่วมผลิตรายการเท่านั้น สถานีวิทยุยังมีกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักจัดรายการ พ่อแม่ผู้ปกครอง เด็กและเยาวชน ได้ร่วมทำกิจกรรมเพื่อสังคม ได้ร่วมกันพัฒนาศักยภาพซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมทั้งในรายการและนอกรายการการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสร้างสรรค์สังคม ได้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำเป็นประสบการณ์ที่สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งก็สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชานนท์ โกมลมาลย์ (2561) เรื่องนวัตกรรมทางสังคมเพื่อการขับเคลื่อนสุขภาวะโดยมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน การเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมออกแบบสังคม โดยผู้ใหญ่เป็นผู้คอยสนับสนุนให้เด็กได้ กล้าคิดกล้าทำกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงและสร้างสรรค์สังคมด้วยตัวเอง

สถานีวิทยุเด็กและเยาวชนสามารถเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ให้เด็กและเยาวชนได้ร่วมกับผลิตผลงานสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์สังคมได้เป็นอย่างดี จากการศึกษาจะเห็นชัดว่าสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์เป็นสถานที่ให้เด็กและเยาวชนได้มีโอกาสผลิตรายการด้วยตัวเอง สามารถคิดและสร้างสรรค์รายการเองได้ โดยเป็นรายการที่เป็นประโยชน์ต่อตัวผู้จัดรายการและต่อผู้ฟังรายการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา ใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน โดยสื่อสารได้สองทางทั้งทางตรงและทางอ้อม

สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์จะมีความโดดเด่นที่เห็นได้ชัดคือ การผลิตรายการจะเน้นผู้จัด เด็กและเยาวชนเป็นศูนย์กลางเนื่องจากต้องการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนมากกว่า จะนำเสนอข้อมูลข่าวสารถึงผู้ฟังเป็นหลัก ดังนั้น เนื้อหารายการที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้ผลิตนั้นจะเป็นความต้องการเฉพาะบุคคลเป็นความต้องการที่เด็กและเยาวชนสนใจในเรื่องนั้น ๆ แต่เพียงแค่อ่านมาเสนอผ่านทางรายการวิทยุที่เด็กและเยาวชนได้ผลิต

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz “คลื่นสีขาวเพื่อเด็กเยาวชนและครอบครัว” จะเน้นกลุ่มผู้ฟัง สถานีวิทยุจะนำเสนอเรื่องราวข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กและ

เยาวชนโดยมีกระบวนการคัดสรรและประชุมหารือของคณะผู้บริหารและผู้ผลิตรายการว่าแต่ละรายการจะมีเนื้อหาอย่างไร ก่อนที่จะนำมาเผยแพร่ออกอากาศทางสถานี มีรายการที่แยกกลุ่มอายุ โดยเฉพาะเช่นกลุ่มเด็กอายุ 3-5 ปี เด็กอายุ 6-12 ปี เป็นรายการเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย

สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ จะเน้นกลุ่มเด็กและเยาวชนอายุ 12 ปี ขึ้นไป ที่มีความสนใจผลิตรายการ และสามารถผลิตรายการด้วยตนเองได้ ได้มีส่วนร่วมทำกิจกรรมผลิตรายการ เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชน กล้าคิด กล้าทำ กล้าเปิดประสบการณ์ใหม่ๆ ผ่านสื่อวิทยุของสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัครินทร์ นนทิหทัย (2551) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนเพื่อการพัฒนาการโทรทัศน์ TK Teen ที่พบว่าเยาวชนคือผู้รับสาร เมื่อถึงเยาวชนมาร่วมคัดสรร เขียนบท ได้ร่วมเป็นผู้แสดงหรือพิธีกรรายการ ทำให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในรายการทำให้รายการน่าสนใจมากขึ้นและเด็กและเยาวชนก็จะไปช่วยเพื่อนมาชมและมาฟังรายการมากขึ้น และสอดคล้องกับ Tejalova, Gheorghiev, Supa, และ Nainova (2021) ได้ทำการศึกษาเรื่อง เด็กและวิทยุ ใครควรฟังใคร พบว่าวิทยุเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ที่หลากหลายของเด็ก เด็กสามารถถึงผู้ปกครองมาร่วมฟังรายการวิทยุร่วมกับเด็กได้ ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ถึงแม้ว่ากลุ่มนี้จะไม่ได้ฟังสื่อวิทยุเป็นสื่อหลักก็ตาม แต่เมื่อเด็กได้มีส่วนร่วมในการผลิตรายการ กลุ่มผู้ปกครองก็จะเข้ามาฟังรายการที่เด็กได้ร่วมผลิต

จากการศึกษาทั้งสองสถานีสืบค้นอีกประการหนึ่งคือการพัฒนาศักยภาพของผู้ผลิตรายการเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง การผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กแต่ละช่วงวัยนั้นไม่ว่าใครจะผลิตก็ได้ ผู้ผลิตต้องมีความเข้าใจบริบทและการพัฒนาของเด็กแต่ละช่วงวัย สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว” ได้มีการอบรมให้ความรู้ผู้ผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพและร่วมถอดบทเรียนการผลิตรายการวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของผู้ผลิตรายการ เสริมองค์ความรู้ให้กับผู้ผลิตรายการ

สอดคล้องกับงานวิจัย เสาวนีย์ ฉัตรแก้ว (2557) ได้ศึกษาเนื้อหาและรูปแบบรายการวิทยุที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย (อายุ 3-5 ปี) พบว่ารายการวิทยุเด็กเล็ก ควรมีการนำเสนอให้เกิดความหลากหลาย เช่น นิทาน ความยาว 5-10 นาที มีเนื้อหาที่สอดแทรกคุณธรรม วรรณคดีสอนใจ เพิ่มทักษะด้านภาษา เข้าไปในรายการ ซึ่งผู้ผลิตรายการเด็กจะได้รับการอบรมพัฒนาศักยภาพของสถานีที่ได้จัดขึ้น ส่วนสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ ได้มีการพัฒนาศักยภาพผู้ผลิตรายการเด็กโดยมีการจัดการอบรมการจัดรายการวิทยุเด็กและเยาวชน โครงการดีใจเด็ก โครงการนักข่าวเยาวชน โดยมีวิทยากรมืออาชีพจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย มาร่วมเป็นวิทยากร ถ่ายทอดเทคนิคให้เยาวชนได้นำไปปรับใช้ในการผลิตรายการ ซึ่งจะแตกต่างกันกับผู้ใหญ่ผลิตรายการให้เด็ก

ทั้งสองสถานียังมีจุดอ่อนและจุดแข็งที่ต่างกัน แต่สุดท้ายสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย คลื่นสีขาว เพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว ต้องปิดตัวไป ด้วยขาดงบประมาณในการบริหารสถานี เหลือไว้เพียงตำนานและความทรงจำที่สำคัญสำหรับกลุ่มผู้ฟังและผู้ผลิตรายการ ส่วนสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ถึงแม้ว่าจะยังดำเนินงานต่อเนื่องแต่ก็ยังไม่ได้ขับเคลื่อนอย่างจริงจังเท่าที่ควร เนื่องจากขาดงบประมาณในการสนับสนุนจึงทำได้ตามกำลังที่ทำได้ ประกอบกับในช่วง Covid -19 งดกิจกรรมรวมกลุ่มกัน จึงทำให้ต้องหยุดกิจกรรมการผลิตรายการชั่วคราว และมาทำกิจกรรมออนไลน์แทนจนกว่าสถานการณ์ Covid-19 ดีขึ้น

5.5.2 ส่วนที่ 2 บทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน

จากผลการศึกษาบทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน โดยได้ศึกษาองค์กรสื่อจำนวน 4 องค์กร ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (สำนักงาน กสทช.) กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการเรียนรู้และเตือนภัย กรมประชาสัมพันธ์ มูลนิธิสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) จะเห็นได้ว่าทุกองค์กรมีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน ให้เป็นสื่อที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ใดที่จะเป็นเจ้าภาพหลักโดยที่มีภารกิจที่ชัดเจนว่าต้องเป็นผู้สนับสนุนหรือเจ้าภาพหลักในการจัดตั้งให้มีสถานีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนแห่งชาติ หรือสนับสนุนให้เกิดการดำเนินการของสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนอย่างเป็นรูปธรรม

บทบาทของแต่ละองค์กรที่ผ่านมาจะเป็นเพียงการส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดรายการวิทยุหรือการส่งเสริมการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กอย่างน้อยให้มีในแต่ละสถานีวันละ 60 นาที ซึ่งที่ผ่านมา ก็ยังไม่สามารถดำเนินการได้ถึงแม้จะมีประกาศของ กสทช.แล้วก็ตาม สอดคล้องกับงานวิจัยสถานการณ์ปัจจุบันของการออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนและพฤติกรรม的开รับสื่อวิทยุของเด็กไทย มรรยาพ อัครจันท์โชติ (2556) พบว่า รายการวิทยุรายการเด็กมีน้อยมาก

ถึงแม้ว่า กสทช.จะมีภารกิจในการออกใบอนุญาต และออกอากาศเรื่องผังรายการวิทยุ สถานีแต่ละสถานีจะต้องมีรายการสำหรับเด็กอย่างน้อย วันละ 60 นาทีก็ตาม แต่ก็ยังมีสถานีที่ไม่ดำเนินการให้มีรายการเด็กตามเวลาที่ กสทช.กำหนด

กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ภารกิจคือการพัฒนาให้เกิดสื่อที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ ไม่ได้มีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดสถานีวิทยุสำหรับเด็ก บทบาทมีเพียงส่งเสริมให้เกิดรายการที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์สำหรับเด็กเท่านั้น อาจจะสนับสนุนได้เพียงแค่การผลิตรายการแต่ละรายการเท่านั้น

มูลนิธิสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) เป็นองค์กรภาคสังคมที่สนับสนุนให้เกิดนโยบายการขยายพื้นที่สื่อสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งไม่สามารถที่จะขับเคลื่อนให้เกิดสถานีวิทยุเด็กได้ เนื่องจากไม่ใช่หน่วยงานรัฐ แต่พร้อมเป็นแรงหนุน ให้มีสื่อที่ปลอดภัยสำหรับเด็ก

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการเรียนรู้และเตือนภัย กรมประชาสัมพันธ์ เป็นสถานีวิทยุของรัฐจริง แต่ภารกิจ คือ การเรียนรู้และเตือนภัย กลุ่มเป้าหมายครอบคลุมทั้ง เด็ก เยาวชน ผู้พิการ ผู้สูงอายุ กลุ่มเปราะบาง แต่ยังไม่เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้ร่วมผลิตรายการของสถานี

จากการศึกษาจะเห็นว่าทุกองค์กรให้ความสำคัญต่อสื่อเพื่อเด็กแต่ยังขาดแนวทางในการดำเนินงานให้เกิดเจ้าภาพหลักเพื่อเกิดการพัฒนสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนแห่งชาติ อย่างยั่งยืน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนต้องเข้าร่วมกันจับมือเป็นภาคีเครือข่าย ในการผลักดันให้เกิดสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง ทั้ง 4 องค์กรสื่อ สามารถเป็นหน่วยงานตั้งต้นได้ แต่ต้องได้รับการผลักดันจากทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานรัฐ และภาคประชาสังคม สอดคล้องกับทฤษฎีบริหารองค์กรสื่อมวลชน Denis McQuail ที่จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเข้ามาช่วยผลักดันให้เกิดนโยบายจากรัฐและภาคประชาสังคม แรงกดดันจากกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครอง จากสภาเด็กและเยาวชน นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านเด็ก และกลุ่มผู้ผลิตสื่อเด็ก

แนวทางที่จะสามารถเริ่มต้นได้ คือ การตั้งคณะทำงานศึกษาแนวทางการพัฒนสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน นำร่องเพื่อศึกษาว่าจะทำอย่างไรเมื่อมีสถานีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนแห่งชาติแล้วจะสามารถยั่งยืนได้ เปิดแล้วต้องไม่ปิดตัวเหมือนอดีตที่ผ่านมา เริ่มต้นจากหน่วยงานที่มีภารกิจที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนต้องมาจับมือร่วมกับ เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงดิจิทัลเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงมหาดไทย สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ กองทุนคุ้มครองเด็ก สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย สภานักเรียน เป็นต้น

5.5.3 ส่วนที่ 3 แนวทางการพัฒนสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ

จากผลการศึกษาแนวทางการพัฒนสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ พบว่าสถานีวิทยุกระจายเสียง ถึงแม้ว่าจะเป็นสื่อเสียง แต่สื่อเสียงสามารถสร้างภาพได้ โดยเป็นภาพจากจินตนาการ ของผู้รับสาร เด็กเล็กเป็นช่วงของวัยที่กำลังต้องการเสริมสร้างจินตนาการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเด็กและเยาวชน การพัฒนาการของเด็กในช่วงอายุแรกเกิด-18 ปี แต่ละช่วงจะมีการพัฒนาที่แตกต่างกัน ตั้งแต่วันแรกเกิด-2 ปี วัย 3-5 ปี

สื่อเสียงจึงมีบทบาทสำคัญต่อวัยนี้ และสอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน ที่ต้องแบ่งรายการออกเป็นตามช่วงอายุ จากอดีตวิทยุเป็นสื่อเสียงที่ไม่สามารถกลับมาฟังย้อนหลังได้ แต่ด้วยในยุคหลอมรวมสื่อ เทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น จึงทำให้สื่อเสียง สื่อวิทยุกระจายเสียงสามารถฟังย้อนหลังได้ ที่อดีตจัดรายการจบ ก็จบไป แต่ปัจจุบันนี้สามารถฟังย้อนหลังผ่านโซเชียลมีเดียได้

เนื่องจากรายการวิทยุหลายรายการก็ทำการไลฟ์สด ผ่านทาง เฟซบุ๊ก และยูทูบ (YouTube) คู่ขนานไปพร้อมกัน จึงทำให้วิทยุต้องปรับตัวพร้อมกับเทคโนโลยีใหม่ สอดคล้องกับแนวคิดการหลอมรวมสื่อ (Media Convergence) และทฤษฎีเทคโนโลยีเป็นตัวกำหนด

ปัจจุบันรายการวิทยุก็ต้องปรับตัวเข้ากับช่องทางการรับฟังของผู้รับทั้ง ON AIR และ ONLINE ไปพร้อมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุณิสา เมืองแก้ว (2560) การปรับตัวของวิทยุกระจายเสียงในยุคหลอมรวมสื่อ รวมถึงงานวิจัยของ ณรงค์ศักดิ์ ศรีทานนท์ (2554) แนวทางการทำกับสื่อใหม่ในยุคการหลอมรวมเทคโนโลยี พบว่า สื่อใหม่จะมาเป็นตัวกำหนดเนื้อหาของรายการ เช่นรูปแบบรายการเด็กจะต้องปรับเปลี่ยนใหม่ เมื่อนำมาเผยแพร่ผ่านทางออนไลน์ ให้มีรูปแบบกระชับ เข้าใจง่ายและใช้เวลาสั้นในการนำเสนอ

รายการวิทยุต้องมีการปรับตัวและปรับรูปแบบรายการ หรือติดต่อเทปรายการ บางส่วน เพื่อนำมาเผยแพร่ต่อในช่องออนไลน์ เช่น ทำเป็นรายการผ่านทางพอดแคสต์ (Podcast) นำเสนอเป็นตอนสั้น ๆ หลังจากผลิตรายการออกอากาศแล้ว หรือ ผลิตขึ้นมาใหม่ในรูปแบบรายการเฉพาะ แยกตามความสนใจ และตามช่วงอายุของแต่ละวัย

การพัฒนาให้เกิดสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อสิ่งที่ต้องรีบเร่งดำเนินการคือการเปิดพื้นที่สื่อสำหรับเด็กและเยาวชน โดยสามารถดำเนินการได้เลยไม่ต้องรอการแก้ไขกฎหมาย โดย กสทช. สามารถออกใบอนุญาตทดลองสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน ผ่านสถานีวิทยุระบบดิจิทัล ซึ่งขณะนี้กำลังดำเนินงานอยู่ ยังมีข้อสัญญาณที่เพียงพอต่อการทดลอง ถือว่าเป็นการทดลองระบบพร้อมกับการดำเนินงานให้เกิดสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน สามารถนำร่องสถานีวิทยุระดับชาติ และระดับท้องถิ่นที่มีความพร้อมในการทดลองดำเนินการสถานีวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน

ควรมีงบประมาณสนับสนุนในการขับเคลื่อนและดำเนินงาน การเป็นสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ต้องใช้กลไกของรัฐเข้ามาสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นบุคลากร ผู้เชี่ยวชาญด้านเด็ก ด้านสื่อ เจ้าหน้าที่ประจำสถานี หน่วยงานรัฐต้องเป็นหน่วยงานหลักในการสนับสนุนงบประมาณส่วนนี้

ด้านการมีส่วนร่วมควรเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมผลิตรายการวิทยุสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน ควรมีเด็กและเยาวชนมาร่วมผลิตรายการ และร่วมเป็นคณะผู้บริหารสถานีมีตัวแทนเด็กจากสภาเด็กและเยาวชนเข้าร่วมในการกำหนดทิศทางและนโยบายสถานี สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา เป็นการสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน ทุกภาคส่วน โดยเฉพาะเด็ก

และเยาวชนที่ได้รับคัดเลือกมาเป็นคณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ที่มีตัวแทนเด็กและเยาวชนมาจากทุกจังหวัด

ในช่วงเวลาของแต่ละรายการสำหรับเด็กและเยาวชนที่ กสทช.กำหนดให้สถานีวิทยุทุกสถานีต้องมีรายการสำหรับเด็กและเยาวชน ในช่วงเวลา 16.00 น.-18.00 น. อย่างน้อย 60 นาทีนั้น ควรทบทวนเวลาใหม่ เนื่องจากช่วงเวลานั้นเหมาะสมสำหรับเด็กบางกลุ่มเท่านั้น เช่น กลุ่มเด็กเล็ก ส่วนกลุ่มวัยรุ่นและกลุ่มเยาวชนยังไม่เหมาะสมในช่วงเวลาดังกล่าว เวลาที่เหมาะสมของกลุ่มวัยรุ่นและเยาวชนควรเริ่มตั้งแต่เวลา 18.00 น. เป็นต้นไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ไพฑูรย์ ทองสมและกุลธิดา ธรรมวิวัฒน์ (2557) การศึกษารูปแบบรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อให้ความรู้ความรัก ความสัมพันธ์ สำหรับนักศึกษา พบว่าช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับเยาวชน ช่วงเวลาประมาณ 18.00 น.-20.00 น. ดังนั้น กสทช. ควรมีการทบทวนเรื่องการกำหนดเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชนใหม่ เพื่อให้สถานีวิทยุได้เผยแพร่รายการเด็กและเยาวชนตามบริบทของพื้นที่ของแต่ละสถานี

จัดตั้งกองทุนสนับสนุนการบริหารสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนแห่งชาติ โดยจัดสรรงบประมาณจาก กองทุน กทปส. เป็นการเริ่มต้นในระยะ 3 ปี และหลังจากนั้นผลักดันให้เป็น พระราชบัญญัติองค์การสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เป็นองค์กรที่มาบริหารสถานีวิทยุ สถานีโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์สำหรับเด็กทุกสื่อ เป็นองค์กรที่ได้รับงบประมาณจาก กสทช. และจากภาษีอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เพื่อนำเข้าเป็นกองทุนสำหรับการดูแลบริหารสื่อสำหรับเด็กและเยาวชน ทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่น

รัฐบาลควรออกมาตรการสร้างแรงจูงใจให้ภาคเอกชนมาร่วมลงทุนหรือสนับสนุนสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนโดยมีมาตรการทางภาษี ลดหย่อนภาษีทั้งส่วนบุคคลและภาคเอกชนที่สนับสนุนการผลิตรายการสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งจะทำให้มีงบประมาณมาสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

รัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมให้ความรู้เรื่องสื่อ การเข้าถึงสื่อ การเลือกสื่อ และการรู้เท่าทันสื่อสำหรับ พ่อแม่ผู้ปกครอง ครู รวมถึงผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน โดยเปิดให้มีพื้นที่แห่งการเรียนรู้สื่อที่ปลอดภัยสำหรับทุกคน ในรูปแบบ Kid & Youth Station Center เป็นศูนย์การเรียนรู้สื่อของเด็กและครอบครัวในระดับท้องถิ่น ที่เด็กและครอบครัวสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือการผลิตสื่อได้ โดยนำรูปแบบสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์มาปรับเป็นแนวทางของศูนย์การเรียนรู้สื่อแห่งนี้

สถานีวิทยุเด็กและเยาวชน ควรมีรูปแบบรายการที่หลากหลาย มีการแบ่งรายการตามช่วงเวลาของแต่ละวัย รายการสำหรับเด็กเล็ก แรกเกิด-1 ปี รายการนี้สำหรับพ่อแม่่มือใหม่ รายการสำหรับเด็กอายุช่วงอายุ 1-3 ปี รายการสำหรับเด็กช่วงอายุ 3-5 ปี รายการสำหรับเด็กช่วงอายุ 5-7 ปี รายการสำหรับเด็กช่วงอายุ 7-9 ปี รายการสำหรับเด็กช่วงอายุ 9-12 ปี รายการสำหรับวัยรุ่นตอนต้นอายุ 12-15 ปี และช่วงอายุ 15-18 ปี รายการสำหรับเยาวชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป

ที่ผ่านมายังไม่มีรายการเด็กที่แยกช่วงอายุ หรือแยกกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดเด็กและเยาวชนที่แต่ละวัยมีพัฒนาการและความสนใจที่ต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยมรรยาท อัครจันทร์โชติ (2556) ศึกษาสถานภาพปัจจุบันการออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็กและพฤติกรรม的开รับสื่อวิทยุของเด็กไทย พบว่ารายการวิทยุยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเด็กได้ รายการวิทยุสำหรับเด็กบางรายการระบุกลุ่มเป้าหมายมากกว่า 1 ช่วงวัย ตั้งแต่ 3-17 ปี ดังนั้นรายการวิทยุควรกำหนดกลุ่มเป้าหมายของเด็กแต่ละช่วงวัยและให้สอดคล้องกับเวลาออกอากาศของแต่ละวัย โดยมีช่องทางที่หลากหลายทั้ง ON AIR, ONLINE และทางโซเชียลมีเดีย คู่ขนานไปพร้อมกันในยุคหลอมรวมสื่อ

5.6 ข้อเสนอแนะ

5.6.1 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ” ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

1) การออกใบอนุญาตสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน กสทช.ควรออกใบอนุญาตสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนแห่งชาติได้โดยไม่ต้องรอให้เป็นวาระแห่งชาติ สามารถออกใบอนุญาตวิทยุกระจายเสียงประเภทสาธารณะ ทั้งระบบวิทยุดิจิทัล วิทยุเอฟเอ็ม วิทยุเอเอ็ม และควรสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานผ่านกองทุน กทปส. หรือผ่านโครงการ ของแผนสนับสนุนการเข้าถึงบริการด้านกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์อย่างทั่วถึง (สำหรับประชาชนและผู้ด้อยโอกาสทางสังคม)

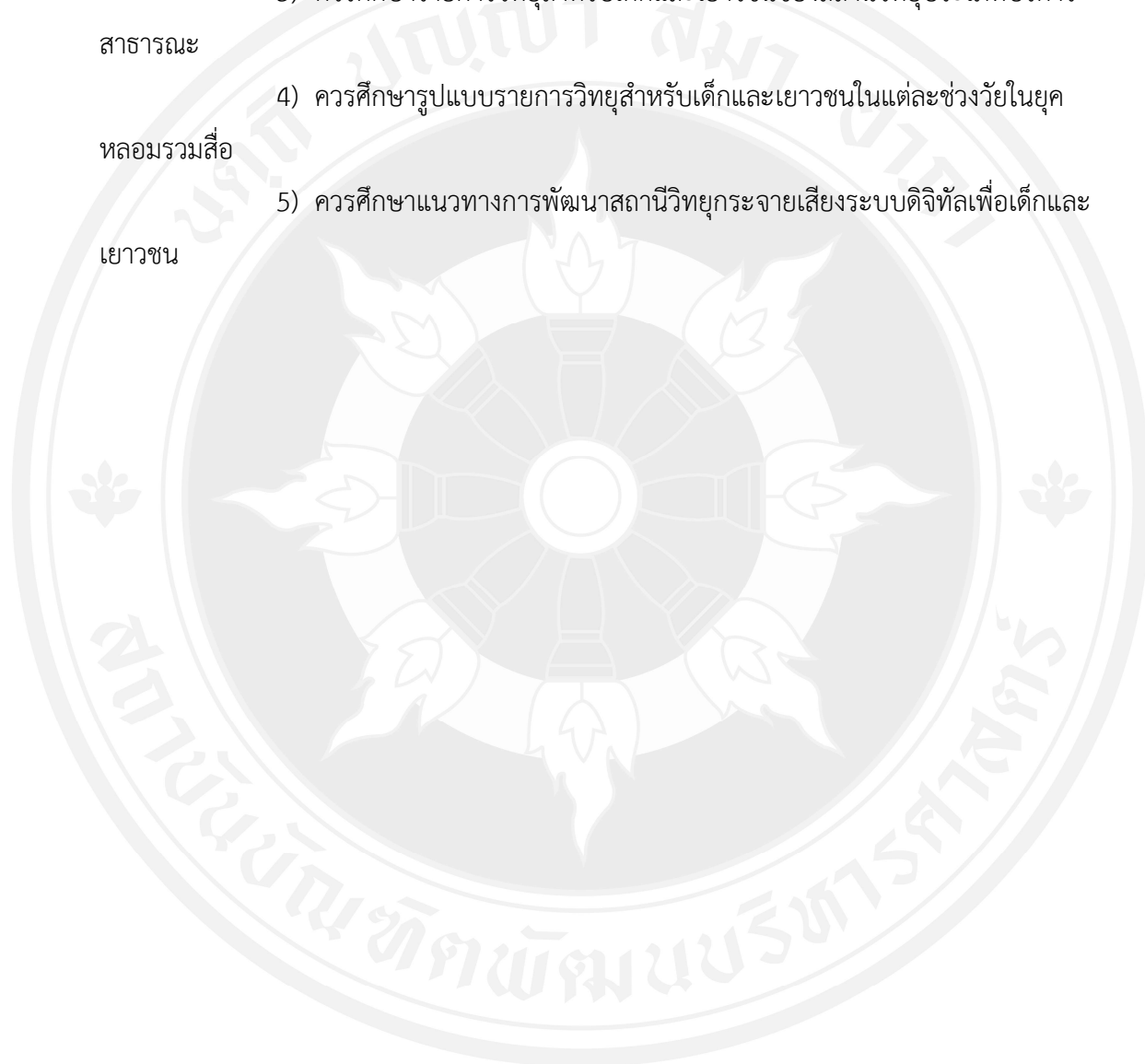
2) ภาคประชาชน ภาคสังคม นักวิชาการ กลุ่มเด็กและเยาวชน ร่วมกันผลักดันให้เกิดกองทุนสื่อเพื่อเด็ก ในรูปแบบ พระราชบัญญัติองค์การสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อจะได้มีทุนสนับสนุนสื่อเพื่อเด็กอย่างยั่งยืน โดยร่วมกันลงข้อเสนอ (ร่าง) พระราชบัญญัติองค์การสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย โดยกองทุนนำรายได้จากภาษีอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน และรายได้ส่วนหนึ่งจาก กสทช. นำเข้ากองทุน เพื่อความยั่งยืน ในการบริหารสื่อวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนระดับชาติและระดับท้องถิ่น

3) ผู้บริหารสถานีและผู้ผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน ควรปรับรูปแบบรายการให้สอดคล้องกับยุคหลอมรวมสื่อ นำเสนอรายการผ่านพอดแคสต์ (Podcast), ยูทูบ (YouTube) และโซเชียลมีเดีย เพื่อเพิ่มช่องทางการเข้าถึงรายการของแต่ละกลุ่มวัย ทั้งระบบ On air และ Online ไปพร้อมกัน

5.6.2 ข้อเสนอแนะต่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ครั้งต่อไปควรศึกษาข้อมูลดังนี้

- 1) ควรศึกษาวิจัยเชิงปริมาณกลุ่มผู้รับสาร กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครอง แยกช่วงอายุให้ชัดเจน ของแต่ละกลุ่มวัย
- 2) ควรศึกษาสังเคราะห์ ข้อมูลสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนจากต่างประเทศ
- 3) ควรศึกษารายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนของสถานีวิทย์ประเภทบริการสาธารณะ
- 4) ควรศึกษารูปแบบรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนในแต่ละช่วงวัยในยุคหลอมรวมสื่อ
- 5) ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์กระจายเสียงระบบดิจิทัลเพื่อเด็กและเยาวชน

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ, นันทกา สุธรรมประเสริฐ, และเอกธิดา เสริมทอง. (2554). ผู้คนที่หลากหลายในการ
สื่อสาร : เด็ก สตรี และผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กุลวัฒน์ ทศพระรินทร์, และจิรภัทร กิตติวรากุล. (2560). การปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงในจังหวัด
เชียงใหม่ ช่วงทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ.2550-2560). วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษา
เอกชนแห่งประเทศไทย, 23(1), 52-63.
- คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. (2561). แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ
ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 (ผนวกรวมแผนปฏิบัติการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2
พ.ศ.2560-2564). สืบค้นจาก [https://www.dcy.go.th/public/
mainWeb/file_download/1646423806686-274475865.zip](https://www.dcy.go.th/public/mainWeb/file_download/1646423806686-274475865.zip)
- คนตัว D. (2556, กรกฎาคม 29). อิมบุง อิมท้อ อิมใจ กันถ้วนหน้าหลังช่วยกันล้างห้องน้ำวัดบนเกาะ
เกร็ดจำ. สืบค้นจาก [https://www.facebook.com/media/set/?vanity=46128069
7294486&set=a.485118311577391](https://www.facebook.com/media/set/?vanity=461280697294486&set=a.485118311577391)
- คนตัว D. (2557, ตุลาคม 31). นื่องมาจัดรายการกับป้าพรรณและพี่แก้ว. สืบค้นจาก [https://
www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid0NZtQg29oxjcQU5HsW2AhP
PV2HCcfRScEss89dWALf3F9123yAEetQUvsxrqZuyXJl&id=461280697294486](https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid0NZtQg29oxjcQU5HsW2AhP)
- คนตัว D. (2561, ตุลาคม 20). จบลงไปอย่างสนุกสนานกับกิจกรรม "การ์ดขึ้นเทพ ทำเองได้...ง่ายจัง".
สืบค้นจาก [https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid036ifU6x
PYrDRsJuicHFsaFSeM8xx5da6ZYEMmVsTQaB9LSkBrNMUp4UbyvawXqmY3l&id=46
1280697294486](https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid036ifU6x)
- จารุวรรณ เนนสุทพ. (2557, พฤษภาคม 7). นักวิชาการชี้สื่อยุคหลอมรวม ใช้เป็นได้ประโยชน์สร้างพลัง
ร่วมมหาศาล. สืบค้นจาก [https://www.isranews.org/content-page/item/29184-
media07.html](https://www.isranews.org/content-page/item/29184-media07.html)
- ชานนท์ โกมลมาลย์. (2561). นวัตกรรมทางสังคมเพื่อขับเคลื่อนสุขภาวะโดยการมีส่วนร่วมของเด็กและ
เยาวชน. วารสารสังคมสงเคราะห์, 26(1), 120-145.
- ฐิตินัน บัญภาพ คอมมอน. (2559). การบริหารจัดการสื่อโทรทัศน์ในยุคดิจิทัลหลอมรวม. วารสารสุทธิ
ปริทัศน์, 30(95), 212-222.
- ณรงค์ศักดิ์ ศรีทานันท์. (2554). แนวทางการกำกับสื่อใหม่ในยุคการหลอมรวมเทคโนโลยี. วารสารนัก
บริหาร, 31(4), 126-134.

- ธาม เชื้อสถาปนศิริ. (2560). การปรับตัวของสื่อมวลชนในยุคดิจิทัล. *รายงานประจำปี 2560 สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย*, 122-138. สืบค้นจาก <https://www.thaibja.org/wp-content/uploads/2017/10/ANNUAL-REPORT-2017-หน้า-122-138.pdf>
- นฤมล คงชื่นสิน. (2556). *การปรับตัวของนิตยสารในยุคหลอมรวมสื่อ (media convergence): กรณีศึกษานิตยสารตกแต่งบ้าน My Home* (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ. สืบค้นจาก https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:97783.
- บุศรา เข้มทอง. (ม.ป.ป.). *กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์*. สืบค้นจาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=33692
- ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2556, มกราคม 17). “วิทยุ” แห่ปรับตัวฝ่าตลาดบัสสู่นิเวศใหม่ เต็มคอนเทนต์ปูพรมกิจกรรมดึงคนฟัง-โฆษณา. *ประชาชาติธุรกิจ*. สืบค้นจาก https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1358400260
- ประยุทธ์ จันทร์โอชา. (2561, มกราคม 12). *รายการศาสตร์พระราชา สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน*. สืบค้นจาก https://www.youtube.com/watch?v=zRyQYHI_RIY
- พนิดา สายประดิษฐ์. (2549). ความคิดเห็นของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยต่อการบริการหลอมรวมสื่อ. สืบค้นจาก <https://tampoo.files.wordpress.com/2010/11/e0b881e0b8b2e0b8a3e0b8abe0b8a5e0b8ade0b8a1e0b8a3e0b8a7e0b8a1e0b8aae0b8b7e0b988e0b8ad.pdf>
- พรหมพิมล วิปลากร. (2554). *ทำไมเด็กจึงจำเป็นต้องรู้ทันสื่อ* (ธาม เชื้อสถาปนศิริ, บก.). กรุงเทพฯ: ออฟเซ็ท ครีเอชั่น จำกัด.
- ไพฑูรย์ ทองสม, และกุลธิดา ธรรมวิวัฒน์. (2557). การพัฒนารูปแบบรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อให้ความรู้ด้านความรัก ความสัมพันธ์ สำหรับนักศึกษา. *วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการนิเทศ*, 1(1), 85-98.
- มรรยาท อัครจันทโชติ. (2556). สถานภาพปัจจุบันของการออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็กและพฤติกรรมการเปิดรับสื่อวิทยุของเด็กไทย. *วารสารนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 31(3), 63-80.
- ธนาธิ บุตรแสนคม. (2545). *เครือข่ายและกระบวนการทำข่าว ของสำนักข่าวเด็กและเยาวชน "ขบวนการตาข่ายประรด"* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2556.

- (2556, กุมภาพันธ์ 27). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 130 ตอนพิเศษ 27 ง
พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550. (2551, มกราคม 14). ราช
กิจจานุเบกษา, เล่ม 125 ตอนที่ 9 ก
พระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พ.ศ.2558. (2558, มีนาคม 26). ราชกิจจา
นุเบกษา, เล่ม 132 ตอนที่ 21 ก
ลักขมี คงลาม. (2555). พฤติกรรมการเปิดรับและความต้องการของเด็กและเยาวชนที่มีต่อรายการ
สำหรับเด็กและเยาวชนทางสถานีโทรทัศน์เพื่อบริการสาธารณะไทยพีบีเอส. วารสารนิเทศธุรกิจ
บัณฑิตย์, 6(2), 113-143.
สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2560).
โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการอนุญาตประกอบกิจการกระจายเสียงที่มุ่งเน้นในเชิง
ประเด็นภายใต้พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.
2551. สืบค้นจาก [https://www.nbtc.go.th/News/Information/โครงการศึกษาความ
เป็นไปได้ในการอนุญาตประกอบกิจการกร.aspx](https://www.nbtc.go.th/News/Information/โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการอนุญาตประกอบกิจการกร.aspx)
สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2562).
สำรวจพฤติกรรมและแนวโน้มการรับฟังสื่อทางเสียงของคนไทย ปี 2562. สืบค้นจาก
<https://broadcast.nbtc.go.th/data/academic/file/621200000009.pdf>
สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2563).
แผนความถี่วิทยุกิจการกระจายเสียงระบบดิจิทัลเพื่อการทดลองหรือทดสอบ. สืบค้นจาก
[https://www.nbtc.go.th/getattachment//law/law_noti/nbtc_notification/แผน
ความถี่วิทยุการกระจายเสียงระบบดิจิทัลเพื่อการทดลองหรือทดสอบ.PDF?lang=th-TH](https://www.nbtc.go.th/getattachment//law/law_noti/nbtc_notification/แผนความถี่วิทยุการกระจายเสียงระบบดิจิทัลเพื่อการทดลองหรือทดสอบ.PDF?lang=th-TH)
สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. ข้อมูล
ผังและเนื้อหารายการ. สืบค้นจาก [https://broadcast.nbtc.go.th/
schedule_info](https://broadcast.nbtc.go.th/schedule_info)
สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิ
เด็ก และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. สืบค้นจาก
<https://www.djop.go.th/storage/files/2/t1.pdf>
สุนิสา เมืองแก้ว. (2560). การปรับตัวของวิทยุกระจายเสียงในยุคหลอมรวมสื่อ. วารสารการ
สื่อสารมวลชน, 7(1), 25-44.
เสาวณีย์ ฉัตรแก้ว. (2552). จุนหา...คลื่นวิทยุเพื่อเด็ก งานวิจัยเส้นทางวิทยุไทยสื่อของเยาวชนและ
ครอบครัว. กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการวิทยุเพื่อเด็ก เยาวชนและ
ครอบครัว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว.

เสาวณีย์ ฉัตรแก้ว. (2557). เนื้อหาและรูปแบบรายการวิทยุที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย (อายุ 3-5 ปี).
วารสารสุทธิปริทัศน์, 28(87), 59-76.

อรรถัย รุจิราธร. (2541). พัฒนาการของรายการสารคดีโทรทัศน์ไทย จากปี พ.ศ.2530 ถึง 2541
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. สืบค้นจาก
<http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/41135>

อัศรินทร์ นนทิหทัย. (2551). การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน เพื่อการพัฒนาการรายการโทรทัศน์ TK
Teen (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. สืบค้นจาก
<http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/13878>

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

นายขวัญชาติ ดาสา

ประวัติการศึกษา

วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร

ปีที่สำเร็จการศึกษา 2546

ประสบการณ์การทำงาน

2549 - ปัจจุบัน ประธานกลุ่มต้นกล้าแผ่นดิน

2551 - ปัจจุบัน - ผู้อำนวยการสถานีวิทย์เยาวชนออนไลน์

- ผู้อำนวยการสำนักข่าวต้นกล้านิวส์

- ผู้ผลิตและผู้ดำเนินรายการวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชน

สถานีวิทย์กระจายเสียงแห่งประเทศไทย

กรมประชาสัมพันธ์

(รายการเรื่องเด่น ประเด็นเด็ก, รายการสุขสร้างสรรค์,
รายการสานฝันสู่วันใหม่, รายการมอร์นิ่งแมกกาซีน)